

KONGSBERG

ÅRSRAPPORT OG BÆREKRAFT- RAPPORT 2017

01

- 3 **ÅRET 2017**
- 4 [Hovedtall 2017](#)
- 7 [Viktige milepæler 2017](#)
- 8 [Konsernsjef Geir Håøy](#)

02

- 13 **OM KONGSBERG GRUPPEN**
- 14 [Dette er KONGSBERG](#)
- 16 [Strategi og ambisjoner](#)
- 17 [Visjon](#)
- 18 [Våre verdier](#)
- 19 [Konsernledelsen](#)
- 20 [Forretningsområder](#)
- 30 [KONGSBERG i verden](#)

03

- 36 **BÆREKRAFT**
- 37 [Om bærekraftrapporten](#)
- 38 [Rammeverk for utarbeidelse av bærekraftrapporten](#)
- 39 [Ansvarlig forretningsdrift](#)
- 40 [Ansvarlig skatt](#)
- 41 [Organisasjon og styringssystemer](#)
- 42 [Fokusområder](#)
- 65 [Klimaregnskap og nøkkeltall](#)
- 72 [Revisjonsberetning](#)

04

- 73 **VIRKSOMHETSSTYRING**
- 74 [Styrets redegjørelse om foretaksstyring](#)
- 75 [Policy](#)
- 76 [Vedtekter](#)
- 77 [Styret](#)
- 78 [Styrets redegjørelse knyttet til "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse"](#)

05

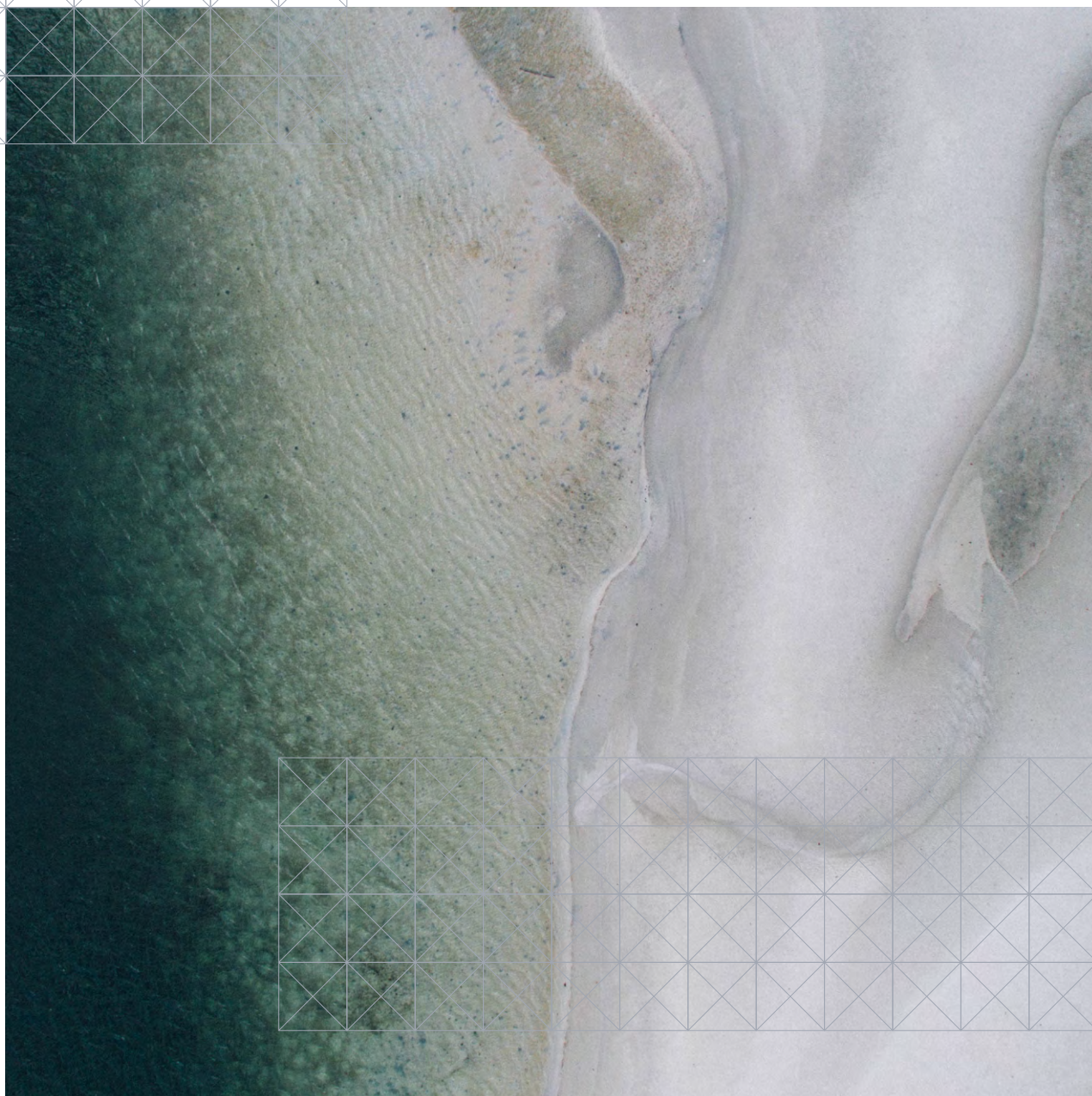
- 89 **ÅRSBERETNING OG ÅRSREGNSKAP**
- 90 [Årsberetning 2017](#)
- 105 [Årsregnskap og noter](#)
- 172 [Erklæring til årsregnskap](#)
- 173 [Revisjonsberetning 2017](#)
- 177 [Finansiell kalender](#)
- 177 [Kontaktinformasjon](#)

Interaktiv PDF med bokmerker

Naviger i innholdsfortegnelse og hyperlenket tekst (hyperlinkene er markert med strek under). Pilene øverst til høyre fører deg en side frem eller tilbake til forrige visningsside, og menyknappen helt til venstre tar deg tilbake til innholdsfortegnelsen. Kapitlene er også bokmerket, og du finner snarveier til disse i PDF-leserens venstremeny.

01

Året 2017

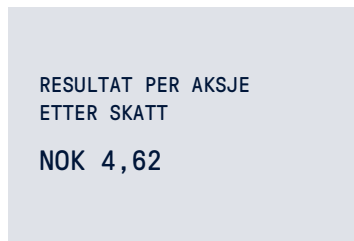
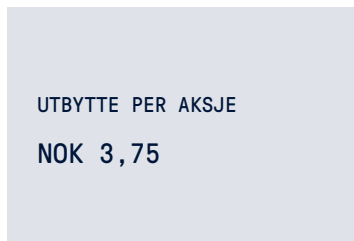
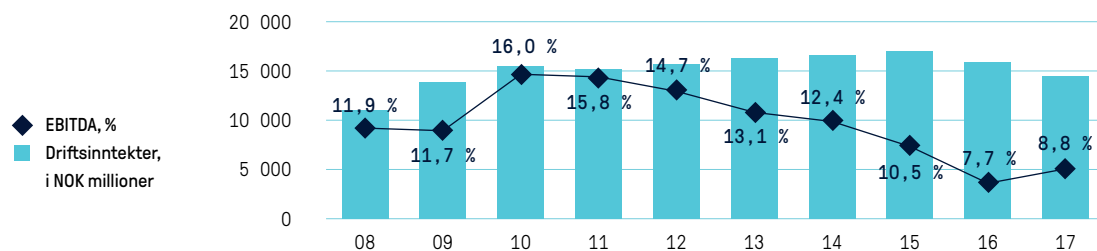
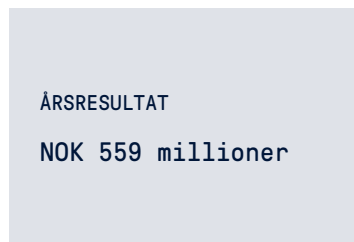
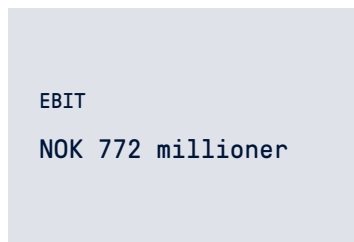
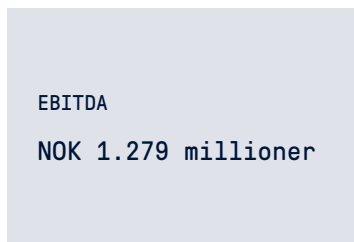
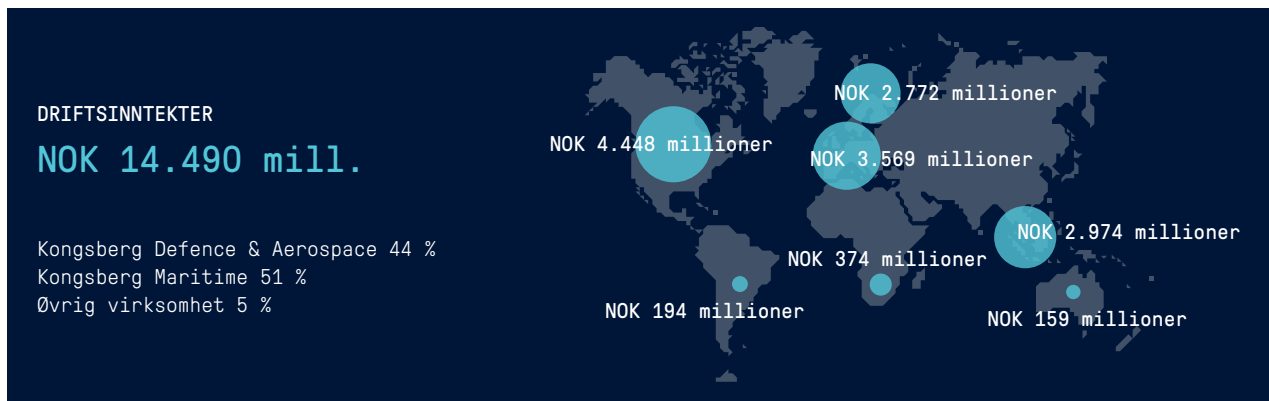
Hovedtall 2017

NOK millioner	2017	2016	2015	2014	2013	2012 ¹⁾	2011 ¹⁾	2010	2009	2008
OMSETNING										
Driftsinntekter	14 490	15 845	17 032	16 613	16 323	15 652	15 128	15 497	13 816	11 056
Ordreinnngang	13 430	14 319	15 238	22 097	15 043	14 605	15 016	13 584	17 605	14 635
Ordrereserve	15 629	16 914	19 597	21 020	15 687	16 523	17 839	17 759	19 892	16 692
Book/bill	0,9	0,9	0,9	1,3	0,9	0,9	1,0	0,9	1,4	1,5
RESULTAT										
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	1 279	1 217	1 784	2 060	2 142	2 294	2 385	2 485	1 619	1 319
Driftsresultat før amortisering (EBITA)	886	835	1 405	1 718	1 797	1 971	2 123	2 216	1 376	1 122
Driftsresultat (EBIT)	772	692	944	1 258	1 659	1 840	2 026	2 113	1 263	1 038
Ordinært resultat før skatt (EBT)	654	729	944	1 285	1 644	1 809	1 991	2 097	1 169	861
Årsresultat	559	651	755	880	1 225	1 304	1 418	1 500	828	587
LØNNSOMHET										
EBITDA %	8,8 %	7,7 %	10,5 %	12,4 %	13,1 %	14,7 %	15,8 %	16,0 %	11,7 %	11,9 %
EBITA %	6,1 %	5,3 %	8,2 %	10,3 %	11,0 %	12,6 %	14,0 %	14,3 %	10,0 %	10,1 %
EBIT %	5,3 %	4,4 %	5,5 %	7,6 %	10,2 %	11,8 %	13,4 %	13,6 %	9,1 %	9,4 %
BALANSE										
Egenkapital	7 365	6 725	6 127	6 282	6 657	6 274	5 484	4 881	3 726	1 894
Egenkapital %	35,4	31,7	32,0	31,0	38,2	38,6	35,1	35,0	30,0	15,0
Netto rentebærende gjeld	384	2 195	(941)	(3 551)	(1 935)	(1 198)	(2 191)	(1 813)	(634)	1 439
Arbeidskapital ¹⁾	955	2 533	2 698	155	775	1 000	(644)	(522)	(220)	992
ROACE ²⁾	9,1	8,2	21,8	35,9	32,5	36,3	51,6	65,2	34,8	30,8
MEDARBEIDERE										
Antall medarbeidere totalt	6 830	7 159	7 688	7 664	7 493	7 259	6 681	5 681	5 423	5 243
Antall rapporterte skader/millioner arbeidede timer (H2-verdi)	3,2	3,5	4,1	4,7	3,7	1,5	1,7	6,3	5,5	3,5
Antall fraværsdager/millioner arbeidede timer (F-verdi)	16,2	32,0	14,2	45,3	15,6	13,6	1,1	22,3	58,2	5,6
MILJØ										
Energibruk (GWh)	124,4	122,8	119,35	123,7	127,0	114,7	108,9	103,2	100,0	74,4
Utslipp av CO ₂ (tonn)	32 517	33 464	39 268	26 006	25 294	19 579	22 747	20 005	12 980	7 801
Total mengde avfall generert (tonn)	1 884	1 986	2 368	1 788	1 935	1 784	1 622	1 772	1 473	1 256
EIERNES VERDIER										
Børsverdi	18 120	14 940	17 400	14 760	15 300	14 940	13 920	15 960	10 590	9 840
Resultat per aksje etter skatt (EPS) i NOK	4,62	5,44	6,23	7,28	10,24	10,91	11,83	12,46	6,83	4,86
P/E i NOK	32,70	22,95	23,05	16,77	12,49	11,46	9,82	10,64	12,92	16,87
Utbytte i NOK per aksje	3,75	3,75	4,25	9,25	5,25	3,75	3,75	3,75	2,00	1,38

1) Tallene er omarbeidet ihht beskrivelse i note 32. For øvrige år er ikke denne endringen hensyntatt.

2) For definisjoner se note 32.

HOVEDTALL 2017 – KONGSBERG

HOVEDTALL 2017 – FORRETNINGSOMRÅDER

Kongsberg Defence & Aerospace

Kongsberg Maritime

Øvrig virksomhet

DRIFTSINNEKTER

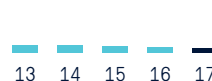
NOK 6.333 millioner
+0,3 % fra 2016

DRIFTSINNEKTER

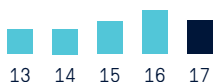
NOK 7.429 millioner
-13,6 % fra 2016

DRIFTSINNEKTER

NOK 728 millioner
-21,9 % fra 2016

EBITDA

NOK 702 millioner
-24,4 % fra 2016

EBITDA

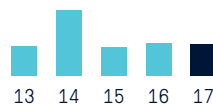
NOK 642 millioner
+129,3 % fra 2016

EBITDA

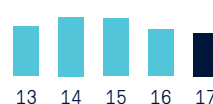
NOK -65 millioner
-822,2 % fra 2016

ORDREINNGANG

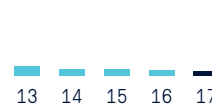
NOK 5.376 millioner
-0,9 % fra 2016

ORDREINNGANG

NOK 7.336 millioner
-7,6 % fra 2016

ORDREINNGANG

NOK 717 millioner
-24,8 % fra 2016

ANTALL MEDARBEIDERE

2.421

ANTALL MEDARBEIDERE

3.819

ANTALL MEDARBEIDERE

590

Viktige milepæler 2017

KONGSBERG

- Tilpasning: Gjennomført organisasjonstilpasninger i hele KONGSBERG for å styrke konsernets konkurransekraft ytterligere
- Leveranser: Sterkt fokus på prosjektgjennomføring
- Posisjonering: Tatt viktige, fremtidsrettede markedsposisjoner i alle forretningsområdene

KONGSBERG DEFENCE & AEROSPACE

- Joint venture, kta Naval Systems, etablert med thyssenkrupp Marine Systems og ATLAS ELEKTRONIK for leveranse av kampsystemer til ubåter
- NSM valgt som standardmissil for det tyske sjøforsvaret
- Kontrakter for luftvernssystemet NASAMS i Litauen og Indonesia, og valgt som luftvernleverandør til Australia, samt for mobilt bakkeluftvernssystem til Norge
- Posisjonert for videre suksess i F-35-programmet, der Australia har blitt med som JSM-partner. Vellykket opptrapping av F-35 deleproduksjon
- Rammeavtale for helikoptervedlikehold av SeaKing, samt klargjøring for vedlikehold av girbokser til NH-90- og AW101-helikoptre
- Levering til det første globale satellittbaserte internettet

KONGSBERG MARITIME

- KONGSBERGs integrerte fartøyskonsepter er en helt ny tilnærming til design og bygging av fartøy, som utnytter integrasjonen mellom ulike systemer for å gi bedre operasjonell effektivitet og reduserte levetidskostnader. KONGSBERG signerte fire kontrakter for integrerte fartøy konsepter i 2017
- Det norske forsvaret har anskaffet fire komplette autonome undervannsfarkoster (AUV) av typen Hugin
- Inngått partnerskap med YARA for å bygge "Yara Birkeland", verdens første selvgående skip med null utslipp. KONGSBERG er ansvarlig for utvikling og levering av alle muliggjørende nøkkeltknologier. "Yara Birkeland" forventes å kunne gjennomføre helt selvgående operasjoner fra 2020
- Verdens største offshore fiskefarm satt i drift. KONGSBERG har omfattende leveransert til dette prosjektet
- KONGSBERGs AUV er kvalifisert for bruk på ubåter til den amerikanske marinen

KONGSBERG DIGITAL

- Lansering av den digitale plattformen Kognifai

KONSERNSJEF GEIR HÅØY

Kjære aksjonærer

Vi lever i et samfunn preget av økt digitaliseringstakt og dette gir et teknologiselskap som KONGSBERG betydelige muligheter. Vi har i året som har gått bygget videre på våre sterke posisjoner innen forsvar og gjort flere viktige satsninger i det maritime området. KONGSBERG har gjennom året som har gått nok en gang vist at vi har stor omstillingsevne og en unik kultur med innovasjonsevne i verdensklasse.

KONGSBERG har gjennom mer enn 200 år vist at vår evne til innovasjon og omstilling er i verdensklasse. Vi er involvert i strategisk viktige sektorer, og felles for det vi gjør er at vi utgjør en forskjell for våre kunder og omverdenen rundt oss. Våre pålitelige løsninger forbedrer ytelsen i de mest krevende forhold – fra dypet i verdenshavene til langt ut i verdensrommet. KONGSBERG er et unikt selskap med ledende løsninger, teknologier og kompetanse.

Vi står overfor betydelige muligheter fremover, både i nær fremtid, på mellomlang sikt og på lengre sikt. Flere år med innovasjon og dedikert produkt- og markedsposisjonering innen forsvarssegmentene våre gjør at vi har spennende muligheter innen alle forsvarssegmentene våre. Innen vår portefølje av maritim teknologi har vi tatt ledende posisjoner innen blant annet fjernstyrte operasjoner, autonomi, og integrasjon og utvidet leveranseomfang

til fartøyer. Innen digitale områder er vi i ferd med å ta viktige posisjoner med utgangspunkt i «Kognifai», vår sikre digitale plattform, som muliggjør data-analyse og teknologier som kunstig intelligens, maskinlæring og virtuell virkelighet.

2017 følger to foregående år hvor krevende markedsforhold innen flere maritime segmenter, i særlig grad de olje- og gass-relaterte områdene, har påvirket konsernets resultater som helhet. På vei inn i 2018 opplever vi imidlertid at de grepene vi har gjort har hatt god effekt.

Svært mange av våre teknologier og produkter er rettet mot anvendelser i havet. Vi har teknologi for det som skjer på havbunnen, i vannsøylen, på havoverflaten og for å monitorere havene fra luften og verdensrommet. Med den internasjonalt økende interessen og satsningen på hav og det som ligger under havoverflaten både fra myndigheter og kommersielle aktører, er KONGSBERGs løsninger og teknologikompetanse godt posisjonert for å både styrke

“Med den internasjonalt økende interessen og satsningen på hav og det som ligger under havoverflaten både fra myndigheter og kommersielle aktører, er KONGSBERGs løsninger og teknologikompetanse godt posisjonert for å både styrke eksisterende posisjoner, og for å ta nye, i havrommet.”

eksisterende posisjoner, og for å ta nye, i havrommet.

Innen konsernets forsvarsvirksomhet har vi gjort organisatoriske grep for å styrke oss for fremtidige muligheter. 1. oktober slo vi sammen våre to forretningsområder på forsvarssiden til Kongsberg Defence & Aerospace. Med dette oppnår vi en mer effektiv og koordinert utnyttelse av våre samlede ressurser på både markedssiden, og innen produktutvikling og produksjon.

En viktig del av vår strategi innen forsvar er samarbeid og allianser med flere av de større internasjonale forsvars- og industriselskapene. I 2017 inngikk vi et samarbeid med thyssenkrupp Marine Systems (tkMS) i forbindelse med det norske ubåtkjøpet. Sammen med tkMS og ATLAS ELEKTRONIK har vi etablert selskapet kta Naval Systems som skal levere kampløsløssystemet til de fremtidige norske ubåtene, og også til fremtidige produserte tkMS-ubåter. Dette innehar et potensial på om lag NOK 15 milliarder over de neste tiårene.

Norske myndigheters annonsering av samarbeidet med Tyskland om ubåtene er også en historie om utvidet forsvarssamarbeid med betydning for KONGSBERG. Det er inngått avtale mellom norske og tyske myndigheter om at KONGSBERG sjømålsmissil Naval Strike Missile blir standardmissil for den tyske marinen. Dette gjør at ytterligere et land blir brukere av missilet, i tillegg til Norge og Polen som har missilet i operasjon i dag og Malaysia som har valgt missilet gjennom sin anskaffelse av missilets skipsfaste utstyr.

Amerikanske Lockheed Martin er et annet stort selskap vi over flere tiår har samarbeidet tett med. Vi har de senere årene levert avanserte deler i kompositt og titan til jagerflyet F-35 fra våre produksjonsfasiliteter på

“Det er inngått avtale mellom norske og tyske myndigheter om at KONGSBERG sjømålsmissil Naval Strike Missile blir standardmissil for den tyske marinen.”

Kongsberg, og fått betydelig anerkjennelse for at vi leverer rett kvalitet, til rett tid, og for at vi har gjort en rekke grep for å kostnads-effektivisere produksjonen. I 2018 vil produksjonstakten øke, noe vi er klare og godt forberedt for. På slutten av året ble de første norske F-35-jagerflyene overlevert det norske forsvaret, en viktig milepæl for jagerflyprogrammet. F-35 er et program som innebærer tiår med verdiskaping for KONGSBERG og en rekke norske underleverandører.

Raytheon er et annet amerikansk selskap vi har samarbeidet med i en rekke år om luftvernssystemet NASAMS, som er en stor internasjonal suksess. I 2017 ble Litauen og Indonesia åttende og niende nasjon som vil ta i bruk systemet, og Australia annonserte at de vil også anskaffe NASAMS. I tillegg annonserte den norske hæren anskaffelse av mobilt kampluftvern med basis i NASAMS. Vi har også inngått samarbeid med Raytheon for både Naval Strike Missile og Joint Strike Missile. Med verdensledende produkter, og et partnerskap med en sterk aktør som Raytheon, har vi en meget sterk internasjonal posisjon innen disse områdene.

KONGSBERG har i nærmere 20 år vært verdens ledende leverandør av fjernstyrte våpenstasjoner for kjøretøyer og har i dag levert om lag 19.000 stasjoner til 19 nasjoner hvor den amerikanske hæren er største kunde. Med

utgangspunkt i den ledende modellen "PROTECTOR Remote Weapon Station" har vi innovert frem flere ulike varianter og løsninger, inkludert en lavprofil-løsning, Sea Protector og MCT-30. Sistnevnte er en medium kaliber-løsning vi opplever har gode muligheter for å ta markedsandeler i et nytt og voksende segment for tårnløsninger. Vi signerte avtale på MCT-30 med den amerikanske hæren tidlig i 2016, og i 2017 har vi startet leveransene.

I mai 2016 sluttførte vi kjøpet av 49,9 prosent av aksjene i det finske forsvarskonsernet Patria. Patria eier 50 prosent av aksjene i norske Nammo, og sammen danner de tre selskapene en ledende nordisk forsvarsallianse. Vi opplever at samarbeidet bærer frukter innen flere segmenter, og at de tre selskapene komplementerer hverandre både hva angår produkter og markeder. Vårt eierskap i, og samarbeid med, Patria er en viktig del av den videre utviklingen av KONGSBERG.

KONGSBERG er Nordens største industriaktør innen romfart, og denne posisjonen har både blitt bekreftet og forsterket i 2017. Markedet for vår romvirksomhet er i all hovedsak internasjonalt, og mer enn 90 prosent av omsetningen kommer utenfor Norge. Vi leverer tjenester og produkter i utvalgte nisjer innen både opp-

strøms- og nedstrømsaktiviteter. Romindustrimarkedet er i en betydelig utvikling, og i 2017 har endringstakten økt ytterligere i "New Space"-segmentet hvor nye aktører jobber frem nye, mindre og mer kostnadseffektive komponenter og satellitter, kombinert med nye forretningsmodeller. Med vår kompetanse, produkter og vår globale infrastruktur av nedlastingsstasjoner har vi ambisjoner om også å være ledende i dette segmentet. I 2017 signerte vi avtaler med blant annet selskapet OneWeb som har ambisjoner om en verdensomspennende nettverksløsning basert på småsatellitter.

Vårt maritime forretningsområde, Kongsberg Maritime, har en diversifisert portefølje tett knyttet sammen av en teknologisk kjernekompetanse. Vi har undervannsfarkoster og instrumentering for å monitorere havbunnen, løsninger for fiskeri og vi er en verdensledende leverandør av løsninger til handelsflåtefartøyer, rigger, serviceskip, ferger, cruisebåter, kommersielle fiskebåter, forskningsskip og en rekke andre fartøysklasser. Totalt teller antallet fartøyer som opererer med KONGSBERG-teknologi mer enn 18.000 verden over. Med utgangspunkt i teknologi, kompetanse og installert base har vi en sterk markedsposisjon.

Vi står fortsatt overfor et krevende offshoremarked, noe som i likhet med 2015 og 2016 har satt sitt preg på vår maritime virksomhet i 2017. Aktivitetsnivået er lavere enn hva vi har vært vant til, og vi har gjort tilpasninger til det markedet vi er i og ser fremover.

I 2017 har andre fartøyssegmenter hatt et økende aktivitetsnivå. Vi har vunnet avtaler om leveranser til ferger, og til gasstransport-fartøyer har vi opplevd høyere aktivitet. Til det tyske forskningsskipet Atair II leverer vi en fullt integrert løsning med akustisk datainnsamling, dynamisk posisjonering, fremdriftskontroll og navigasjons- og automasjonssystemer. Dette er en leveranse av vårt "integrated vessel concept" hvor vi integrerer mer av et fartøys funksjoner for å gi et mer komplett beslutningsstøtte- og operasjonssystem for operatøren. Dette nye konseptet, som vi introduserte høsten 2016, har vi i 2017 også vunnet flere avtaler for leveranse av til flere fartøyssegmenter. Stadig mer helintegreerte systemer er en tydelig teknologisk trend, og dette åpner nye markeds- muligheter for oss som leverandør av mer helintegreerte fartøys- løsninger.

Parallelt med at vi har jobbet med å tilpasse organisasjonen og samtidig levere på prosjekter, har vi gjennom året opprettholdt vår satsning på forskning og utvikling. I året som har gått har vi tatt store steg innen autonomi. Lanseringen av "Yara Birkeland", verdens første autonome, hel- elektriske containerfartøy, er en verdensnyhet som blir en realitet innen få år. Ideen til fartøyet kom fra Yara, og de fortjener stor honnør for deres pionerånd. I etterkant av annonseringen har det vært henvendelser fra så godt som alle verdenshjørner, og dette er et godt eksempel på hvordan vår teknologibase og kompetanse innoverer frem løsninger som

"Stadig mer helintegreerte systemer er en tydelig teknologisk trend, og dette åpner nye markeds- muligheter for oss som leverandør av mer helintegreerte fartøys- løsninger."

innehar et betydelig forretningspotensial for oss, samtidig som det har global betydning for en mer bærekraftig samfunnsutvikling. Forsvarets Forskningsinstituttets fartøy "Odin" med autonom kapabilitet, er et annet eksempel. Et tredje eksempel er at ved utgangen av 2017 har mer enn 700 skip med KONGSBERG-utstyr installert mulighet for fjernoppkobling. Det er stor internasjonal interesse for økt bruk av fjernstyrte tjenester og autonomi, og norske myndigheter har vært fremoverlent ved å åpne flere testområder for testing av autonome skip i Norge. Norge og KONGSBERG har tatt en lederrolle internasjonalt, og vi skal jobbe videre med å holde denne lederposisjonen.

Vår undervannsteknologi og kompetanse har bred anvendelse, både i form av flere ulike produkter og løsninger, og for en rekke ulike områder. Våre havbunnsobservatorier og porteføljen vår av autonome undervannsfarkoster er verdensledende innen sine anvendelsesområder, og vi jobber kontinuerlig med å innovere og videreutvikle kapasitetene deres. Undervannsfarkostene våre anvendes i dag til forsvarsformål, forskning, kartlegging av havbunnen, offshore-applikasjoner og søk.

Fiskeri- og havforvaltnings-teknologi er et annet område med vekst, og betydelig potensial. KONGSBERG er godt etablert innen flere fiskerisegmenter og er en verdensledende leverandør av utstyr til kommersielle fiskefartøy, forskningsfartøy og havmerden til Ocean Farming som er verdens første av sitt slag. Sistnevnte ble satt i operasjon på Frohavet utenfor Trøndelag i 2017, og merden med en rekke løsninger fra KONGSBERG bidrar til å løse flere miljøutfordringer innen oppdrett.

KONGSBERG har vært en pådriver for digitalisering i mange

"KONGSBERG har nulltoleranse for korrupsjon blant våre medarbeidere, konsulenter og forretningsforbindelser. Vi har et omfattende antikorrupsjonsprogram, og høy etisk standard er en integrert del av vår virksomhet."

år. Det er imidlertid en omfattende endring som nå skjer innen flere av industriene våre. Kombinasjonen av at flere teknologier innen kunstig intelligens og avansert dataanalyse er mer modne, og at datakapasiteten har økt kraftig de siste årene, gjør at det kommer helt nye muligheter for å løse oppgaver innen operasjon og vedlikehold, og at man kan levere helt nye tjenester. Forretningsmodeller endres og det er en svært rask utviklingstakt innen industriell digitalisering.

KONGSBERG lanserte i 2017 den digitale plattformen "Kognifai". Plattformen er et digitalt økosystem våre kunder kan kjøre applikasjoner og koble sammen sine operasjoner gjennom ett digitalt grensesnitt. Plattformen er åpen og sikker slik at brukerne kan ha egne applikasjoner, KONGSBERG-applikasjoner og applikasjoner fra andre leverandører på plattformen. Kognifai er et viktig satsningsområde for oss, og vi kommer til å fortsette videreutviklingen av denne plattformen fremover.

Bærekraft og samfunnsansvar er veldig viktig for KONGSBERG. Som en norsk og internasjonal industri- og teknologivirksomhet er våre verdier, vår kultur og våre retningslinjer for vår forretningsvirksomhet avgjørende. Dette er vår "licence to operate".

Vi legger betydelige ressurser i å styrke verdiene våre — egenopplevde holdninger og motivasjon for bærekraft er langt sterkere enn prosedyrer og forordninger. Verdispørsmål er på agendaen til ledere i hele vår organisasjon, med tett oppfølging av både kollektiv og individuell atferd. Vi følger også våre underleverandører tett opp når det gjelder verdispørsmål og bærekraft. Summen av vårt bærekraftsbidrag er avhengig av at også våre leverandører bidrar og har et tydelig fokus på dette.

Forebygging av korrupsjon er noe som KONGSBERG tar svært alvorlig. KONGSBERG har nulltoleranse for korrupsjon blant våre medarbeidere, konsulenter og forretningsforbindelser. Vi har et omfattende antikorrupsjonsprogram, og høy etisk standard er en integrert del av vår virksomhet. Vi jobber systematisk og kontinuerlig med å videreutvikle dette programmet. Alle ansatte i KONGSBERG får opplæring og oppfølging, og vi stiller krav til at hver og en skal holde seg oppdatert på regler og retningslinjer.

Integrert i vår strategi for ansvarlig og bærekraftig forretningsdrift, "Teknologi for globale utfordringer", er FNs 17 bærekraftsmål. Disse er viktige målsettinger i vår strategi, og vi har identifisert de bærekraftsmålene hvor vi kan bidra i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv. Vi forpliktet oss i 2006 til FNs

“Mangfold er viktig for KONGSBERG, og vi har over lengre tid hatt styrket fokus på dette. Økt mangfold gir økt verdiskaping. Vi skal finne balanse mellom de etablerte og erfarne og de unge talentene, mellom kvinner og menn, og flere andre parametere. Dette gjelder på alle nivåer.”

program “Global Compact” som medfører at vi innretter strategier og operasjoner til prinsipper om menneskerettigheter, miljø og antikorrupsjon.

Verden står overfor en rekke utfordringer innen klima- og miljø, transport, energi, sikkerhet og suverenitet, og mat og biologiske ressurser. Teknologiselskaper er helt sentrale for å løse disse utfordringene og KONGSBERG spiller en nøkkelrolle innen flere av disse områdene. Dette er en del av vårt samfunnsansvar, og samtidig en betydelig forretningsmulighet. I 2017 videreutviklet vi flere av våre eksisterende teknologier og løsninger i en mer bærekraftig retning, og det var også et år hvor vi introduserte flere nye og innovative løsninger som vil bidra til en mer bærekraftig samfunnsutvikling.

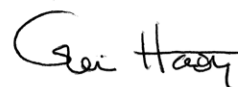
Å rekruttere de fremste talentene er avgjørende for en kompetansedrevet kunnskapsbedrift som KONGSBERG. I Universums årlige undersøkelse av de mest attraktive virksomhetene for studenter i 2017 er vi rangert på andre plass. Vi tilbyr studenter spennende muligheter, både under studiene i form av sommerjobber, oppgaveskriving, studentkonkurransen “Your Extreme” og samarbeid med studentforeninger, og ved å tilby arbeid med de mest spennende og utfordrende oppgavene når de

etter endt studietid skal ut i arbeidslivet.

Mangfold er viktig for KONGSBERG, og vi har over lengre tid hatt styrket fokus på dette. Økt mangfold gir økt verdiskaping. Vi skal finne balanse mellom de etablerte og erfarne og de unge talentene, mellom kvinner og menn, og flere andre parametere. Dette gjelder på alle nivåer. At vi har bredt sammensatte team som ser utfordringer på forskjellige måter, og har ulike løsninger, kunnskapsbase og metoder, bidrar til kreativitet og at vi kommer frem til de beste resultatene. Innen eksempelvis rekruttering av kvinner har vi de senere årene jobbet aktivt internt med å få frem kvinner i ledende stillinger, og eksternt med å få flere kvinner til å velge teknologifag. Det har gitt resultater, og er en konsekvens av målrettet arbeid og konkrete tiltak.

Oppsummert har 2017 vært et år med endringer, samtidig som vi har levert til våre kunders forventninger. Vi har tilpasset oss dagens og fremtidens markeder, og vi har brukt året til å posisjonere oss gjennom innovasjoner og markedsgrep. Sentralt for å få til alt dette er kulturen vår, vi har bevist at vår visjon, world class through people, technology and dedication, ikke bare er ord, men en ledestjerne vi med stor entusiasme lever etter.

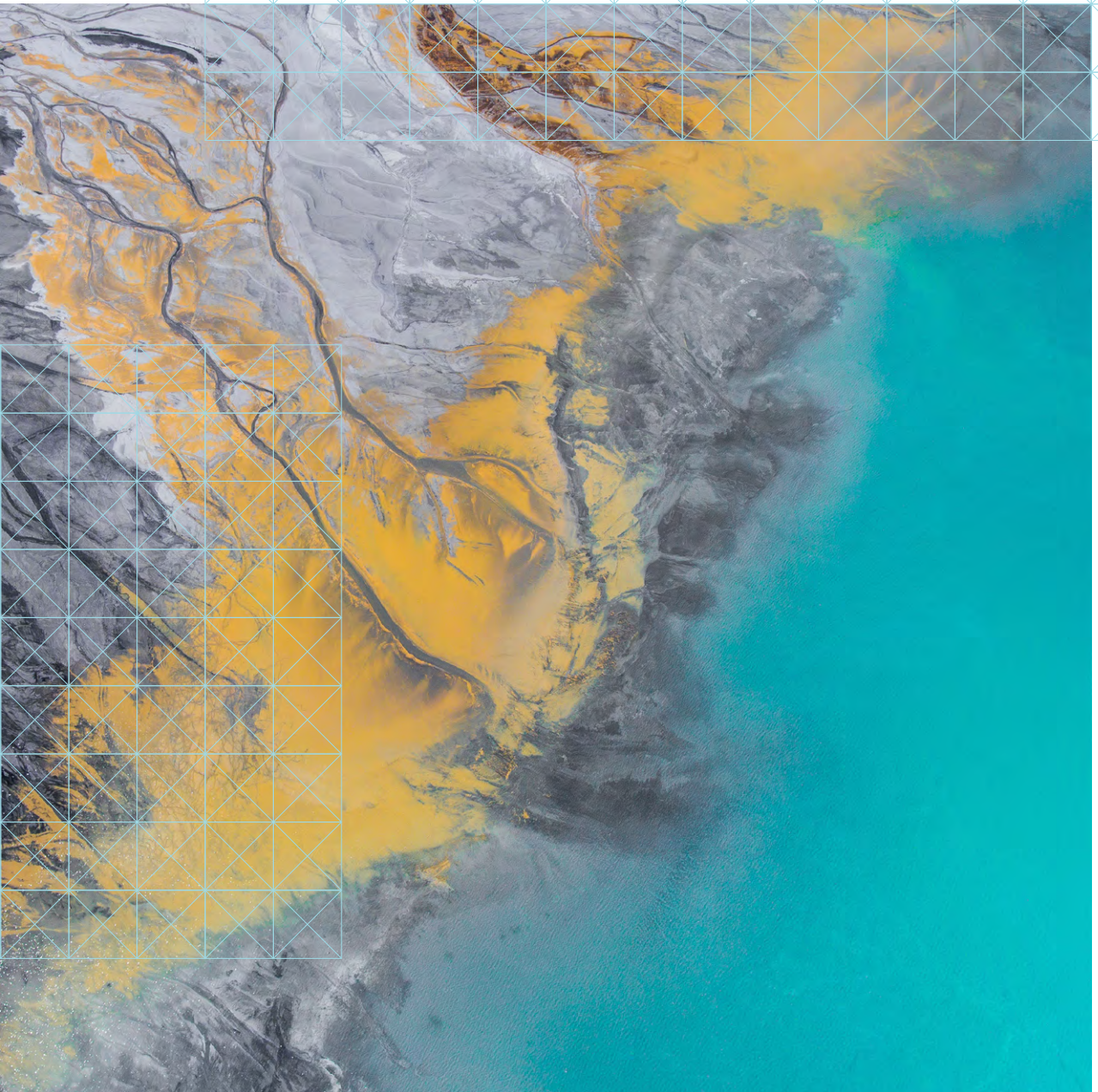
På vegne av KONGSBERG vil jeg takke for eieres tillit til oss, ansattes drivkraft og pågangsmot, kundene som kommer til oss med spennende og krevende utfordringer, og partnere, leverandører og øvrige interessenter for vårt samarbeid. Vi skal fortsette å stå på for å utgjøre en forskjell for våre kunder og samfunnet for øvrig. Vi står foran betydelige muligheter, og jeg er trygg på at vi skal klare å levere på det potensial KONGSBERG som et verdensledende teknologiselskap har i 2018 og årene fremover.

Geir Håøy
Konsernsjef
Mars 2018

02

Om Kongsberg Gruppen

Dette er KONGSBERG

Kongsberg Gruppen (KONGSBERG) er et internasjonalt teknologikonsern som leverer avanserte og pålitelige teknologiske løsninger som bidrar til sikkerhet, trygghet og effektivitet i komplekse operasjoner og under ekstreme forhold. KONGSBERG samarbeider med globale kunder innenfor forsvars-, maritim-, olje- og gass-, fiskeri- og romfartsindustrien. Vi leverer EXTREME PERFORMANCE FOR EXTREME CONDITIONS.

KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom, vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig, bærekraftig og internasjonalt perspektiv.

Organisasjon

Konsernet er organisert i tre forretningsområder og øvrig virksomhet. De tre forretningsområdene er Kongsberg Defence & Aerospace, Kongsberg Maritime og

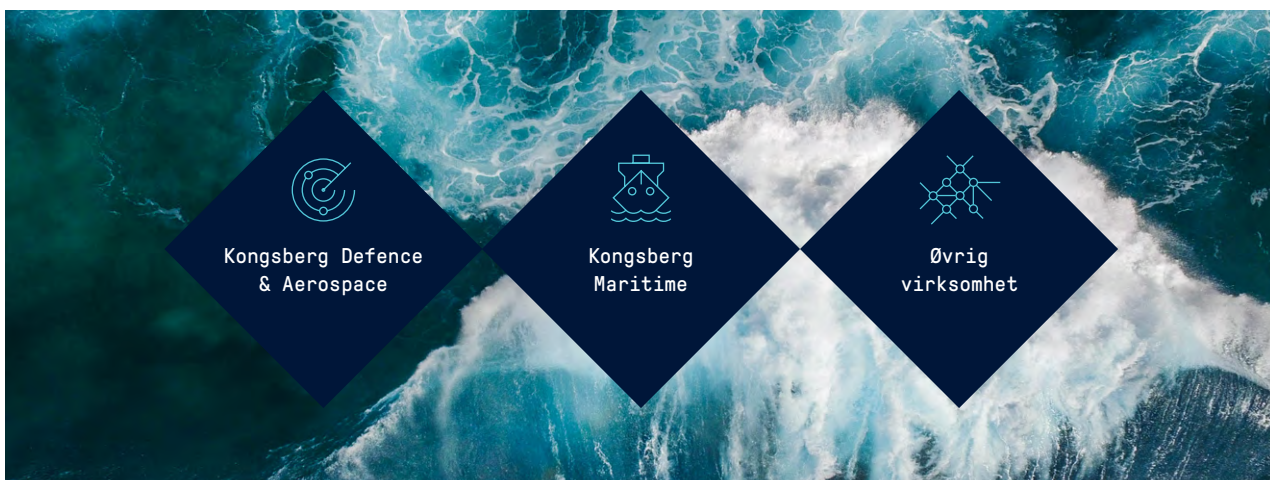
Kongsberg Digital. Kongsberg Digital er et digitalt satsningsområde under oppbygging og er rapportert som øvrig virksomhet. Øvrig virksomhet består også av eiendomsvirksomhet og konsernstab. Konsernstaben utøver styring og kontroll av konsernet, samt leverer stabs- og støttefunksjoner til forretningsområdene, konsernsjefen og styret med tilhørende råd og utvalg.

EXTREME PERFORMANCE

for extreme conditions

KONGSBERG utvikler og leverer avanserte systemer og teknologier for bruk under ekstreme forhold. Våre løsninger sikrer effektivitet, sikkerhet og høy ytelse i operasjoner fra store havdyp til det ytre rom.

► **Eierstruktur**

Kongsberg Gruppen ASA er notert på Oslo Børs og underlagt norsk verdipapirlovgivning og børsreglement. Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene i selskapet.

Økonomisk verdiskaping

KONGSBERG skaper verdier i de områder og land vi er til stede i. Vi skaper verdier for våre kunder gjennom de produktene vi leverer. Vi skaper verdier gjennom

betaling av skatter og avgifter, utbetaling av utbytte til eiere og lønn til medarbeidere, og indirekte ved kjøp av varer og tjenester fra leverandører. I tillegg skapes det verdier gjennom betydelig satsing på forskning og utvikling.

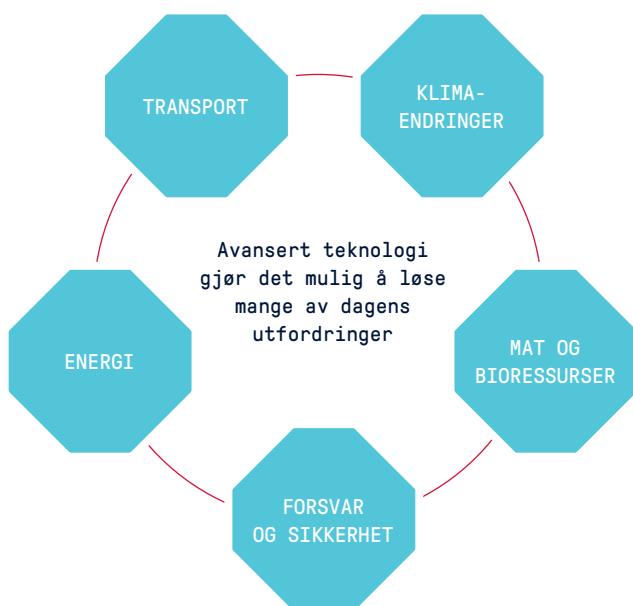
Bærekraft og samfunnsansvar

Bærekraft og samfunnsansvar er viktig for KONGSBERG og er en integrert del av vår strategi. Vår forretningsdrift skal være

bærekraftig og etterrettelig og vi skal utøve vårt samfunnsansvar i tråd med gjeldende forventninger. Dette gir KONGSBERG den nødvendige "licence to operate" for å utøve vår virksomhet.

FN har definert 17 bærekraftsmål verden bør løse innen 2030. Flere av målene er kun mulig å nå gjennom innovasjon og fornuftig anvendelse av teknologi. Bærekraftig teknologisk innovasjon er et sentralt element i vår strategi og for KONGSBERG betyr dette forretningsmuligheter i flere markeder sett i lys av vår brede teknologi- og kompetanseplattform.

KONGSBERG har sluttet seg til FN-initiativet Global Compact. Vi støtter og respekterer internasjonale menneskerettigheter som FNs menneskerettighetserklæring, FNs konvensjon om barns rettigheter, ILO-kjernekonvensjoner og OECDs retningslinjer for multinasjonale foretak. KONGSBERG benytter Global Reporting Initiatives (GRI) Standards for frivillig rapportering av bærekraftig utvikling.

Strategi og ambisjoner

KONGSBERG leverer verdensledende produkter og tjenester og har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom, vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig og internasjonalt perspektiv. Forretningsområdenes ambisjoner understøtter dette. For at KONGSBERG fortsatt skal lykkes fremover er det viktig med en god balanse mellom drift, posisjonering i markedet og nye initiativer. Våre strategiske og forretningsmessige valg er basert på verdibasert kultur med høy forretningsetisk standard og bærekraftig utvikling.

Strategiske prioriteringer

FORSVAR

Øke markedsinngrepet med vår moderne produktportefølje

MARITIME

Utvide produktporteføljen basert på vår ledende posisjon

TEKNOLOGI

Utnytte vår sterke teknologiposisjon til å ta nye markedsposisjoner

Fokusområder for å sikre lønnsom vekst og sunn forretningsdrift

- Levere kundene det vi har lovet til avtalt tid, kvalitet og pris
- Utvikle og selge attraktive produkter og løsninger og vinne nye kontrakter
- Til enhver tid ha en organisasjon som er tilpasset etterspørselsbildet i markedet
- Posisjonere oss mot nye muligheter og markeder
- Kontinuerlig fokus på innovasjon

KONGSBERGs finansielle ambisjoner

I forbindelse med konsernets kapitalmarkedsdag høsten 2015 ble følgende finansielle ambisjoner for de neste fem årene lansert:

- Vår ambisjon er å vokse med 10 prosent i gjennomsnitt over de neste fem årene, hvorav omtrent halvparten organisk. Den organiske veksten forventes å komme mot slutten av perioden
- En "tosifret" EBITA-margin
- Nye prosjekter og initiativer skal evalueres mot en avkastning på sysselsatt kapital på 10–15 prosent

Visjon

Vi har en sterk, verdibasert kultur som driver vår virksomhets prestasjoner. Vår felles visjon definerer vår retning, og hva vi streber etter å oppnå.

WORLD CLASS

through people, technology
and dedication

Våre verdier

Vi har fire verdier som støtter opp under visjonen, som beskriver hva vi står for, hva som er våre etiske holdninger og hva vi tror på. Våre verdier er vårt fundament — de gjør oss til de vi er, og har dannet grunnlaget for vår virksomhet i over 200 år. Verdiene er retningsgivende for hvordan vi opptrer og arbeider, og preger vårt samarbeid innenfor og utenfor konsernet. Verdiene er viktige for å utvikle en sunn og sterk bedriftskultur og gjennom det legge grunnlag også for god foretaksstyring.

Våre kunder og samarbeidspartnere kan stole på at KONGSBERG leverer — alltid. Å arbeide med KONGSBERG betyr å arbeide med pålitelige personer, et pålitelig selskap og pålitelige produkter. KONGSBERG er en ansvarlig organisasjon som preges av integritet og respekt for helse, miljø og sikkerhet.

DETERMINED

(bestemt, besluttosom, målrettet)

Vi er kjent for vårt pågangsmot og utholdenhet. Vi gjør alltid vårt beste for å imøtekomme våre kunders forventninger. Vi setter oss ambisiøse mål og drives fremover gjennom tydelighet og kontinuerlig fokus.

Det vi starter, fullfører vi. Vi gir oss ikke.

INNOVATIVE

(nyskapende, innovativ)

Å alltid yte bedre er en viktig del av hvem vi er. Vi kjennetegnes av kontinuerlig innovasjon, og vi iverksetter forbedringer i alle deler av vår drift – fra våre produkter, via våre arbeidsprosesser til hvordan kunden opplever oss.

Vi er urokkelige/ubøyelige i vår jakt på forbedringer, nye ideer og nye løsninger.

COLLABORATIVE

(samarbeidsvillig, nettverksorientert)

Samarbeid er en grunnleggende del av vår virksomhet. Vi utveksler ideer med kolleger, leverandører og samarbeidspartnere, og vi samarbeider tett med våre kunder. Vi arbeider som team, vi deler kunnskap og vi verdsetter felles suksess – til nytte for både våre kunder og vår egen konkurransekraft.

Vi samarbeider som enkeltpersoner og som organisasjon.

RELIABLE

(pålitelig, til å stole på)

Våre kunder og samarbeidspartnere kan stole på at KONGSBERG leverer – alltid. Å arbeide med KONGSBERG betyr å arbeide med pålitelige personer, et pålitelig selskap og pålitelige produkter. KONGSBERG er en ansvarlig organisasjon som preges av integritet og med respekt for helse, miljø og sikkerhet.

Vi er pålitelige personer. Vi er ansvarlige samfunnsborgere.

Konsernledelsen

GEIR HÅØY

President &
Chief Executive Officer

GYRID SKALLEBERG INGERØ

Group Executive Vice President
& Chief Financial Officer

EGIL HAUGSDAL

Executive Vice President,
KONGSBERG.
President, Kongsberg Maritime

EIRIK LIE

Executive Vice President, KONGSBERG.
President, Kongsberg Defence &
Aerospace

HEGE SKRYSETH

Executive Vice President,
KONGSBERG.
President, Kongsberg Digital

HANS PETTER BLOKKUM

Group Executive Vice President,
Chief HR & Security Officer

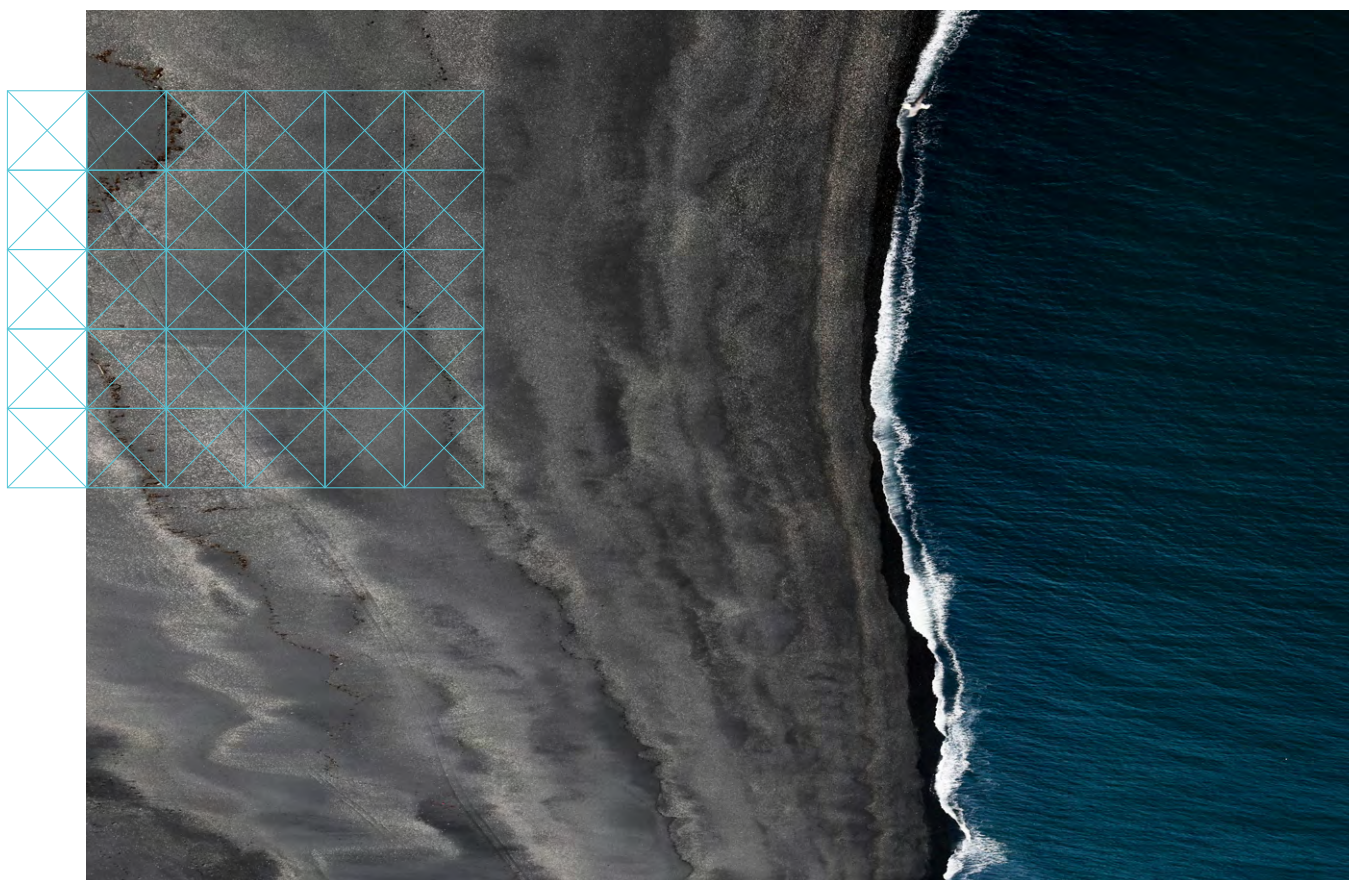
HARALD AARØ

Group Executive Vice President,
Business Development and
Strategy

EVEN AAS

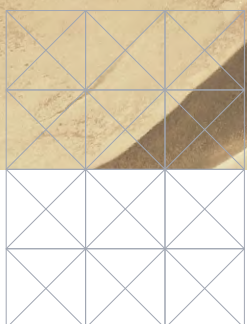
Group Executive Vice President,
Public Affairs

FORRETNINGS- OMRÅDER

KONGSBERG består av tre forretningsområder som styres gjennom en sentral styringsmodell, men opererer med en stor grad av selvstendighet. Organisasjonen er knyttet sammen av kompetanse- og teknologisynergier og en felles kultur basert på våre verdier: Determined, Innovative, Collaborative og Reliable. Vi er en innovativ og kundefokusert organisasjon som leverer avanserte systemer og teknologier for bruk under ekstreme forhold.

EN FORSVARS- LEVERANDØR I VERDENS- KLASSE

Kongsberg Defence & Aerospace

- Integrated Defence Systems
- Space & Surveillance
- Missile Systems
- Aerostructures
- Defence Communications
- Protech Systems
- Patria

Kongsberg Defence & Aerospace er en ledende leverandør av forsvarsprodukter og -systemer for kommando og kontroll, overvåking, romfart, taktisk kommunikasjon, fjernstyrte våpenstasjoner og missiler samt avanserte kompositt- og mekanikkprodukter for fly og helikopter. Våre produkter og systemer benyttes under vann, på havoverflaten, på land, i luften og i verdensrommet.

Integrated Defence Systems

Divisjonen Integrated Defence Systems leverer luftvernsystemer, landbaserte kommando- og kontrollsystemer, overvåkings-systemer og kampsystemer for sjøforsvar. Divisjonen har en

strategisk samarbeidsavtale med Raytheon, der KONGSBERG leverer beslutningsstøtteverktøy, utskytingsramper samt kommando- og kontrollsystemer. I tillegg har divisjonen opprettet kta Naval Systems, et joint venture firma

KONGSBERG er verdens
eneste leverandør
av femtegenerasjons
langdistansemissiler
med høy presisjon
og med stealth-
egenskaper. ▶

- ▶ med tyske thyssenkrupp Marine Systems (tkMS) og ATLAS ELEKTRONIK, for å levere eksklusive kampsystemer til tkMS ubåter.

Space & Surveillance

Divisjonen Space & Surveillance leverer et bredt utvalg av utstyr,

systemer og tjenester knyttet til romfart og maritim overvåking til kunder i mer enn 40 land.

Divisjonen er en av verdens ledende leverandører av bakkestasjoner til satellitter for nedlasting og behandling av satellittdata. KONGSBERG er den

største leverandøren til romfartsindustrien i Norden.

Missile Systems

Divisjonen Missile Systems har mer enn 50 års erfaring fra en rekke missilprogrammer. Produktene inkluderer Penguin-missilet, Naval Strike Missile (NSM) og Joint Strike Missile (JSM) som avfyres fra skip, helikopter og kampfly. KONGSBERG er verdens eneste leverandør av femtegenerasjons langdistansemissiler med høy presisjon og med stealth-egenskaper.

Aerostructures

Divisjonen Aerostructures er en høyteknologisk produksjonsfabrikk for komplekse kompositstruktur og detaljer av metallegering. Vår kjernekompetanse spenner fra design, fremstilling av prototyper og industrialisering til masse-

“Vi jobber kontinuerlig for å posisjonere oss innen viktige teknologiområder og markeder. Det siste året har vi blant annet tatt nye posisjoner innen ubåt- og missilsamarbeid med Tyskland, helikoptervedlikehold og vunnet nye strategiske kontrakter i romfart som vil ha betydning for vår utvikling i mange tiår fremover.”

Eirik Lie – President, Kongsberg Defence & Aerospace

- ▶ produksjon for luftfart og andre markeder med høy vekst. Aktivitetene strekker seg fra produksjon av deler til F-35 og helikoptre til mekanisk produksjon og vedlikehold av helikoptergirkasser.

Defence Communications

Divisjonen Defence Communications utformer og produserer robuste radioer og radiosamband som brukes i avanserte taktiske kommunikasjonssystemer.

Løsningene for taktisk kommunikasjon brukes i mer enn 30 land.

Protech Systems

Divisjonen Protech Systems er verdensledende leverandør av fjernstyrte våpenstasjoner. Systemene gjør at soldater kan

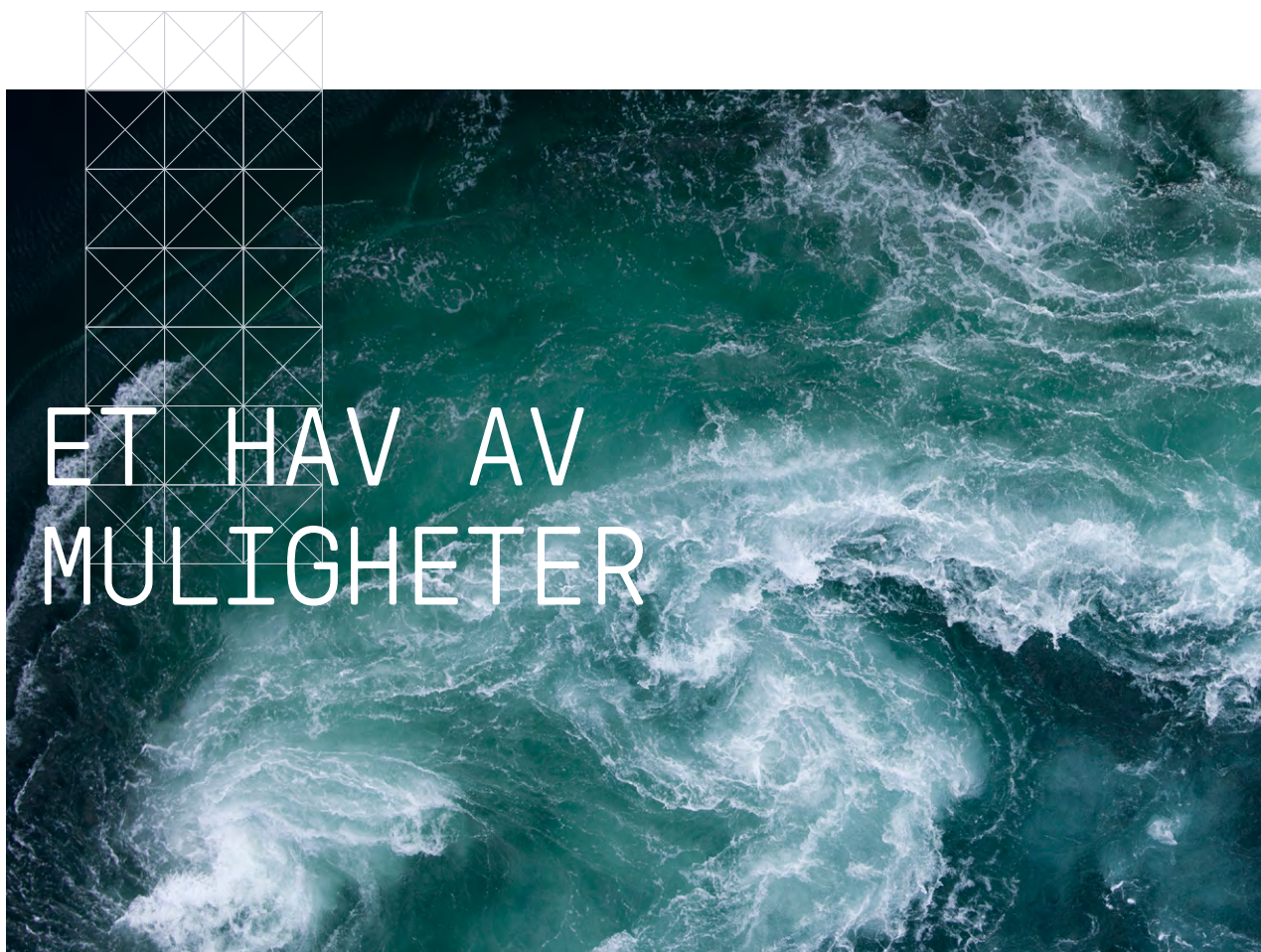
operere fra en beskyttet posisjon inne i kjøretøyet. Området har siden 2001 levert over 19.000 systemer til 19 land. I 2017 startet leveransene av MCT-30. Dette er et medium kaliber tårn basert på samme teknologi som PROTECTOR RWS, som støtter tyngre ildkraft.

Patria

Patria er Finlands fremste leverandør av teknologiske løsninger og vedlikeholdsløpsstøtte til forsvar, sikkerhet og luftfart. Selskapet har en internasjonal organisasjon med ca. 2.800 ansatte og eier 50 prosent av aksjene i Nammo. KONGSBERG eier 49,9 prosent av aksjene i Patria.

KONGSBERG opprettet i 2017 kta Naval Systems, et joint venture firma med tyske thyssenkrupp Marine Systems (tkMS) og ATLAS ELEKTRONIK, for å levere eksklusive kampsystemer til tkMS ubåter.

Kongsberg Maritime

- Offshore
- Seaborne Transportation
- Subsea
- Emerging Business

Kongsberg Maritime (KM) er verdensledende på utvikling og leveranse av integrerte fartøyskonsepter til tradisjonelle handelsfartøy og fiskefartøy så vel som offshore- og forskningsfartøyer og offshore installasjoner. KM leverer produkter og systemer for avansert havbunnskartlegging, sonarer, undervannskommunikasjon, marin robotikk (Unmanned Surface Vessel [USV] og Autonomous Underwater Vehicle [AUV]) og undervannskameraer til blant annet forskning-, fiskeri- og forsvarsfartøy samt havbruks installasjoner.

Offshore

Vår portefølje av offshoreprodukter og -løsninger posisjonerer KM som en markedsleder innen avansert dynamisk posisjo-

neringsteknologi, og den omfatter et godt utprøvd og velrenommert utvalg av integrerte navigasjons- og automatiseringsløsninger. Andre kompetanseområder

KM er verdens-
ledende på
integreerte fartøys-
konseptet innen
offshoremarkedet.

inkluderer informasjonsstyrings-
løsninger, lasthåndteringssys-
temer og prosessautomatisering.
KMs fullstendige portefølje for
offshoremarkedet er utformet
med tanke på smarte forbedringer
samt sikker og lønnsom drift.
KM er posisjonert som en viktig
leverandør for alle de store
operatørene i samtlige offshore-
og olje- og gassmarkeder globalt.

Seaborne Transportation

KM leverer systemer for integrert
maritim automasjon og naviga-
sjon, laststyring og sensorer til
handelsflåte- og passasjer-
markedet. KMs brosystemer sørger
for sikker og effektiv overfart for
fartøyer globalt, mens kontroll- og
overvåkingsteknologien fortsetter
å gjøre skip mer effektive og
driften smartere og mer lønnsom

med redusert drivstofforbruk,
hybridløsninger og prosessauto-
matisering.

Subsea

Vår undervannsteknologi brukes
hovedsakelig innen følgende
industrier: offshore, olje og gass,
kartlegging (kartlegging, oppmå-
ling og undersøkelser av havbun-
nen), forsvar, fiskeri og havbruk,

“Kongsberg Maritime er nå godt tilpasset markedet slik det er i dag. Havrommet blir viktigere fremover både i nasjonal og internasjonal sammenheng. Teknologitvillingen skjer raskt, spesielt innen digitalisering og autonomi. Kongsberg Maritime har tatt sterke posisjoner både på kort og på lang sikt. Etter noen vanskelige år i offshoremarkedet er vi nå godt posisjonert for fremtidig vekst.”

Egil Haugsdal – President, Kongsberg Maritime

- ▶ undervannskonstruksjon og havforskning. KMs produkter og systemer er basert på innovativ hydroakustisk teknologi og sensorer, avansert signalbehandling og fagkunnskap innen undervannsteknikk. Den omfattende porteføljen inkluderer ledende enkelt- og flerstråle-ekkolodd, sonarer, undervannsfartøy og -transpondere. I tillegg kommer avansert programvare for databehandling, produkter for søk og redning samt forsvarsprodukter.

Emerging Business

Vi har som mål å være i forkant av utviklingen innen nye teknologier og bruksområder. Vi støtter viktige nye vekstmarkeder innen den maritime bransjen og offshore-

bransjen, som autonomi, satellitt-posisjonering, hybridløsninger og utstyr for håndtering på dekk. Disse områdene, samt andre fremvoksende interesseområder, innebærer betydelige synergier med KMs kjerneprofil og genererer store teknologiske utviklings- og salgsmuligheter.

Undervannsfarkosten HUGIN kan kartlegge havbunn ned til 6.000 meter og bringe detaljerte kartdata til overflaten.

ET SENTER FOR DIGITAL KOMPETANSE

Kongsberg Digital

- Kongsberg Digital Platform
- Energy Solutions
- Maritime Simulation

Mer enn 500 høyt kvalifiserte medarbeidere sørger for at Kongsberg Digital leverer neste generasjons programvare og digitale løsninger til kunder i maritim sektor, olje og gass, fornybar energi og kraftforsyningsbransjen. Vi har ledende kompetanse innen tingenes internett, smart data, kunstig intelligens, digitale tvillinger og andre områder som støtter økt automatisering og autonome operasjoner. I Kongsberg Digital møter KONGSBERGs lange og brede industrierfaring den nyskapende digitale kompetansen.

Kongsberg Digital Platform
KONGSBERG har i dag et betydelig antall programvareløsninger som samler høykvalitetsdata fra mer enn 18.500 fartøy og mer enn 10.000 oljebrønner. Vi har i en

årrekke jobbet med sanntids-datasystemer for å muliggjøre automasjon og autonome operasjoner. Våre eksisterende plattformene (K-IMS, EmPower, Sitecom) har vi valgt å samle på én digital

Kognifai samler våre eksisterende plattformer og gjør ny funksjonalitet og nye løsninger tilgjengelige for kundene.

- ▶ plattform – Kognifai – for å kunne gjøre ny funksjonalitet og løsninger tilgjengelig for våre kunder.

Kognifai er vår skybaserte digitale plattform. Den er bygget på åpne standarder og legger til rette for fleksibilitet og skalering. I et åpent økosystem gir vi eksterne og interne utviklere tilgang til utviklingsrammeverk for å utvikle applikasjoner på plattformen.

Våre eksisterende applikasjoner blir tilgjengelige som tjenester, og gjennom et nettverk av partnere vil dette bidra til innovasjon og digital transformasjon innen våre industrier.

Noen av de viktigste trendene innen industritransformasjon er digitale tvillinger og digitale tråder. En digital tvilling er en digital representasjon, enten i form av enkeltkomponenter,

som en dieselmotor, eller alle komponentene i en enhet, som et helt skip. En digital tråd er en kjede med informasjon om komponentene som strekker seg gjennom hele livssyklusen fra design og produksjon til vedlikehold. Denne informasjonen knyttes opp mot den digitale tvillingen. Vårt fokus innen digitale tvillinger er dynamiske modeller som legger til rette for autonome operasjoner for olje og gass, fornybar energi, og maritim industri. Kognifai er særlig tilrettelagt for å understøtte disse trendene.

Energy Solutions

Innenfor energimarkedet tilbyr Kongsberg Digital innovative teknologier og programvareløsninger rettet mot både olje- og gassindustrien og fornybar energi.

Olje og gass

Under boreoperasjoner kan vi blant annet kombinere datainn-

“Takket være kjernekompetansen og løsningene våre er vi en ledende leverandør av industrielle digitale løsninger. Sammen med våre kunder kombinerer vi årelang industriell kompetanse med nye digitale løsninger for mer effektiv drift, både i eksisterende og nye bransjer.”

Hege Skryseth – President, Kongsberg Digital

▶ samling og visualisering i sanntid med brønnsikkerhet og ytelsesoptimalisering samt applikasjoner for driftsanalyse og beslutningsstøtte. Vi har også løsninger som forbedrer produksjonseffektiviteten ved hjelp av sanntids-simulatorer for design, flerfase-strømning og opplæring. Disse løsningene har allerede vært på markedet i mange år. I løpet av 2018 blir de tilgjengelige som applikasjoner på Kognifai.

Fornybar energi og kraftforsyning
KONGSBERG har omfattende erfaring innen automatisering, analyse og sensorer. Derfor kan vi tilby energibransjen applikasjoner og funksjoner for smarte data

og beslutningsstøtte. Kognifai sikrer full integrering av systemer og sensorer slik at vindparkeiere får et helhetlig system for tilstandsbasert vedlikehold. Systemet inkluderer ytelsesovervåking i sanntid, vedlikeholdsprognoser og produktoptimalisering, som vil forbedre driftseffektiviteten.

Maritime Simulation

Kongsberg Digital har markedsledende simulatorløsninger som sikrer virkelighetsnær og grundig opplæring av personell og studenter innenfor maritim-, marine- og offshoremarkedet. Dette utrustet dem med viktige ferdigheter og kunnskap som gjør reelle opera-

sjoner tryggere og mer kostnads-effektive. Simulatorløsningene brukes også til verifisering og som beslutningsstøtte, for eksempel ved forstudier og forskningsprosjekter innen design, sikkerhet og kostnadsoptimalisering.

Trening i en simulator bidrar til økt kompetanse, bedre drivstofforbruk og økt sikkerhet til sjøs.

KONGSBERG I VERDEN

Antall medarbeidere

Antall leverandører

Verdiskaping NOK millioner

Investeringer NOK millioner

Totalt	6 830	3 196	14 490	328
■ Europa	72,6 %	83,9 %	71,1 %	89,0 %
■ Asia	16,2 %	2,4 %	13,7 %	2,8 %
■ Nord-Amerika	9,6 %	12,7 %	13,9 %	7,9 %
■ Mellom- og Sør-Amerika og Antarktis	1,4 %	0,4 %	1,0 %	0 %
■ Oseania	0,1 %	0,4 %	0,2 %	0 %
■ Afrika	0,1 %	0,2 %	0,1 %	0,3 %

På Kjeller i Norge driver KDA blant annet med produktutvikling, testing og produksjon.

Europa

NORGE

Medarbeidere **4.421 (4.599)**
Antall leverandører¹⁾ **2.050 (2.086)**
Verdiskaping²⁾ **NOK 9.036 (8.892) millioner**
Investeringer **NOK 267 (357) millioner**

Konsernets hovedkontor ligger i Kongsberg.

Kongsberg Defence & Aerospace (KDA) utgjør den vesentlige delen av konsernets forsvarsvirksomhet, og har sine hovedaktiviteter på Kongsberg. I tillegg har vi virksomheter i Horten, Asker, Kjeller, og Bergen. Her drives det utvikling, produksjon, test, salg og service.

Kongsberg Spacetec og Kongsberg Satellite Services (som vi eier 50 prosent av) har kontorer i Tromsø og hører begge inn under KDA. Kongsberg Satellite Services har mottakerstasjoner for satellittdata i Antarktis og på Svalbard.

Kongsberg Maritime (KM) har virksomheter for utvikling, produksjon, testing, salg og service i Kongsberg, Horten, Ulsteinvik, Sandefjord og Trondheim.

Kongsberg Digital (KDI) holder til i Asker, Horten, Kristiansand, Stavanger og Trondheim. Her drives det salg, produktutvikling, prosjektleveranser, service og produksjon. KDI eier også 34,19 prosent av eSmart Systems AS. De holder til i Halden og utvikler digital intelligens for energibransjen og smarte samfunn.

STORBRITANNIA

Medarbeidere **140 (147)**
Antall leverandører¹⁾ **135 (157)**
Verdiskaping²⁾ **NOK 393 (386) millioner**
Investeringer **NOK 6 (17) millioner**

Kongsberg Defence & Aerospace ved datterselskapet Kongsberg Norcontrol har et salgs- og servicekontor i Bristol.

Kongsberg Maritime sitt hovedkontor for offshorevirksomhet i Storbritannia ligger i Aberdeen. Vi har også mindre kontorer i Wick, Waterlooville og Great Yarmouth. Her drives det produktutvikling, produksjon, salg og support. I tillegg har vi et kontor i Bridge of Don som driver med produksjon av kameraer.

POLEN

Medarbeidere **189 (155)**
Antall leverandører¹⁾ **16 (17)**
Verdiskaping²⁾ **NOK 105 (100) millioner**
Investeringer **NOK 9 (14) millioner**

Kongsberg Defence & Aerospace ved datterselskapet Kongsberg Defence Sp. Zo.o har et markedskontor i Warszawa.

Kongsberg Maritime driver service og prosjektsupport i Szczecin.

ØVRIGE EUROPA

Medarbeidere **206 (226)**
Antall leverandører¹⁾ **481 (734)**
Verdiskaping²⁾ **NOK 770 (943) millioner**
Investeringer **NOK 10 (11) millioner**

Konsernet har også kontorer for salg, service og prosjektsupport i Finland, Hellas, Italia, Nederland, Russland, Spania, Tyskland og Ungarn. Vi eier 49,9 prosent av Patria Oyj som har sitt hovedkontor i Finland. Patria er Finlands ledende leverandør av teknologiløsninger og vedlikeholdstjenester innen forsvar, sikkerhet og luftfart.

1. Antall leverandører hvor KONGSBERG er fakturert for over NOK 50.000 i 2017. Enkelte leverandører er talt to eller flere ganger da de er leverandører til to eller flere av våre forretningsområder. Tallene omfatter ikke alle leverandører som blir håndtert direkte fra våre internasjonale lokasjoner.
2. Verdiskaping viser driftsinntekter generert i de juridiske enheter i de enkelte land.

KM har en større
produksjonsenhet i
Zhenjiang, Kina.

Asia

KINA

Medarbeidere 500 (602)
Antall leverandører¹⁾ 10 (172)
Verdiskaping²⁾ NOK 326 (457) millioner
Investeringer NOK 2 (13) millioner

Kongsberg Maritime har bygget opp en betydelig virksomhet i Kina. Forretningsområdet er lokal leverandør til den kinesiske verftsindustrien, og har nå kontorer i Shanghai, Dalian, Guangzhou og Zhenjiang. I Zhenjiang har vi en produksjonsenhet som blant annet består av en elektromekanisk montasjelinje der vi produserer konsoller, kabinetter og sensorer. Vi har også et senter med CNC-maskiner der vi produserer mekaniske komponenter og finmekanikk.

INDIA

Medarbeidere 230 (187)
Antall leverandører¹⁾ 5 (6)
Verdiskaping²⁾ NOK 93 (84) millioner
Investeringer NOK 2 (1) millioner

Kongsberg Defence & Aerospace ved datterselskapet Kongsberg Norcontrol har et salgs- og servicekontor i Ahmedabad, samt at de eier 49 prosent av selskapet Aatash Norcontrol som også ligger i Ahmedabad.

Kongsberg Maritime har salgs- og servicekontorer, software-support og utviklingsvirksomhet i Mumbai.

Kongsberg Digital har virksomhet både i Mumbai og Bangalore. Virksomheten i Mumbai utfører salgssupport og prosjektsupport og i Bangalore er hovedoppgaven softwareutvikling.

SØR-KOREA

Medarbeidere 167 (209)
Antall leverandører¹⁾ 11 (106)
Verdiskaping²⁾ NOK 759 (1.242) millioner
Investeringer NOK 4 (2) millioner

Kongsberg Defence & Aerospace har et salgskontor i Seoul.

Kongsberg Maritimes hovedvirksomhet i Sør-Korea ligger i Jungkwan utenfor Busan. Vi har i en årrekke bygget opp lokal tilstedeværelse i verdens største skipsbyggernasjon. Hovedoppgaver er salg, engineering, installasjon, igangkjøring og service/support samt lokal produksjon. I tillegg har vi kontorer i Gohyeon, Okpo, Ulsan, Jellanam-do og Gyeongsangnamdo.

SINGAPORE

Medarbeidere 156 (173)
Antall leverandører¹⁾ 12 (146)
Verdiskaping²⁾ NOK 616 (890) millioner
Investeringer NOK 0 (67) millioner

Kongsberg Defence & Aerospace har gjennom selskapet Kongsberg Norcontrol IT betydelige leveranser til Singapores havneovervåking, og er også representert med et salgs- og servicekontor her.

Kongsberg Maritime i Singapore har salg, installasjon, engineering, igangkjøring og service/support og trening som sine hovedoppgaver. Singapore har en av verdens største havner og er en betydelig reder- og verftsnaasjon.

FORENTE ARABISKE EMIRATER

Medarbeidere 41 (39)
Antall leverandører¹⁾ 6 (38)
Verdiskaping²⁾ NOK 140 (123) millioner
Investeringer NOK 1 (1) millioner

Kongsberg Maritime har servicekontor i Dubai.

ØVRIGE ASIA

Medarbeidere 11 (8)
Antall leverandører¹⁾ 33 (37)
Verdiskaping²⁾ NOK 49 (42) millioner
Investeringer NOK 0 (1) millioner

Kongsberg Defence & Aerospace har kontor i Kuwait og Saudi-Arabia. Hovedoppgavene er drift og leveranse av prosjekter innen taktiske radio- og kommunikasjonssystemer. I tillegg har selskapet et kontor i Malaysia for markedsføring og lokal prosjektledelse.

Kongsberg Maritime har et salgs- og servicekontor for fiskeriaktivitet i Kuala Lumpur, Malaysia.

Nord- Amerika

USA

Medarbeidere 552 (566)
Antall leverandører¹⁾ 349 (367)
Verdiskaping²⁾ NOK 1.644 (1.813) millioner
Investeringer NOK 26 (153) millioner

Kongsberg Defence & Aerospace har markedskontor i Alexandria (Virginia). I Johnstown (Pennsylvania) produseres og vedlikeholdes våpenstyringssystemet PROTECTOR for det amerikanske markedet. I Mount Arlington, New Jersey, har forretningsområdet et prosjektkontor.

Kongsberg Geospatial har et salgs- og servicekontor i Florida.

Kongsberg Maritime har virksomheter i Seattle (Washington), Houston (Texas), New Orleans (Louisiana), Pocasset (Massachusetts), Long Beach (California) og Arlington (Virginia). I Pocasset drives utvikling, salg og support av autonome undervannsfarkoster (AUV). De øvrige enhetene driver med salg og kundestøtte. Virksomheten i Seattle driver også med teknologiutvikling og tilpassing av eksisterende produkter til det amerikanske markedet.

Kongsberg Digital har virksomhet i Houston (Texas) innen salg, support og prosjektgjennomføring, og et kontor i West Mystic Groton (Connecticut) som driver med salg og kundestøtte.

CANADA

Medarbeidere 104 (137)
Antall leverandører¹⁾ 56 (41)
Verdiskaping²⁾ NOK 371 (686) millioner
Investeringer NOK 0 (1) millioner

Kongsberg Defence & Aerospace er representert gjennom selskapet Kongsberg Geospatial i Ottawa. Selskapet er kjent for sitt kartgrafikkverktøy for militære kommando- og kontrollsystemer.

Kongsberg Maritimes største virksomhet i Canada ligger i Vancouver. Her har selskapet egen produktutvikling og produksjon. Aktiviteten i Vancouver er basert på hydroakustikkrelatert teknologi, og er koordinert med øvrig undervannsvirksomhet i Kongsberg Maritime. Forretningsområdet har også to salgs- og kundestøttekontorer på østkysten, i Nova Scotia og Newfoundland.

Kongsberg Digital har virksomhet i St. Johns som driver med salg og kundestøtte.

▲
I Johnstown foregår produksjon og service på fjernstyrte våpenstasjoner.

Mellom- og Sør-Amerika og Antarktis

BRASIL

Medarbeidere 75 (73)
Antall leverandører¹⁾ 4 (41)
Verdiskaping²⁾ NOK 112 (103) millioner
Investeringer NOK 0 (2) millioner

Kongsberg Maritimes virksomhet i Rio de Janeiro, Brasil, omfatter salg, service, engineering, igangkjøring av systemer til handelsflåten og offshorefartøy, samt brukeropplæring og simulatortrening.

MEXICO

Medarbeidere 19 (24)
Antall leverandører¹⁾ 0 (1)
Verdiskaping²⁾ NOK 29 (38) millioner
Investeringer NOK 0 (1) millioner

Kongsberg Maritime har et servicekontor i Veracruz, Mexico.

ØVRIGE MELLOM- OG SØR-AMERIKA

Medarbeidere 5 (4)
Antall leverandører¹⁾ 7 (12)
Verdiskaping²⁾ NOK 10 (9) millioner
Investeringer NOK 0 (0) millioner

Kongsberg Defence & Aerospace har et salgskontor i Santiago, Chile.

Kongsberg Maritime har servicekontor i Panama.

ANTARKTIS OG SVALBARD

Kongsberg Defence & Aerospace
Det 50 prosent eide datterselskapet
Kongsberg Satellite Services har
mottakerstasjoner for satellittdata i
Antarktis og på Svalbard.

▶ En av KMs service-
ingeniører ombord
i fartøy utenfor
Brasil.

Oseania

AUSTRALIA

Medarbeidere 8 (8)
Antall leverandører¹⁾ 14 (18)
Verdiskaping²⁾ NOK 29 (34) millioner
Investeringer NOK 0 (0) millioner

Kongsberg Defence & Aerospace har markedskontor i Canberra.

Kongsberg Maritime har salgs- og servicevirksomhet i Perth.

▲
KONGSBERG er tilstede i Perth
- oljehovedstaden i Australia.

▲
Kongsberg Satellite Services har nedlastingsstasjoner over hele verden, blant annet i Sør-Afrika.

Afrika

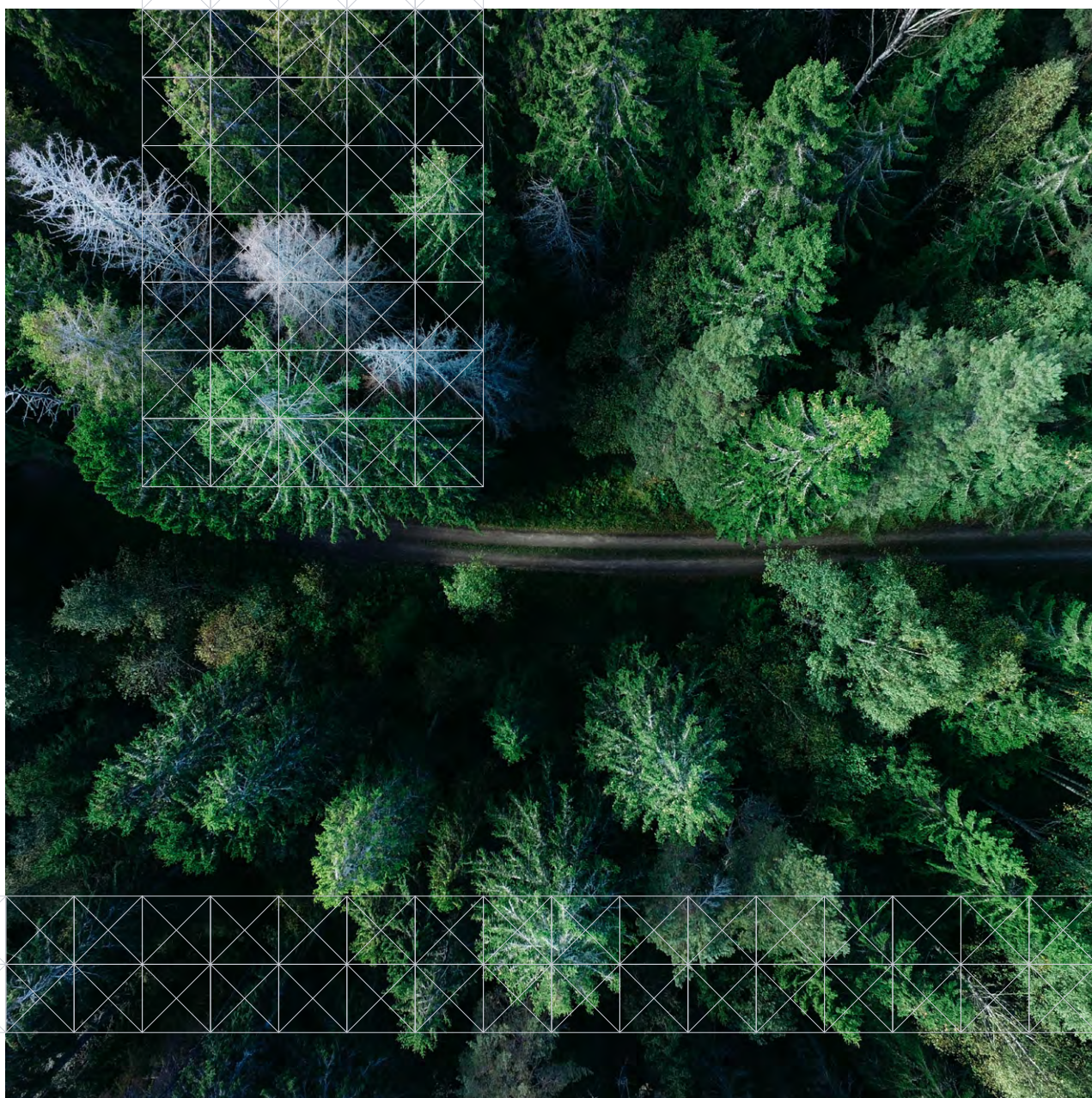
ALGERIE OG SØR-AFRIKA

Medarbeidere 6 (4)
Antall leverandører¹⁾ 7 (9)
Verdiskaping²⁾ NOK 8 (3) millioner
Investeringer NOK 1 (0) millioner

Kongsberg Defence & Aerospace har kontor for drift og leveranse av prosjekter innen taktiske radio- og kommunikasjonssystemer i Alger i Algerie. I Sør-Afrika eier Kongsberg Norcontrol ca. 35 prosent av et selskap i Cape Town.

03

Bærekraft

BÆREKRAFT I KONGSBERG

Om bærekraftrapporten

Rapporten omfatter 2017, og tar for seg temaer som er viktige for oss og våre interessenter. Eventuelle vesentlige hendelser i perioden 1.1.18 til 15.3.18 vil også være omtalt. Alt tallmateriale er knyttet til regnskapsåret 2017.

Formålet med rapporten er å gi interessenter som berøres eller har interesse av vår virksomhet, informasjon om hvordan KONGSBERG arbeider med bærekraft og samfunnsansvar.

Endringer i rapporteringsgrunnlaget siden forrige rapport
KONGSBERG har fra 2017 gått over til GRI Standards, og har på bakgrunn av dette gjort en oppdatering av vesentlighetsanalysen.

Vi har i 2017 besluttet å avslutte rapportering av vannforbruk fordi det ikke er vesentlig for KONGSBERG i en rapporterings-sammenheng. Utover det er det ingen større endringer i rapporteringsgrunnlaget fra 2016 til 2017.

Begrensninger i rapporten

Rapporten omhandler kun selskaper hvor vi eier 50 prosent eller mer. Miljødataene omfatter alle norske enheter, alle produksjonsheter verden over og de største kontorene utenfor Norge.

Informasjonen i rapporten er basert på opplysninger innhentet fra ulike deler av konsernet. Selv om det er lagt vekt på at opplysningene skal være fullstendige og korrekte, vil noen av opplysningene være basert på estimater.

Prosess for å definere innholdet

Innholdet i rapporten er i stor grad definert ut fra det vi har kalt "Fokusområder". Fokusområdene er et resultat av en vesentlighetsanalyse gjennomført i 2015, som igjen har blitt oppdatert og godkjent av styret i 2017. For hvert fokusområde er det fastsatt mål- og aktivitetsoversikt. Disse er besluttet av konsernledelsen og i siste instans konsernets styre.

I arbeidet med vesentlighetsanalysen har vi også tatt hensyn til hva våre viktigste interessenter har vært opptatt av i vår dialog med dem. Dette inkluderer våre eiere, investorer og långivere, våre ansatte, kunder, leverandører, regulatoriske myndigheter og lokale myndigheter i de områder hvor vi har aktiviteter.

Rammeverk for utarbeidelse av bærekraftrapporten

STORTINGSMELDING NR. 27 (2013-2014) – Et mangfoldig og verdiskapende eierskap

Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene i selskapet. Statens eierandel blir forvaltet av Nærings- og fiskeridepartementet. Prosessen vi har benyttet for å definere innholdet i rapporten sikrer at vi rapporterer i henhold til de forventninger som stilles til oss gjennom stortingsmeldingen.

GLOBAL COMPACT

Konsernet sluttet seg til FN-initiativet UN Global Compact i 2006. Det betyr blant annet at vi hvert år skal rapportere aktiviteter og resultater innen initiativets prinsipper knyttet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og anti-korrupsjon. Konsernets bærekraftrapport fungerer som en slik rapport – COP (Communication on Progress). For flere detaljer om Global Compact se deres hjemmeside, www.unglobalcompact.org

GLOBAL REPORTING INITIATIVE (GRI)

Vi benytter GRI Standards for frivillig rapportering av bærekraftig utvikling. Retningslinjene omfatter økonomiske, miljømessige og sosiale dimensjoner knyttet til virksomheten, og er det ledende globale initiativ på området.

I 2017 gjennomførte vi en vesentlighetsanalyse for å identifisere de mest vesentlige bærekrafttemaene for KONGSBERG og for våre viktigste interessenter. Dette er nærmere beskrevet på [side 44](#).

Vår rapporteringspraksis er, etter vår oppfatning, i all hovedsak i samsvar med GRIs rapporteringsprinsipper. GRI anvender en klassifisering som viser i hvilket omfang et selskap bruker GRIs definisjoner og opplysningskrav, henholdsvis Core eller Comprehensive. KONGSBERG har valgt å rapportere på nivå Core.

På våre hjemmesider, under kongsberg.com/en/kog/responsible-business-conduct/, finnes en indeks som viser hvilke GRI Standards og indikatorer som er rapportert og hvor informasjonen er gitt i selskapets årsrapport og bærekraftrapport. For flere detaljer om GRI, se deres hjemmeside, www.globalreporting.org

REGNSKAPSLOVEN

Regnskapsloven stiller krav om at store foretak i årsberetningen eller i egen rapport må rapportere på sitt samfunnsansvar. Redegjørelsen skal dekke hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon.

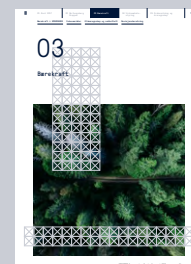
Det er vår oppfatning at Bærekraftrapporten for 2017 oppfyller regnskapslovens krav på dette området.

STYREBEHANDLING

Konsernets bærekraftrapport er i sin helhet behandlet og godkjent av konsernledelsen og konsernets styre.

EKSTERN VERIFISERING

Bærekraftrapporten er verifisert av tredjepart, revisjonsselskapet Deloitte. Se revisoruttalelse [side 72](#).

Ansvarlig forretningsdrift

KONGSBERG har over 200 års tradisjon og historie som produsent av forsvarsmateriell og som teknologibedrift. Det er grunnleggende viktig for oss å drive vår virksomhet ansvarlig. Det innebærer å følge de lover og regler som gjelder i de land vi opererer i, våre forretningsetiske retningslinjer og andre nasjonale og internasjonale prinsipper og rammeverk for ansvarlig næringsliv.

Vi har virksomhet i bransjer og land som kan innebære ulike typer risiko. Vi gjennomfører risikoanalyser og søker å prioritere og håndtere risikoene for å forebygge og avverge risiko i størst mulig grad.

Forsvarsindustrien

Det norske forsvaret skal ivareta viktige samfunnsoppgaver både i fredstid, krise, væpnet konflikt og i krig. Et moderne totalforsvar krever moderne forsvarssystemer, og KONGSBERGs systemer og produkter for forsvarsformål er en viktig del av dette. KONGSBERGs rolle som leverandør av forsvarsprodukter må ses i sammenheng med Norges sikkerhetspolitikk, og Norges internasjonale forpliktelser som medlem av FN og NATO. Forsvaret og KONGSBERG samarbeider i stor grad om å utvikle tilpassede systemer for Norges spesifikke behov. KONGSBERG har utviklet høyteknologiske forsvarssystemer som også er viktige i internasjonal sammenheng. I 2017 sto forsvarsvirksomheten for ca. 44 prosent av vår omsetning.

Ekspor av forsvarsmateriell

Norske regler for eksport av forsvarsmateriell er blant de strengeste i verden. Stortinget har vedtatt at forsvarsprodukter kun

kan selges til forhåndsgodkjente land. Åpenhet om eksport av forsvarsmateriell er et viktig prinsipp i Norge. Vi forholder oss løpende til de krav Utenriksdepartementet stiller til søknadsprosess, rapportering og statistikk.

KONGSBERG har også andel i selskap, samarbeidspartnere, leverandører og kunder i andre land. Andre lands eksportkontrollregelverk må derfor også overholdes.

KONGSBERG har en omfattende intern kontroll og opplæring i forbindelse med vår eksportvirksomhet. Flere ansatte er sertifisert som "Certified Export Control Managers" for både forsvarsmateriell og flerbruksvarer. Dette blir videreført i 2018 for å bygge ytterligere kompetanse.

Olje, gass og handelsflåten

Nær halvparten av vårt konsern er engasjert i virksomhet relatert til shipping, olje og gass. Verdens energibehov så vel som transportbehov øker. Dette gir også forretningsmessige muligheter for bærekraftige løsninger som vi søker å utvikle sammen med samarbeidspartnere og kunder. Les mer om dette i kapitlet om bærekraftig innovasjon.

Selv om ny teknologi og fornybar energi er på full fart inn i markedet, vil olje og gass være viktig i mange år fremover. KONGSBERGs systemer og produkter er i betydelig grad relatert til optimalisering, sikkerhet, styring og kontroll av maskiner, produksjonsprosesser og utstyr. Vi leverer systemer og tjenester som bidrar til bedre utnyttelse av ressursene, mer effektive seilingsruter og sikrere drift av kompliserte fartøyer og installasjoner.

FORSVARSPRODUKTER

Hoveddelen av vår forsvarsvirksomhet leverer missiler, systemer innen styring og kontroll av våpen, beslutningsstøtte og kommunikasjon. KONGSBERG produserer ikke klasevåpen, landminer, atomvåpen, kjemiske- og biologiske våpen. Vi følger alle krav og retninger nedfelt i FN-konvensjonene om nedrustning.

Ansvarlig skatt

KONGSBERGs internasjonale tilstedeværelse og utviklingen av nye markeder innebærer at vi må etterleve omfattende skattelovgivning i mange land. Det er vår oppfatning at en ansvarlig tilnærming til skatt er avgjørende for den langsiktige virksomheten i de landene hvor vi er til stede.

I dette ligger blant annet å identifisere og etterleve gjeldende skattelovgivning, gi all nødvendig informasjon til relevante myndigheter og innta en forsvarlig skatteposisjon der hvor skattelovgivningen åpner for ulike tolkninger eller valg. De forretningsmessige sidene ved KONGSBERGs virksomhet er overordnet, og all skattevurderinger skal gjennomføres i henhold til dette. En disposisjon skal bare gjennomføres dersom den oppfyller kravene til både form og innhold etter skattelovgivningen i de aktuelle land. KONGSBERG benytter ikke strukturer i skatteparadiser for å unngå skatt.

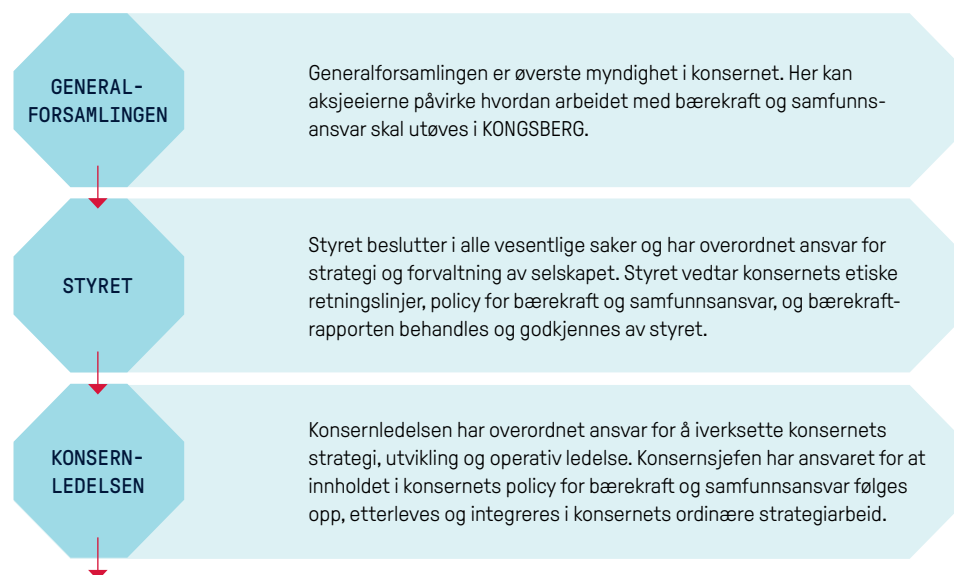
Samtidig har KONGSBERG et ansvar overfor våre eiere til å optimalisere og styre skattekostnadene. Skattelovgivningen kan ofte være utformet for å stimulere en viss atferd, som for eksempel å øke visse investeringer eller skape lokale arbeidsplasser. I slike situasjoner vil KONGSBERG kunne benytte mulighetene som regelverket gir for å redusere sin skattekostnad.

Vi er åpne om vår tilnærming til skatt og våre skatteposisjoner. Rapportering av skatt gjøres i samsvar med relevant lokal skattelovgivning, samt gjeldende internasjonale rapporteringskrav.

Rapportering av skatt gjøres i samsvar med relevant lokal skattelovgivning, samt gjeldende internasjonale rapporteringskrav.

Organisasjon og styringssystemer

KONGSBERGs overordnede styringssystem er nær knyttet til “Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse”. Nedenfor følger en oversikt over styringssystemer og organisering knyttet til bærekraft og samfunnsansvar.

Forretningsområdene

Forretningsområdene har ansvaret for å følge opp og etterleve policy, mål og styringsdokumenter knyttet til bærekraft og samfunnsansvar. Det praktiske arbeidet blir i hovedsak utført i forretningsområdene, støttet av konsernstaben.

Etisk råd

Konsernets etiske råd skal bidra til å sikre høy etisk bevissthet, god atferd og et godt omdømme i og for KONGSBERG. Rådet skal i første rekke behandle saker av prinsipiell art og spørsmål knyttet til policyer og bestemmelser. Styret godkjenner sammensetningen av Etisk råd.

Forum for ansvarlig forretningsdrift

Forumet er et bindeledd mellom forretningsområdene, konsernstaben og konsernledelsen i spørsmål knyttet til

forretningsetikk, compliance, bærekraft og samfunnsansvar. Hovedoppgaven til forumet er å bidra til å fremme, videreutvikle og koordinere konsernets arbeid innen dette området.

Kvalitetsledelse

KONGSBERG fokuserer på kvalitetsledelse og -kontroll, våre ledelsessystemer for kvalitet styrer alle våre aktiviteter for å kunne levere produkter og tjenester som tilfredsstillter kundens krav til kvalitet. Alle forretningsområdene har integrerte ledelsessystemer som dekker relevante funksjoner som kvalitet, ytre omgivelser, helse, miljø og sikkerhet, og sikkerhet, compliance, bærekraft og samfunnsansvar og informasjonssikkerhet. Vår kvalitetsledelse adresserer både kvalitet i prosjekter og produkter og omfatter kvalitetsplanlegging, kvalitetssikring og

kvalitetsstyring. Ledelsessystemet sikrer at KONGSBERG jobber effektivt og leverer produkter som er i henhold til mål og krav som er satt innen tid, kost og ytelse. Det gjennomføres systematiske interne revisjoner av kvalitet i hele vår verdikjede.

Forretningsområdene har følgende sertifiseringer:

KDA er sertifisert iht. AS9100, ISO9001, AQAP2110, AQAP2210 og ISO14001. KM og KDI er sertifisert iht ISO9001, ISO14001 og OHSAS18001.

I 2017 har vi gjennomført forberedelser for sertifisering av Ledelsessystemer for informasjonssikkerhet ISO 27001, samt samsvarsrevisjon av Ledelsessystemer for antikorrupsjon ISO 37001.

FOKUS- OMRÅDER

Våre fokusområder beskriver våre vesentligste områder innen bærekraft og samfunnsansvar og er en integrert del av vår strategi.

Strategi og prioritering for bærekraft

KONGSBERG leverer høyteknologiske produkter og tjenester til våre kunder i et internasjonalt marked. Vår forretningsstrategi tydeliggjør retning og de prinsipper som ligger til grunn for at vi skal lykkes fremover. Vår bærekraftstrategi støtter arbeidet med kartlegging av risiko og muligheter i de markeder vi konkurrerer i. KONGSBERG kan gjøre en forskjell gjennom bidrag med teknologi og ekspertise til å løse morgendagens behov.

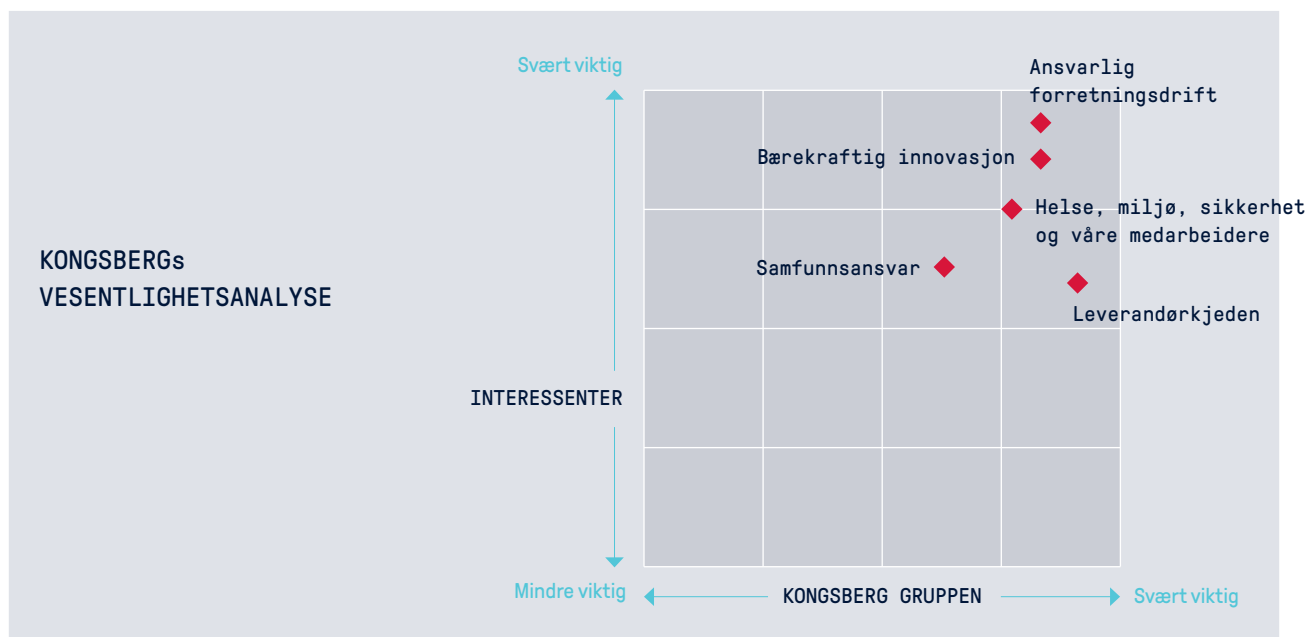
Vår posisjon

I 2015 tydeliggjorde vi vår posisjon ved etablering av vår nye strategi *Teknologi for globale utfordringer*. Det viktigste bidraget vårt til et grønnere fotavtrykk er gjennom teknologi og løsninger for våre kunder. Ved å tenke mer bærekraftig i vår innovasjon styrkes også vår globale konkurransekraft.

KONGSBERG besitter en betydelig teknologi- og kompetanseportefølje som inkluderer løsninger for oppdrett og matproduksjon, bærekraftig ressursforvaltning, klima- og miljøforskning, transport og etablering av fornybar energi. Teknologiselskaper som KONGSBERG er svært viktige for at ressursutnyttelsen av

KONGSBERG støtter
FNs globale bærekraftsmål.

- ▶ havene skjer på en bærekraftig måte, og vi ser betydelige muligheter og har klare ambisjoner om at “havromseksperter” KONGSBERG skal være en viktig partner for å utnytte dette potensialet. Tilsammen bidrar dette på tvers av alle de 17 bærekraftsmålene.

Våre utfordringer

Med utgangspunkt i vår brede portefølje av produkter og tjenester, våre vekstambisjoner og de globale utfordringer jorden står overfor, må vi evne å være ambisiøse, alltid levere det kundene våre forventer og tilpasse oss de markeder vi opererer i.

Våre interessenter spiller en viktig rolle i å definere hva som er de viktigste prioriteringene fremover. Vi innhenter innspill gjennom vår løpende kontakt med forretningspartnere, deltakelse på ulike møtearenaer og i en-til-en-møter. Vår vesentlighetsanalyse er sentrert rundt 5 hovedtemaer;

- Ansvarelig forretningsdrift
- Bærekraftig innovasjon
- Helse, miljø, sikkerhet og våre medarbeidere
- Leverandørkjeden
- Samfunnsansvar

På de neste sidene kan du lese mer om disse og hvorfor de er viktige for oss.

Sammenhengen mellom de fem hovedtemaene identifisert i vår vesentlighetsanalyse og GRI Standards er nærmere beskrevet på vår hjemmeside. Her fremgår hvilke av GRIs standarder og indikatorer vi rapporterer på.

kongsberg.com/en/kog/responsible-business-conduct

Ansvarlig forretningsdrift

“KONGSBERG tar forebygging av korrupsjon svært alvorlig. Vi har nulltoleranse for korrupsjon blant våre medarbeidere, konsulenter og forretningsforbindelser. Som et selskap med betydelige internasjonale aktiviteter har KONGSBERG implementert et omfattende antikorrupsjonsprogram, og høy etisk standard er en integrert del av vår virksomhet.”

Geir Håøy, konsernsjef

Vår posisjon

Forretningsetikk

Våre forretningsetiske retningslinjer oppdateres i tråd med nasjonal og internasjonal utvikling og ble sist oppdatert i 2016. De uttrykker våre grunnholdninger og forteller hvordan vi skal opptre

og forholde oss til kolleger, kunder og samfunnet generelt.

Antikorrupsjon

KONGSBERG har nulltoleranse for korrupsjon. Med det mener vi at vi aldri vil tillate å oppnå salg ved bruk av korrupsjon. Samtidig erkjenner vi at det å drive virksomhet i utsatte deler av verden kan innebære risiko for korrupsjon. Overfor våre forretningspartnere betyr nulltoleranse i praksis å kreve at eventuelle historiske forhold ryddes opp i, at man har implementert og etterlever et godkjent antikorrupsjonsprogram og at man i ord og handling klart ▶

Etisk atferd er grunnleggende viktig for oss, og arbeidet med dette er i kontinuerlig fokus.

Våre forretningsetiske retningslinjer utgjør ryggraden i hvordan vi utøver vår virksomhet, og gjelder uansett hvor, når og hvem av våre ansatte som utøver virksomheten.

- ▶ tar avstand fra korrupsjon. Vår holdning uttrykkes klart gjennom våre forretningsetiske retningslinjer, samt gjennom vår tilslutning til FNs Global Compact, OECDs retningslinjer for multinationale selskaper og medlemskapet i Transparency International. Konsernets styre og ledelse vier dette arbeidet stor oppmerksomhet.

Våre forretningsetiske retningslinjer utgjør ryggraden i hvordan vi utøver vår virksomhet, og gjelder uansett hvor, når og hvem av våre ansatte som utøver virksomheten. De er kommunisert til og skal være forstått av alle ansatte, og slik bidra til en sterk bedriftskultur som skal virke forebyggende mot at feil og misligheter kan oppstå. Godt innarbeidede verdier og etiske retningslinjer er et viktig element i vår risikostyring.

Varsling av kritikkverdige forhold
Konsernet har rutiner for varsling av brudd på de etiske retningslinjene. Medarbeidere har alltid rett til å varsle om kritikkverdige forhold, og plikt hvis det dreier seg om brudd på lover, regler og våre etiske retningslinjer. KONGSBERG tolererer ikke at vedkommende som varsler blir utsatt for negative reaksjoner.

Konsernet har to ombudsmenn som kan gi råd og motta varsler fra medarbeidere. Interne og eksterne henvendelser om etikk, varsling etc, kan rettes til

konsernets compliance officer ved mail til: ethics@kongsberg.com eller til vår globale web-baserte varslingskanal.

I 2017 har vi behandlet syv saker som har omfattet arbeidsmiljø og økonomiske uregelmessigheter.

Intern opplæring

Alle våre medarbeidere gjennomfører et opplæringsprogram knyttet til konsernets forretningsetiske retningslinjer. Programmet oppdateres jevnlig, og består av e-læringskurs, klasseromskurs for nye medarbeidere og linjeledere. I tillegg er det videreutviklet et sammensatt opplæringsprogram i etikk, forretningsmessig atferd og spesialtemaer for eksponerte målgrupper.

Våre utfordringer

Vi gjennomfører risikovurderinger i alle våre forretningsområder og tilrettelegger handlingsplaner for å redusere identifisert risiko.

KONGSBERG har virksomhet blant annet innen forsvarsindustri og olje- og gassindustri, som ifølge Transparency International er to av de sektorer internasjonalt som er mest eksponert for korrupsjon.

Vår virksomhet omfatter bruk av markedsrepresentanter. Bruk av tredjeparter er generelt kjent for å innebære høy korrupsjonsrisiko, og vi legger derfor spesielt stor vekt på denne delen av vårt antikorrupsjonsprogram.

Vi har utviklet og implementert et omfattende internt regelverk for inngåelse og oppfølging av avtaler med markedsrepresentanter. Regelverket omfatter vurderinger av markedsrepresentantens etiske standard og omdømme. Videre vurderes risiko i forhold til bransje, land og selskap, og det er innarbeidet godkjenningsprosedyre for og bruk av standardkontrakter, kontroll med betalinger, samt oppfølging i avtaleperioden, inklusive opplæring og revisjoner.

Vi har gjennomført en ekstern samsvarsrevisjon av Kongsberg Gruppen ASAs (morselskapet) antikorrupsjonssystem opp mot den nye ISO-standard 37001. Hovedresultatet var tilfredsstillende, og oppfølgingsplan er etablert for identifiserte forbedringstiltak.

Sanksjoner i 2017

Ingen selskaper i KONGSBERG er sanksjonert på grunn av lovbrudd relatert til forretningsetikk i 2017.

MÅL OG AKTIVITETER ANSVARLIG FORRETNINGSDRIFT

Det skal være tydelighet
i alle ledd om at vår
forretningsevne skal utøves
på en etisk forsvarlig måte

Mål for 2017 – hva sa vi?	Status 2017 – hva gjorde vi?	Mål for 2018 – 1 år	Mål for 2019–2022 – 5 år
Gjennomføre ekstern samsvarsrevisjon opp mot ISO-standard for "Ledelsessystemer for antikorrupsjon"	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomført ved eksternt sertifiseringsselskap. Resultat er tilfredsstillende Forbedringstiltak er identifisert, og oppfølgingsplan er etablert 	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre interne samsvarsrevisjoner i forretningsområdene opp mot ISO-standard for "Ledelsessystemer for antikorrupsjon" Vurdere sertifiseringer 	<ul style="list-style-type: none"> Oppfølging av revisjoner opp mot ISO-standard for "Ledelsessystemer for antikorrupsjon"
Videreutvikle og vedlikeholde interne policyer og rutiner	<ul style="list-style-type: none"> Styringsdokumenter for Compliance Due Diligence av forretningspartnere, samt gaver og representasjon er revidert 	<ul style="list-style-type: none"> Revidere forretnings-etiske retningslinjer Videreutvikle og vedlikeholde interne policyer og rutiner 	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle og vedlikeholde interne policyer og rutiner
Gjennomføre risikoanalyser, interne kontroller og revisjoner for å bekrefte etterlevelse av lover, regler og interne rutiner. Implementere risikoreducerende tiltak ved behov	<ul style="list-style-type: none"> Vi gjennomfører systematiske risikoanalyser som grunnlag for risikoreducerende tiltak og interne kontroller. Interne revisjoner gjennomføres for å bekrefte at intern kontroll fungerer, dette vil bli videreutviklet og forsterket fremover 	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre risikoanalyser, interne kontroller og revisjoner for å bekrefte etterlevelse av lover, regler og interne rutiner. Implementere risikoreducerende tiltak ved behov 	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre risikoanalyser, interne kontroller og revisjoner for å bekrefte etterlevelse av lover, regler og interne rutiner. Implementere risikoreducerende tiltak ved behov
Videreutvikle og gjennomføre kontinuerlig opplæring	<ul style="list-style-type: none"> Vi har en omfattende opplæringsplan. I 2017 har vi gjennomført opplæring med noen mindre avvik og utsettelse fra plan. Vi vil forsterke og videreutvikle opplæring i 2018. 	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle og gjennomføre kontinuerlig opplæring 	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle og gjennomføre kontinuerlig opplæring

MÅL OG AKTIVITETER ANSVARLIG FORRETNINGSDRIFT

Det skal være tydelighet
i alle ledd om at vår
forretningsevne skal utøves
på en etisk forsvarlig måte

Mål for 2017 – hva sa vi?	Status 2017 – hva gjorde vi?	Mål for 2018 – 1 år	Mål for 2019–2022 – 5 år
Videreutvikle gode samarbeidsformer med forretningspartnere og andre eksterne parter	<ul style="list-style-type: none"> Vi har etablert grunnlag for felles forståelse for compliance krav i avtaleverk med våre forretningspartnere. Dette følges opp systematisk i samarbeidsmøter. Samarbeidet med Patria er et godt eksempel og som danner mønster også for andre samarbeid 	<ul style="list-style-type: none"> Vedlikeholde og videreutvikle gode samarbeidsformer med forretningspartnere og andre eksterne parter 	<ul style="list-style-type: none"> Vedlikeholde og videreutvikle gode samarbeidsformer med forretningspartnere og andre eksterne parter
Videreutvikle incentiver og KPI-er for etikk og integritet, samt interne regler og rutiner for reaksjoner og sanksjoner	<ul style="list-style-type: none"> Etikk og integritet inngår i våre lederevalueringssystemer. Vi har etablert interne regler og rutiner for oppfølging av compliance- og varslingsaker, samt personalsaker generelt. Vi vil videreutvikle dette i 2018 	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle incentiver og KPI-er for etikk og integritet, samt interne regler og rutiner for reaksjoner og sanksjoner 	<ul style="list-style-type: none"> Vedlikeholde og videreutvikle incentiver og KPI-er for etikk og integritet, samt interne regler og rutiner for reaksjoner og sanksjoner
Fortsette å kommunisere en klar og tydelig "Tone at the Top" til alle ledere på alle nivåer	<ul style="list-style-type: none"> Ansvarlig forretningsdrift, inklusive forretningsetikk og compliance er en del av presentasjoner og lederbudskap fra konsernsjef 	<ul style="list-style-type: none"> Fortsette å kommunisere en klar og tydelig "Tone at the Top" til alle ledere på alle nivåer 	<ul style="list-style-type: none"> Fortsette å kommunisere en klar og tydelig "Tone at the Top" til alle ledere på alle nivåer

KURSER ALLE ANSATTE

Grundig opplæring er et viktig risiko- reduserende tiltak knyttet til compliance, antikorrupsjon, konkurranserett og eksport

Vårt omdømme og vår merkevare avhenger av at vi opptrer profesjonelt og med integritet. Gjennom flere år har KONGSBERG jobbet målrettet med opplæring innen etikk og compliance i selskapet.

I KONGSBERG gjennomfører alle ansatte et e-læringskurs. Opplæring av egne ansatte er en kontinuerlig prosess ettersom folk bytter jobb og nyansatte kommer inn. Etter gjennomført e-læring skal alle nyansatte innen tre måneder gjennomgå en klasseromsundervisning på minst en time.

- Målet med dette kurset er å sikre gode holdninger og en sterk kultur. Etikk er et nøkkelement, som karakteriserer vår måte å utøve forretningsvirksomhet. Alle ansatte i KONGSBERG skal kjenne til våre etiske retningslinjer. Alle skal være i stand til å overholde lover og regler. Opplæring er den beste måten å forebygge overtredelser eller lovbrudd på viktige områder, sier Corporate Compliance Officer Lene Svenne.

For linjeledere blir det gjennomført egne kurs hvor deltakerne sitter sammen og diskuterer etiske dilemma man kan komme bort i. For ledere på konsern- og divisjonsnivå blir det gjennomført kurs periodisk i samarbeid med juridisk avdeling. I tillegg kjører KONGSBERG spesifikke kurs for eksponerte grupper som innkjøp og salg.

- Vi har alle et ansvar for å etterleve våre etiske retningslinjer i alle våre daglige aktiviteter. Det forventes at alle tar ansvar og fremstår som en positiv rollemodell, slik at vi alle leverer høy kvalitet i alt vi gjør; både tjenester, produkter og måten vi utfører arbeidet vårt vår på, avslutter Lene Svenne.

Bærekraftig innovasjon

KONGSBERG arbeider langsiktig med klimamålene om reduksjon av utslipp av CO₂ og annen negativ påvirkning på klima og miljø. Våre viktigste bidrag vil være å bruke vår teknologi og ekspertise til å utvikle enda mer klimavennlige løsninger for våre kunder. Denne satsingen sammenfaller gjerne med ønsket om å redusere kostnader og øke effektivitet og sikkerhet. Til sammen bidrar dette til å øke vår konkurransekraft.

Vår posisjon

Våre løsninger er anerkjent som teknologisk ledende innenfor våre tradisjonelle virksomhetsområder. Vår konkurransekraft ligger i å kunne operere effektivt og

sikkert under alle forhold. Dette gir i seg selv bidrag til lavere utslipp av CO₂ og andre negative påvirkninger av klima og miljø. Innenfor vår maritime virksomhet er vi for eksempel allerede om bord i omkring 18.000 skip som opererer på global basis. Vi har eksempelvis sensorsystemer som muliggjør presis overvåking av funksjoner om bord, vi har moderne automasjonssystemer som er viktig for optimal styring av kraftforsyning og vi har styringssystemer som muliggjør optimal manøvrering av fartøyer.

I de siste årene har vi i tillegg startet opp aktiviteter

Kombinasjonen av avansert teknologi og høy innovasjonsevne gir oss de beste mulighetene for reduksjon av de globale utslippene av klimagasser og andre negative miljøpåvirkninger.

- ▶ innenfor nye områder som vil gi enda sterkere bidrag til lavere utslipp av klimagasser. Vår satsing på vindkraft begynner å få gjennomslag i markedet, vi har engasjert oss i havbasert oppdrett som gir meget klimavennlig matproduksjon og vi er ledende i utvikling av autonome skip som muliggjør batteridrevet fremdrift for nye skipstyper. Flere av disse løsningene er gode eksempler på vår innovative kapasitet.

Våre utfordringer

Selv om vi allerede har en sterk teknologiplattform vi kan bygge videre på, er det nødvendig med målrettet innsats for å bygge denne plattformen stadig sterkere. Det er en sterk teknologisk utvikling innenfor en rekke områder i verden rundt oss, for eksempel gjennom bruk av kunstig intelligens og andre smarte metoder for å bedre effektivitet og redusere utslipp av klimagasser og andre

negative påvirkninger av miljøet. Siden slike metoder gjerne er datadrevne, blir det viktig for oss å kunne levere enda bedre sensorer og samtidig sikre tilgang til de dataene disse sensorene genererer.

Innenfor noen av de markedene vi opererer i, blir kostnadsproblemer stadig viktigere. Det er i mange tilfeller mye mindre vilje og evne til å foreta investeringer i ny teknologi enn tidligere. Derfor er det viktig at vi dreier våre produkter og løsninger i en retning som både gir operasjonelle besparelser og reduserte utslipp. Et eksempel på dette er hybride kraftforsyningsløsninger som gjør det mulig å kombinere elektriske og tradisjonelle løsninger på fartøy som er i drift. Denne utfordringen er ikke bare knyttet til utvikling av nye produkter, men også synliggjøring av verdiene de representerer.

Innenfor en del sektorer står vi overfor mulige disruptive

endringer på grunn av tilgang til ny teknologi eller andre vesentlige endringer. I slike situasjoner oppstår gjerne gjennomgripende endringer i etablerte verdikjeder. Dette kan være en trussel innenfor våre veletablerte markeder, men også en mulighet — spesielt innen markeder vi ikke er sterkt til stede i allerede. Vi må være oppmerksomme på slike endringer i verdikjedene, ha kapasitet til å være en ledende aktør der disse foregår og evne til å reagere raskt. Et eksempel på dette er utviklingen av autonome, elektrisk drevne skip. Slike skip gir betydelige miljøgevinster gjennom lavere utslipp, men representerer også markeder for helt nye konsepter innen maritim transport. Ved å være aktive i disse verdikjedetransformasjonene, kan vi være med å skape mye mer helhetlige løsninger innen for eksempel logistikk som gir ytterligere reduksjoner i utslipp av klimagasser.

KONGSBERG samarbeider med selskapet Ocean Farming om utviklingen av verdens første digitale fiskefarm.

MÅL OG AKTIVITETER BÆREKRAFTIG INNOVASJON

Vi skal aktivt søke etter bærekraftige forretningsmuligheter som bidrar til lavere globale utslipp av klimagasser samt redusere andre negative påvirkninger av miljøet.

Mål for 2017 – hva sa vi?	Status 2017 – hva gjorde vi?	Mål for 2018 – 1 år	Mål for 2019–2022 – 5 år
Følge opp våre langsiktige mål for reduserte CO ₂ -utslipp iht. til vår bærekraftstrategi	<ul style="list-style-type: none"> Løsninger for autonome skip i kombinasjon med hel- eller delvis elektrisk fremdrift ble etablert, og oppnådde betydelig støtte bl.a. gjennom Enova og Norsk forskningsråd 	<ul style="list-style-type: none"> Sikre konkrete avtaler om leveranse av autonome skip med hybrid eller elektrisk fremdrift, og planlegge de første fysiske leveranser av slike løsninger 	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle teknologien som muliggjør autonome skip og farkoster med fokus på redusert bruk av fossil energi innenfor nye segmenter. Ta i bruk teknologien også innenfor tradisjonelle fartøytyper for å redusere utslipp av CO₂. Ta et ansvar for en større del av logistikkjeden knyttet til maritime transport, for å ta frem mer helhetlige og energieffektive løsninger
Sanksjonere og operasjonalisere ambisjoner for måleperioden knyttet til CO ₂ gjennom å tydeliggjøre disse i relevante prosesser som styrer utvikling av produkter og løsninger	<ul style="list-style-type: none"> Arbeidet med å få tydeliggjort våre ambisjoner om reduserte CO₂ utslipp gjennom mer energieffektive produkter og løsninger er startet opp, men dette er et langsiktig arbeid som vi vil fortsette å arbeide mot 	<ul style="list-style-type: none"> Videreføring av arbeidet som ble startet opp i 2017 	<ul style="list-style-type: none"> Utvikle nye, energieffektive løsninger basert på bruk av teknologi-plattformen
Gjennomføre tiltak for å stabilisere våre prestasjoner på nivå B i Carbon Disclosure Project (CDP) rapportering	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomførte demonstrasjoner som viser effekter av å bruke digitalisering og maskinlæring Utvikle løsninger for hybrid kraftforsyning for skip Status CDP-rapportering i 2017 var nivå C. 	<ul style="list-style-type: none"> Bidra til redusert bruk av drivstoff innenfor skipsoperasjoner ved deltakelse i relevante forskningsprosjekter KONGSBERG har besluttet å avslutte rapportering til CDP fra 2018 	<ul style="list-style-type: none"> Ta nye posisjoner innenfor fremvoksende markeder drevet av ønske om redusert bruk av fossil energi

BÆREKRAFTIG INNOVASJON

Yara Birkeland – verdens første autonome nullutslippsfartøy

Opptil 100 dieseldrevne lastebilturer behøves hver dag for å transportere produkter fra Yaras gjødsel­fabrikk i Porsgrunn til Brevik og Larvik hvor produktene skipes ut i verden.

I løpet av de neste årene skal transporten overtas av fartøyet Yara Birkeland som blir verdens første elektriske, selvkjørende containerskip med null utslipp. Yaras nye fartøy vil redusere NO_x- og CO₂-utslipp, samt forbedre veisikkerhet ved å fjerne opp mot 40.000 lastebilfrakter per år fra veier i befolkede og urbane strøk.

KONGSBERG er ansvarlig for utvikling og levering av all nøkkelteknologi om bord på Yara Birkeland. Det inkludert kontrollsystemer, sensorer og nødvendig integrasjon for fjernstyrt og autonom operasjon, i tillegg til elektrisk fremdrift, batteri og styringssystemer. Yara Birkeland vil dra nytte av kompetanse og teknologi utviklet på tvers av KONGSBERGs forretningsområder.

Det nye nullutslippsfartøyet er banebrytende og vil endre måten man utfører internasjonal maritim transport på. Skipet innebærer kommersialiseringen av teknologi som blir et viktig bidrag til at verden klarer å nå FNs bærekraftsmål.

FOKUSOMRÅDE
2017-2018

Helse, miljø, sikkerhet og våre medarbeidere

KONGSBERG er en kunnskaps- og kompetansebedrift hvor våre ansatte er vår største verdi. Vi er avhengige av å være en sikker, spennende, attraktiv og utviklende arbeidsplass for å tiltrekke oss et mangfold av riktig kompetanse og forvalte denne i all vår internasjonale virksomhet.

Vår posisjon

KONGSBERG har en *Helse, Miljø og Sikkerhets*-visjon om null skader, uhell og miljøutslipp i vår globale virksomhet. For å realisere denne visjonen arbeider KONGSBERG

kontinuerlig med å bygge en sterk kultur hvor ledelsen er synlig, hvor vi håndterer risiko og aldri lar sikkerhet gå på bekostning av leveranser og tid. Vi har alle et personlig ansvar og jobber sammen for det grunnleggende prinsipp om at HMS-arbeidet skal være forebyggende.

Vi skal arbeide risikobasert og systematisk med HMS for å sikre et godt arbeidsmiljø, hindre skader og ulykker og arbeide for et lavt sykefravær. HMS-data samles inn fra alle selskaper i konsernet og rapporteres til konsernledelsen og deretter styret hvert kvartal. ▶

Ledelse i KONGSBERG handler om å skape verdier og å oppnå resultater gjennom andre. Nøkkelen til suksess ligger i kombinasjonen av godt lederskap og dedikerte medarbeidere.

KONGSBERG er et globalt selskap med medarbeidere lokalisert over hele verden, som gir stor varians i språk, kultur og etnisitet. Det stiller krav til effektiv og god ledelse.

- ▶ Vi jobber målrettet for å hindre diskriminering og forebygge trakassering. Vi har nulltoleranse for uakseptabel atferd og motiverer våre ansatte til å si fra og varsle om slike hendelser.

Ledelse i KONGSBERG handler om å skape verdier og å oppnå resultater gjennom andre. Nøkkelen til suksess ligger i kombinasjonen av godt lederskap og dedikerte medarbeidere. Lederen skal utøve sitt lederskap basert på våre verdier, etiske retningslinjer og ledelsesprinsipper. Med bakgrunn i dette har vi implementert ledelsesutviklingsprogrammet, Leadership@KONGSBERG, som skal bidra til å tydeliggjøre og kvalitetssikre prosesser for målsetting, måloppfølging og evaluering.

Annethvert år gjennomføres en *global medarbeidertilfredshetsundersøkelse* som gir selskapet en tilbakemelding på hvordan ansatte opplever arbeidsforhold og arbeidsmiljø.

Vi støtter og respekterer internasjonale menneske- og arbeidstakerrettigheter som fastslått i FNs menneskerettighetserklæring, FNs konvensjon om barns rettigheter, ILO-kjernekonvensjoner (International Labour Organization) og OECDs retningslinjer for multinationale foretak. Med unntak av de øverste ledernivåene i Norge, så er alle ansatte, direkte eller indirekte omfattet av de kollektive lønnsforhandlingene. Dette i kombinasjon med sentrale forhandlinger og lokale lønnsforhandlinger.

For våre ansatte utenfor Norge, så følger de lokale avtaler og retningslinjer.

Mangfold og likestilling er verdiskapende og gir økt konkurransekraft. Det gir større bredde i tankesett og i påvirkning av selskapets strategi og handling. Derfor jobber vi systematisk og målrettet med å rekruttere, utvikle og beholde personer med variasjon i alder, etnisitet og kjønn. Fokuset på mangfold må gjennomføres i profilering, rekruttering og ledelsesutvikling, med målinger og oppfølginger periodisk. Likestillingsarbeidet vil fortsette i 2018 med fokus på operasjonelle stillinger og internasjonal drift. Vi vil utvide mangfoldsbegrepet til å inkludere andre grupper mennesker.

Våre utfordringer

Vi opererer i over 25 land, og sikkerhet og beredskap for vårt personell er primærfokus. Våre etiske retningslinjer gir klare føringer for hvordan vi utfører vårt arbeid uavhengig av land og region. Ansvarlig drift gir oss lisens til å operere og er vesentlig for vår eksistens og omdømme. Vår vekst internasjonalt innebærer etableringer av allianser med nye partnere og bruk av nye leverandørkjeder som betyr økt oppmerksomhet knyttet til håndtering av menneske- og arbeidstakerrettigheter.

I en urolig verden med bredt trusselbilde kreves høyere grad av

sikring av vår informasjon og immatrielle rettigheter. Vi er avhengige av lojale medarbeidere som etterlever våre krav til konfidensialitet og integritet. Risikostyring og sårbarhetsanalyser bidrar til sikring på rett nivå.

Digitalisering og stadig raskere teknologisk utvikling krever en kontinuerlig kompetanseheving av våre ansatte og setter nye og andre krav til morgendagens kunnskapsbehov. KONGSBERG er et globalt selskap med medarbeidere lokalisert over hele verden, som gir stor varians i språk, kultur og etnisitet. Det stiller krav til effektiv og god ledelse. Kunnskapsdeling og samarbeid i nettverk på tvers av etablerte strukturer gir mer verdi for selskapet og forventes å øke som en etablert arbeidsform.

Individ og team som etterlever våre verdier og demonstrerer god atferd skal verdsettes. Denne kulturen skal bidra til at vi tiltrekker oss de med kompetanse og atferd som løser morgendagens tekniske utfordringer på en bærekraftig måte.

Vi må sørge for å kommunisere effektivt og tidsriktig både internt og eksternt. Dette skal gjenspeiles i vår profil både på sosiale medier og det opplevde inntrykk andre har i møte med alle våre 6.830 ansatte.

MÅL OG AKTIVITETER HELSE, MILJØ, SIKKERHET OG VÅRE MEDARBEIDERE

Videreutvikle vår globale organisasjon og aktivt søke bredde og mangfold som skaper et miljø og en kultur hvor alle føler seg inkludert

Mål for 2017 – hva sa vi?	Status 2017 – hva gjorde vi?	Mål for 2018 – 1 år	Mål for 2019–2022 – 5 år
MENNESKE- OG ARBEIDSTAKERRETTIGHETER <ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre due diligence Hvert forretningsområde må kartlegge risiko-områder og utarbeide revisjonsplan på dette grunnlaget Iverksette tiltak dersom behov 	<ul style="list-style-type: none"> Det har vært gjennomført risikoevaluering og due diligence på utvalgte lokasjoner knyttet til menneske- og arbeidstakerrettigheter med mindre avvik Det har ikke blitt rapportert avvik eller brudd på forhold knyttet til disse områdene i 2017 	<ul style="list-style-type: none"> Gjøre risikovurdering knyttet til menneske- og arbeidstakerrettigheter og gjennomføre due diligence 	<ul style="list-style-type: none"> Ved internasjonal vekst og etablering i nye land, økes oppmerksomhet knyttet til håndtering av menneske- og arbeidstakerrettigheter
MANGFOLD OG LIKESTILLING <ul style="list-style-type: none"> Følge opp etablerte og nye målsetninger for å sikre økt mangfold Fokus på kvinnelige talenter gjennom lederutviklingsprogrammene våre Fokus på rekruttering av kvinner Øke andelen kvinnelige etterfølgerkandidater 	<ul style="list-style-type: none"> Antall kvinnelige ledere på nivå 1–3, som omfatter 250 ledere, har økt fra 13 prosent i 2015 til 22 prosent i 2017 Mentorprogram etablert Kvinneandelen har økt fra 30 prosent til 40 prosent i sommerstudentprogram Kvinnelige etterfølgere har økt fra 19 prosent til 30 prosent for ledernivå 1–3 	<ul style="list-style-type: none"> Vi utvider programmet for mangfold (kjønn, etnisitet, mm), likestilling og inkludering med følgende 3 fokusområder: <ol style="list-style-type: none"> Øke antall kvinnelige ledere i operative stillinger Styrke mangfoldet i alle våre internasjonale operasjoner Øke fokus på “utenforskap” 	<ul style="list-style-type: none"> Videreutvikle vår globale organisasjon og aktivt søke bredde og mangfold som skaper et miljø og en kultur hvor alle føler seg inkludert

MÅL OG AKTIVITETER HELSE, MILJØ, SIKKERHET OG VÅRE MEDARBEIDERE

Vi skal øke ledelsens og
medarbeideres personlige
engasjement gjennom Safe@KONGSBERG

Mål for 2017 – hva sa vi?	Status 2017 – hva gjorde vi?	Mål for 2018 – 1 år	Mål for 2019–2022 – 5 år
HMS <ul style="list-style-type: none"> Videreføre et systematisk HMS-arbeid Oppfølging av etablerte målsettinger Opprettholde lavt sykefravær Arbeide proaktivt for å hindre skader og ulykker 	<ul style="list-style-type: none"> HMS forum er navet i vårt preventive arbeid i tett samarbeid med ledelse og medarbeidere Etablert ledelsesfokus på potensiell risiko "røde hendelser" Økt opplæring av ledere og ansatte ifm internasjonal reisevirksomhet 	<ul style="list-style-type: none"> Økt rapportering av antall nestenulykker og HMS-observasjoner for å hindre skader og ulykker Øke ledelsens og medarbeideres personlige engasjement gjennom Safe@KONGSBERG 	<ul style="list-style-type: none"> Evaluere og følge opp målsettinger og prosesser i det kontinuerlige forbedringsarbeidet innen HMS
UTVIKLE ORGANISASJONEN <ul style="list-style-type: none"> Øke gjennomføringsgrad på årlige medarbeider-samtaler Definere obligatorisk opplæring Lage tiltaksplaner på bakgrunn av gjennomført global medarbeiderundersøkelse Oppfølging av våre mangfoldsmålsettinger 	<ul style="list-style-type: none"> Stor økning i gjennomføringsgrad av medarbeidersamtaler Definert, gjennomført og målt gjennomføring av obligatorisk opplæring 	<ul style="list-style-type: none"> Fortsatt fokus på å øke gjennomføringsgraden samt kvaliteten på medarbeidersamtaler Gjennomføre global medarbeiderundersøkelse 	<ul style="list-style-type: none"> Etablere strategi for kontinuerlig kompetanseheving av våre ansatte med fokus på digitalisering og økt globalisering

KONGSBERG har en *Helsete, Miljø og Sikkerhets*-visjon om null skader, uhell og miljøutslipp i vår globale virksomhet.

LIKESTILLING OG LEDELSE

Kelly Gomez tok lederutfordringen og ble ansvarlig for millionverdier ved Kongsberg Maritimes varelagre i USA

Kelly Gomez har ansvar for å bestille varer og holde orden på Kongsberg Maritimes varelagre i New Orleans, Houston og California. Hun beskriver en lærerik, men også utfordrende reise ved å gå fra medarbeider til leder av et team på tre personer.

- Jeg er typen som tar på meg mange oppgaver selv. Da jeg ble teamleder ble det en utfordring å la andre slippe til. Å la andre vise at de klarte oppgavene og kunne utvikle seg i jobben. Dette var noe jeg måtte jobbe med, og her har jeg fått veldig god hjelp gjennom lederutviklingskursene i KONGSBERG. Det har hjulpet meg mye i å tenke som en leder – å oppnå resultater gjennom andre.

KONGSBERG har som målsetting at minst 35 prosent av deltakerne på våre lederutviklingskurs skal være kvinner. Ved utgangen av 4. kvartal 2017 var andelen kvinnelige deltakere 30 prosent. KONGSBERG arrangerer lederutviklingskurs globalt hvor våre ledelsesprinsipper vektlegges.

”Ledelse er å oppnå resultater gjennom andre”

Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden

Bærekraft og samfunnsansvar i leverandørkjeden omfatter leverandørenes forhold til etiske retningslinjer, menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, antikorrupsjon og klima og miljø. Et systematisk og godt arbeid med samfunnsansvar i leverandørkjeden inngår i vår strategi for ansvarlig forretningsdrift. Dette medvirker til redusert risiko samt økt kvalitet i verdikjeden.

Vår posisjon

KONGSBERG benytter 3.680¹⁾ leverandører verden over, hvorav 2.050¹⁾ i Norge. Det betyr at vi er med på å sikre arbeidsplasser og bygge kompetanse, ikke bare der vi har egne aktiviteter, men også i betydelig grad der vi benytter

leverandører. Leverandørene er en viktig del av vår verdiskaping, samtidig som vi er viktige og i mange tilfelle helt avgjørende for deres verdiskaping. Vi ønsker å samarbeide med leverandører som deler vårt syn og krav til ansvarlig forretningsdrift. Dette ▶

1. Antall leverandører hvor KONGSBERG er fakturert for over NOK 50.000 i 2017. Enkelte leverandører er talt to eller flere ganger da de er leverandører til to eller flere av våre forretningsområder. Tallene omfatter ikke alle leverandører som blir håndtert direkte fra våre internasjonale lokasjoner.

Vårt utgangspunkt er at vi har et etisk ansvar for at hele verdikjeden knyttet til våre produkter, tilfredsstillende våre krav til bærekraft og samfunnsansvar, men det juridiske ansvaret bæres av den enkelte leverandør.

- ▶ er nedfelt i våre "Prinsipper for leverandøradferd" som er en del av våre leverandøravtaler.

Forretningsområdene har etablert prosesser og systemer for å risikovurdere alle kritiske leverandører og leverandører med innkjøp over gitte beløpsgrenser. Risikovurderingen omfatter eksisterende og nye leverandører og inkluderer vurderinger av miljøforhold, menneskerettigheter og arbeidstakerrettigheter,

HMS, forretningsetikk og korrupsjon. Basert på resultatet av den innledende risikovurderingen, følges leverandøren opp med ytterligere vurderinger og eventuelle tiltak.

Vårt utgangspunkt er at vi har et etisk ansvar for at hele verdikjeden knyttet til våre produkter, tilfredsstillende våre krav til bærekraft og samfunnsansvar, men det juridiske ansvaret bæres av den enkelte leverandør. Vi

følger opp vårt ansvar gjennom klare krav i våre avtaler med leverandører samt risikobasert oppfølging og revisjoner. Våre leverandører forplikter seg til å stille tilsvarende krav til sine underleverandører.

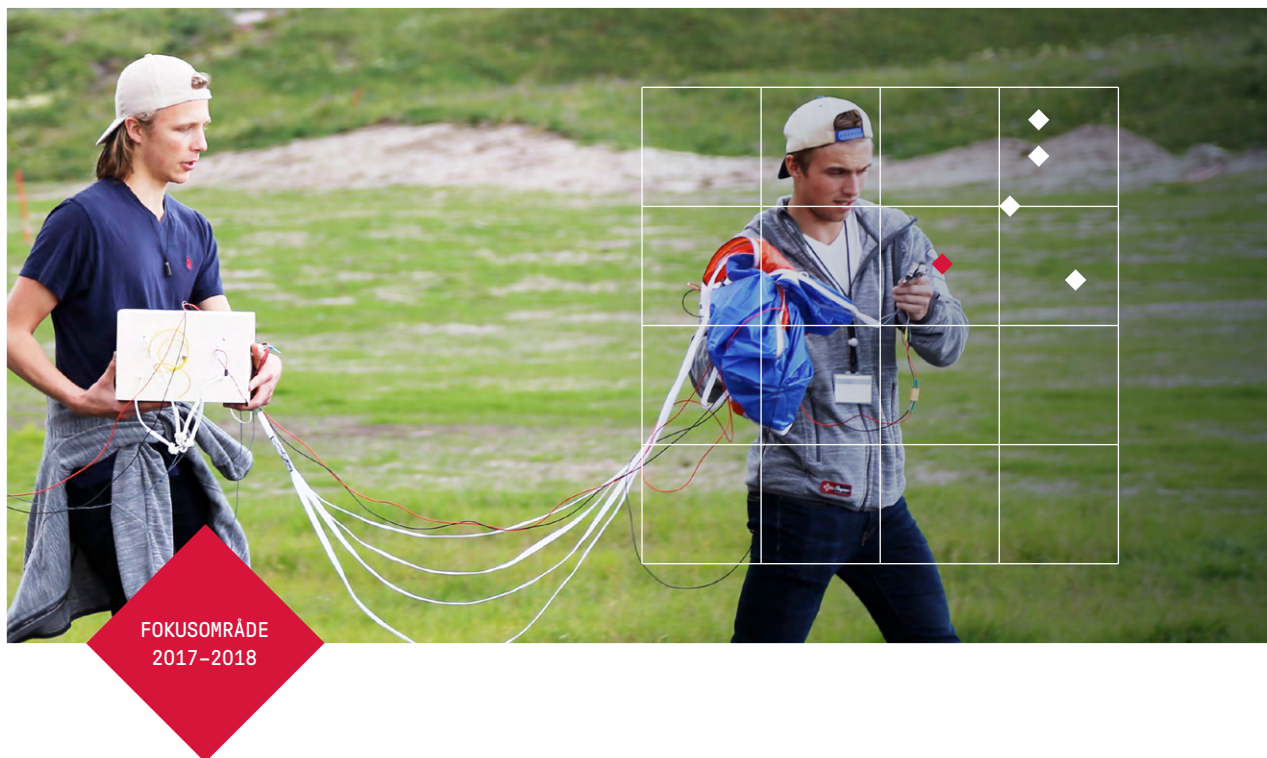
Våre utfordringer

Det er en utfordring å sikre at alle underleverandører - gjennom hele verdikjeden - tilfredsstillende våre krav.

MÅL OG AKTIVITETER BÆREKRAFT OG SAMFUNNSANSVAR I LEVERANDØRKJEDEN

Vi skal følge opp årlige
handlingsplaner utarbeidet av hvert
enkelt forretningsområde

Mål for 2017 – hva sa vi?	Status 2017 – hva gjorde vi?	Mål for 2018 – 1 år	Mål for 2019–2022 – 5 år
Følge opp årlige handlingsplaner utarbeidet av hvert enkelt forretningsområde, inklusive gjennomføring av planlagte revisjoner	<ul style="list-style-type: none"> Alle forretningsområder gjennomfører risikobasert oppfølging av sin leverandørkjede. Vi vil fortsette vårt arbeid med å sikre nedflyt og etterlevelse av våre krav til underleverandører 	<ul style="list-style-type: none"> Revidere styringsdokumenter for leverandørkjeden med formål effektivisering og tydeliggjøring av krav Følge opp årlige handlingsplaner utarbeidet av hvert enkelt forretningsområde, inklusive gjennomføring av planlagte revisjoner 	<ul style="list-style-type: none"> Evaluerer og videreutvikler arbeidet med en bærekraftig verdikjede Effektiviserer oppfølging av leverandørkjede. Sette effektive KPI'er

Samfunnsansvar

KONGSBERG bidrar til verdiskaping og økonomisk utvikling i lokalsamfunn hvor vi har vår virksomhet. Som et internasjonalt teknologikonsern har KONGSBERG også et større samfunnsansvar hvor vi spesielt er opptatt av å utvikle interesse og kompetanse innen realfag blant barn og unge, samt at vi engasjerer oss i våre medarbeidere og deres familier ved å støtte idrett, kultur og sosiale formål.

Vi støtter barn og unge til økt realfagkompetanse

Realfag er nøkkelen til å løse noen av de utfordringer verden står overfor. Derfor ønsker vi å motivere barn og unge til å se nytteverdien i fysikk, matematikk og naturvitenskap gjennom en

mengde tiltak helt fra barnehage til høyskole.

Vi støtter Kongsberg Vitensenter, som er et gratis tilbud til barnehager og skoler helt opp til videregående. Her blir barna introdusert for realfag gjennom lek og eksperimenter, samt undervisningsmoduler i fagområder som energi, mekanikk, matematikk, teknologi og animasjon med mer for de eldste.

Vi samarbeider med en rekke ungdomsskoler, videregående skoler, høyskoler og universiteter i Norge. Her bidrar vi med motivasjonsforedrag, vi inviterer på bedriftsbesøk, deltar ▶

Vi ønsker å motivere barn og unge til å se nytteverdien i fysikk, matematikk og naturvitenskap gjennom en mengde tiltak helt fra barnehage til høyskole.

- ◀ Studenter fra sommerprosjektet *Starburst* under slipp av en stratosfæreballong på Andøya. *Starburst* var et samarbeidsprosjekt mellom KONGSBERG og andre norske romfartsbedrifter.

- ▶ på karrieredager og tar imot elever på utplassering i arbeidslivet. For studenter støtter vi utvalgte studentprosjekter der studentene ønsker å skrive sin hovedoppgave i samarbeid med KONGSBERG.

KONGSBERG er opptatt av å rekruttere og stimulere til fagutdanning og vi tilbyr, sammen med andre selskaper i Kongsberg, et unikt opplæringsprogram for lærlinger gjennom opplæringsbedriften k-tech. Ved komposittfabrikken på Kongsberg er det også etablert et eget fagbrev i polymerkomposittfaget.

KONGSBERG skal i samarbeid med Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) etablere verdens første professorat innen "Big Data Cybernetics", som kombinerer fagområdene kjemiometri og kybernetikk. Avtalen er et femårig gaveprofessorat sponset av KONGSBERG.

KONGSBERG er hovedsponsor for to tverrfaglige studentprosjekter ved NTNU hvor studentene får satt teori ut i praksis. KONGSBERG har siden 2014 vært hovedsponsor til Revolve NTNU hvor et nytt team studenter hvert år skal utvikle, designe og bygge en racerbil som de deltar i konkurranse med. Prosjektet Ascend deltar årlig i

International Aerial Robotics Competition, som er en konkurranse med mål om å presse grensene for hva man kan få til med autonome droner

I 2016 åpnet vi KONGSBERG Innovation Center hvor våre ansatte kan ta med barn og eksperimenterere med blant annet droner, roboter og visualisering. Senteret benyttes også ved besøk av lokale skoleklasser og samarbeid med tilreisende utdanningsinstitusjoner og studenter.

Fra teori til praksis – sommerjobbprogram

Hvert år tar KONGSBERG inn et stort antall studenter fordelt på ulike avdelinger og sommerprosjekter i hele konsernet. Prosjektene er spesielt populære, og mange har blitt videreført gjennom flere år. Det eldste prosjektet er "LocalHawk", som hadde sin oppstart allerede i 2008. Sommerjobbene viser studentene hvilke muligheter som finnes etter endt utdanning, og vi håper dette vil motivere dem til å gjøre en økt innsats med studiene og fullføre sin grad. Samtidig er det en god rekrutteringsarena for oss hvor vi får mulighet til å bli kjent med studentene.

Bidrag til idrett, kultur og sosiale formål

KONGSBERGs sponsorstrategi fokuserer på aktiviteter og prosjekter nasjonalt og internasjonalt innenfor følgende områder:

- Sport – spesielt lokale sportsaktiviteter for unge i lokalsamfunnene KONGSBERG opererer i.
- Kultur – spesielt i lokalsamfunnene KONGSBERG opererer i.
- Sosiale, humanitære og/eller miljøorienterte aktiviteter – lokalt, nasjonalt og internasjonalt – som har et bærekraftig mål. ▶

I 2017 fikk 113 studenter av 1.500 søkere sommerjobb hos KONGSBERG.

▶ *Norge*

I Norge har vi konsentrert støtten rundt lag og foreninger i lokalmiljøene hvor vi er representert. KONGSBERG har valgt å gi sin støtte til mange forskjellige idretter, spesielt for barn og ungdom, og vi sponser alltid lag – ikke enkeltutøvere. Innen kultur er våre to største sponsoravtaler med Kongsberg Jazzfestival og Glogerfestpillene. Begge organisasjonene holder et meget høyt faglig nivå og har egne programmer for å utvikle unge talenter.

Brasil

Vi støtter instituttet Bola pra Frente, som tilbyr fattige barn skoleundervisning og fotballtrening. Instituttet ble startet i år 2000 og har siden den gang hjulpet hundrevis av barn og unge til et bedre liv. Vi er også en del av prosjektet "Dream Learn Work" som tilbyr unge fra fattige strøk opplæring og utdanning som kan gjøre dem kvalifisert til arbeid i de selskapene som deltar i prosjektet.

Det gis også støtte til det sosiale prosjektet Karanba i Rio de Janeiro. Med fotball som virkemiddel hjelpes vanskeligstilte barn og unge fra slumområdene med

utdanning, utvikling og utfoldelse. Karanba organiserer i dag over 1.000 barn og ungdommer, både gutter og jenter, fra ulike områder av Rio de Janeiro.

India

I India støtter vi AARAMBH, som er en veldedighetsorganisasjon som jobber i Navi Mumbai. Organisasjonen er et servicesenter for de mest vanskeligstilte familiene i byens slumområder. I Bangalore sponser vi en engelsklærer ved skolen Kanaka Vidya Mandir, samt utstyret elevene med skoleuniformer og materiell.

Prosjektet Karanba bruker fotball som virkemiddel for å hjelpe unge fra slumområdene med utdanning, utvikling og utfoldelse.

YOUR EXTREME 2017

“Plast i havet”

KONGSBERG har siden 2013, i samarbeid med NTNU, arrangert studentkonkurransen YOUR EXTREME. Det er en 48 timers case-konkurranse, hvor grupper på 2–5 studenter løser et tenkt fremtidsscenario hvor bærekraft og teknologi er kjernen i problemstillingen.

Hensikten med konkurransen har vært å motivere studentene til å stå løpet ut, da man ser et stort frafall blant 1. og 2. års studenter i enkelte linjer, samt vise en sammenheng mellom det de lærer i studietiden og det de skal løse av oppgaver når de kommer ut i arbeidslivet.

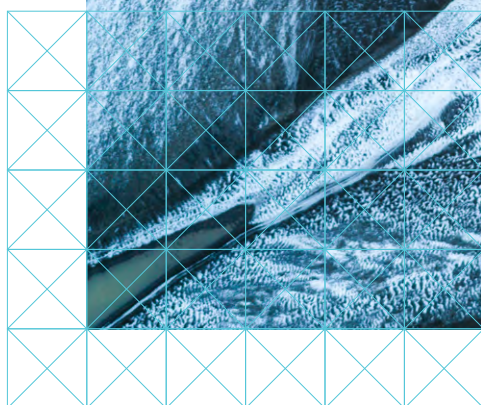
I 2017 var temaet for konkurransen “Plast i havet”. Utfordringen som ble gitt var å beskrive hvordan det ble mer lønnsomt å rydde opp i havet enn å la være, hvordan vi transporterer, hvordan vi kom frem til løsningene, hvilken teknologi som muliggjør det eller hvordan samhandlingen og rollefordelingen mellom mennesket og maskin er i denne sammenheng.

Årets vinner ble laget “We’re extreme”. Deres oppgave hadde et historieperspektiv med fokus på å gjøre verden til et bedre sted ved at løsningen svarte til tre kriterier; Smart logistikk, global ansvarliggjøring, og å håndtere plasten i havets økosystem.

Vinneren ble kåret av en jury bestående av Geir Håøy, konsernsjef i KONGSBERG, Pål André Eriksen, Teknologiforum KONGSBERG, Gunnar Bovim, rektor NTNU, Tormod Haugstad, redaktør Teknisk Ukeblad og Alexandra Gjørsv, CEO SINTEF.

“We’re Extreme” fremførte sitt vinnerbidrag på KONGSBERGs årlige toppledersamling i januar 2018.

KLIMA- REGNSKAP OG NØKKELTALL

Klima- og miljøregnskapet gir en oversikt over KONGSBERGs forbruk av energi, utslipp av klimagassen CO₂ samt avfallshåndtering. Regnskapet omfatter alle norske enheter, alle produksjonsenheter og større kontorer i utlandet. Under nøkkeltall presenteres i tillegg til klima og miljø, også resultater innen temaene verdiskaping, medarbeiderforhold og helse og sikkerhet.

Klima- og miljøregnskap for 2017

Konsernet har vedtatt et mål om å redusere utslipp av klimagassen CO₂ med 20 prosent relativt i forhold til omsetningen innen utgangen av 2020, med med basis i tall for 2015. Målsettingen inkluderer ikke utslipp av CO₂ fra transport av varer og gods.

CO₂-utslippet i 2015 var i underkant av 40.000 tonn, med en solid reduksjon i 2016 til 33.500 tonn. I 2017 har det vært en fortsatt nedgang, om enn langt mindre enn året forut. Oppnådd reduksjon i utslipp av CO₂ fra 2015 til 2017 er 17 prosent.

Reduksjonen skyldes primært lavere utslipp fra flyreiser og transport. I samme periode er utlippene av CO₂ målt relativt til omsetning, redusert med 3 prosent. Målt tilsvarende, ikke inkludert utslipp fra transport av varer og gods, viser en økning på 6 prosent.

Utslipp av CO₂ 2017

Totalt 32.517 tonn
-3 % fra 2016

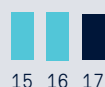
Direkte
utslipp

1.065 tonn
+52 % fra 2016

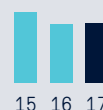
Indirekte
utslipp

9.670 tonn
-5 % fra 2016

Flyreiser

12.607 tonn
+2 % fra 2016

Transport av
varer og gods

9.175 tonn
-10 % fra 2016

Grafer: Utslipp av CO₂ (tonn) for KONGSBERG. Utslipp fra forbruk av fossile brensler til produksjon av fjernvarme levert av Kongsberg Teknologipark vises som direkte utslipp. Indirekte utslipp inkluderer forbruk av elektrisitet, fjernvarme og fjernkjøling fra ekstern leverandør i forretningsområdene, samt forbruk av elektrisitet til produksjon av fjernvarme og fjernkjøling i Kongsberg Teknologipark.

Utslipet av CO₂ fra KONGSBERG har blitt beregnet i henhold til anbefalingene i "Greenhouse Gas Protocol" som utgis av World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) og World Resources Institute (WRI).

- Miljøregnskapet omfatter følgende kilder til utslipp av CO₂:
- **Direkte utslipp (Scope 1):** Utslipp fra bruk av fyringsolje og gass til oppvarming og prosess, samt fra produksjon av fjernvarme ved Kongsberg Teknologipark.
 - **Indirekte utslipp fra elektrisitet (Scope 2):** Utslipp fra forbruk av elektrisitet samt fjernvarme eller fjernkjøling fra eksterne leverandører. CO₂-utslippsfaktorer benyttet for elektrisitet er lokasjonsbasert og i henhold til GHG Protocol Scope 2 Guidance¹⁾.
 - **Utslipp fra flyreiser og transport av gods og varer (Scope 3):** Utslipp fra flyreiser og utslipp knyttet til transport av gods og varer²⁾.

Direkte utslipp av CO₂ (scope 1) har økt med 52 prosent fra 2016 til 2017, men utgjør likevel kun 3 prosent av de samlede CO₂-utslippene for KONGSBERG.

De indirekte utslippene av CO₂ (scope 2) er ikke vesentlig endret fra siste år og utgjør omtrent 30 prosent av de totale utslippene.

Andre utslipp (scope 3) utgjør to tredjedeler av totalen, fordelt på flyreiser med 39 prosent av totalen og transport av gods og varer med 28 prosent av totalen. Flyreiser bestilt utenfor Norge er noe mangelfullt rapportert.

CO₂-UTSLIPP

Tonn	Endringer siste år	2017	2016	2015
Scope 1 (Direkte utslipp)	52 %	1 065	702	943
Olje og gass (forretningsområde)		943	605	682
Olje og gass (Kongsberg Teknologipark)		122	97	261
Scope 2 (Indirekte utslipp)	-5 %	9 670	10 199	10 094
Elektrisitet (forretningsområde)		8 007	8 432	8 064
Elektrisitet (Kongsberg Teknologipark)		1 656	1 761	1 624
Fjernvarme fra ekstern leverandør		7	6	247
Fjernkjøling fra ekstern leverandør		0	0	159
Scope 3 (Andre utslipp)	2 %	12 607	12 328	14 896
Flyreiser kjøpt i Norge		8 936	8 845	11 296
Flyreiser kjøpt i utlandet		3 671	3 483	3 600
Sum uten frakt	0,5 %	23 342	23 229	25 933
Frakt av varer betalt i Norge	-10 %	9 175	10 235	13 335
Sum inkludert frakt	-3 %	32 517	33 464	39 268

1) Kilde: 2015-data fra Department for Environment Food & Rural Affairs, UK. <http://www.ukconversionfactorscarbonsmart.co.uk/>. For Norge er det benyttet en lokasjonsbasert faktor på 50t CO₂/GWh (denne utslippsfaktoren for Norge er benyttet også i tidligere rapporteringsår).

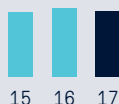
2) Utslipp av CO₂ fra transport er begrenset til import, eksport og innlands transport, betalbart i Norge.

Energiforbruk 2017

Totalt 124,40 GWh
+1 % fra 2016

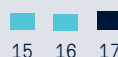
Elektrisitet

92,80 GWh
-4 % fra 2016

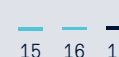
Varmegjenvinning, fjernvarme og fjernkjøling

26,21 GWh
+16 % fra 2016

Olje og gass

5,40 GWh
+55 % fra 2016

Grafer: Totalt energibruk for KONGSBERG. Tallene inkluderer elektrisitet, olje og gass, samt gjenvunnet energi benyttet av Kongsberg Teknologipark til produksjon av fjernvarme, fjernkjøling og trykkluft også levert til selskaper utenfor KONGSBERG.

KONGSBERG benytter energi i form av elektrisitet, fjernvarme, fjernkjøling, gass og fyringsolje i sin virksomhet. Kongsberg Teknologipark produserer fjernvarme, fjernkjøling og trykkluft til bedrifter lokalisert i teknologiparkene i Kongsberg. Om lag halvparten leveres til andre bedrifter i teknologiparken. Fjernvarme og fjernkjøling produseres ved bruk av elektrisitet, fyringsolje, gass og

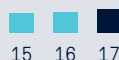
varmegjenvinning. Effektiv teknologi gjør at det årlig tas ut i størrelsesorden 20–25 GWh i form av varmegjenvinning ved anlegget til Kongsberg Teknologipark. Det er ønskelig å kunne ta ut mest mulig varmegjenvinning fra anlegget, da dette bidrar til at forbruket av olje, gass og elektrisitet blir tilsvarende lavere. I 2017 ble det gjenvunnet 26 GWh ved anlegget.

Avfall 2017

Totalt 1.884 tonn
-5 % fra 2016

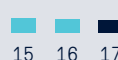
Restavfall

665 tonn
+14 % fra 2016

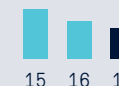
Farlig avfall

353 tonn
-9 % fra 2016

Gjenvunnet avfall

866 tonn
-15 % fra 2016

Grafer: Total avfallsproduksjon (tonn) i KONGSBERG.

Avfallsmengder inngår i KONGSBERGs interne miljørapportering der det rapporteres på generert avfall fordelt på avfallskategorier og avfall til

gjenvinning fordelt på gjenvinningsfraksjoner.

Det er ingen vesentlige endringer i mengde avfall fra 2016 til 2017.

Bærekraftige nøkkeltall

ØKONOMISK VERDISKAPING

<i>NOK millioner</i>	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
VERDISKAPING							
Lønninger til ansatte	4 402	4 649	4 725	4 537	4 304	3 894	3 515
Aksjeutbytte	450	450	510	1 110	630	450	450
Aksjeutbytte – % av overskudd (ny rapportering)	81 %	69 %					
Renter til lånegivere	110	63	24	30	43	37	35
Tilbakeholdt overskudd	109	201	245	(230)	595	854	980
ØVRIGE ØKONOMISKE NØKKELTALL							
Kostnader knyttet til kjøp av varer og tjenester	7 610	8 722	9 143	8 497	8 439	8 107	8 195
Økonomisk støtte mottatt fra myndigheter	59	35	18	21	14	16	17
SKATTEKOSTNAD							
Norge	(15)	(40)	85	291	332	416	513
Øvrige Europa	13	17	9	27	11	14	17
Nord- og Sør-Amerika	33	48	49	50	55	32	24
Asia	64	53	46	37	21	43	24
Totalt	95	78	189	405	419	505	578

SOSIALE INVESTERINGER

<i>NOK millioner</i>	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Økonomisk støtte til organisasjoner og liknende ¹⁾	9,1	12,4	9,3	8,8	7,3	6,7	3

1) I tillegg kommer indirekte kostnader som lønn etc for egne ansatte som bidrar med deltidsstillinger ved forskjellige høgschooler og læresteder.
Se sidene 61-63 for nærmere omtale.

MEDARBEIDERE

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
UTDANNELSESIVÅ							
Master %	29	29	28	28	29	28	26
– herav doktorgrader (PhD)	2	2	1	1	1	2	
Bachelor %	35	35	37	36	34	36	35
Teknikere %	12	12	15	14	14	14	14
Produksjonsarbeidere %	11	11	11	11	11	10	12
Øvrige %	13	13	10	11	11	12	12
ANTALL ANSATTE							
Antall ansatte totalt	6 830	7 159	7 688	7 726	7 493	7 259	6 681
Antall årsverk	6 728	7 027	7 571				
Antall heltidsansatte	6 636	6 963	7 364	7 470	7 171	7 003	6 393
Antall deltidsansatte	194	196	324	256	322	256	286
ALDER							
Gjennomsnittsalder	43	42	41	41	41	40	42
Andel ansatte under 30 år i %	14	15	19	21	21	22	21
Andel ansatte mellom 30 og 50 år i %	57	58	56	55	56	55	55
Andel ansatte over 50 år i %	29	27	25	24	23	23	23
KVINNEANDEL							
Kvinner i % av antall ansatte	21,5	21,2	21,0	20,9	21,4	21,2	20,9
Kvinner i ledende stillinger i % av totale lederstillinger	20	19	18	18	21	19	14
Aksjæieivalgte kvinner i styret i %	60	40	40	40	40	40	40
TURNOVER							
Turnover (ansatte som har sluttet)	357	477	430	516	587	459	424
Turnover i %	5,2	6,7	5,6	6,7	7,8	6,3	6,4
– Menn	4,2	6	4,2	5,5	5,9	5,2	4,4
– Turnover menn av totalt antall menn	5,4	7,6	5,4	6,9	-	-	-
– Kvinner	1,0	0,7	1,4	1,2	1,9	1,1	2,0
– Turnover kvinner av totalt antall kvinner	4,7	3,3	6,4	5,8	-	-	-

HELSE OG SIKKERHET

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
Sykefravær i % av antall disponible timer	2,3	2,5	2,6	2,6	2,5	2,4	2,2
Sykefravær for de norske selskapene	2,8	2,8	2,8	3,0	3,1	2,8	2,8
Antall rapporterte skader/millioner arbeidede timer (H2-verdi) ¹⁾	3,2	3,5	4,1	4,7	3,7	1,5	1,7
Antall fraværsdager/millioner arbeidede timer (F-verdi)	16,2	32,0	14,2	45,3	15,6	13,6	1,1
Antall rapporterte fraværsskader hos medarbeidere	31	40	20	34	27	5	3
Totalt antall skader hos medarbeidere ²⁾	129	176	196	240	86	54	
Totalt antall nestenulykker hos medarbeidere	232	183	140	140	158	78	
Registrerte arbeidsrelaterte dødsfall	0	0	0	0	0	0	

1) Omfatter fraværsskader og skader med medisinsk behandling.

2) Omfatter fraværsskader, skader med medisinsk behandling og førstehjelpsskader.

KLIMA OG MILJØ

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
CO₂-UTSLIPP							
CO ₂ -utslipp (tonn) ³⁾	23 342	23 229	25 933	26 006	25 294	19 579	22 747
CO ₂ -utslipp frakt (tonn) (første rapportering i 2015)	9 175	10 235	13 335				
Sum CO₂-utslipp (tonn)	32 517	33 464	39 268				
CO ₂ -utslipp i forhold til omsetning (tonn/MNOK)	2,2	2,1	2,4				
CO ₂ -utslipp per årsverk (tonn/årsverk)	4,7	4,8	5,3				
ENERGIBRUK							
Elektrisk kraft (MWh) ¹⁾	92 795	96 734	91 582	91 340	94 802	79 218	77 625
Gass/olje (MWh)	5 397	3 471	4 400	4 123	4 601	6 092	13 257
Energigjenvinning (MWh) ^{1), 2)}	26 208	22 591	23 366	26 733	20 342	20 844	20 041
Energiforbruk (MWh) per ansatt	18,2	17,2	15,5	15,8	16,0	14,6	16,6
Energiforbruk (MWh / NOK millioner)	8,6	7,7	7,0	7,4	7,3	6,8	7,3
AVFALL (TONN)							
Avfall til gjenvinning	866	1 016	1 410	1 048	1 100	1 100	1 191
Restavfall	665	583	560	604	550	200	131
Farlig avfall	353	387	398	136	285	484	300

1) Fra 2010 er rapportert fordeling av kraft mellom KTP og forretningsområdene endret slik at tallene ikke er direkte sammenliknbare med tidligere år.

2) Energigjenvinning ved Kongsberg Teknologipark samt innkjøpt fjernvarme og fjernkjøling fra eksterne. Endring i beregningsmåte fra og med 2014 gjør at tall for 2014 ikke er direkte sammenliknbare med tidligere år.

3) Store deler av flyreiser bestilt fra våre internasjonale lokasjoner er med i CO₂-regnskapet fra 2013, det utgjør en vesentlig del av økningen fra 2012 til 2013.

Miljøvennlig bygg
på 40.000 m² i
Pocasset,
Massachusetts.

REVISJONSBERETNING

Deloitte.

Deloitte AS
Dronning Eufemias gate 14
Postboks 221 Sentrum
NO-0103 Oslo
Norway

Tel: +47 23 27 90 00
Fax: +47 23 27 90 01
www.deloitte.no

Til ledelsen i Kongsberg Gruppen ASA

REVISORS UTTALELSE TIL KONGSBERG – BÆREKRAFTRAPPORT 2017

Vi har på oppdrag fra ledelsen i Kongsberg Gruppen utført visse kontroller knyttet til KONGSBERG – Bærekraftrapport 2017, presentert på sidene 36 – 72 i KONGSBERG – Årsrapport og Bærekraftrapport 2017, samt informasjonen på selskapets hjemmesider som det er henvist til fra side 44 i rapporten (samlet omtalt som «Rapporten»). Rapporten er avgitt av selskapets ledelse. Vår oppgave er å uttrykke våre konklusjoner basert på vårt arbeid.

Vi har basert vårt arbeid på revisjonsstandard ISAE 3000 "Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon", utgitt av International Auditing and Assurance Standards Board. Formål og omfang av vårt arbeid er avtalt med selskapets ledelse og omfatter de forhold som vi har konkludert på nedenfor.

Basert på vurdering av vesentlighet og risiko, har vårt arbeid omfattet analyser og stikkprøvemessig gjennomgang av underliggende dokumentasjon. Vi har utført intervjuer og møter med ansvarlige for oppfølging av bærekraftrelaterte forhold på konsernnivå. I tillegg er det gjennomført kontroll av underlag for data rapportert fra enhetene KM Holland (Nederland), KM Hydroid (USA) og datterselskapet Norspace (Norge).

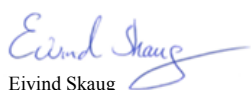
Vi har utført det arbeid vi mener har vært nødvendig for å avgi vår uttalelse med moderat grad av sikkerhet. Ved slik kontroll oppnås lavere sikkerhet enn om vi hadde utført arbeid av samme omfang som ved en revisjon.

Konklusjon

Vi har gjennom vårt arbeid ikke fått kjennskap til forhold som gir oss grunn til ikke å anta at:

- Kongsberg Gruppen har etablert rutiner for innsamling, sammenstilling og kvalitetskontroll av informasjon for 2017 til bruk i Rapporten, som beskrevet på sidene 37 – 38. Informasjon presentert for 2017 er i samsvar med data fremkommet som et resultat av disse rutinene og er tilfredsstillende presentert i Rapporten.
- Rapportering av data for 2017 fra de enhetene som er nevnt ovenfor, er gjort i henhold til rutinene referert ovenfor og data rapportert er i samsvar med underliggende dokumentasjon forelagt oss.
- Rapporten tilfredsstillende kravene til innhold i redegjørelse om samfunnsansvar gitt i Regnskapslovens § 3-3c, første ledd.
- Kongsberg Gruppens praksis for rapportering om samfunnsansvar samsvarer i all hovedsak med Global Reporting Initiative (GRI) Standards sine rapporteringsprinsipper og rapporteringen tilfredsstillende nivå Core i henhold til GRI Standards. GRI-tabellen henvist til fra side 44 i Rapporten, reflekterer på en hensiktsmessig måte hvor informasjon om elementer og indikatorer for relevante deler av GRI Standards er presentert.

Oslo, 15. mars 2018
Deloitte AS

Eivind Skaug
statsautorisert revisor

Frank Dahl
Deloitte Sustainability

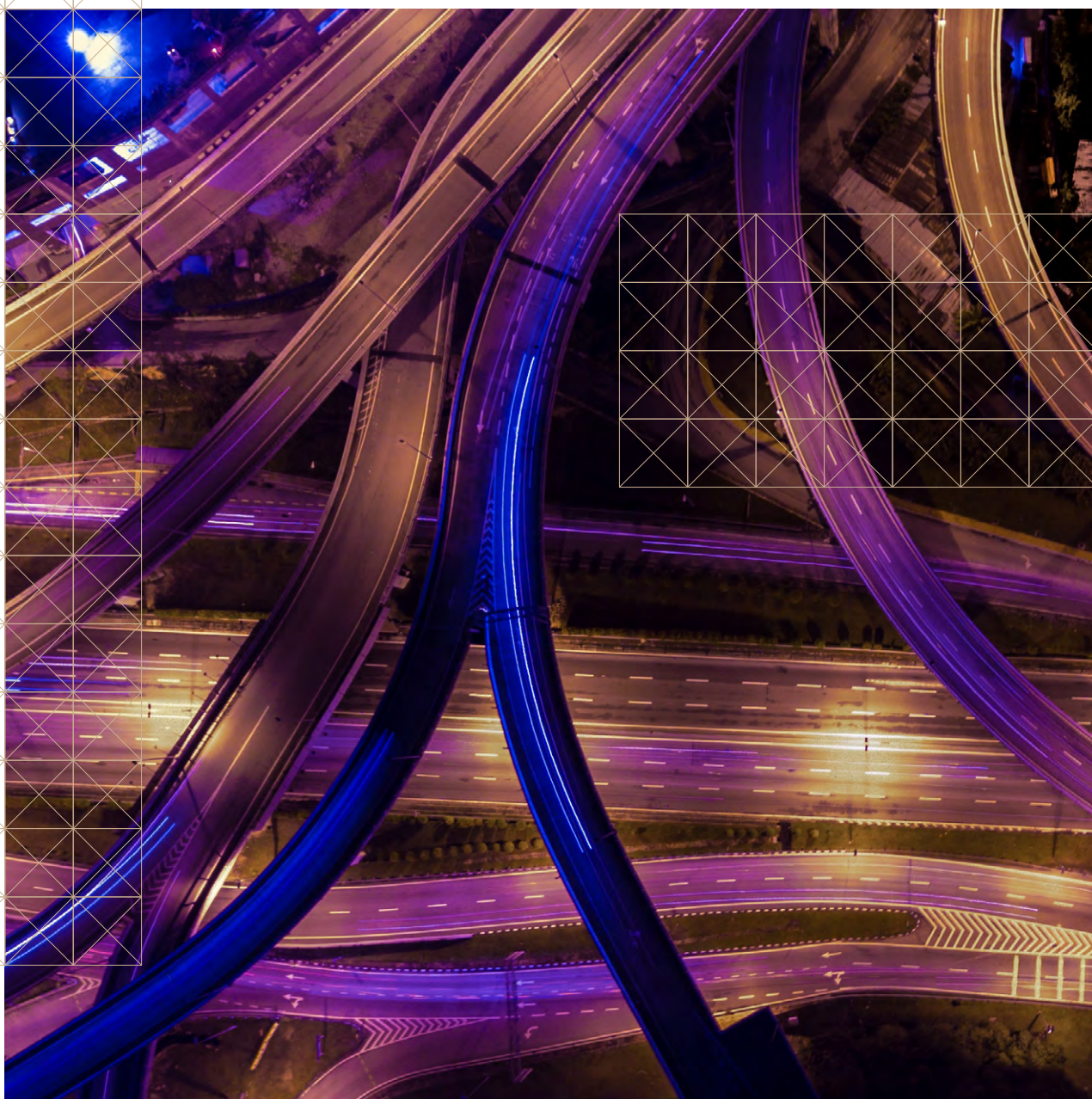
Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.no for a more detailed description of DTTL and its member firms.

© Deloitte AS

Registrert i Foretaksregisteret Medlemmer
av Den norske Revisorforening
Organisasjonsnummer: 980 211 282

04

Virksomhetsstyring

Styrets redegjørelse om foretaksstyring

KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom og vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig og internasjonalt perspektiv.

God eierstyring og selskapsledelse skal redusere risikoen ved virksomheten, samtidig som konsernets ressurser skal utnyttes på en effektiv og bærekraftig måte, og gjennom dette sikre størst mulig verdiskaping. Konsernet skal nå sine mål gjennom å videreutvikle førsteklasses kompetansemiljøer og levere markedsledende systemer, produkter og tjenester innen sine internasjonale markedssegmenter og gjennom å drive virksomheten etisk, bærekraftig og samfunnsmessig ansvarlig. KONGSBERG er notert på Oslo Børs og er underlagt norsk verdipapirlovgivning og børsreglement.

Hva KONGSBERG legger i begrepet

Eierstyring og selskapsledelse omhandler problemstillinger og prinsipper knyttet til rollefordelingen mellom styringsorganene i et selskap, og det ansvar og den myndighet som er tillagt hvert av organene. God eierstyring og selskapsledelse kjennetegnes ved et ansvarlig samspill mellom eiere, styret og ledelse sett i et langsiktig, verdiskapende og bærekraftig perspektiv. Det krever et effektivt samarbeid, definert ansvars- og rollefordeling mellom aksjeeiere, styret og daglig ledelse, respekt for selskapets øvrige interessenter, og

en åpen og pålitelig kommunikasjon med omverdenen.

Konsernets verdigrunnlag og etiske retningslinjer er et grunnleggende premis for KONGSBERGs eierstyring og selskapsledelse.

Hvordan temaet har vært behandlet i 2017

Temaet eierstyring og selskapsledelse er gjenstand for årlige vurderinger og diskusjoner i konsernets styre. Blant annet blir konsernets styringsdokumenter gjennomgått og revidert periodisk.

KONGSBERGS MODELL FOR EIERSTYRING OG SELSKAPSLEDELSE

KONGSBERG GRUPPEN

Policy

KONGSBERG er underlagt rapporteringskrav om foretaksstyring etter regnskapsloven § 3-3b samt "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse", jf. løpende forpliktelser for børsnoterte selskaper pkt. 7. Regnskapsloven er tilgjengelig på www.lovdatab.no. "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse", sist revidert 30.10.14, er tilgjengelig på www.nues.no.

Denne redegjørelsen vil i henhold til allmennaksjeloven § 5–4 bli gjenstand for behandling på ordinær generalforsamling i KONGSBERG den 16.5.18. Konsernets etterlevelse og eventuelle avvik fra anbefalingen skal kommenteres og gjøres tilgjengelig for konsernets interessenter.

Den norske stat, som eier 50,001 prosent av konsernet, legger også til grunn at alle selskaper hvor staten har eierandel, følger "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse".

I og med at staten har en eierandel på 50,001 prosent, forholder konsernet seg også til Stortingsmelding nr. 13 (2006–2007) – "Eiermeldingen", Stortingsmelding nr. 27 (2013–2014) – "Et mangfoldig og verdiskapende eierskap", statens 10 eierprinsipper for god eierstyring og til OECDs retningslinjer vedrørende statlig eierskap og eierstyring. Disse dokumentene finnes på KONGSBERGs webside www.kongsberg.com. Policyen er besluttet i konsernets styre.

Følgende elementer er bærende i KONGSBERGs policy innenfor området eierstyring og selskapsledelse:

- KONGSBERG skal føre en åpen, pålitelig og relevant kommunikasjon med omverdenen om selskapets virksomhet og forhold knyttet til eierstyring og selskapsledelse.
- KONGSBERG skal ha et styre som er selvstendig og uavhengig av konsernets ledelse.
- Det skal legges vekt på at det ikke foreligger interessekonflikter mellom eiere, styret og administrasjonen.
- KONGSBERG skal ha en klar arbeidsdeling mellom styret og administrasjonen.
- Alle aksjeeiere skal behandles likt.

Konsernets arbeid med bærekraft og samfunnsansvar ses på som en integrert del av prinsippene for god eierstyring og selskapsledelse. Det er i tråd med statens syn slik det fremkommer i "Eiermeldingen".

KONGSBERG GRUPPEN ASA

Vedtakter

- § 1 Selskapets navn er Kongsberg Gruppen ASA. Selskapet er et allmennaksjeselskap.
- § 2 Selskapets forretningskontor er i Kongsberg.
- § 3 Kongsberg Gruppen ASA er et selskap med formål å drive teknologisk og industriell virksomhet innen maritime, forsvar og tilknyttede områder. Selskapet kan delta i og eie andre selskaper.
- § 4 Selskapets aksjekapital er NOK 150.000.000,- fordelt på 120.000.000 aksjer pålydende NOK 1,25. Selskapets aksjer skal være registrert i Verdipapirsentralen.
- § 5 Styret skal ha fra fem til åtte medlemmer. Inntil fem medlemmer og inntil to varamedlemmer velges av generalforsamlingen. Tre medlemmer og varamedlemmer for disse velges ved direkte valg av og blant de ansatte etter forskrifter fastsatt i medhold av aksjelovens bestemmelser om de ansattes representasjon i allmennaksjeselskapets styre.
- § 6 Selskapets firma tegnes av styrets leder alene, eventuelt nestleder og et av styremedlemmene i fellesskap.
- § 7 Generalforsamlinger holdes i Kongsberg eller i Oslo, og innkalles skriftlig med minst 21 dagers varsel. Dokumenter som gjelder saker som skal behandles på generalforsamlingen trenger ikke sendes til aksjeeierne dersom dokumentene er gjort tilgjengelige for aksjeeierne på selskapets internettsider. Dette gjelder også dokumenter som etter lov skal inntas i eller vedlegges innkallingen til generalforsamlingen. En aksjeeier kan likevel kreve å få tilsendt dokumenter som gjelder saker som skal behandles på generalforsamlingen.
- § 8 Den ordinære generalforsamlingen skal:
1. Godkjenne årsregnskapet og årsberetningen, herunder utdeling av utbytte.
 2. Behandle andre saker som etter lov eller vedtektene hører under generalforsamlingen.
 3. Velge aksjonærenes medlemmer og varamedlemmer til selskapets styre.
 4. Velge medlemmene til valgkomiteén.
 5. Velge én eller flere revisorer etter forslag fra generalforsamlingen.
 6. Fastsette styrets godtgjørelse og godkjenne godtgjørelse til revisor.
 7. Behandle styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte. I innkallingen kan fastsettes at aksjeeiere som ønsker å delta i generalforsamlingen, skal melde seg innen en frist som angis i innkallingen. Fristen kan ikke utløpe tidligere enn fem dager før generalforsamlingen. Generalforsamlingens møter ledes av styrets leder, eller om han har forfall, av nestleder. Har begge forfall, velger generalforsamlingen en møteleder.
- § 9 Valgkomiteen skal bestå av tre-fire medlemmer som skal være aksjeeiere eller representanter for aksjeeierne. Medlemmene av valgkomiteen, herunder lederen, velges av generalforsamlingen. Funksjonstiden for valgkomiteens medlemmer er to år. Dersom leder av valgkomiteen fratrer sitt verv i en valgperiode kan valgkomiteen velge ny leder blant valgkomiteens medlemmer med funksjonstid for den gjenstående del av ny leders periode.
- Valgkomiteen avgir sin innstilling til generalforsamlingen om valg av, og godtgjørelse til, medlemmer og varamedlemmer til styret og valgkomiteen. Generalforsamlingen fastsetter instruks for valgkomiteen.

KONGSBERG GRUPPEN ASA

Styret

EIVIND REITEN

Styreleder

IRENE WAAGE BASILI

Styrets nestleder

MARTHA KOLD BAKKEVIG

Styremedlem

MORTEN HENRIKSEN

Styremedlem

ANNE-GRETE STRØM-ERICHSEN

Styremedlem

SIGMUND IVAR BAKKE Styremedlem
(ansattrepresentant)**ELISABETH FOSSAN**Styremedlem
(ansattrepresentant)**HELGE LINTVEDT**Styremedlem
(ansattrepresentant)

Styrets redegjørelse knyttet til “Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse”

Styret i Kongsberg Gruppen ASA støtter aktivt opp om gode styringsprinsipper for foretaksstyring, og legger vekt på at KONGSBERG følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse og forklarer eventuelle avvik.

For fullstendig oversikt over anbefalingen med kommentarer se Oslo Børs: www.oslobors.no eller NUES (norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse): www.nues.no.

Nedenfor gjennomgås i detalj hvert enkelt punkt i den norske anbefalingen. Gjennomgangen tar utgangspunkt i siste reviderte versjon av anbefalingen av 30.10.14.

Opplysninger som KONGSBERG plikter å gi etter regnskapsloven § 3-3b om redegjørelse for foretaksstyring er hensyntatt i denne redegjørelsen, og følger anbefalingens systematikk der dette er naturlig. Nærmere beskrivelse av plasseringen til de punkter det etter regnskapsloven § 3-3b skal gis opplysninger om følger nedenfor:

1. “en angivelse av anbefaling og regelverk om foretaksstyring som foretaket er omfattet av eller for øvrig velger å følge”: Redegjørelsens avsnitt “KONGSBERGs Policy”
2. “opplysninger om hvor anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1 er offentlig tilgjengelig”: Redegjørelsens avsnitt “KONGSBERGs Policy”
3. “en begrunnelse for eventuelle avvik fra anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1”: Redegjørelsens avsnitt “Avvik fra anbefalingen”
4. “en beskrivelse av hovedelementene i foretakets, og for regnskapspliktige som utarbeider konsernregnskap eventuelt også konsernets,

systemer for internkontroll og risikostyring knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen”: Redegjørelsens pkt. 10, “Risikostyring og internkontroll”

5. “vedtektsbestemmelser som helt eller delvis utvider eller fraviker bestemmelser i allmennaksjeloven kapittel 5”: Redegjørelsens pkt. 6, “Generalforsamling”
6. “sammensetning til styre, bedriftsforsamling, representantskap og kontrollkomité; eventuelt arbeidsutvalg for disse organer, samt en beskrivelse av hovedelementene i gjeldende instruksjer og retningslinjer for organenes og eventuelle utvalgs arbeid”: Redegjørelsens pkt. 8, “Styresammensetning og uavhengighet” og pkt. 9, “Styrets arbeid”
7. “vedtektsbestemmelser som regulerer oppnevning og utskifting av styremedlemmer”: Redegjørelsens pkt. 8, “Styresammensetning og uavhengighet”
8. “vedtektsbestemmelser og fullmakter som gir styret adgang til å beslutte at foretaket skal kjøpe tilbake eller utstede egne aksjer eller egenkapitalbevis”: Redegjørelsens pkt. 3, “Selskapskapital og utbytte”

AVVIK FRA ANBEFALINGEN

Etter konsernets egen vurdering har KONGSBERG avvik fra anbefalingen på ett hovedpunkt:

Punkt 6 – Generalforsamling

Det er to avvik på dette punktet:

- I. Normalt har ikke hele styret deltatt på generalforsamlingen. Saker til behandling i generalforsamlingen har til nå ikke skapt behov for dette. Styrets leder er alltid til stede for å svare på spørsmål. Øvrige styremedlemmer deltar etter behov. Fra konsernets side er dette vurdert til å være tilstrekkelig.
- II. Vedtekts § 8 fastslår at generalforsamlingens møter ledes av styrets leder. Dersom styrets leder har forfall ledes generalforsamlingen av styrets nestleder. Har begge forfall, velger generalforsamlingen møteleder. Dette er et avvik i forhold til anbefalingen om uavhengig møteledelse. Ordningen er vedtatt av selskapets eiere gjennom enstemmig vedtak i generalforsamlingen, og har så langt fungert tilfredsstillende.

1

REDEGJØRELSE FOR EIERSTYRING OG SELSKAPSLEDELSE

Beskrivelsen er i hovedtrekk strukturert etter anbefalingen. I tillegg er det, slik det anbefales, gitt en høyere detaljeringsgrad på enkelte punkter. Punkt 16, "Ledelsen og interne prosedyrer", omfattes ikke av anbefalingen. KONGSBERG har likevel valgt å ta dette med, da konsernet anser det som et sentralt punkt i diskusjonen rundt eierstyring og selskapsledelse.

KONGSBERG søker å følge internasjonal beste-praksis-standarder ved utarbeidelse av styringsdokumenter. Konsernet ser stor grad av sammenheng mellom høy kvalitet på styrings-systemer og verdiskaping.

Temaet eierstyring og selskapsledelse er gjenstand for årlig vurdering og diskusjon i styret. Denne redegjørelsen er vedtatt i styremøte 15.3.18.

Verdigrunnlag

Konsernets visjon er "World Class – through people, technology and dedication". Verdiene som skal

støtte opp under visjonen er: Determined, Innovative, Collaborative og Reliable. Verdiene er viktige for å utvikle en sunn og sterk bedriftskultur og gjennom det også legge grunnlag for god foretaksstyring. Nærmere omtale av verdigrunnlaget finnes på konsernets nettsider og i konsernets årsrapport og bærekraft-rapport for 2017.

Etikk og samfunnsansvar

Konsernets gjeldende etiske retningslinjer ble vedtatt av styret i februar 2017. De bygger i stor grad på internasjonale initiativ og retningslinjer knyttet til samfunnsansvar som konsernet har sluttet seg til, blant annet UN Global Compact, OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper og ILO-konvensjonene. Retningslinjene omhandler blant annet temaene menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, klima og miljø, antikorrupsjon, vårt forhold til kunder, leverandører og markedsrepresentanter, habilitet og taushetsplikt. De gjelder for konsernets styremedlemmer, ledere, medarbeidere, alt innleid personell, konsulenter, markedskonsulenter og lobbyister og andre som opptre på vegne

av KONGSBERG. Se nærmere beskrivelse i års- og bærekraft-rapport for 2017.

Konsernets policy for bærekraft og samfunnsansvar inngår i vår governancemodell, som vedtas av styret. Bærekraft og samfunnsansvar er integrert i konsernets strategiprosesser, og er nærmere omtalt i konsernets års- og bærekraftrapport og på konsernets nettsider.

2

VIRKSOMHETEN

Kongsberg Gruppen ASA er et selskap som har som formål å drive teknologisk og industriell virksomhet innen maritime, forsvar og tilknyttede områder. Selskapet kan delta i og eie andre selskaper. Ovennevnte fremgår av selskapets vedtekter § 3. Selskapets vedtekter finnes på konsernets nettsider og på [side 76](#) i denne rapporten.

Konsernets mål og hovedstrategier omtales i konsernets års- og bærekraftrapport og på konsernets nettsider.

3 SELSKAPSKAPITAL OG UTBYTTE

Egenkapital

Konsernets egenkapital per 31.12.17 var NOK 7.365 millioner (NOK 6.725 millioner), hvilket utgjorde 35,4 (31,7) prosent av totalkapitalen. Styret anser dette å være tilfredsstillende. Selskapets behov for soliditet vurderes til enhver tid i lys av selskapets mål, strategi og risikoprofil.

Utbyttepolitikk

Selskapets nåværende utbyttepolitikk ble besluttet av styret i 2013: "Utbytte over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 prosent av selskapets ordinære årsresultat etter skatt. Ved fastsettelse av størrelsen på utbytte vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov."

Generalforsamlingen fastsetter det årlige utbyttet basert på forslag fra styret. Forslaget er den øverste grense for hva generalforsamlingen kan vedta.

For regnskapsåret 2016 ble det utbetalt et utbytte på NOK 3,75 per aksje.

Styret foreslår overfor generalforsamlingen å betale et utbytte for regnskapsåret 2017 på NOK 3,75 per aksje. Utbyttet utgjør 81,2 prosent av ordinært årsresultat.

Styrefullmakter

Kapitalforhøyelse

Det foreligger ikke emisjonsfullmakter gitt til styret.

Kjøp av egne aksjer

Generalforsamlingen kan etter allmennaksjeloven § 9-4, gi styret fullmakt til å kjøpe tilbake egne aksjer dersom den samlede beholdningen av egne aksjer ikke overstiger 10 prosent av aksjekapitalen (allmennaksjeloven § 9-2).

På den ordinære generalforsamlingen 26.4.17 fikk styret fullmakt til å kjøpe egne aksjer for inntil et høyeste pålydende beløp på NOK 7,5 millioner, hvilket utgjør fem prosent av aksjekapitalen. Fullmakten kan benyttes flere ganger, og gjelder frem til neste ordinære generalforsamling, likevel senest til 30.6.18. Styrets erverv av egne aksjer kan etter denne fullmakten bare skje mellom en minstepris på NOK 25 og en høyeste pris på NOK 300 per aksje. Konsernet eier per 31.12.17 til sammen 8.961 (1.049) aksjer i eget selskap.

Aksjene er innkjøpt til aksjespareordning for samtlige ansatte, og i forbindelse med selskapets langtidsincentiv-ordning (LTI) for medlemmer av konsernledelsen. Aksjene kan også benyttes som hel eller delvis betaling ved erverv av virksomhet eller avhendes i markedet. Aksjene under konsernets aksjespareordning tilbys alle ansatte til redusert pris (20 prosent), og har en bindingstid på ett år fra det tidspunktet de ble ervervet. LTI-ordningen er omtalt i årsregnskapets [note 27](#), og punkt 12 i denne redegjørelsen.

4 LIKEBEHANDLING AV AKSJEIEIERE OG TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE

Aksjeklasse

Konsernets aksjer består kun av A-aksjer. Alle aksjer bærer de samme rettighetene i selskapet. På generalforsamlingen gir hver aksje en stemme. Pålydende per aksje er NOK 1,25. Vedtektene inneholder ingen begrensninger i forhold til stemmerett.

Transaksjoner i egne aksjer

Styrets fullmakt til erverv av egne

aksjer forutsetter at ervervet skal skje i markedet. Avhendelse av ervervede aksjer skal kunne skje i markedet, som oppgjør ved kjøp av virksomhet, samt til aksjespareordning for konsernets ansatte.

Transaksjoner med nærstående

Styret er ikke kjent med at det i 2017 har forekommet transaksjoner mellom selskapet og aksjeeier, styremedlemmer, ledende ansatte eller nærstående av disse som kan betegnes som vesentlige transaksjoner. Dersom en slik situasjon skulle oppstå, vil styret sørge for at det blir foretatt en uavhengig verdivurdering av tredjepart. Se forøvrig [note 28](#) og [note 31](#) til årsregnskapet for 2017.

Retningslinjer for styremedlemmer og ledende ansatte

Konsernets forretningsetiske retningslinjer omtaler temaet interessekonflikt under pkt. 5.9. Tilsvarende gjelder for styrets instruks punkt 9 "Uavhengighet og inhabilitet". Her fremgår det at styret skal handle uavhengig av særinteresser. Uavhengighet i denne sammenheng har styret definert som følger:

- Styremedlemmer skal normalt ikke motta annen godtgjørelse fra selskapet enn styrehonoraret og honorar for arbeid i styreutvalg. Ved avvik fra hovedregelen skal dette godkjennes av et samlet styre og protokollføres. Ved vesentlig transaksjon mellom selskapet og styremedlem eller Konsernsjef, skal det innhentes uavhengig vurdering fra tredjepart.
- Styrets medlemmer skal informere det samlede styret om eventuelle relasjoner med, eller interesser i KONGSBERGS vesentlige forretningsforbindelser eller transaksjoner.
- Styrehonoraret skal ikke være resultatavhengig, og opsjoner skal ikke tildeles styremedlemmene.

- ▶ Kryssrelasjoner mellom styremedlemmer, Konsernsjef eller den øvrige administrasjonen skal unngås.
- Styremedlemmene skal ikke ha, eller representere, vesentlige forretningsmessige relasjoner med konsernet.

Dersom et styremedlem er i tvil om egen habilitet, skal spørsmålet tas opp til behandling i et samlet styre. Konklusjonen på habilitets-spørsmålet skal protokollføres.

Staten som kunde og aksjeeier

Den norske stat har en eierandel på 50,001 prosent i KONGSBERG, og er samtidig en betydelig kunde, spesielt med hensyn til leveranser til det norske forsvaret. Forholdet til Forsvaret er av rent forretningsmessig art og berøres ikke av eierforholdet.

Konsernet avholder kvartalsvise møter med staten, representert ved Nærings- og fiskeridepartementet. Temaene som tas opp på disse møtene er først og fremst konsernets økonomiske utvikling og orientering om strategiske spørsmål knyttet til KONGSBERG. Statens forventninger til avkastning og utbytte blir også kommunisert. Disse "én til én"-møtene med staten er på linje med hva som er vanlig mellom et aksjeselskap og dets største aksjeeiere. Møtene håndteres innenfor rammen som er gitt i selskaps- og verdipapirlovgivningen, ikke minst med tanke på likebehandling av aksjeeierne. En gang i året avholdes det et eget møte om samfunnsansvar.

Kravet om likebehandling av aksjeeierne begrenser muligheten for utveksling av informasjon mellom selskapet og departementet. Staten som aksjeeier får vanligvis ikke tilgang til mer informasjon enn det som er offentlig tilgjengelig for andre aksjeeiere. Det forhindrer imidlertid ikke at det kan tas opp forhold som er av samfunnsmessig betyd-

ning. Under spesielle omstendigheter hvor statens medvirkning er påkrevd og Regjeringen må innhente fullmakt fra Stortinget, vil det tidvis være nødvendig å gi departementet innsideinformasjon. I slike tilfeller er staten underlagt alminnelige regler for behandling av slik informasjon.

5

FRI OMSETTELIGHET

Aksjene er fritt omsettelige, med unntak av ansattes kjøp av aksjer til redusert pris og aksjer tildelt under selskapets LTI-ordning, se punkt 3 og 12. Vedtektene har ingen begrensninger på omsetteligheten.

6

GENERALFORSAMLING

Gjennom generalforsamlingen er aksjeeierne sikret deltakelse i organet som er den øverste myndighet i selskapet. Selskapets vedtekter vedtas her. Aksjeeiere som representerer minimum fem prosent av aksjene kan kreve ekstraordinær generalforsamling.

Innkalling

Generalforsamlingen blir normalt avholdt innen 1. juni hvert år. I 2018 er datoen fastsatt til 16.5.18.

- Innkalling sendes senest ut 21 dager før avholdelse av generalforsamlingen. Saksdokumentene inklusive valgkomiteens begrunnede innstilling er tilgjengelig på konsernets nettsider, www.kongsberg.com.
- Det legges vekt på at saksdokumentene inneholder all nødvendig informasjon slik at aksjeeierne kan ta stilling til alle saker som skal behandles. Selskapets vedtekter fastslår at

påmeldingsfristen ikke kan utløpe tidligere enn fem dager før avholdelse av generalforsamlingen. Det er et mål å legge denne fristen tettest mulig opp til møtedato.

Alle aksjeeiere som er registrert i verdipapirsystemet (VPS) mottar innkallingen og har rett til å fremme forslag og avgi stemme direkte eller via fullmakt. Finanskalender blir offentliggjort både gjennom børsmelding og på konsernets nettsider.

Påmelding og fullmakt

Påmeldingen skjer via skriftlig tilbakemelding per brev, e-post eller internett. Styret ønsker å legge forholdene til rette slik at flest mulig av aksjeeierne gis anledning til å delta. Aksjeeiere som ikke kan møte blir oppfordret til å stille med fullmektig. Det er utarbeidet et eget fullmakts-skjema som gjør at fullmakt kan gis til hver enkelt sak. Det er oppnevnt én person som kan stemme for aksjeeierne som fullmektig. På generalforsamlingen deltar representanter fra styret, minst én representant for valgkomiteen og revisor. Fra administrasjonen deltar som et minimum konsernsjef og finansdirektør.

I 2017 ble generalforsamlingen avholdt 26. april, og 73,07 prosent (77,7) av den samlede aksjekapital var representert. Til sammen 92 (85) aksjeeiere var til stede eller representert ved fullmakt.

Dagsorden og gjennomføring

Dagsorden fastsettes av styret, hvor hovedpunktene følger av vedtektenes § 8. Samme paragraf fastslår også at generalforsamlingen ledes av styreleder. Konsernsjefen og øvrige medlemmer av konsernledelsen gjennomgår status for konsernet.

Alle aksjonærer har rett til å få sine saker behandlet på generalforsamlingen. Saker skal fremset-

tes skriftlig til styret minimum syv dager innen fristen for sending av varsel om innkallelse til generalforsamlingen. Det skal også begrunnes hvorfor saken ønskes satt på dagsordenen. Protokollen fra generalforsamlingen gjøres tilgjengelig på konsernets nettsider.

7 VALGKOMITÉ

Konsernets vedtekter § 9 fastslår at konsernet skal ha en valgkomité. Komiteens oppgaver er regulert i en egen instruks vedtatt av generalforsamlingen. Denne ble sist revidert på ordinær generalforsamling 9.5.16.

Hovedoppgaven er å avgi innstilling til selskapets generalforsamling om valg av medlemmer og varamedlemmer til styret. Innstillingen er begrunnet og skal særskilt angi innstilling på styreleder. I arbeidet med å finne kandidater til styret har komiteen kontakt med relevante aksjeeiere, styremedlemmer og konsernsjef.

I tillegg skal valgkomiteen fremme forslag til godtgjørelse til styrets medlemmer og varamedlemmer, og foreta en årlig evaluering av styrets arbeid.

Komiteen består av tre til fire medlemmer som skal være aksjeeiere eller representanter for aksjeeierne. Generalforsamlingen velger samtlige medlemmer til valgkomiteen, herunder lederen. Det er valgkomiteen selv som innstiller overfor generalforsamlingen om valg av medlemmer til komiteen. Funksjonstiden er to år, og komiteens medlemmer er neste gang på valg i 2018. Valgkomiteens godtgjørelse fastsettes av generalforsamlingen etter innstilling fra valgkomiteen.

Sammensetning

Nåværende komité ble valgt på

ordinær generalforsamling 9.5.16 og består av:

- Morten S. Bergesen, administrerende direktør i Havfonn AS
- Morten Strømgren, avdelingsdirektør i Nærings- og fiskeridepartementet
- Vigdis M. Almestad, senior porteføljeforvalter i ODIN Forvaltning AS
- Jon Hindar, selvstendig næringsdrivende, Oslo

Bergesen er valgt til leder av komiteen. Valgkomiteen velges for to år. Alle medlemmer av valgkomiteen er på valg ved generalforsamlingen 16.5.18.

Ingen av komiteens medlemmer er representant for daglig ledelse eller styret i KONGSBERG. Flertallet av medlemmene ansees å være uavhengig av daglig ledelse og styre. Morten S. Bergesen er administrerende direktør i Havfonn AS, som per 31.12.17 hadde en 26,02 prosent eierandel i Arendals Fossekompagni ASA som per 31.12.17 hadde en 7,96 prosent eierandel i KONGSBERG. Morten S Bergesen er også styrets nestleder i Arendals Fossekompagni ASA, hvor KONGSBERGs styremedlemmer Morten Henriksen og Jarle Roth

(gikk ut av styret ved generalforsamlingen 26.4.17) har ledende stillinger. Valgkomiteen anses å ha en sammensetning som reflekterer interessene til aksjeeierfelleskapet.

Informasjon om valgkomiteen, skjema for å gi innspill på kandidater til styret/valgkomiteen og frister er gjort tilgjengelig på konsernets nettsider.

8 STYRESAMMEN- SETNING OG UAVHENGIGHET

På generalforsamlingen i 1999 ble det vedtatt å avvikle bedriftsforsamlingen. Bakgrunnen var en avtale mellom arbeidstakerorganisasjonene og konsernet som innebar at antall ansatterepresentanter i styret ble økt fra to til tre.

Styrets sammensetning

Styret består av åtte medlemmer, og har i dag følgende sammensetning: Eivind K. Reiten (styreleder), Irene Waage Basili (nestleder), Morten Henriksen, Martha Kold Bakkevig og

DELTADELSE PÅ STYRE- OG UTVALGSMØTER I 2017

Deltakelse i møter	Styre	Revisjons- utvalg	Kompensasjons- utvalg
Eivind K. Reiten (tiltrådt 26.4.)	8		2
Irene Waage Basili	11		
Morten Henriksen	14	6	
Anne-Grete Strøm-Erichsen	13		4
Martha Kold Bakkevig (tiltrådt 26.4.)	7	3	
Helge Lintvedt	14	6	
Elisabeth Fossan (tiltrådt 26.4.)	8		2
Sigmund Ivar Bakke (tiltrådt 26.4.)	7		
Ole Magnus Svarva (vara)	1		
Finn Jøbsen (fratrådt 26.4.)	6		2
Jarle Roth (fratrådt 26.4.)	6	2	
Rune Sundt Larsen (fratrådt 26.4.)	6		
Roar Marthiniusen (fratrådt 26.4.)	6		2

▶ Anne-Grete Strøm-Erichsen, Elisabeth Fossan, Helge Lintvedt og Sigmund Ivar Bakke er styremedlemmer valgt av og blant de ansatte. Detaljert informasjon om det enkelte styremedlem finnes på konsernets nettsider.

Av styrets totalt 14 møter er 8 ordinære møter, 3 ekstraordinære møter og 3 styrebehandling uten møte.

Det legges vekt på at det samlede styret skal ha kompetanse innen styrearbeid og selskaps hovedvirksomhet. I tillegg skal styrets medlemmer ha kapasitet til å utføre sine oppgaver.

Ifølge selskapets vedtekter skal antall styremedlemmer være mellom fem og åtte. Konsernsjefen er ikke styremedlem.

Styret velges for to år av gangen, og velger sin egen leder, dog etter innstilling/forslag fra valgkomiteen. Eivind K. Reiten er valgt til styrets leder.

Styrets uavhengighet

Alle aksjeeiervalgte styremedlemmer anses som selvstendige og uavhengige av konsernets administrative ledelse. Tilsvarende gjelder i forhold til vesentlige forretningsforbindelser. Jarle Roth (fratrådt styret 26.4.17) tiltrådte i august 2016 som konsernsjef i Arendals Fossekompani ASA, som ved årsskiftet hadde en eierandel i KONGSBERG på 7,96 (7,96) prosent. Morten Henriksen har også en ledende stilling i samme selskap. Styret mener det er positivt at langsiktige aksjeeiere er representert i styret. Det blir lagt vekt på at det ikke skal foreligge interessekonflikter mellom eiere, styret, administrasjonen og selskapets øvrige interessenter.

Blant de aksjeeiervalgte styremedlemmene er det to menn og tre kvinner, det vil si en kvinneandel på 60 prosent.

Valg av styre

Generalforsamlingen velger de fem aksjeeiervalgte representantene til styret. Valgkomiteen utarbeider en innstilling på aksjeeieres kandidater til styret i forkant av valget. Innstillingen blir tilgjengeliggjort aksjeeierne samtidig med innkallingen til generalforsamlingen. Vedtak om styrets sammensetning skjer ved simpelt flertall. Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene i KONGSBERG, og kan i prinsippet utøve kontroll over valget av aksjeeiernes styremedlemmer. Tre av styrets medlemmer velges av og blant de ansatte i konsernet.

Medlemmene velges for to år av gangen med mulighet for gjenvalg. Samtlige styremedlemmer var på valg i 2017.

Styremedlemmenes aksjebeholdning

De aksjeeiervalgte styremedlemmene har per 31.12.17 følgende beholdning av aksjer i konsernet:

- Martha Kold Bakkevig (tiltrådt 26.4.) eier 1.400 (0) aksjer gjennom sitt 50 prosent eide selskap Kold Invest AS.
 - Finn Jebsen, styrets leder (fratrådt 26.4.), eier 20.000 (20.000) aksjer gjennom sitt heleide selskap Fateburet AS.
- De ansattevalgte styremedlemmene har følgende beholdning av KONGSBERG aksjer per 31.12.17:
- Elisabeth Fossan (tiltrådt 26.4.) eier 3.024 (2.735) aksjer.
 - Sigmund Ivar Bakke (tiltrådt 26.4.) eier 2.862 (2.573) aksjer.
 - Roar Marthiniussen (fratrådt 26.4.) eier 3.103 (5.814) aksjer.

og konsernets virksomhet. Dette innebærer at styret har ansvaret for å etablere kontrollsystemer og ansvaret for at konsernet drives i samsvar med fastsatt verdigrunnlag, etiske retningslinjer og eiernes forventninger til en bærekraftig og samfunnsansvarlig drift. Styret skal først og fremst ivareta alle aksjeeiernes interesser, men det har også et ansvar for selskapets øvrige interessenter.

Hovedoppgavene består i å bidra til at konsernet blir konkurransedyktig, og at det utvikler seg og skaper verdier. Videre skal styret delta i utformingen av, og vedta, konsernets strategi, utføre nødvendige kontrollfunksjoner og sikre at konsernet er tilfredsstillende ledet og organisert. Styret setter mål for finansiell struktur og vedtar selskapets planer og budsjetter. Saker av stor strategisk eller økonomisk betydning for konsernet blir behandlet i styret. I saker av vesentlig karakter hvor styreleder eller andre styremedlemmer har vært aktivt engasjert, vil dette bli opplyst om i saksbehandlingen og behandlet av styret i hvert enkelt tilfelle. Oppgavene er ikke statiske, og fokuseringen vil være avhengig av konsernets behov i øyeblikket. Styret ansetter konsernsjef, etablerer arbeidsinstruks og fullmakter, og foretar lønnsfastsettelse for denne.

Styreinstruks

Styrets instruks er gjenstand for gjennomgang i styret hvert andre år og blir revidert ved behov. Gjeldende instruks ble sist fremlagt for styret i februar 2017. Instruksen omfatter følgende punkter: innkalling til styremøte, innkallingsfrist, forutgående saksbehandling, styremøtet, styrets beslutninger, føring av protokoll, styrets kompetanse og saker som skal styrebehandles, styrets og daglig leders arbeidsdeling, forholdet mellom datterselskap

Styrets oppgaver

Styret har det overordnede ansvaret for forvaltning av konsernet og for å føre tilsyn med daglig ledelse

▶ og morselskap, uavhengighet og inhabilitet, hovedprinsipper for styrets arbeid ved en eventuell selskapsovertakelse, fortrolighet og taushetsplikt og forholdet til lovgivning, vedtekter og instruks. Styreinstruksen kan leses på konsernets nettsider.

Styret kan i enkeltsaker vedta å fravike instruksen.

Instruks for konsernsjefen

Det er gjennomført en klar arbeidsdeling mellom styret og daglig ledelse. Styreleder har ansvaret for at styrearbeidet gjennomføres på en effektiv og korrekt måte i henhold til de oppgaver styret har.

Konsernsjefen har ansvaret for selskapets operative ledelse. Styret har utarbeidet en egen instruks for konsernsjefen. Instruksen gjennomgås av styret hvert andre år og revideres etter behov. Gjeldende instruks ble sist fremlagt for styret i februar 2017.

Finansiell rapportering

Styret mottar 10 ganger per år økonomirapporter hvor selskapets økonomiske og finansielle status kommenteres. Rapporten er en finansiell fremstilling av hva som har skjedd i konsernets operative og administrative funksjoner i gjeldende periode. Økonomirapporten danner grunnlag for intern styring og kommunikasjon om status og nødvendige tiltak. Hvert kvartal utarbeides det en finansiell kvartalsrapport som er grunnlaget for den eksterne finansielle rapporteringen. Denne rapporten behandles i konsernets revisjonsutvalg før den legges frem for og godkjennes av styret. Rapporten gjøres offentlig tilgjengelig etter styrebehandling.

Møteinnkalling og møtebehandling

Styret fastsetter hvert år faste styremøter. Normalt avholdes det

åtte møter. I tillegg blir det innkalt til ekstra møter etter behov. I 2017 ble det avholdt 14 (15) styremøter hvorav 6 var ekstraordinære, av disse var 3 styrebehandling uten møte. Styremøtene hadde 96 (98) prosent møtedeltakelse i 2017.

Alle styrets medlemmer mottar regelmessig informasjon om selskapets operasjonelle og finansielle utvikling i god tid før de fastsatte styremøtene. Selskapets forretningsplan, strategi og risiko er regelmessig gjenstand for gjennomgang og vurdering av styret. Styrets medlemmer har fri tilgang til å konsultere konsernledelsen dersom de føler behov for det. Styret utarbeider og fastsetter en årlig plan med fastlagte temaer for styremøtene. Normalt er det konsernsjefen som foreslår agendaen til hvert enkelt styremøte. Den endelige agendaen blir besluttet i samråd mellom konsernsjef og styrets leder.

På styremøtene deltar, foruten styremedlemmene selv, konsernsjef, finansdirektør, øvrige konserndirektører etter behov, samt juridisk direktør (styresekretær). Øvrige deltakere blir innkalt etter behov.

Styret vedtar saker av vesentlig betydning for konsernet. Dette dreier seg blant annet om godkjenning av års- og kvartalsregnskaper, strategi og strategiske planer og godkjenning av investeringer, kontrakter, samt oppkjøp og salg av virksomheter der konsernets fullmaktsmatrise eller konsernets direktiv vedrørende betydelige tilbud, kontrakter eller rammeavtaler krever dette.

Nye styremedlemmer orienteres om konsernets gjeldende strategi og historiske forhold relatert til konsernets aktuelle situasjon.

Taushetsplikt – kommunikasjon mellom styret og aksjeeiere

Styrets forhandlinger og protokol-

ler er i prinsippet konfidensielle, med mindre styret bestemmer noe annet eller det er åpenbart at det ikke er behov for slik behandling. Dette følger av styreinstruksen.

Kompetanse

Hele styret har gjennomført program for å gi medlemmer innsikt i konsernets aktivitet. I den forbindelse gjennomføres det reiser til ulike deler av konsernets virksomhet. Formålet med reisene er å øke styrets innsikt i de forretningsmessige aktiviteter i området.

Habilitet

Styret forholder seg til reglene om inhabilitet slik de fremgår av Allmennaksjeloven (ASAL) § 6–27 og i styrets egen instruks.

Bruk av styreutvalg

Styret har to underutvalg: et revisjonsutvalg og et kompensasjonsutvalg. For begge utvalgene gjelder at de virker som saksforberedende organer for styret, er bare ansvarlig overfor det samlede styret og kun har innstillende myndighet overfor dette. I tillegg opprettes det utvalg ved behov, som for eksempel ansettelsesutvalg.

Styrets revisjonsutvalg

Revisjonsutvalget skal støtte styret i utøvelse av sitt ansvar for regnskapsrapportering, revisjon, intern kontroll og den samlede risikostyring. Revisjonsutvalget er også et forberedende organ med tanke på ikke-finansiell compliance. Utvalget er sammensatt av to aksjeeiervalgte styremedlemmer og ett styremedlem fra de ansattevalgte. Konsernets finansdirektør og konsernets valgte revisor deltar normalt på møtene. Konsernsjef og øvrige styremedlemmer har rett til å delta etter eget ønske. I løpet av 2017 ble det avholdt 6 (7) møter.

Medlemmer: Morten Henriksen (leder), Jarle Roth ▶

- ▶ (til 26.4.17), Martha Kold Bakkevig (fra 26.4.17) og Helge Lintvedt. Instruks for revisjonsutvalget finnes på konsernets nettsider.

Styrets kompensasjonsutvalg

Utvalget skal forberede styrets behandling av spørsmål knyttet til kompensasjon, lederutvikling og mangfold. Dette inkluderer bl.a. behandling av saker tilknyttet konsernsjefens betingelser, og prinsipielle spørsmål knyttet til lønnsnivå, bonussystem, pensjonssystem/vilkår, ansettelsesavtaler og liknende for ledende ansatte. Utvalget forbereder også saker vedrørende øvrige forhold knyttet til kompensasjon, som utvalget finner er av særlig betydning for konsernets konkurranseposisjon, profil, rekrutteringsevne omdømme, osv. Videre forbereder utvalget behandlingen av konsernets lederutviklingsplaner, ledervurderinger og etterfølgerplan for ledere, med særlig vekt på å sikre mangfold.

Utvalget er sammensatt av styrets leder, ett aksjeeiervalgt styremedlem og ett ansattvalgt styremedlem. Konsernsjefen har rett til å delta i utvalgets møter når han ønsker, unntatt ved behandling av hans personlige forhold. I løpet av 2017 ble det avholdt 4 (6) møter.

Medlemmer:

Finn Jebsen (leder, til 26.4.17), Eivind K. Reiten (leder, fra 26.4.17), Anne-Grete Strøm-Erichsen, Roar Marthiniussen (til 26.4.17) og Elisabeth Fossan (fra 26.4.17). Instruks for kompensasjonsutvalget finnes på konsernets nettsider.

Styrets egevaluering

Hvert år har styret et utvidet møte der styret evaluerer sitt og konsernsjefens arbeid. I denne forbindelse vurderer også styret seg selv i forhold til anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. Styrets evaluering gjøres tilgjenge-

lig for valgkomiteen. Det gjennomføres årlige, individuelle samtaler mellom styrets leder og de øvrige styremedlemmene.

10

RISIKOSTYRING OG INTERNKONTROLL

Styrets ansvar og formål med internkontroll

KONGSBERG bygger sitt internkontroll- og risikostyringssystem for finansiell rapportering på det internasjonale anerkjente rammeverket COSO.

Konsernet har etablert en desentralisert styringsmodell med delegert resultatansvar. Kontrollmiljøet er derfor distribuert i henhold til konsernets styringsmodell, og det er den enkelte enhets ansvar å påse at det er tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å gjennomføre en forsvarlig internkontroll. Konsernledelsen og de enkelte fagområdene i konsernet påser at forretningsområdene har implementert en forsvarlig internkontroll.

Administrasjonen utarbeider 10 ganger per år driftsrapporter som oversendes styremedlemmene. I tillegg publiseres kvartalsvise økonomirapporter (kvartalsrapport) til finansmarkedet. Revisjonsutvalget gjennomgår konsernets kvartalsrapport i forkant av styremøtet. Revisor deltar i revisjonsutvalgets møter, og møter hele styret ved avleggelse av foreløpig årsregnskap og ellers ved behov.

Styrets oppfølging

Styret har gjennom sitt årshjul og agenda løpende oppfølging av risikostyring og internkontroll. Blant annet foretas det en kvartalsvis gjennomgang av strategiske og operasjonelle risikoer, sentrale vurderingsposter knyttet til finansiell rapportering og non-

financial compliance. Styret behandler og godkjenner større kundetilbud i henhold til konsernets fullmaktsmatrise. Styret er også løpende involvert i konsernets strategiprosesser.

I konsernets årsberetning beskrives selskapets finansielle stilling og risikoaspekter på en grundig måte.

Styret foretar årlig en gjennomgang av viktige styringsdokumenter i konsernet for å sikre at disse er oppdatert og dekkende for relevante områder.

Etterlevelse av verdigrunnlag, etikk og samfunnsansvar

KONGSBERG legger vekt på at verdier og etiske retningslinjer skal være en integrert del av forretningsvirksomheten. Det forventes at medarbeidere og samarbeidspartnere utviser en høy etisk standard, og etterlever gjeldende regler.

Arbeidet med en systematisk videreutvikling og oppfølging av viktige områder for etterlevelse av lover, regler og interne retningslinjer har blitt videreført i 2017. Konsernet har fortsatt særskilt fokus på antikorrupsjonsprogrammet, hvor opplæring av ansatte, samarbeid med forretningspartnere om antikorrupsjonstiltak samt opplæring og revisjon av markedsrepresentanter har vært de viktigste elementene. Det er også et særlig fokus på eksportkontroll og sanksjoner. Konsernet har compliance-funksjoner både på konsernnivå og i forretningsområdene. På samme måte som for finansiell rapportering er internkontrollen etablert i henhold til en desentralisert styringsmodell. KONGSBERGs compliance-program koordineres og overvåkes fra konsernnivå.

Det er etablert rutiner for varsling og oppfølging av kritikkverdige forhold. Konsernet har videreutviklet varslingssystemet med en web-basert varslingskanal ▶

- fra 2017 som er tilgjengelig for alle ansatte globalt, og som gir mulighet til ekstern varsling og anonymitet for varsler.

Konsernet har et etisk råd hvis formål er å bidra til høy etisk bevissthet, god atferd og å sikre et godt omdømme for KONGSBERG.

11 GODTGJØRELSE TIL STYRET

Generalforsamlingen fastsetter årlig styrets godtgjørelse. Forslag til godtgjørelse fremsettes av leder for valgkomiteen. Fra generalforsamlingen i 2017 frem til neste ordinære generalforsamling er den samlede godtgjørelsen til styrets medlemmer NOK 2.227.000 (NOK 2.028.000).

Godtgjørelsen fordeler seg som følger:

- Styreleder NOK 489.000 (NOK 445.000)
- Styrets nestleder NOK 262.000 (NOK 239.000)
- Øvrige styremedlemmer NOK 246.000 (NOK 224.000)

I tillegg mottar revisjonsutvalgets medlemmer NOK 10.100 (NOK 9.900) per møte, maksimalt NOK 101.000 (NOK 48.000) per år. Utvalgets leder mottar NOK 11.500 (NOK 11.200) per møte, maksimalt NOK 115.000 (NOK 54.500) per år.

Kompensasjonsutvalgets medlemmer mottar NOK 9.400 (NOK 9.200) per møte, maksimalt NOK 47.000 (NOK 44.500) per år. Utvalgets leder mottar NOK 10.600 (NOK 10.400) per møte, maksimalt NOK 53.000 (NOK 50.500) per år.

Styremedlemmenes honorarer er ikke knyttet til resultat, opsjonsprogram eller liknende. Det er ikke utbetalt godtgjørelse ut over ordinært styrehonorar. Ingen av styrets aksjeeiervalgte medlemmer har oppgaver for selskapet ut over styrevervet, og ingen har avtale

om pensjonsordning eller etterlønn fra selskapet.

12 GODTGJØRELSE TIL LEDENDE ANSATTE

Retningslinjer

Styret har utarbeidet egne retningslinjer for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte. Konsernsjefens betingelser fastsettes av styret. Styret gjennomfører årlig en grundig vurdering av lønn og annen godtgjørelse til konsernsjef. Vurderingen baseres på markedsundersøkelser for tilsvarende stillinger.

Strukturen i belønningssystemet for de øvrige medlemmene av konsernledelsen fastsettes av styret, og legges frem for generalforsamlingen til orientering. Betingelsene fastsettes av konsernsjefen etter konsultasjon med styrets leder.

Styrets holdninger når det gjelder lederlønninger er at de skal være konkurransedyktige og motiverende, men ikke ledende når det gjelder nivå. Belønningssystemet består av basislønn, bonus-, pensjons-, etterlønsordning, langtidsincentivordning (LTI) og naturalytelser.

Retningslinjene for fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte legges frem for generalforsamlingen. Retningslinjene er bindende for LTI-ordningen og veiledende for de øvrige.

Resultatavhengig del av lønn

Styret vedtok et nytt bonussystem for ledende ansatte i 2006. Ordningen ble noe justert i 2016 og videreført i 2017. Resultatavhengig godtgjørelse er knyttet til resultatfremgang, resultatmargin og individuelle mål. Utbetaling av resultatavhengig del

av lønn kan maksimalt utgjøre 50 prosent av grunnlønn. Nærmere beskrivelse av ordningen er gitt i [note 27](#), "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte" i årsrapport for 2017. Konsernet hadde i 2017 82 ledere som omfattes av et belønningssystem med et individuelt prestasjons-element.

Bonussystem imøtekommer retningslinjer for lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte i foretak og selskaper med statlig eierandel. Hovedendringene fra 2016 er nedjustering av maksimal opptjeningsprosent samt direkte utbetaling av margin og individuell komponent. Fremgangskomponenten går inn i bonusbanken. Tidligere gikk all bonusopptjening inn i bonusbank før utbetaling. Ordningen videreføres i 2018, med noen tilpasninger.

Langtidsincentiv (LTI)

Styret vedtok i 2012 å innføre en LTI-ordning som en del av den faste godtgjørelsen for konsernsjef og øvrige medlemmer av konsernledelsen. Programmet ble i 2016 endret til en variabel ytelse. Det er innført kriterier for oppnåelse, og rammene for godtgjørelse er oppjustert til 30 prosent av årlig grunnlønn for konsernsjef og 20–25 prosent for øvrige medlemmer av konsernledelsen. Begrunnelsen for dette er å være konkurransedyktig med sammenliknbare selskaper. Nærmere beskrivelse av systemet er gitt i [note 27](#) til årsregnskapet for 2017.

Betingelser

Ytelser til konsernledelsen og styret er beskrevet i [notene 27 og 28](#) til årsregnskapet for 2017.

13 INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Årsregnskap og årsberetning – periodisk rapportering

Konsernet legger normalt frem et foreløpig årsregnskap i februar. "Årsrapport og bærekraftrapport" gjøres tilgjengelig for aksjeeiere og øvrige interessenter i mars/april. Ut over dette rapporteres regnskapstall kvartalsvis. Øvrig informasjon knyttet til bærekraft og samfunnsansvar finnes på konsernets nettsider. Konsernets finanskalender gjøres kjent gjennom børsmelding, på konsernets nettsider og i årsrapporten.

Annen markedsinformasjon

Det arrangeres åpne investorpresentasjoner i forbindelse med at års- og kvartalsresultater for konsernet blir lagt frem. Her gjennomgår konsernsjefen resultater med bistand fra finansdirektør og kommenterer markeder og fremtidsutsikter. Øvrige medlemmer fra konsernledelsen deltar etter behov. Det arrangeres også en årlig kapitalmarkedsdag hvor direktørene for forretningsområdene deltar. På den årlige kapitalmarkedsdagen er normalt hele konsernledelsen til stede.

Presentasjonene i forbindelse med års- og kvartalsresultater gjøres tilgjengelige på www.newsweb.no og konsernets nettsider samtidig med presentasjonen. Års- og kvartalsresultat gjøres også tilgjengelig via webcast. Ut over dette holdes det løpende dialog og presentasjoner for analytikere og investorer.

Konsernet anser det som svært viktig å informere eiere og investorer om konsernets utvikling og økonomiske og finansielle status. Det blir lagt vekt på at aksjemarkedet får lik og samtidig

informasjon. I samtale med aksjeeiere og analytikere legges varsomhetsprinsippet i forhold til forfordeling av informasjon til grunn.

Konsernet har direktiver som omhandler kommunikasjon med investormarkedet og behandling av innsideinformasjon. Det vektlegges likebehandling av samtlige aksjeeiere.

14 SELSKAPS- OVERTAKELSE

Konsernet har ingen forsvarsmekanismer mot aksjeoppkjøp i sine vedtekter, og har heller ikke iverksatt andre tiltak som begrenser muligheten for å kjøpe aksjer i selskapet. Den norske stat eier 50,001 prosent av aksjene. Omsetteligheten av disse aksjene er avhengig av vedtak i Stortinget. Styrets instruks inneholder et punkt som omhandler hovedprinsippene for hvordan styret skal opptre ved eventuelle overtakelsestilbud. Her heter det blant annet at styret skal bidra til at aksjeeierne i KONGSBERG blir behandlet likt og at virksomheten ikke blir unødig forstyrret.

Dersom det fremmes et bud på selskapet, skal styret avgi en uttalelse med en begrunnet vurdering av budet og ved behov skal det også avgis en uavhengig vurdering av tredjepart. Vurderingen skal blant annet ta hensyn til hvordan et eventuelt oppkjøp vil innvirke på den langsiktige verdiskapingen i KONGSBERG.

Dersom det fremmes et bud på selskapets aksjer, vil selskapet ikke begrense andre å fremme tilsvarende bud på selskapets aksjer, med mindre dette åpenbart kan begrunnes i selskapets og aksjeeiernes felles interesse. Selskapet vil i tilfelle bud på selskapets aksjer offentliggjøre informasjon som er informasjonspliktig i

henhold til lover og regler for selskaper notert på Oslo Børs.

15 REVISOR

Revisors forhold til styret

Konsernets revisor blir valgt av generalforsamlingen. Hovedtrekkene i revisors planlagte arbeid legges frem for revisjonsutvalget én gang i året.

Revisor deltar alltid under styrets behandling av det foreløpige årsregnskapet. Styret blir i den forbindelse orientert om det foreløpige årsregnskapet og saker som opptar revisor spesielt, herunder eventuelle uenigheter mellom revisor og administrasjonen. Revisor deltar i tillegg normalt i revisjonsutvalgsmøtene.

Revisjonsutvalget avholder årlige møter med revisor hvor det gjennomgås en rapport fra revisor som omhandler selskapets regnskapsprinsipper, risikoområder og interne kontrollrutiner.

Minimum én gang i året avholdes møte mellom revisor, styrets revisjonsutvalg og styret uten at konsernsjef eller andre fra ledelsen er til stede.

Revisor har lagt frem en skriftlig erklæring for styret på oppfyllelse av fastsatte uavhengighetskrav mellom revisor og konsernet, jf. revisorloven.

Konsernet har styrebehandlet retningslinjer for det forretningsmessige forholdet mellom revisor og konsernet.

Revisjonselskapet Ernst & Young AS benyttes som konsernrevisor. Noen mindre selskaper i konsernet bruker andre revisjonselskaper. Enkelte utenlandske selskaper har ikke revisor da dette ikke er en del av de lokale kravene. I tillegg til ordinær revisjon har selskapet utført rådgivning. Det vises til [note 29](#) i konsernregnskapet.

- ▶ Styret vil med jevne mellomrom vurdere om revisor i tilstrekkelig grad utøver en tilfredsstillende kontrollfunksjon, og revisors øvrige konkurransedyktighet.

16

LEDELSEN OG
INTERNE PROSEDYRER

Dette punktet omfattes ikke av anbefalingen.

Konsernsjefen

Styret har vedtatt instruks for konsernsjefen, ref. punkt 9.

Konsernledelsen

Konsernledelsen består for tiden av åtte personer. Foruten konsernsjefen består ledelsen av finansdirektør, konserndirektører for de tre områdene Kongsberg Maritime, Kongsberg Defence & Aerospace og Kongsberg Digital, konserndirektør forretningsutvikling og strategi, konserndirektør samfunnskontakt og konserndirektør HR og sikkerhet. Konsernsjefen utnevner medlemmer til konsernledelsen.

Konsernledelsens hovedoppgave er den operasjonelle drift av konsernet, hvor det er konsernets totalitet som er førende for de avgjørelser som tas. Konsernledelsens øvrige oppgaver knytter seg blant annet til strategisk utvikling av konsernet, evaluering og utvikling av konsernets forretningsområder og forhold av prinsipiell betydning for konsernet. Konsernledelsen gjennomfører årlig en evaluering av eget arbeid og arbeidsform.

Ledelsen møtes regelmessig og har ellers jevnlig kontakt på operasjonell basis. Ledelsen gjennomfører månedlig resultat- og budsjettoppfølgning med de resultatansvarlige enheter i konsernet. Konsernet følger det

overordnede prinsippet med forpliktelse på avtalt mål, og praktiserer derfor en desentralisert styringsform som gir de enkelte enheter handlefrihet med tilhørende ansvar.

Executive Steering Group (ESG)

Konsernet opprettet i 2013 "Executive Steering Group" (ESG) for hvert enkelt forretningsområde, hvis formål er å effektivisere beslutnings- og oppfølgingsprosedyrer blant annet ved å flytte flere av de sentrale beslutninger knyttet til det enkelte forretningsområde til det aktuelle forretningsområdes ESG. ESG ledes av konsernsjef. Øvrige faste medlemmer er konsernets finansdirektør og konserndirektør forretningsutvikling og strategi. Deltakere på ESG for det enkelte forretningsområdet er områdets leder, samt hele eller deler av forretningsområdets ledergruppe.

Interne styrer

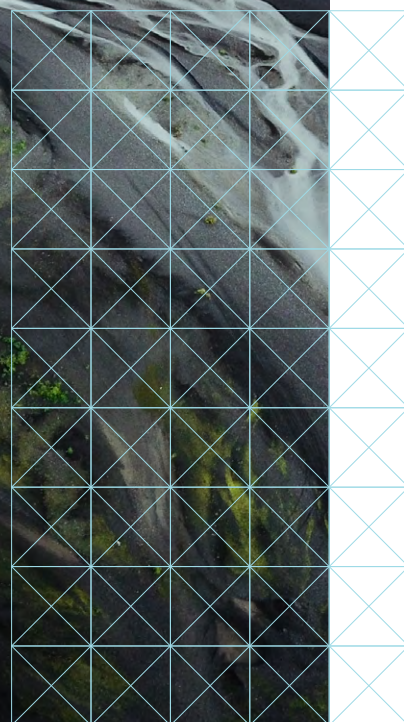
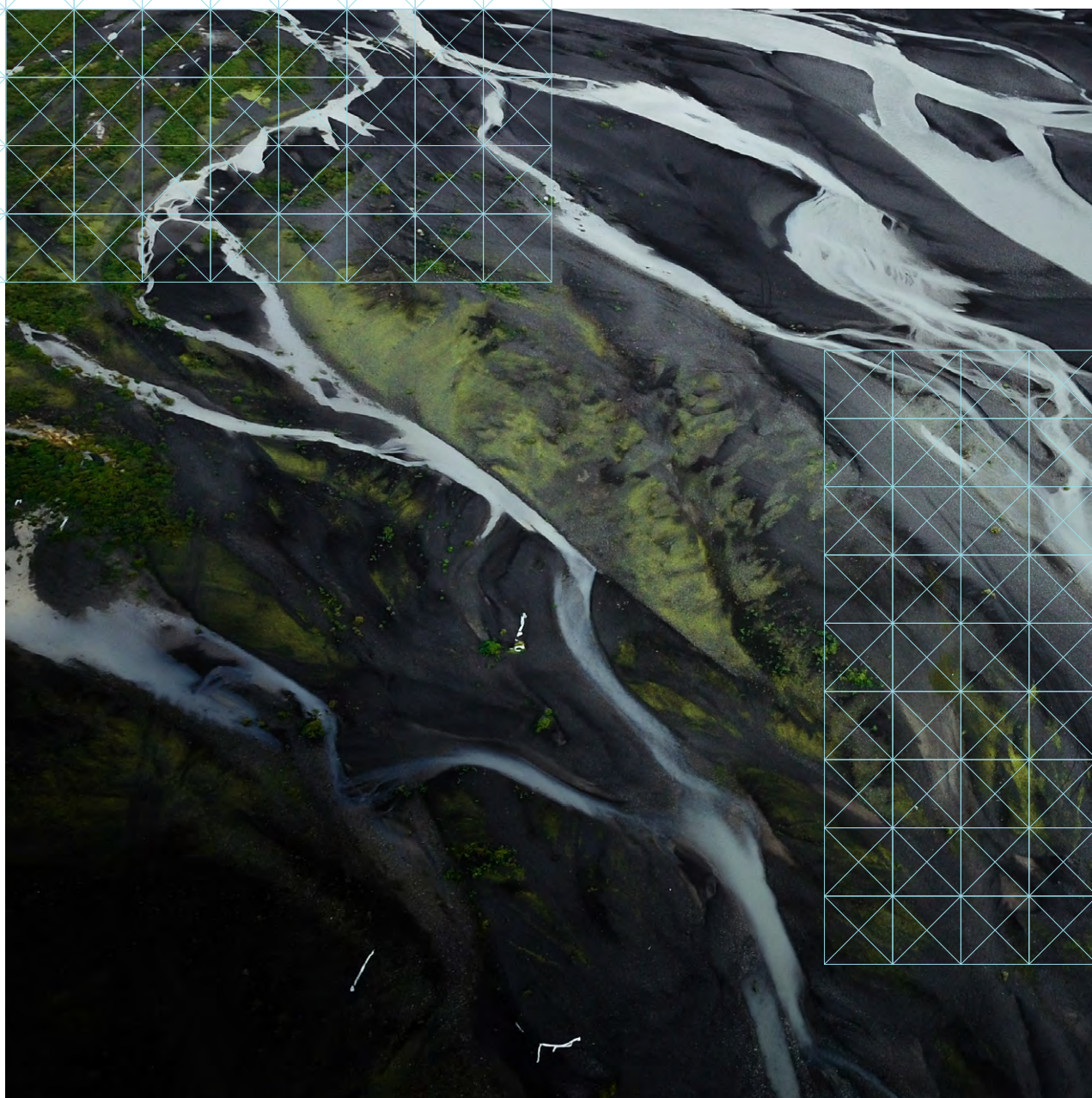
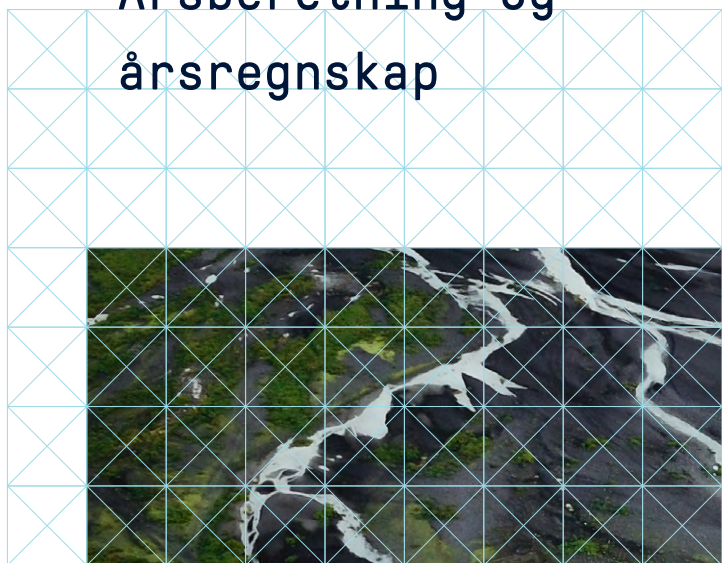
Konsernets datterselskaper har egne styrer, som består av interne ledere og ansatte. Administrerende direktør i eierselskapet, eller den administrerende direktør bemyndiger, vil være styrets leder i datterselskapene. Oppnevning av styre og styrets arbeid i datterselskaper skal skje i henhold til konsernets prinsipper for god eierstyring.

Retningslinjer for aksjehandel

Selskapet har nedfelt interne retningslinjer, primært rettet mot selskapets primærinnsidere, for handel i selskapets aksjer. Disse retningslinjene blir jevnlig oppdatert i henhold til de til enhver tid gjeldende lover og regler. Retningslinjene pålegger blant annet primærinnsidere intern klareringsplikt med konsernsjefen før det kjøpes eller selges KONGSBERG-aksjer.

05

Årsberetning og årsregnskap

Årsberetning 2017

Kongsberg Gruppen (KONGSBERG) er et internasjonalt teknologikonsern som leverer avanserte og pålitelige teknologiske løsninger som bidrar til sikkerhet, trygghet og effektivitet i komplekse operasjoner og under ekstreme forhold. KONGSBERG samarbeider med globale kunder innenfor forsvars-, maritim-, olje- og gass-, fiskeri- og romfarts-industrien.

2017 har vært et år med betydelige endringer for KONGSBERG. Kongsberg Maritime (KM) har reorganisert store deler av virksomheten og forretningsområdene KDS og KPS er slått sammen til ett forretningsområde, Kongsberg Defence & Aerospace (KDA). Samtidig har konsernet levert prosjekter planmessig og tatt viktige markedsposisjoner. KDA er blant annet blitt valgt som leverandør av kampluftvern til den norske hæren, leverandør av NASAMS til Australia, og NSM er valgt til det tyske sjøforsvaret. Det er også etablert et joint venture med thyssenkrupp Marine Systems (tkMS) og ATLAS ELEKTRONIK som skal levere kampsystemer til alle fremtidige ubåter levert fra tkMS. KM har signert flere kontrakter for levering av integrerte fartøysløsninger, styrket sine posisjoner innen digitalisering av produkter og "remote services", og er involvert i flere autonomiprojekter. Innen autonomi har spesielt prosjektet "Yara Birkeland" fått stor oppmerksomhet.

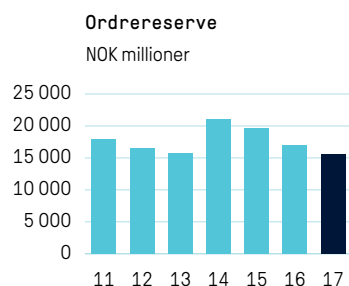
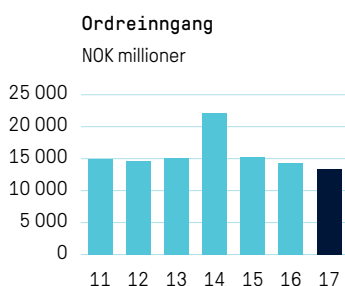
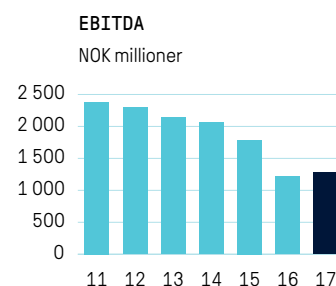
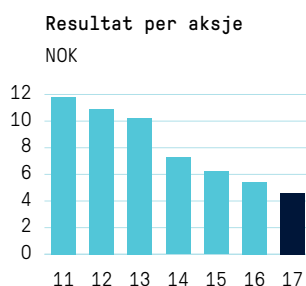
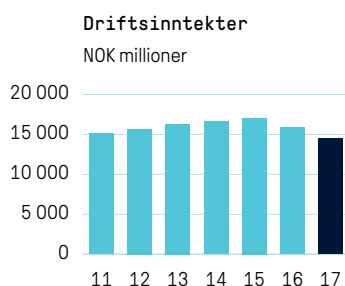
KONGSBERG

Hovedkontor	Kongsberg
Antall ansatte	6 830
Andel ansatte utenfor Norge	35 %
Kontorer i antall land	25
Andel driftsinntekter utenfor Norge	81 %

Driftsinntektene falt med 9 prosent til NOK 14.490 millioner sammenliknet med 2016. Reduksjonen ligger i hovedsak i Kongsberg Maritime og er drevet av redusert omsetning mot et fortsatt svakt offshore-marked. Kongsberg Maritime hadde også en reduksjon i ordreinngangen som i stor grad forklarer nedgang i ordreinngangen for konsernet med 6 prosent. Ordreinngangen endte på NOK 13.430 millioner for 2017. EBITDA økte med NOK 62 millioner fra 2016 til NOK 1.279 millioner i 2017.

Årsresultat etter skatt ble NOK 559 millioner (NOK 651 millioner), tilsvarende NOK 4,62 per aksje (NOK 5,44). Konsernet

hadde en positiv kontantstrøm på NOK 1.068 millioner i 2017 (NOK 81 millioner) og har en netto rentebærende gjeld ved utgangen av året på NOK 384 millioner (NOK 2.195 millioner). Egenkapitalen i konsernet er på NOK 7.365 millioner (NOK 6.725 millioner). På bakgrunn av dette foreslår styret et ordinært utbytte for regnskapsåret 2017 på NOK 3,75 per aksje (NOK 3,75). Utbyttet utgjør 81,2 prosent (68,9 prosent) av ordinært årsresultat. ▶

▶ FORRETNINGSOMRÅDENE

Kongsberg Defence & Aerospace

Beløp i NOK millioner	2017	2016
Driftsinntekter	6 333	6 316
EBITDA	702	928
EBITDA-margin	11,1 %	14,7 %
Ordreinngang	5 376	5 426
Ordrereserve	9 956	10 910

Det er stor internasjonal interesse både for KONGSBERGs missiler, luftvernsystemer, våpenstyringssystemer, kommando- og kontrollsystemer og fjernstyrte våpenstasjoner.

Kongsberg Defence Systems og Kongsberg Protech Systems ble 1.10.17 slått sammen til Kongsberg Defence & Aerospace (KDA). KDA ble rapportert som én enhet fra og med 4. kvartal 2017. Sammenstillingen er gjort for å samle markedskreftene i forsvarsvirksomhetene og er ventet å gi årlige kostnadsbesparelser på NOK 100 millioner fra 2018.

Kongsberg Defence & Aerospace hadde i 2017 driftsinntekter på NOK 6.333 millioner, som er på samme nivå som fjoråret. EBITDA-marginen er redusert med 3,6 prosent til 11,1 prosent og skyldes i hovedsak restrukturingskostnader og lavere resultatandel fra Patria. Patria hadde i 2017 driftsinntekter på EUR 468 millioner og en EBITDA-marginen på 11,8 prosent (18,3 prosent). Resultatandelen fra Patria var i 2017 på NOK 75 millioner (NOK 143 millioner). Reduksjonen fra 2016 skyldes i hovedsak lavere

► omsetning og marginer fra Patrias kjøretøy-virksomhet. Ordre-reserven ble redusert fra NOK 10.910 millioner ved utgangen av 2016 til NOK 9.956 millioner ved utgangen av 2017, men økte i 4. kvartal 2017 hovedsakelig drevet av salg av luftvernssystemet NASAMS til Litauen og Indonesia.

I 2017 har forretningsområdet styrket mulighetene til å få nye betydelige kontrakter på flere områder. KONGSBERG er blant annet valgt som leverandør av kampflyvern til den norske hæren og leverandør av NASAMS til Australia. Det er etablert et joint venture med de tyske selskapene thyssenkrupp Marine Systems (tkMS) og ATLAS ELEKTRONIK som skal levere kampsystemer til alle fremtidige ubåter levert fra tkMS. KONGSBERGs NSM er også valgt til det tyske sjøforsvaret. Ingen av disse hendelsene er foreløpig reflektert i konsernets ordreserver, men er konkrete muligheter som vil kunne påvirke forretningsområdets inntjening positivt i fremtiden.

KDA signerte i 2017 flere viktige kontrakter:

- NASAMS til Litauen og Indonesia, med verdi på henholdsvis om lag NOK 1.000 millioner og NOK 600 millioner.
- Kontrakt med det australske Forsvarsdepartementet verdt NOK 150 millioner for integrasjon av en ny sensorcapabilitet i Joint Strike Missile (JSM). Dette løfter JSM ytterligere, samtidig som det bekrefter den store interessen for missilet også utenfor Norge. Utviklingsløpet med JSM integrasjon i F-35 er på plan.
- Våpenstasjoner (RWS) til både det sveitsiske forsvaret og det amerikanske CROWS-programmet.
- Kontrakt med US Army for testfyring av NSM kystartilleri under RIMPAC-øvelsen i 2018.

KDA har flere produktporteføljer som er godt tilpasset fremtidige behov og forventet markedsutvikling. Det er stor internasjonal interesse både for KONGSBERGs missiler, luftvernssystemer, våpenstyringssystemer og andre kommando- og kontrollsystemer i tillegg til de fjernstyrte våpenstasjonene. Det er samtidig høy markedsaktivitet mot flere store programmer i blant annet Europa, USA, Asia og Australia. KONGSBERG er også Nordens største leverandør av utstyr og tjenester til romfartsindustrien, og aktiviteten innen dette segmentet er økende.

KONGSBERG har gjennom de siste 15 årene bygget seg opp til å bli verdens ledende leverandør av fjernstyrte våpenstyringssystemer. Det er solgt over 19.000 systemer til kunder i 19 land. I 2016 signerte KONGSBERG første kontrakt for leveranse av den nye MCT-30 medium caliber-løsningen. Leveransene har pågått gjennom store deler av 2017 og systemet vurderes å ha stort potensial både i USA og i andre land.

Forsvarsmarkedet er preget av relativt få, men store kontrakter. Som følge av dette er svingninger i ordreinngangen å anse som normalt. Ordreinngangen i 2017 viser også dette, hvor 4. kvartal utgjør 59 prosent av årets ordreinngang i KDA. KONGSBERG venter god ordreinngang de nærmeste årene som følge av den sterke markedsposisjonen KDA har innen sine segmenter.

KONGSBERG har i samarbeid med det norske forsvaret og Forsvarets Forskningsinstitutt over tid utviklet systemer for Norge som har vist seg konkurransedyktige internasjonalt. Det er av stor betydning for konsernet at dette nasjonale samarbeidet fortsetter. Samarbeidet gir det norske forsvaret mulighet til å utvikle og ta i bruk teknologi som er spesielt godt egnet for norske forhold, og som samtidig har en

Det er etablert et joint venture med de tyske selskapene thyssenkrupp Marine Systems (tkMS) og ATLAS ELEKTRONIK som skal levere kampsystemer til alle fremtidige ubåter levert fra tkMS. KONGSBERGs NSM er også valgt til det tyske sjøforsvaret.

kvalitet og kostnad som gjør at den kan vinne frem i internasjonal konkurranse.

Investeringsprosessen i forsvarsprogrammer tar ofte lang tid. Kundene for store forsvarssystemer er myndighetene i de aktuelle land. Disse kundene vurderer nasjonal sikkerhet og innenlands næringsutvikling som en vesentlig faktor, i tillegg til produktpris og -ytelse ved kjøp av forsvarsmateriell. Nasjonale budsjetter og politiske føringer vil derfor få en sterk innvirkning på om og når eventuell kontrakt kan inngås med KONGSBERG. Markedet er ikke underlagt internasjonale frihandelsavtaler og ofte preget av mer nasjonal proteksjonisme enn man ser i de fleste andre næringer. Forutsigbarhet i eksportregelverket for forsvarsmateriell og praktiseringen av dette er derfor en viktig rammebetingelse for KONGSBERG.

Det er viktig for norsk forsvarsindustri at norske myndigheter legger vekt på gjenkjøpsavtaler, felles utviklingsavtaler og avtaler som sikrer markedstilgang i forbindelse med kjøp av forsvarsmateriell fra utlandet. Når det norske forsvaret gjør store investeringer gjennom utenlandske leverandører, utgjør dette ofte vesentlige deler av forsvarsbudsjettet, og kjøp fra nasjonale leverandører kan bli negativt påvirket. For å

KM har i 2017 også etablert seg med viktige kontrakter innenfor de fire teknologiske satsningsområdene konsernet ser i det maritime markedet: Integreerte løsninger, digitalisering, remote services og autonomi.

- ▶ sikre forsvarsleveranser som er godt tilpasset norske forhold og en levedyktig og konkurransedyktig norsk forsvarsindustri, understrekes viktigheten av norsk deltakelse i slike programmer. Både Regjeringen og Stortinget har understreket betydningen av industriell deltakelse for norsk industri, og at dette er i tråd med internasjonal praksis. KONGSBERG vil fortsatt vektlegge partnerskap med store forsvarsleverandører og ytterligere øke fokus på å støtte lokal industri i forretningsområdets markeder. KONGSBERGs posisjon som en attraktiv forsvarsleverandør i det internasjonale markedet vil fortsatt være basert på et nært samarbeid med det norske forsvaret. Dette samarbeidet er plattformen for å utvikle ledende produkter som er nødvendig for et moderne forsvar. Slik deltakelse betyr for KONGSBERG også økt aktivitet hos mange av forretningsområdets nær 1.000 norske underleverandører.

Kongsberg Maritime

Beløp i NOK millioner	2017	2016
Driftsinntekter	7 429	8 597
EBITDA	642	280
EBITDA-margin	8,6 %	3,3 %
Ordreinnngang	7 336	7 940
Ordrereserve	4 820	5 137

Kongsberg Maritime (KM) har redusert omsetningen i 2017 med 13,6 prosent, mens EBITDA-marginen er 8,6 prosent mot

3,3 prosent i 2016. EBITDA i 2017 er påvirket av NOK 93 millioner i restruktureringskostnader. Tilsvarende var 2016 negativt påvirket med totalt NOK 481 millioner knyttet til restrukturering samt nedskrivninger av varelager, valutasikringer og andre poster, herunder fordringer.

Det er i perioden fra 2. kvartal 2015 til sommeren 2017 gjort betydelige kostnadsreduserende tiltak i KM for å tilpasse kostnadsbasen til det svake olje- og gassmarkedet. Antall ansatte og innleide er i løpet av denne perioden redusert med over 1.000 personer. Enkelte av kjernemarkedene er meget utfordrende, men det investeres likevel betydelig i utvikling av nye prioriterte produkter og løsninger i eksisterende og nye markeder. KM har blant annet brukt ressurser på å utvikle sin egen energiløsning til fartøyer.

Total ordreinnngang i 2017 ble NOK 7.336 millioner. Ordreinngangen i 2017 var sterk i Subsea, men noe lavere for tradisjonelle fartøysløsninger sammenliknet med 2016.

KM er eksponert mot flere markeder. Det tradisjonelle offshoremarkedet, som blant annet inkluderer drilling og offshore supply, har vært svakt de siste årene og ordreinngangen fra disse markedene har derfor vært meget lav. Samtidig er KM også eksponert mot flere markeder som har vist positiv utvikling. Eksempler på dette er fiskeri, forskning og

passasjerferger. Nye regulatoriske krav for utslipp fra fartøyer, i tillegg til attraktive nybyggingspriser på verftene, gir en positiv utvikling knyttet til bygging av moderne lavutslipps- og energi-effektive løsninger innenfor flere fartøyssegmenter. Det har også vært positiv utvikling for autonome undervannsfarkoster gjennom året.

KM har over flere år hatt en strategi for å utvide omfanget utover de tradisjonelle leveransene. Opprettelse av en egen engineering-avdeling, samt konsept for integrerte fartøysløsninger som ble lansert i 2016 er gjort for å underbygge denne strategien. Gjennom dette har KM nå etablert seg som en leverandør av, i enda større grad enn tidligere, komplette konsepter for et bredt spekter av fartøysklasser. Fartøy som tidligere kunne bety kontrakter i størrelsesorden opp mot "noen-titalls-millioner" har i 2017 gitt KM enkeltkontrakter for leveranser på over NOK 100 millioner til blant annet Ro-Pax og forskningsfartøy.

KM har i 2017 også etablert seg med viktige kontrakter innenfor de fire teknologiske satsningsområdene konsernet ser i det maritime markedet:

- **Integreerte løsninger:** Det ble vunnet totalt fire kontrakter med det nye konseptet som integrerer og koordinerer fartøysoperasjonen (for eksempel styring av en offshore ▶

Enkelte av kjernemarkedene er meget utfordrende, men det investeres likevel betydelig i utvikling av nye prioriterte produkter og løsninger i eksisterende og nye markeder.

- ▶ gangvei) sammen med fartøyskontroll (dynamisk posisjonering) og energidistribusjon. Til sammen gir dette et konsept som optimaliserer fartøysoperasjonen i en helt annen grad enn tidligere.
- **Digitalisering:** Over 100 LNG-fartøy har nå KONGSBERG Information Management System installert. Dette muliggjør en betydelig effektivitetsøkning gjennom forbedret kvalitativ utnyttelse av data fra de mange tusen sensorene som finnes på slike fartøy.
- **Remote Services:** Over 700 fartøy er nå utstyrt på en måte som muliggjør fjernstyrt service. Ved utgangen av 2016 var tilsvarende tall ca. 100. Dette muliggjør betydelige effektiviseringsgevinster både for KM og for reder gjennom mer effektiv service.
- **Autonomi:** KM er involvert i flere kommersielle autonomi-prosjekter, blant annet "Yara Birkeland", som et av verdens første selvkjørende, elektriske og utslippsfrie containerskip. KONGSBERG er ansvarlig for å utvikle og levere all nøkkelteknologi om bord på skipet, inkludert kontrollsystemer, sensorer og nødvendig integrasjon for fjernstyrt og autonom operasjon.

KMs inntekter fra ettermarkedet er ikke en del av forretningsområdets ordresreserve. KM har et godt etablert apparat som betjener

blant annet over 18.000 fartøy med KM-utstyr, og ettermarksaktiviteten utgjør om lag en tredjedel av KMs omsetning.

Fra 1.1.17 trådte en ny funksjonsinndelt organisasjon i kraft, som samler og spisser produktutvikling og produkteierskap, og som sorterer prosjekter inn i enklere produkt- og systemleveranser, større kompliserte prosjekter og ettermarksaktiviteter uavhengig av marked. Dette skal bidra til bedre prioritering av utviklingsressurser, og færre parallelle produkter og systemer i forhold til den tidligere markedsinndelte organisasjonen. Subsea fortsetter i hovedsak som tidligere.

Norsk maritim- og offshore-næring er viktig for eksportindustrien. Styret vil derfor understreke behovet for en næringspolitikk som fremmer vekst og utvikling i denne sektoren, herunder konkurransedyktige rammebetingelser og finansieringsløsninger.

Øvrig virksomhet

Øvrig virksomhet består av Kongsberg Digital (KDI), eksterne driftsinntekter for eiendomsvirksomheten, konsernfunksjoner og eliminerings mellom forretningsområdene.

KDI ble etablert i 2016 som et viktig steg for utvikling av neste generasjons digitaliserte produkter og tjenester innenfor våre kjerneområder. Området har i

2017 hatt fokus på å ta nye, samt styrke eksisterende posisjoner knyttet til digitalisering innenfor blant annet olje- og gass-, vind- og handelsflåtemarkedet.

KOMMENTARER TIL ÅRSREGNSKAPET

Driftsinntekter

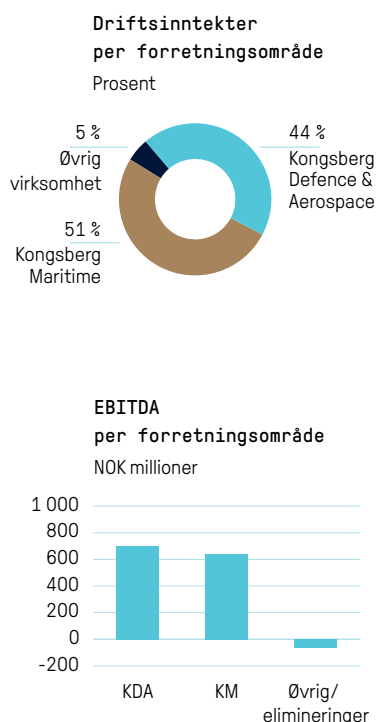
Konsernets driftsinntekter var i 2017 NOK 14.490 millioner, ned 8,6 prosent fra NOK 15.845 millioner i 2016. KDA hadde driftsinntekter på samme nivå som i 2016, mens KM hadde en reduksjon i driftsinntekter på 13,6 prosent.

EBITDA-utvikling

EBITDA i 2017 ble NOK 1.279 millioner (NOK 1.217 millioner), som gir en EBITDA-margin på 8,8 prosent (7,7 prosent). EBITDA er i 2017 påvirket netto negativt av restruktureringskostnader, tilbakekjøp av valutaterminer og reversering av avsetninger på totalt NOK 256 millioner. KDA har redusert sin EBITDA fra NOK 928 millioner til NOK 702 millioner fra 2016 til 2017, mens KM økte fra NOK 280 millioner til NOK 642 millioner.

Resultat

Resultat før skatt ble NOK 654 millioner (NOK 729 millioner). Resultat etter skatt ble NOK 559 millioner (NOK 651 millioner), tilsvarende NOK 4,62 (NOK 5,44) ▶

► per aksje. Avkastning på gjennomsnittlig sysselsatt kapital (ROACE) var 9,1 prosent i 2017 (8,2 prosent).

KONGSBERGs utbyttepolitikk fastslår at utbytte over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 prosent av selskapets ordinære årsresultat etter skatt. Styret foreslår et ordinært utbytte for regnskapsåret 2017 på NOK 3,75 per aksje (3,75). Utbyttet utgjør 81,2 prosent (68,9 prosent) av ordinært årsresultat.

Kontantstrøm

KONGSBERG hadde i 2017 en positiv kontantstrøm fra driftsaktiviteter på NOK 2.899 millioner (NOK 809 millioner). Denne består i hovedsak av EBITDA på NOK 1.279 millioner, fratrukket skatt og justert for endringer i omløpsmidler, kortsiktig gjeld, netto endring i investeringer i tilknyttede og felleskontrollerte selskaper, og andre tidsavgrensninger. Konsernet hadde ved inngangen til 2017 balanseførte midlertidige likviditetseffekter knyttet til valutasingringer på ca. NOK 1,5 milliarder. Disse er redusert med ca. NOK 900 millioner i løpet av året.

I 2017 var det en negativ kontantstrøm knyttet til investeringsaktiviteter på NOK 528 millioner (NOK 3.343 millioner). Av disse ble NOK 328 millioner utbetalt for netto kjøp/salg av eiendom, anlegg og utstyr, og NOK 187 millioner er knyttet til aktivert egenutvikling. Dette er et lavere nivå enn i 2016. I 2017 utbetalte konsernet NOK 11 millioner til kjøp av datterselskaper og tilknyttede selskaper, mens i 2016 var dette NOK 2.786 millioner, hvorav NOK 2.664 millioner var kjøp av 49,9 prosent av finske Patria. Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter er negativ med NOK 1.319 millioner som i hovedsak er knyttet til nedbetaling av lån (NOK 740 millioner), utbetaling av utbytte (NOK 450 millioner) og betalte renter (NOK 110 millioner).

Netto endring betalingsmidler, etter effekt av valutasingringer ble i 2017 NOK 1.068 millioner (NOK 81 millioner).

Kapitalstruktur

Konsernets egenkapital per 31.12.17 var NOK 7.365 millioner, som utgjør 35,4 prosent av total-

NOK millioner		Kongsberg			
		KONGSBERG konsolidert	Defence & Aerospace	Kongsberg Maritime	Øvrig / eliminerings
Driftsinntekter	2017	14 490	6 333	7 429	728
	2016	15 845	6 316	8 597	932
	Prosentvis endring	(8,6 %)	0,3 %	(13,6 %)	(21,9 %)
EBITDA	2017	1 279	702	642	(65)
	2016	1 217	928	280	9
	Prosentvis endring	5,1 %	(24,4 %)	129,3 %	(822,2 %)
EBITDA-margin	2017	8,8 %	11,1 %	8,6 %	(8,9 %)
	2016	7,7 %	14,7 %	3,3 %	1,0 %
Ordreinngang	2017	13 430	5 376	7 336	
	2016	14 319	5 426	7 940	
	Prosentvis endring	(6,2 %)	(0,9 %)	(7,6 %)	

▶ kapitalen. Bokført egenkapital er økt med NOK 640 millioner i 2017, blant annet som følge av positivt resultat etter skatt, positiv utvikling av virkelig verdi av konsernets valutaportefølje, positiv utvikling av omregningsdifferanser knyttet til investering i utlandet, redusert for estimatavvik knyttet til pensjoner og utbetalt utbytte. Konsernets netto rentebærende gjeld (betalingsmidler fratrukket rentebærende gjeld) per 31.12.17 var NOK -384 millioner (NOK -2.195 millioner). Langsiktig rentebærende gjeld består i hovedsak av fem langsiktige obligasjonslån på til sammen NOK 3.250 millioner

Konsernet har i tillegg en ubenyttet syndikert lånefasilitet på NOK 2,3 milliarder som har en løpetid til 15.3.22 med opsjon på 1+1 år. Lånefasiliteten er betinget av at netto rentebærende gjeld ikke overstiger 4 ganger EBITDA, men kan være 4.5 ganger EBITDA i maksimalt 4 kvartaler, hvorav 3 kvartaler kan være etter hverandre.

KONGSBERG's virksomhet trenger langsiktighet både i gjennomføring og strategi. Samtidig kan driftskapitalbehovet variere betydelig. Dette stiller krav til god likviditet og forutsigbar kapitaltilgang over tid. Konsernet har derfor som mål å være klassifisert med god kredittverdighet av sine långivere og investorer.

Valuta

KONGSBERG har en valutapolicy som innebærer at kontraktsfestede valutastrømmer sikres med terminkontrakter (virkelig verdisikringer). I tillegg sikres en andel av forventet ordreinngang i henhold til fastlagte prinsipper (kontantstrømsikringer).

Ved utgangen av 2017 var beholdningen av terminkontrakter knyttet til virkelig verdisikringer NOK 7.868 millioner målt til avtalte kurser. Disse terminkontraktene hadde en netto negativ

virkelig verdi per 31.12.17 på NOK 413 millioner. I tillegg hadde konsernet NOK 2.374 millioner i kontantstrømsikringer målt til avtalte kurser bestående av terminforretninger. Kontantstrømsikringene hadde en samlet netto positiv virkelig verdi per 31.12.17 på NOK 26 millioner.

KONGSBERG har samlet forsvarsvirksomheten

Som følge av sammenslåingen av konsernets to forsvarsområder med virkning fra 1.10.17, rapporteres KPS og KDS samlet som ett segment i årsregnskapet for 2017. Sammenligningstallene er omarbeidet.

ENDRINGER I KONSERNLEDELSEN

Ny finansdirektør i KONGSBERG 1. november

Gyrid Skalleberg Ingerø tiltrådte som finansdirektør (CFO) 1.11.17. Harald Aarø var fungerende finansdirektør inntil Ingerø overtok. Han fortsetter i stillingen som konserndirektør for forretningsutvikling.

Ny konserndirektør med ansvar for HR og Sikkerhet

Hans Petter Blokkum er fra 1.3.18 utnevnt som ny konserndirektør med ansvar for HR og Sikkerhet. Blokkum kommer fra stillingen som Chief HR Officer. Wenche Helgesen Andersen, som var konserndirektør konsernfunksjoner med ansvar for blant annet HR og Sikkerhet, er fra 1.3.18 utnevnt som ny leder for Kongsberg Maritimes operasjoner i Kina.

UTSIKTER FOR 2018

Konsernet tok viktige posisjoner både innen de sivile og forsvars-

relaterte områdene i 2017. Dette gir gode utsikter for ordreinngang, spesielt innen forsvarssegmentet, og et godt grunnlag for langsiktig vekst. De store omstillingene som er gjort i hele konsernet ventes å bidra til økt lønnsomhet for konsernet som helhet.

Forsvarsvirksomhetene er godt posisjonert for betydelige kontraktsmuligheter fremover. Konsernet valgte høsten 2017 å slå sammen KDS og KPS til Kongsberg Defence & Aerospace (KDA) for å ytterligere forsterke den samlede markedskraften. KDA forsterket sine posisjoner ytterligere i 2017 og som følge av dette ventes god og økende ordreinngang i 2018. KPS-delen av det nye KDA venter svakere driftsinntekter som følge av svak ordredekning, spesielt de tre siste kvartalene i 2018. Områdene som tidligere tilhørte KDS venter god ordreinngang. Lønnsomheten ventes å holde seg på et godt nivå.

Konsernet tok viktige posisjoner både innen de sivile og forsvarsrelaterte områdene i 2017. Dette gir gode utsikter for ordreinngang, spesielt innen forsvarssegmentet, og et godt grunnlag for langsiktig vekst.

KM har posisjonert seg som en leverandør av komplekse, integrerte løsninger. Dette styrker forretningsområdets posisjon i et fartøysmarked hvor kontraheringen i volummarkedene er på et lavt nivå. KM har en diversifisert eksponering, og markeder som fiskeri, forskning, RO-PAX og

▶ marin robotikk er markeder hvor vi ser positiv utvikling. Ettermarkedet viser også positive signaler. For 2018 forventes det at driftsinntektene stabiliserer seg med noe vekst mot slutten av perioden. Underliggende inntjeningsnivå vil i 2018 som i 2017 avhenge av prosjektsammensetning og markedsforhold. Det er imidlertid forventet at restruktureringen forretningsområdet har vært gjennom vil fortsette å bedre lønnsomheten i KM.

Kongsberg Digital vil i 2018 ha fortsatt fokus på å ta nye, samt styrke eksisterende, posisjoner knyttet til digitalisering av kjerneområder innenfor blant annet olje- og gass-, vind- og handelsflåtemarkedet. KDI vil også i 2018 investere betydelig i produktutvikling.

STRATEGI FREMVER OG PRIORITERINGER I 2018

KONGSBERGs fokus er å sikre vår konkurransekraft og samtidig legge grunnlaget for lønnsom vekst. Veksten skal komme gjennom en kombinasjon av organisk vekst og oppkjøp. Den organiske veksten baseres på videreutvikling og utvidelse av eksisterende produkter, tjenester og markedsposisjoner, samt utvikling eller

sammensetning av nye produkter til nye markeder. KONGSBERG investerer kontinuerlig i produktutvikling og har som mål å opprettholde en ledende posisjon for innovasjon og teknologiutvikling innen konsernets kjerneområder. Oppkjøp vil være et virkemiddel både for å utvide leveranseomfanget og for å videreutvikle den industrielle porteføljen innenfor hovedsegmentene.

KONGSBERG har verdensledende produkter og systemer i det internasjonale forsvarsmarkedet og er godt rustet til å møte fremtidige behov og utvikling i dette markedet. Missiler, luftvernssystemer, fjernstyrte våpenstasjoner, våpenstyringssystemer og andre kommando- og kontrollsystemer får internasjonal oppmerksomhet. Hovedfokus innen forsvarsvirksomheten er å oppnå vekst i utvalgte geografiske områder både gjennom egen aktivitet og sammen med partnere for å styrke tilstedeværelse. KONGSBERG har et godt og langvarig samarbeid med det norske forsvaret. Dette er viktig for fortsatt internasjonal suksess.

KONGSBERGs kjøp av Patria i 2016 var et offensivt steg for å møte den pågående konsolideringen i forsvarsindustrien. Patrias sterke posisjon i Finland i vedlikeholdsmarkedet for forsvarsmateriell, og KONGSBERGs sterke globale

allianser og posisjon i Norge, er en styrke i et voksende globalt forsvarsmarked. I 2017 ble det etablert et joint venture selskap med tyske thyssenkrupp Marine Systems (tkMS) og ATLAS ELEKTRONIK for leveranse av kampsystemer til alle fremtidige ubåter fra tkMS. Dette styrker KONGSBERGs posisjon i ubåtmarkedet og vil være en viktig bidragsyter til konsernets vekst fremover.

KONGSBERG har ledende posisjoner innen det maritime markedet. KMs strategi er å utvide leveranseomfanget og ettermarkedetsaktivitetene gjennom fortsatt innovasjon og oppkjøp. I perioden 2015-2017 har det blitt gjort omfattende restruktureringer og omorganiseringer av verdikjeden innen offshore- og handelsflåtemarkedet. Det har også de siste årene blitt investert betydelig i nye konsepter og løsninger. Det maritime markedet er i endring og KM har identifisert fire viktige fokusområder: (i) integrerte løsninger, (ii) digitalisering, (iii) remote services og (iv) autonomi. I løpet av 2017 har KM både vunnet kontrakter, inngått samarbeidsavtaler og tatt viktige posisjoner innen disse områdene.

Det er betydelige muligheter i det pågående teknologiskiftet, både i Norge og internasjonalt. Som et ledd i konsernets strategi for utvikling av neste generasjons ▶

KONGSBERG investerer kontinuerlig i produktutvikling og har som mål å opprettholde en ledende posisjon for innovasjon og teknologiutvikling innen konsernets kjerneområder.

▶ digitaliserte produkter og tjenester ble Kongsberg Digital etablert i 2016. Kongsberg Digital er godt posisjonert for å bli en nøkkelspiller innen den digitale transformasjonen. Kongsberg Digital er et samlingspunkt for utviklingen av digitale produkter og løsninger. Gjennom den digitale skybaserte plattformen Kognifai og viktige applikasjonsområder som for eksempel digitale tvillinger, produksjons-optimalisering, tilstandsovervåking og optimalisering av livssyklus skal nye posisjoner sikres og eksisterende posisjoner styrkes innen digitalisering av kjerneområdene olje og gass, fornybar energi og maritime operasjoner.

Det er et mål at konsernets vekst skal generere god avkastning både for selskapet og eierne og det er en målsetning at konsernets EBITA-margin skal være over ti prosent. Som følge av endringer i hovedmarkedene i kombinasjon med intensiverte strategiske og egenfinansierte satsinger, som vi har valgt å ta innen spesifikke teknologi- og markedsområder, har konsernets aggregerte margin vært under press de siste årene. 2017 viste en endring i positiv retning. Konsernet og forretningsområdene har kontinuerlig fokus på forbedringer og vil hele tiden søke å tilpasse kostnadsnivåene til den aktuelle situasjonen i markedet. Spesielle fokusområder er prosessinnovasjon, sourcing og

deling av "best practices" internt.

KONGSBERGs avkastning på sysselsatt kapital har historisk vært på et høyt nivå. De siste årene har avkastningen vært på et lavere nivå som følge av både reduserte resultater og økt kapitalbinding. Konsernet har kontinuerlig fokus på å øke kapitalavkastningen gjennom bedre resultater relativt til kapitalbindingen innen alle våre hovedsegmenter. Alle nye initiativer og investeringer i konsernet blir vurdert mot fastsatte mål for avkastning på sysselsatt kapital (RoACE). RoACE er målsatt til å ligge på mellom 10-15 prosent for konsernet.

PRIORITERINGER FOR FORRETNINGSOMRÅDENE I 2018

Kongsberg Defence & Aerospace

- Sikre fortsatt god gjennomføring av de store, pågående programmene innen missiler, luftvernssystemer, våpenstasjoner, flydeler til F-35 samt øvrige leveranseprosjekter
- Videreutvikle samarbeidet med Patria
- Sikre internasjonale markedsmuligheter og industrisamarbeid knyttet til norske forsvarsinvesteringer
- Sikre strategiske kontrakter
- Opprettholde høy markedsaktivitet relatert til hele forsvarsporteføljen

Kongsberg Maritime

- 2017 har vært et krevende år hvor vi har gjennomført markedstilpassede effektivitets- og produktivitetsforbedringer i hele verdikjeden. Dette gir oss et godt utgangspunkt for å ta nye strategiske posisjoner fremover
- Sikre og ta nye markedsposisjoner innenfor nye og etablerte hovedsegmenter.
- Bidra til at kundene får sikre og effektive maritime operasjoner gjennom utvidet leveranseomfang av nye, fremtidsrettede produkter og løsninger
- Sterk global tilstedeværelse for våre kunder gjennom en effektiv kundestøtte og ettermarkedsaktivitet

Kongsberg Digital

- Samarbeid med små og store partnere på vår skybaserte plattform Kognifai for å bidra til innovasjon og digital transformasjon
- Ta frem løsninger innen "hybrid analytics" for å gi våre kunder kostnadseffektivt vedlikehold, logistikk, operasjoner og drift
- Digital tvilling med fokus på å muliggjøre autonome operasjoner fra sanntidsoperasjonssentre
- Kombinere vår industrikompetanse med vår kompetanse innen avansert dataanalyse, inkludert maskinlæring, for å ta frem attraktive digitale løsninger

Kursen på KONGSBERG-aksjen økte fra NOK 124,50 ved utgangen av 2016 til NOK 151,00 ved utgangen av 2017. Dette gir en markedsverdi ved utgangen av 2017 på NOK 18.120 millioner.

▶ KONGSBERG-AKSJEN OG AKSJEIEIERFORHOLD

KONGSBERG skal gi aksjemarkedet relevant og utfyllende informasjon som grunnlag for en balansert og korrekt verdsetting av aksjen. Konsernet legger vekt på en åpen dialog med aksjemarkedet og media.

Kursen på KONGSBERG-aksjen økte fra NOK 124,50 ved utgangen av 2016 til NOK 151,00 ved utgangen av 2017. Dette gir en markedsverdi ved utgangen av 2017 på NOK 18.120 millioner. Inkludert utbytte på NOK 3,75 per aksje ble avkastningen i 2017 på 24,3 prosent. Hovedindeksen (OSEBX) på Oslo Børs hadde i samme periode en økning på 19,1 prosent. Per 31.12.16 hadde KONGSBERG 9.247 aksjeeiere

(9.288). Selskapet hadde 820 (984) utenlandske eiere som til sammen eide 14,28 prosent av aksjene (10,59 prosent). Staten, ved Nærings- og fiskeridepartementet, er største eier med 50,001 prosent av aksjene. De ti største eierne hadde ved årsskiftet til sammen 75,88 prosent (75,32) av aksjene. Antall aksjer utstedt er 120 millioner, hver pålydende NOK 1,25. Ved utgangen av 2017 eide KONGSBERG totalt 8.961 egne aksjer.

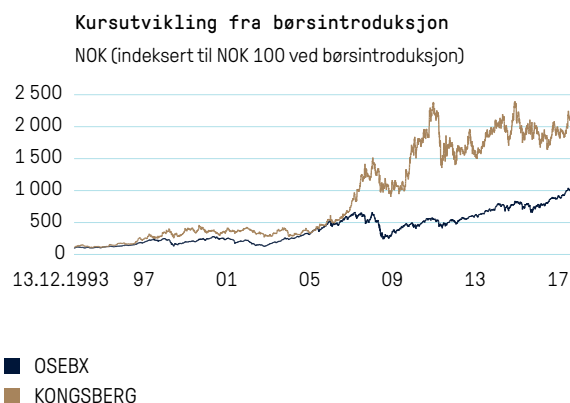
KONGSBERG har betalt utbytte til aksjeeierne i alle år siden børsnoteringen i 1993, bortsett fra i 2000 og 2001. Utbyttepolicyen sier at utbytte over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 prosent av selskapets ordinære årsresultat etter skatt. Ved fastsettelse av størrelsen på utbyttet vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov.

På generalforsamlingen 26.4.17 ble det besluttet et ordinært utbytte på NOK 3,75 per aksje for 2016.

For regnskapsåret 2017 foreslår styret å betale et ordinært utbytte på NOK 3,75 per aksje (3,75). Utbyttet utgjør 81,2 prosent av ordinært årsresultat.

I 2017 ble det omsatt 17,9 millioner (14,3 millioner) KONGSBERG-aksjer fordelt på 65.354 (44.397) transaksjoner. Selskapet arbeider aktivt med å øke interessen for aksjen gjennom aktiviteter mot investormarkedet. KONGSBERG er jevnlig representert på "roadshows", møter og konferanser både i og utenfor Norge. Målet for 2018 er å opprettholde aktiviteten mot investormarkedet. Det avholdes faste investorpresensasjoner ved hver kvartalsrapportering, samt en årlig kapitalmarkedsdag.

Styret ser på medarbeideres aksjeeierskap som positivt. Hvert år arrangeres det aksjeprogram for ansatte hvor ansatte i konsernet kan kjøpe aksjer i selskapet. Våren 2017 ble konsernets årlige aksjeprogram for ansatte gjennomført for 21. gang. Aksjer blir videregitt til de ansatte med 20 prosent rabatt på markedskurs. I 2017 ble de ansatte tilbudt aksjer for inntil 30.000 kroner etter rabatt. Det ble solgt 550.951 ▶

- ▶ (571.896) aksjer til en kurs på NOK 103,60 (20 prosent rabatt på markedskurs). 2.132 (2.244) ansatte benyttet seg av tilbudet.

RISIKOFAKTORER OG RISIKOSTYRING

KONGSBERG er eksponert for ulike former for risiko, og styret følger utviklingen innenfor de ulike risikoområdene nøye. Styret mener det er god balanse mellom konsernets samlede risiko og konsernets risikobærende evne. Administrasjonen utarbeider månedlige driftsrapporter og kvartalsvise risikorapporter som gjennomgås av styret. Administrasjonen gjør også årlige risikoanalyser som er av mer generell karakter. Administrasjonen (og styret) gjør også risikoanalyser i forbindelse med større investeringer, kundekontrakter, satsinger og oppkjøp. Videre har styret et revisjonsutvalg som skal støtte styret i utøvelse av sitt ansvar for behandlingen av regnskapet og relevante vurderingsposter, samt følge opp internkontroll og risikostyring i konsernet. Revisjonsutvalget møtes som et minimum i forbindelse med avleggelse av års- og delårsregnskap.

KONGSBERG er eksponert for ulike former for risiko, og styret følger utviklingen innenfor de ulike risikoområdene nøye. Styret mener det er god balanse mellom konsernets samlede risiko og konsernets risikobærende evne.

Konsernets virksomhet er internasjonal med leveranse av høyteknologiske systemer og løsninger i hovedsak til kunder innen offshoremarkedet, handelsflåte og forsvar. Markedsrisikoen vil derfor kunne variere noe innen disse ulike segmentene.

Offshoremarkedet omfatter leting, utbygging, utvinning og transport av olje og gass. I tillegg kommer støttefunksjoner som forsyningstjenester og driftsstøtte, samt vedlikehold og service på plattform og fartøy. KONGSBERG er leverandør av produkter og tjenester til alle disse segmentene. Etterspørsel etter energi og oljeprisutvikling påvirker investeringsviljen i dette markedet. I tillegg vil investeringsnivåene kunne variere mellom ulike geografiske områder avhengig av bl.a. oljereserver og nivået på lete- og produksjonsaktivitetene. Den negative utviklingen i olje- og offshoremarkedet har økt konsernets risiko og påvirker konsernets aktivitetsnivå, noe spesielt KM har vært preget av i 2016 og 2017. Lavere aktivitet innen nybygging av fartøy har medført økt konkurranse og større risiko for at KM skal bli marginalisert. Mer krevende olje- og gassfelt og økt kostnadsfokus i bransjen generelt, skaper nye nisjer i markedet og dette skaper igjen behov for nye teknologiske løsninger.

Markedet for handelsskip omfatter alle typer skip fra enkle tørrlastskip til avanserte tankskip. Passasjerskip i cruise- og fergetrafikk er også en viktig del av handelsflåten. Kontrahering av nye skip henger tett sammen med forventet utvikling av transportbehov. Utviklingen i verdensøkonomien påvirker behovet for sjøveistransport av mennesker, energi, råvarer og ferdigprodukter. I tillegg vil type skip og geografiske områder kunne påvirke markedet.

I forsvarsmarkedet leveres produkter og systemer til både landbasert, luftbasert og sjøbasert forsvar. På grunn av strenge sikkerhetskrav og vern av ulike lands egen forsvarsindustri, er det ofte vanskelig for en forsvarsleverandør å vinne forsvarskontrakter utenfor egne landegrenser. Det er betydelig proteksjonisme både i USA og Europa. Likevel er det muligheter gjennom langsiktige relasjoner og nisjeprodukter. Dette er til dels ivarettatt gjennom relasjoner KONGSBERG har med store utenlandske forsvarsbedrifter.

Generelt kan vi si at KONGSBERG opererer i markeder som i stor grad påvirkes av den teknologiske utviklingen og hvor det er risiko for at ny teknologi kan påvirke KONGSBERGs ledende posisjon. I tillegg vil generelle konjunktursvingninger påvirke markedene, både i ulik grad og på ulikt tidspunkt.

Konsernets verdiskaping består i hovedsak av leveranser av systemer og løsninger med høy teknologisk kompleksitet, og leveransene er i hovedsak organisert som prosjekter. Effektiv styring av prosjekter er derfor en viktig suksessfaktor for å redusere risiko. KONGSBERG har etablert mål for prosjektledelse basert på intern og ekstern "best practice", og prosjektledere gjennomgår interne opplæringsprogram. Inntektene i prosjektene er

- ▶ kontraktfestet, og usikkerheten i prosjektene er i stor grad knyttet til vurdering av gjenstående kostnader og fastsettelse av fullføringsgrad, men også motpartsrisiko og garantiforpliktelse. Konsernet har etablert prinsipper for kategorisering av prosjekter i forhold til teknologisk kompleksitet og utviklingsinnhold. Dette legger grunnlaget for vurdering av gjennomføringsrisiko og resultatuttak i prosjektene.

KONGSBERG er eksponert for en rekke former for finansiell risiko, og målet er å balansere de finansielle risikoelementene for å bidra til forutsigbarhet i konsernet. KONGSBERGs finansielle risiko styres sentralt etter de retningslinjene styret har vedtatt i konsernets finanspolicy. Konsernets finansielle risikostyring er detaljert beskrevet i [note 5](#), "Styring av kapital og finansiell risiko".

KONGSBERGs kundemasse er differensiert, og består i hovedsak av offentlige kunder og større private selskaper i en rekke land. Historisk sett har konsernet hatt beskjedne tap på kundefordringer. Tiltak for å begrense risikoeksponeringen iverksettes fortløpende der det vurderes som nødvendig. Konsernets likviditetsrisiko styres sentralt ved krav til fornyelse av lån i god tid før forfall, samt bruk av prognoser for likviditet.

Med en stor andel utenlandske kunder og kontrakter i ulik valuta, er konsernets inntekter påvirket av svingninger i valutakurser. KONGSBERGs valutapolicy innebærer at kontraktfestede valutastrømmer i hovedsak sikres med terminkontrakter. I tillegg sikres en andel av forventet ordreinngang i henhold til fastlagte retningslinjer, som styrer hvor stor andel av forventet ordreinngang som sikres, avhengig av tid til forventet ordreinngang.

KONGSBERG har over flere år bygget opp og videreutviklet compliance-funksjoner. Det er etablert regelverk, samt oppfølgings- og rapporteringssystemer for håndtering av risiko på områder som eksempelvis anti-korrupsjon, leverandørkjeden og varsling av kritikkverdige forhold. Opplæring innenfor området etikk og compliance gjennomføres i hele organisasjonen, både i Norge og internasjonalt. I 2014 ble det gjennomført en omfattende ekstern evaluering av KONGSBERGs antikorrupsjonsprogram. Evalueringen bekreftet at programmet tilfredsstiller både nasjonale og internasjonale lover, samt krav til gode rutiner, opplæring med mer. Styret vurderer KONGSBERGs complianceprogram til å være på et godt internasjonalt nivå.

Som et høyteknologisk selskap er KONGSBERG konstant eksponert for eksterne trusler tilknyttet datasikkerhet, og er under konstant press fra ulike eksterne aktører. I hovedsak er man utsatt for virusangrep, forsøk på hacking, sosial manipulering og svindelforsøk. Overvåking og tiltak for å forhindre angrep har høy prioritet og fokus hos ledelsen. Hovedfokus i arbeidet mot dataangrep er rettet mot overvåking og forebyggende tiltak, hvor avansert teknologi benyttes. Dette, sammen med informasjon til og opplæring av alle ansatte, bidrar til at konsernet kontinuerlig forbedrer evnen til å stå imot disse truslene.

TEKNOLOGI, FORSKNING OG UTVIKLING

En betydelig andel av KONGSBERGs verdiskaping består av utvikling av høyteknologiske løsninger til det nasjonale og internasjonale markedet. KONGSBERGs teknologi-

plattform er systematisk bygget opp gjennom mange år, og er en viktig forutsetning for konkurranseevnen. Det er en betydelig overføringsverdi av teknologi mellom de ulike deler av konsernet. Det bygges opp fremtidsrettet teknologikompetanse innenfor digitalisering i Kongsberg Digital. Videre arbeides det aktivt sammen med våre sentrale teknologipartnere for å videreutvikle vår teknologiplattform. KONGSBERG satser kontinuerlig på produktutvikling, både egenfinansiert og gjennom kundefinansierte programmer. Totale kostnader til produktutvikling utgjør over tid om lag ti prosent av driftsinntektene.

SAMFUNNSANSVAR

KONGSBERG skal stå for en bærekraftig utvikling hvor det er balanse mellom resultater, verdiskaping og samfunnsansvar. Bærekraft og samfunnsansvar er integrert i konsernets strategiprosesser. Bærekraftig teknologisk innovasjon er et sentralt element for å bidra til å løse de store globale utfordringene verden står overfor. For KONGSBERG betyr dette forretningsmuligheter i flere markeder sett i lys av vår brede teknologi- og kompetanseplattform. Vi er bevisst den risiko som er knyttet til vår "License to operate" — både med hensyn til overholdelse av lover og regler, samt utvikling med hensyn til ressursknapphet, uro i verdenssituasjonen, utvikling i globale megatrender mv. I 2018 vil KONGSBERG fortsette å ha tydelig fokus på antikorrupsjon og samfunnsansvar i leverandørnettverket, samt oppfølging av menneske- og arbeidstakerrettigheter — både i egen organisasjon og hos våre forretningspartnere. Det henvises til kapitlet om bærekraft for en nærmere beskrivelse ▶

Konsernets største positive bidrag i forhold til klimautfordringene er at et økende antall av våre produkter og løsninger på forskjellig vis bidrar til reduserte utslipp for våre kunder.

- ▶ av konsernets arbeid med bærekraft og samfunnsansvar. Rapporten er behandlet og godkjent av styret.

HELSE, MILJØ OG SIKKERHET

Styret er opptatt av at helse, miljø og sikkerhet (HMS) tas hånd om på en måte som skaper høy trivsel og et godt arbeidsmiljø. Helse-, miljø og sikkerhet er like viktig for KONGSBERG som andre forretningsaktiviteter. Et grunnleggende prinsipp er at HMS-arbeidet skal være forebyggende. Styret følger HMS-arbeidet tett, og gjennomgår HMS-rapportene hvert kvartal. I 2017 har det vært gjennomført ulike kampanjer og opplæringstiltak, spesielt innenfor sikkerhet for våre ansatte på reise. Slike tiltak medvirker til og fremmer en god HMS-kultur. Risikoanalyser gjennomføres regelmessig og er en viktig del av det forebyggende HMS-arbeidet.

Nedgangen i antall arbeidsrelaterede hendelser med og uten fravær ("TRI") har fortsatt i 2017 fra 3,5 i 2016 til 3,2. Antall registrerte hendelser som medførte fravær har hatt en nedgang fra 40 til 31. Det er fortsatt et lavt sykefravær i konsernet, 2,3 prosent (2,5 prosent i 2016), og for virksomheten i Norge er det samme nivået fra 2016 på 2,8 prosent opprettholdt. Det arbeides systematisk med

oppfølging av sykemeldte, med spesielt fokus på å få langtidssykemeldte raskere tilbake i jobb. Ytterligere detaljer om bærekraftige nøkkeltall innen HMS finnes i konsernets bærekraftrapport, side 70.

Alle medarbeidere i Norge har tilgang til bedriftshelse-tjeneste. I de utenlandske virksomhetene varierer dette i tråd med lokal praksis og lovgivning. KONGSBERG har mange medarbeidere ansatt utenfor Norge, 35 prosent ved utgangen av 2017. Dette krever stor oppmerksomhet og innsikt i problemstillinger knyttet til helse, miljø og sikkerhet i de aktuelle land.

KLIMA OG MILJØ

Klima- og miljøregnskapet gir en oversikt over KONGSBERGs forbruk av energi, utslipp av klimagassen CO₂ og avfallshåndtering. Konsernets største positive bidrag i forhold til klimautfordringene er at et økende antall av våre produkter og løsninger på forskjellig vis bidrar til reduserte utslipp for våre kunder. Dette er et sentralt tema i vår strategi for bærekraft som vi utarbeidet i 2016.

Klimaregnskapet viser at utslipp av CO₂ er redusert med 3 prosent fra 2016 til 2017 totalt sett (15 prosent fra 2015 til 2016), men er nokså stabilt målt i forhold til omsetning og antall ansatte.

En detaljert oversikt over klima- og miljøregnskapet for 2017 finnes i konsernets bærekraftrapport for 2017, [sidene 65–71](#).

Konsernet har vedtatt et mål om å redusere utslipp av klimagassen CO₂ med 20 prosent relativt i forhold til omsetningen innen utgangen av 2020, med basis i tall per 31.12.15. Det er ikke rapportert alvorlige hendelser knyttet til forurensing av miljøet i 2017.

PERSONAL OG ORGANISASJON

Antall medarbeidere	31.12.17	31.12.16
Kongsberg Defence & Aerospace	2 421	2 437
Kongsberg Maritime	3 819	4 157
Øvrige	590	565
Totalt i konsernet	6 830	7 159
Andel utenfor Norge	35 %	36 %

KONGSBERG har en unik og sterk kultur som er utviklet over mange år.

Ledelse i KONGSBERG handler om å skape verdier og å oppnå resultater gjennom andre. Nøkkelen til suksess ligger i kombinasjonen av godt lederskap og dedikerte medarbeidere. Lederen skal utøve sitt lederskap basert på våre verdier, etiske retningslinjer og ledelsesprinsipper. Med bakgrunn i dette har vi implementert ledelsesutviklingsprogrammet, ▶

- Leadership@KONGSBERG, som skal bidra til å tydeliggjøre og kvalitets-sikre prosesser for målsetting, måloppfølging og evaluering.

En viktig forutsetning for å lykkes langsiktig er at KONGSBERG forvalter medarbeidernes kompetanse på en god måte. Konsernet arbeider med økt utveksling av kunnskap og medarbeidere mellom forretningsområdene. Gode arbeidsprosesser og utviklingsmuligheter er viktige virkemidler for å rekruttere og beholde gode medarbeidere. KONGSBERG legger stor vekt på kompetanseutvikling, og arbeider kontinuerlig med å videreutvikle våre ansatte. 64 prosent av de ansatte i KONGSBERG har høyere utdanning.

I samarbeid med utdanningsselskapet Kongsberg Technology Training Centre AS, hvor KONGSBERG er deleier, utdanner konsernet fagarbeidere innenfor flere fagområder. I 2017 var det totalt 33 lærlinger. I tillegg legger konsernet til rette for, og stimulerer til, at egne ansatte kan ta

fagbrev som privatist, såkalt praksiskandidat.

Samarbeidet med medarbeidernes fagforeninger og organisasjoner gjennom de etablerte samarbeids- og representasjonsordningene er godt, og gir verdifulle bidrag til å møte konsernets utfordringer på en konstruktiv måte.

MANGFOLD

Mangfold og likestilling er verdiskapende og gir økt konkurransekraft. Det bidrar til å øke evnen til fornyelse og bedre beslutninger. Derfor jobber vi systematisk og målrettet med å rekruttere, utvikle og beholde personer med variasjon i etnisk bakgrunn, nasjonal opprinnelse, hudfarge, språk, religion, livssyn, alder og kjønn

Totalt 1.468 (21,5 prosent) av de ansatte er kvinner, og tre av fem aksjonærvalgte medlemmer i styret er kvinner. Per 31.12.17 inngår tre kvinner i konsernledelsen.

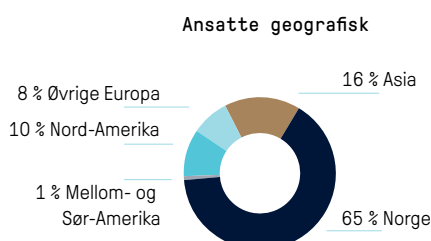
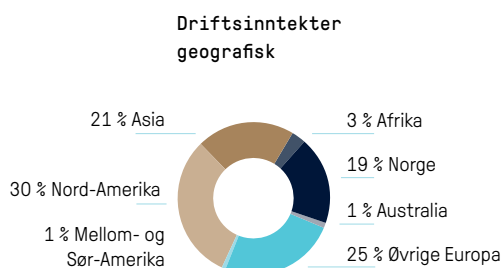
Selskapet er opptatt av å fremme likestilling og hindre forskjellsbehandling i strid med lov om likestilling mellom kjønnene. Det er etablert mål på kort og lang sikt for å bidra til å øke kvinneandel i konsernet, både i forhold til ansettelser og lederstillinger. I den grad det er mulig, søker KONGSBERG å tilpasse arbeidsforholdene, slik at også personer med nedsatt funksjonsevne kan ta arbeid i bedriften. Mangfold følges særlig opp av styrets kompensasjonsutvalg. Styret vurderer at konsernet er i overensstemmelse med gjeldende regelverk på området.

EIERSTYRING OG SELSKAPSLEDELSE

KONGSBERG har som mål å ivareta og øke interessentenes verdier gjennom å drive lønnsom, vekstorientert industriell utvikling i et langsiktig og internasjonalt perspektiv. God eierstyring og selskapsledelse skal redusere risikoen ved virksomheten, samtidig som konsernets ressurser skal utnyttes på en effektiv og bærekraftig måte, og gjennom dette sikre størst mulig verdiskaping. Verdiene som skapes, skal komme aksjeeiere, medarbeidere, kunder og samfunnet til gode.

Styret legger vekt på at konsernets styringsdokumenter gjennomgås årlig og oppdateres, slik at de i størst mulig grad er i overensstemmelse med "Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse".

I henhold til regnskapsloven § 3-3b, skal selskapet utarbeide en redegjørelse om foretaksstyring. Redegjørelsen vil, i henhold til allmennaksjeloven § 5-6, bli gjenstand for behandling på ordinær generalforsamling. Redegjørelsen på sidene 78–88, er basert på siste reviderte utgave av anbefalingen av 30.10.14.

► LØNN OG ANNEN GODT- GJØRELSE TIL LEDEDE ANSATTE

Styret har et eget kompensasjonsutvalg som blant annet behandler alle vesentlige forhold knyttet til lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte før formell styrebehandling og beslutning. I tråd med norsk aksjelovgivning har styret også utarbeidet en egen erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte, tatt inn i note 27 i regnskapet.

ÅRSRESULTAT OG DISPONERING

Morselskapet Kongsberg Gruppen ASA hadde i 2017 et årsresultat på NOK 638 millioner. Styret foreslår følgende disponeringer i Kongsberg Gruppen ASA:

Utbytte	NOK	450 millioner
Til annen egenkapital	NOK	188 millioner
Totalt disponert	NOK	638 millioner

Forslaget til utbytte utgjør 81,2 prosent av konsernets ordinære årsresultat.

FORTSATT DRIFT

I samsvar med regnskapsloven § 3-3a bekreftes det at forutsetningene om fortsatt drift er til stede. Fremtidige resultatprognoser og konsernets langsiktige strategiske prognoser ligger til grunn for dette. Konsernet er i en god økonomisk og finansiell stilling.

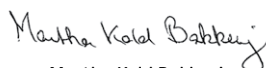
Kongsberg, 15. mars 2018

Eivind Reiten
Styrets leder

Irene Waage Basili
Styrets nestleder

Martha Kold Bakkevig
Styremedlem

Morten Henriksen
Styremedlem

Anne-Grete Strøm-Erichsen
Styremedlem

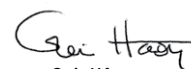
Sigmund Ivar Bakke
Styremedlem

Elisabeth Fossan
Styremedlem

Helge Lintvedt
Styremedlem

Geir Håøy
Konsernsjef

Årsregnskap og noter

Side

Side

KONGSBERG (KONSERN)

106	<u>Resultatregnskap 1.1.-31.12.</u>
107	<u>Oppstilling over totalresultat for perioden 1.1.-31.12.</u>
108	<u>Oppstilling over finansiell stilling per 31.12.</u>
109	<u>Oppstilling over endring i egenkapital 1.1.-31.12.</u>
110	<u>Kontantstrømoppstilling 1.1.-31.12.</u>
111	<u>Noter</u>
111	1 <u>Generell informasjon</u>
111	2 <u>Grunnlag for utarbeidelse av konsernregnskapet</u>
112	3 <u>Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper</u>
119	4 <u>Virkelig verdi</u>
119	5 <u>Styring av kapital og finansiell risiko</u>
121	6 <u>Driftssegmenter</u>
124	7 <u>Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper</u>
125	8 <u>Anleggskontrakter under utførelse</u>
126	9 <u>Varelager</u>
126	10 <u>Personalkostnader</u>
126	11 <u>Pensjoner</u>
131	12 <u>Eiendom, anlegg og utstyr</u>
132	13 <u>Immaterielle eiendeler</u>
133	14 <u>Test av verdifall på goodwill</u>
135	15 <u>Finansinntekter og finanskostnader</u>
135	16 <u>Skatt</u>
137	17 <u>Resultat per aksje</u>
137	18 <u>Andre langsiktige eiendeler</u>
137	19 <u>Fordringer og kredittrisiko</u>
139	20 <u>Finansielle instrumenter</u>
139	A) <u>Derivater</u>
139	B) <u>Valutarisiko og -sikring</u>
141	C) <u>Kontantstrømsikringer</u>
142	D) <u>Renterisiko knyttet til lån</u>
144	E) <u>Likviditetsrisiko</u>
145	F) <u>Oppsummering finansielle eiendeler og forpliktelser</u>
146	G) <u>Vurdering av virkelig verdi</u>
146	H) <u>Estimatusikkerhet</u>
146	21 <u>Betalingsmidler</u>
147	22 <u>Aksjekapital</u>
148	23 <u>Avsetninger</u>
149	24 <u>Andre kortsiktige forpliktelser</u>
150	25 <u>Pantstillelser og garantier</u>
150	26 <u>Salg og tilbakeleie</u>

151	27 <u>Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte</u>
153	28 <u>Godtgjørelse til ledelsen og styret</u>
155	29 <u>Godtgjørelse til revisor</u>
155	30 <u>Oversikt over konsernselskaper</u>
157	31 <u>Transaksjoner med nærstående parter</u>
157	32 <u>Definisjoner</u>
158	33 <u>Hendelser etter balansedagen</u>

KONGSBERG GRUPPEN ASA

159	<u>Resultatregnskap 1.1.-31.12.</u>
160	<u>Balanse per 31.12.</u>
161	<u>Kontantstrømoppstilling</u>
162	<u>Noter</u>
162	1 <u>Regnskapsprinsipper</u>
163	2 <u>Egenkapitalavstemming</u>
163	3 <u>Aksjer i datterselskap</u>
164	4 <u>Lønnskostnader og godtgjørelser</u>
164	5 <u>Pensjoner</u>
165	6 <u>Skatt</u>
166	7 <u>Rentebærende lån og lånerammer</u>
167	8 <u>Garantier</u>
168	9 <u>Nærstående parter</u>
169	10 <u>Valutasikring</u>
171	11 <u>Betalingsmidler</u>
172	<u>Erklæring til årsregnskap</u>
173	<u>Revisjonsberetning 2017</u>

Resultatregnskap 1.1.-31.12.

KONGSBERG (KONSERN)

<i>NOK millioner</i>	<i>Note</i>	<i>2017</i>	<i>2016</i>
Driftsinntekter	6, 8	14 490	15 845
Sum inntekter		14 490	15 845
Varekostnader	9	(4 417)	(5 260)
Personalkostnader	10, 11	(5 788)	(6 136)
Andre driftskostnader	29	(3 193)	(3 462)
Resultatandel felleskontrollerte ordninger og tilknyttede selskaper	7	187	230
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	6, 32	1 279	1 217
Avskrivninger	6, 12	(353)	(360)
Nedskrivninger eiendom, anlegg og utstyr	6, 12	(40)	(22)
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)	6, 32	886	835
Amortiseringer	6, 13	(114)	(143)
Driftsresultat (EBIT)	6, 32	772	692
Finansinntekter	15	47	197
Finanskostnader	15	(165)	(160)
Resultat før skatt		654	729
Skattekostnad	16	(95)	(78)
Årsresultat		559	651
<i>Hvorav</i>			
Aksjeeiere i morselskapet		554	653
Ikke-kontrollerende interesser		5	(2)
<i>Resultat per aksje i NOK</i>			
– ordinært resultat per aksje / utvannet resultat per aksje	17	4,62	5,44

Oppstilling over totalresultat for perioden 1.1.–31.12.

KONGSBERG (KONSERN)

NOK millioner	Note	2017	2016
Årsresultat		559	651
Spesifikasjon av utvidet resultat			
<i>Poster som vil bli reklassifisert over resultatet i etterfølgende perioder</i>			
Endring virkelig verdi:			
- Kontantstrømsikringer valuta	20C	598	1 029
- Rentebytteavtaler/basis swapper	20C	(89)	34
- Aksjer tilgjengelig for salg		-	(104)
Skatteeffekt kontantstrømsikringer og rentebytteavtaler	16	(124)	(273)
Omregningsdifferanser valuta		211	(266)
Sum poster som blir reklassifisert over resultatet i etterfølgende perioder		596	420
<i>Poster som ikke vil bli reklassifisert over resultatet</i>			
Estimatavvik pensjoner	11	(76)	20
Skatteeffekt på estimatavvik pensjoner	16	18	(5)
Sum poster som ikke vil bli reklassifisert over resultatet		(58)	15
Utvidet resultat for perioden		538	435
Totalresultat for perioden¹⁾		1 097	1 086
<i>Hvorav</i>			
Aksjeeiere i morselskapet		1 092	1 088
Ikke-kontrollerende interesser		5	(2)

1) Totalresultat for perioden er summen av periodens ordinære resultat (årsresultat) og utvidet resultat. Utvidet resultat er tilsvarende summen av de poster som er ført direkte mot egenkapitalen i perioden.

Oppstilling over finansiell stilling per 31.12.

KONGSBERG (KONSERN)

NOK millioner	Note	2017	2016
Eiendeler			
<i>Anleggsmidler</i>			
Eiendom, anlegg og utstyr	12	2 658	2 723
Goodwill	13, 14	1 981	1 998
Andre immaterielle eiendeler	13	822	748
Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper	7	3 358	3 174
Aksjer tilgjengelige for salg		29	35
Andre langsiktige eiendeler	18	175	229
Sum anleggsmidler		9 023	8 907
<i>Omløpsmidler</i>			
Varelager	9	3 961	4 666
Fordringer	19	2 672	3 354
Anleggskontrakter under utførelse, eiendel	8	2 018	2 049
Derivater	20A	213	332
Betalingsmidler	21	2 956	1 888
Sum omløpsmidler		11 820	12 289
Sum eiendeler		20 843	21 196
Egenkapital, forpliktelser og avsetninger			
<i>Egenkapital</i>			
Innskutt kapital		982	982
Andre reserver		435	(160)
Opptjent egenkapital		5 914	5 869
Sum aksjeeiere i morselskapet		7 331	6 691
Ikke-kontrollerende interesser		34	34
Sum egenkapital	22	7 365	6 725
<i>Langsiktige forpliktelser og avsetninger</i>			
Langsiktige rentebærende lån	20D	3 340	3 820
Pensjonsforpliktelse	11	647	467
Avsetninger	23	140	165
Utsatt skatt	16	1 272	1 174
Andre langsiktige forpliktelser		21	24
Sum langsiktige forpliktelser og avsetninger		5 420	5 650
<i>Kortsiktige forpliktelser og avsetninger</i>			
Anleggskontrakter under utførelse, forpliktelse	8	3 389	2 848
Derivater	20A	645	1 277
Avsetninger	23	543	803
Kortsiktig rentebærende gjeld		-	263
Andre kortsiktige forpliktelser	24	3 481	3 630
Sum kortsiktige forpliktelser og avsetninger		8 058	8 821
Sum forpliktelser og avsetninger		13 478	14 471
Sum egenkapital, forpliktelser og avsetninger		20 843	21 196

Kongsberg, 15. mars 2018

Eivind Reiten
Styrets leder

Irene Waage Basili
Styrets nestleder

Martha Kold Bakkevig
Styremedlem

Morten Henriksen
Styremedlem

Anne-Grete Strøm-Erichsen
Styremedlem

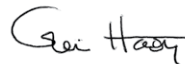
Sigmund Ivar Bakke
Styremedlem

Elisabeth Fossan
Styremedlem

Helge Lintvedt
Styremedlem

Geir Håøy
Konsernsjef

Oppstilling over endring i egenkapital 1.1.-31.12.

KONGSBERG (KONSERN)

		Aksjeeiere i morselskapet						Ikke- kontrolle- rende interesser	Sum egen- kapital	
		Innskutt kapital		Andre reserver		Opptjent egenkapital	Sum			
<i>NOK millioner</i>	<i>Note</i>	<i>Aksje- kapital</i>	<i>Annen innskutt egen- kapital</i>	<i>Sikrings- reserve</i>	<i>Til- gjengelig for salg reserve</i>	<i>Om regnings- differanse</i>				
Egenkapital per 1.1.16		150	832	(1 299)	104	615	5 684	6 086	41	6 127
Årsresultat							653	653	(2)	651
Utvidet resultat				790	(104)	(266)	15	435		435
Transaksjoner med egne aksjer							5	5		5
Utbetalt utbytte	22						(510)	(510)		(510)
Reversering av tidligere års nedskrivning							22	22		22
Utbytte ikke-kontrollerende interesser									(3)	(3)
Omregningsdifferanse ikke- kontrollerende interesser									(2)	(2)
Egenkapital per 31.12.16		150	832	(509)	-	349	5 869	6 691	34	6 725
Egenkapital per 1.1.17		150	832	(509)	-	349	5 869	6 691	34	6 725
Årsresultat							554	554	5	559
Utvidet resultat				385	-	211	(58)	538		538
Transaksjoner med egne aksjer							(2)	(2)		(2)
Utbetalt utbytte	22						(450)	(450)		(450)
Utbytte ikke-kontrollerende interesser									(3)	(3)
Omregningsdifferanse ikke- kontrollerende interesser									(2)	(2)
Egenkapital per 31.12.17		150	832	(124)	-	560	5 913	7 331	34	7 365

Kontantstrømoppstilling 1.1.-31.12.

KONGSBERG (KONSERN)

<i>NOK millioner</i>	<i>Note</i>	<i>2017</i>	<i>2016</i>
Årsresultat		559	651
Avskrivninger/nedskrivninger på eiendom, anlegg og utstyr	12	393	382
Amortiseringer/nedskrivninger på immaterielle eiendeler	13	114	143
Netto finansposter	15	118	(37)
Skattekostnad	16	95	78
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer		1 279	1 217
<i>Justert for</i>			
Endring i anleggskontrakter under utførelse, eiendel		48	516
Endring i anleggskontrakter under utførelse, forpliktelse		541	112
Endring i andre kortsiktige forpliktelser		240	(664)
Endring i varelager		705	(530)
Endring i fordringer		303	716
Endring i avsetninger og andre tidsavgrensninger		(114)	(440)
Betalte skatter		(103)	(118)
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter		2 899	809
<i>Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter</i>			
Salg av eiendom, anlegg og utstyr	12	11	28
Kjøp av eiendom, anlegg og utstyr	12	(339)	(641)
Aktivert egenutviklet immaterielle eiendeler (F&U)	13	(187)	(266)
Avgang/kjøp av immaterielle eiendeler	13	(2)	5
Oppgjør ved kjøp av datterselskaper og tilknyttede selskaper		(11)	(2 786)
Salg av aksjer holdt for salg	23		317
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		(528)	(3 343)
<i>Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter</i>			
Opptak av rentebærende lån	20D	-	3 252
Nedbetaling av rentebærende lån	20D	(740)	-
Betalte renter		(110)	(60)
Transaksjoner med egne aksjer	22	(18)	(12)
Transaksjoner med ikke-kontrollerende eierinteresser		(3)	(3)
Utbetalt utbytte	22	(448)	(509)
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		(1 319)	2 668
Sum kontantstrøm		1 052	134
Effekt av valutakursendringer på betalingsmidler		16	(53)
Netto endring betalingsmidler		1 068	81
Betalingsmidler ved begynnelsen av året		1 888	1 807
Betalingsmidler ved årets slutt	21	2 956	1 888

Noter

KONGSBERG (KONSERN)

1 GENERELL INFORMASJON

Kongsberg Gruppen ASA er et allmennaksjeselskap som har sitt hovedkontor i Kongsberg, Norge. Selskapets aksjer omsettes på Oslo Børs. Kongsberg Gruppens konsernregnskap for regnskapsåret 2017 ble godkjent i styremøte den 15.3.18. Konsernregnskapet for 2017 inkluderer morselskapet og datterselskaper (samlet referert til som "KONGSBERG" eller "konsernet") samt konsernets andeler i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter.

2 GRUNNLAG FOR UTARBEIDELSE AV KONSERNREGNSKAPET

Konsernregnskapet er presentert i norske kroner (NOK), og alle tall er oppgitt i hele millioner, bortsett fra der hvor annet er angitt.

Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med EU-godkjent International Financial Reporting Standards (IFRS) og tilhørende fortolkninger, samt de ytterligere norske opplysningskrav som følger av regnskapsloven. Konsernregnskapet er utarbeidet basert på historisk kost med unntak for følgende eiendeler og forpliktelser:

- Finansielle derivater (valutaterminkontrakter, valutaopsjoner og rentebytteavtaler), som er verdsatt til virkelig verdi
- Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg, som er verdsatt til virkelig verdi

Estimatusikkerhet og vurdering av regnskapsprinsipper

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet har selskapets ledelse benyttet estimater basert på skjønn og forutsetninger som er vurdert å være realistiske basert på erfaring og markedsforhold. Det vil kunne oppstå situasjoner som kan føre til endrede estimater og forutsetninger, som igjen vil påvirke selskapets eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader. Estimatenes vurderes fortløpende og innregnes i perioden hvor de oppstår. Ved utarbeidelse av det konsoliderte årsregnskapet har ledelsen også gjort enkelte vesentlige vurderinger basert på skjønn knyttet til anvendelse av regnskapsprinsippene. For nærmere informasjon om estimatusikkerhet og områder for anvendelse av skjønn, som kan medføre en vesentlig endring av beløpene innen neste regnskapsperiode, henvises det til følgende noter:

- [Note 3 C](#) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Inntektsføring"
- [Note 3 F](#) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Immaterielle eiendeler" og [note 13](#) "Immaterielle eiendeler"
- [Note 3 H](#) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Leieavtaler, salg og tilbakeleie"
- [Note 3 J](#) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Finansielle instrumenter" og [note 20](#) "Finansielle instrumenter"
- [Note 8](#) "Anleggskontrakter under utførelse"
- [Note 11](#) "Pensjoner"
- [Note 14](#) "Test av verdifall på goodwill"
- [Note 19](#) "Fordringer og kreditrisiko"
- [Note 23](#) "Avsetninger"

3 SAMMENDRAG AV VESENTLIGE REGNSKAPSPRINSIPPER

A) Konsolidering

Datterselskaper

Datterselskaper er alle enheter som konsernet har kontroll over. Kontroll over en enhet oppstår når konsernet er utsatt for variabilitet i avkastningen fra en enhet og har evne til å påvirke denne avkastningen gjennom sin innflytelse over enheten. Datterselskap konsolideres fra den dagen kontroll oppstår, og dekonsolideres når kontroll opphører.

Ved kjøp av datterselskaper innregnes disse til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet. Virkelig verdi henføres til identifiserte eiendeler, gjeld og betingede forpliktelser. Merverdi som ikke kan henføres til bestemte eiendeler, er oppført som goodwill. Ved kjøp av nye datterselskaper innregnes resultat, eiendeler og forpliktelser i konsernregnskapet fra oppkjøpstidspunktet. Oppkjøpstidspunktet er det tidspunktet hvor KONGSBERG oppnår kontroll over det oppkjøpte selskapet. Normalt vil kontroll oppnås når alle betingelser i avtalen er oppfylt. Eksempler på betingelser kan være godkjenning av styret, generalforsamling eller godkjenning fra konkurransemyndighetene. Ved trinnvise oppkjøp legges verdiene ved tidspunkt for kontroll til grunn. Goodwill beregnes på tidspunktet når kontroll oppnås. Ved oppkjøp hvor det foreligger ikke-kontrollerende eierinteresser blir goodwill i de fleste tilfeller avgrenset til KONGSBERG sin andel.

Betinget vederlag som skal utbetales på et senere tidspunkt dersom gitte forutsetninger ved oppkjøpet oppfylles, blir innregnet til virkelig verdi på oppkjøpstidspunktet. Etterfølgende endringer i virkelig verdi av betinget vederlag klassifisert som en eiendel eller forpliktelse blir innregnet i tråd med IAS 39 i årsresultatet. Transaksjonsutgifter som påløper i sammenheng med virksomhetssammenslutningen, kostnadsføres fortløpende.

Selskap som inngår i konsernet, fremgår av [note 30](#) "Oversikt over konsernselskaper".

Felleskontrollerte ordninger

Etter IFRS 11 skal investeringer i felleskontrollerte ordninger klassifiseres enten som felleskontrollerte driftsordninger eller felleskontrollerte virksomheter avhengig av de avtalemessige rettighetene og forpliktelsene til hver enkelt investor. KONGSBERG har vurdert sine felleskontrollerte ordninger og kommet til at de er felleskontrollerte virksomheter. Felleskontrollerte virksomheter regnskapsføres ved bruk av egenkapitalmetoden.

Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er enheter hvor konsernet har betydelig innflytelse, men ikke kontroll over den finansielle og operasjonelle styringen (normalt ved eierandel mellom 20 % og 50 %). Betydelig innflytelse er makt til å delta i finansielle og driftsmessige prinsipp-avgjørelser i selskapet, men hvor KONGSBERG likevel ikke har kontroll eller felleskontroll. Ved eierandel under 20 % må det, for å kunne behandles som tilknyttet selskap, klart demonstreres at betydelig innflytelse foreligger, for eksempel gjennom aksjeeieravtaler. Konsernregnskapet inkluderer konsernets andel av resultat fra tilknyttede selskaper innregnet etter egenkapitalmetoden fra det tidspunkt betydelig innflytelse oppnås og inntil slik innflytelse opphører. Når konsernets andel av negativt resultat overstiger verdi av investeringen, reduseres balanseført verdi av investeringen til null og innregning av ytterligere negativt resultat opphører. Unntaket er de tilfeller hvor konsernet har forpliktelse til å dekke negative resultater.

Eliminering av transaksjoner

Kjøp, salg, mellomværende og urealiserte gevinster oppstått ved transaksjoner mellom konsern- og tilknyttede selskaper blir eliminert ved konsolidering. Urealisert tap elimineres tilsvarende såfremt dette ikke er et verdifall som krever innregning i konsernregnskapet.

Ikke-kontrollerende interesser

Ikke-kontrollerende interesser er inkludert i konsernets egenkapital på egen linje og andel av resultatet er inkludert i årets resultat. Ikke-kontrollerende interesser omfatter andel av virkelig verdi av datterselskapet inkludert andel av identifiserte merverdier på oppkjøpstidspunktet. Andel av totalresultatet henføres selv om dette medfører en negativ ikke-kontrollerende interesse.

B) Utenlandsk valuta

Konsernregnskapet presenteres i norske kroner, som også er morselskapets funksjonelle valuta. Hver enhet i konsernet vurderer sin funksjonelle valuta, og hver transaksjon i regnskapet til de enkelte enhetene blir målt i enhetens funksjonelle valuta. Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til funksjonell valuta på transaksjonstidspunktet. Anleggskontrakter sikres og inntektsføres basert på sikret kurs. Kundefordringer, andre fordringer, leverandørgjeld og andre forpliktelser i utenlandsk valuta er omregnet til balansedagens kurs, og valutakursdifferansene er innregnet i resultatet. Differanser som oppstår ved omregning av kontantstrømsikringer, og som tilfredsstillende kriteriene for sikringsbokføring, er innregnet som endring i virkelig verdi på kontantstrømsikringer i utvidet resultat. Når kontantstrømsikringene realiseres blir effektene tatt over årsresultatet. Se også 3 J "Finansielle instrumenter".

Gvinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta, som er en del av varekretsløpet, inngår i driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer. Øvrige gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta er klassifisert som finansinntekter eller -kostnader.

Omregning av utenlandske datterselskaper

Eiendeler og forpliktelser i utenlandske virksomheter, med annen funksjonell valuta enn norske kroner, omregnes til norske kroner med valutakurs på balansedagen. Inntekter og kostnader omregnes månedlig basert på gjennomsnittskurser. Omregningsdifferanser innregnes i utvidet resultat. Når en utenlandsk virksomhet avhendes på en slik måte at KONGSBERG ikke lenger har kontroll, resultatføres akkumulerte omregningsdifferanser og reverseres samtidig i utvidet resultat. Delvis avhendelse av datterselskaper, gitt fortsatt kontroll fra konsernets side, gir ingen resultat føring av omregningsdifferanser.

C) Inntektsføring

KONGSBERG skiller med hensyn til inntektsføring mellom anleggskontrakter/systemleveranser, varer/standardproduksjon/tjenester og lisenssalg med tilhørende tjenester.

Anleggskontrakter/systemleveranser

En betydelig del av KONGSBERGs aktivitet består av utvikling og produksjon av produkter og systemer på basis av inngåtte kontrakter.

En anleggskontrakt er en kontrakt som er fremforhandlet for tilvirkning av en eiendel eller en kombinasjon av eiendeler som er tett relatert eller innbyrdes avhengige. KONGSBERG har lagt følgende kriterier til grunn for at det skal være en anleggskontrakt:

1. Bindende avtale som er forhandlet individuelt og som hensyn tar kundens spesielle krav
2. Tilvirket spesielt basert på kundens spesifisering som medfører individuell design og/eller utvikling
3. Kontrakten er rettsgyldig og kansellering vil medføre at kunden som et minimum dekker påløpte kostnader knyttet til tilvirkningen
4. Tilvirkningen foregår over flere regnskapsperioder

Kontrakter som ikke oppfyller definisjonen av anleggskontrakt inntektsføres på leveransetidspunktet.

Inntekter og forventet kontrakts fortjeneste fra en anleggskontrakt innregnes i regnskapet i takt med prosjektets fullføringsgrad. Fullføringsgrad fastsettes normalt på grunnlag av påløpte kostnader i forhold til forventede totale kostnader eller på grunnlag av påløpte timer målt mot totalt forventet timeforbruk. Andre fremdriftsmål benyttes dersom dette gir et bedre bilde av fremdriften og verdiskapingen i prosjektet.

Opparbeidet verdi på kontrakter under utførelse inngår i driftsinntekter. I oppstilling over finansiell stilling er opparbeidet verdi som ikke er fakturert, presentert i "Anleggskontrakter under utførelse, eiendel". Opparbeidet verdi beregnes basert på fullføringsgraden og er fastsatt som påløpte tilvirkningskostnader med tillegg av andel av opptjent kontrakts fortjeneste. Tilvirkningskostnadene omfatter direkte lønn, direkte materialer og en forholdsmessig andel av indirekte kostnader som kan henføres til kontraktene. Generelle utviklingskostnader, salgskostnader og felles administrasjonskostnader inngår ikke i tilvirkningskostnadene.

Innregnet opptjent kontrakts fortjeneste er en forholdsmessig andel av forventet total kontrakts fortjeneste ut ifra fullføringsgrad. Dersom kontraktsfortjenesten ikke kan estimeres med rimelig grad av sikkerhet, inntektsføres prosjektet uten fortjeneste inntil pålitelige estimater foreligger. Når en anleggskontrakt forventes å gi tap, kostnadsføres hele tapet umiddelbart. En anleggskontrakt forventes å gi tap når forventede kostnader overstiger forventede inntekter i kontrakten.

Balansført verdi av anleggskontrakter presenteres i oppstilling over finansiell stilling basert på en vurdering av den enkelte anleggskontrakts finansielle status. Klassifiseringen gjøres kontrakt for kontrakt med mindre det foreligger en avtale om motregning. I så fall kan de aktuelle kontraktene sees i sammenheng. For hver enkelt anleggskontrakt nettes samtlige balanseposter mot hverandre slik at nettoeksponeringen på den enkelte anleggskontrakt i konsernregnskapet presenteres på en linje i oppstilling over finansiell stilling. Den enkelte anleggskontrakt presenteres da enten som "anleggskontrakter under utførelse, eiendel", eller som "anleggskontrakt under utførelse, forpliktelse". Kundefordringer knyttet til anleggskontrakter nettes mot balansepostene i den grad anleggskontrakten har bokført forskudd (fakturering overstiger akkumulerte inntekter) slik at balansepostene kun vil inneholde faktisk mottatte forskudd.

Kontraktsfestede tilleggsytelser og estimerte tilleggskostnader inkluderes i den opprinnelige prosjektkalkylen og inntektsføres i takt med hovedkontrakten. Anleggskontrakter som består i å levere en eller flere like leveranser, innregnes med felles kontrakts fortjeneste og felles fullføringsgrad dersom de er inngått i en kontrakt, eller i flere kontrakter inngått med samme kjøper på samme tidspunkt, og hvor de enkelte leveranser ikke kunne ha vært forhandlet hver for seg til de samme betingelser. I særskilte tilfeller vil arbeid på prosjekter bli påbegynt og kostnader balansført uten at det foreligger inngåtte kontrakter med kunder. Dette forutsetter at det er overveiende sannsynlighet for kontraktsinngåelse.

Varer/standardproduksjon/tjenester

Ordinært varesalg og standard produksjon, som ikke er en del av en anleggskontrakt, innregnes i takt med opptjeningen som normalt er ved leveranse. Leveranse anses gjennomført når kunden overtar kontroll og risiko for en levert vare.

I tillegg til overtakelse av kontroll og risiko må det være sannsynlig at vederlaget vil inndrives, og at inntekten kan måles pålitelig. Innregningen måles til virkelig verdi av mottatt vederlag eller fordring. Tjenester som leveres, og som ikke er en del av en anleggskontrakt eller lisenssalg, inntektsføres etter hvert som tjenesten leveres.

Lisensinntekter

Konsernet har også salg av lisenser for bruk av programvare. Lisensinntekter blir inntektsført i takt med opptjeningen som normalt er når programvaren er levert til kunden. Leveransetidspunktet defineres som det tidspunktet hvor kontroll og risiko er overført til kunden.

Hvis salget av lisensen er betinget av aksept fra kunden, vil ikke lisensinntektene bli innregnet før kunden har akseptert. Når det blir utført tilpasninger eller tilleggsarbeid i tilknytning til lisenssalget, blir det samlede vederlag inklusive vederlaget for lisensen inntektsført i takt med leveransen.

Vedlikeholdstjenester og service/supporttjenester blir inntektsført etter hvert som tjenesten utføres, eller lineært over den perioden tjenesten utføres.

Kombinerte leveranser for varer, tjenester og lisenssalg

Innregningskriteriene anvendes separat for hver transaksjon. Ved tilfeller hvor det er kombinerte leveranser med ulike innregningskriterier, blir de ulike elementene identifisert og inntektsført separat. Ved salg av varer med tilhørende vedlikeholdstjeneste vil varene inntektsføres ved levering, mens vedlikeholdstjenestene inntektsføres over den perioden tjenesten utføres.

Når det foreligger markedspriser for de ulike elementene som leveres, vil inntekten baseres på disse prisene. Inntekt for lisensen vil bli innregnet ved levering. For service og vedlikehold vil fastsatt inntekt på tjenesten bli utsatt og innregnet lineært over den perioden service og vedlikehold utføres.

Ved salg av ulike elementer hvor det ikke foreligger markedspris, har KONGSBERG følgende prinsipp for innregning og måling av inntekten:

- Identifisering av de ulike elementene som leveres, for eksempel lisens, service, vedlikehold og konsulenttjenester:
 - Forventet kostnad estimeres for service, vedlikehold og konsulenttjenester. Videre estimeres en rimelig fortjenestemargin på de ulike elementene, og forutsetninger for estimeringen er konsistent fra periode til periode. Lisensinntekt estimeres som kontraktssum redusert med service, vedlikehold og konsulenttjenester sin estimerte andel av kontraktssummen.
 - Estimert kostnad pluss fortjenestemargin blir utsatt inntekt og innregnes lineært i den perioden tjenestene utføres.
 - Lisensinntekt innregnes ved levering.

D) Skatter

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endringen i utsatt skatt. Eiendeler og forpliktelser ved utsatt skatt beregnes ved å ta utgangspunkt i midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige balanseverdier ved periodens slutt (gjeldsmetoden). Det er beregnet utsatt skatt av netto skatteøkende midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige

og skattemessige balanseverdier etter utligning av skattereduserende midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring dersom dette tilfredsstillende kravene i IAS 12.71.

For anleggskontrakter er det lagt til grunn at skattemessig inntektsføring først skal finne sted når kontroll og risiko overdras til kunden, og KONGSBERG har endelig krav på vederlaget i kontrakten. KONGSBERG har store og langsiktige pågående kontrakter og derav oppstår ofte betydelige skattøkende midlertidige forskjeller.

Eiendel ved utsatt skatt er bare innregnet i den utstrekning det er sannsynlig at det vil foreligge en fremtidig skattepliktig inntekt som den skattereduserende forskjellen kan utnyttes mot. Eiendel ved utsatt skatt er vurdert for hver periode og vil bli fraregnet dersom det ikke lenger er sannsynlig at skattefordelen vil bli realisert.

E) Finansinntekter og finanskostnader

Finansinntekter består av renteinntekter, utbytte, valutagevinster, gevinst ved realisasjon av "Aksjer tilgjengelig for salg" og andre finansinntekter. Renteinntekter innregnes etter hvert som de påløper ved bruk av effektiv rente metode, mens utbytte blir innregnet på dato for beslutning i generalforsamlingen som vedtar utbytte.

Finanskostnader består av rentekostnader, valutatap, nedskrivning på "Aksjer tilgjengelig for salg," tap ved realisasjon av "Aksjer tilgjengelig for salg" og andre finanskostnader. Rentekostnader innregnes etter hvert som de påløper ved bruk av effektiv rente metode.

F) Immaterielle eiendeler

Goodwill

Goodwill oppstår ved kjøp av virksomhet (virksomhetssammenslutning) og avskrives ikke. Goodwill innregnes i oppstilling over finansiell stilling til anskaffelseskost, fratrukket eventuelle akkumulerte nedskrivninger. Goodwill genererer ikke kontantstrømmer uavhengig av andre eiendeler eller grupper av eiendeler, og tilordnes til de kontantstrømgenererende enheter som forventes å ha fordel av synergieffekter av sammenslutningen som ga opphavet til goodwill. Kontantstrømgenererende enheter som er tilordnet goodwill testes årlig for verdifall ved årets slutt eller oftere dersom det er indikasjoner for verdifall.

Goodwill testes for verdifall ved å beregne gjenvinnbart beløp til den kontantstrømgenererende enheten eller gruppe av kontantstrømgenererende enheter som goodwill er tilordnet og som følges opp av ledelsen. Gruppen av kontantstrømgenererende enheter er i alle tilfeller ikke større enn et driftssegment definert i henhold til IFRS 8 Driftssegmenter.

Verdifall beregnes ved å sammenligne gjenvinnbart beløp med den enkelte kontantstrømgenererende enhets balanseførte verdi. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av bruksverdi og netto salgsverdi. Konsernet benytter bruksverdi for å fastsette gjenvinnbart beløp av de kontantstrømgenererende enhetene. I vurdering av bruksverdi er forventet fremtidig kontantstrøm diskontert til nåverdi ved å benytte en diskonteringsrente for skatt som reflekterer markedets avkastningskrav for den aktuelle kontantstrømgenererende enheten. Dersom bruksverdi av den kontantstrømgenererende enheten er lavere enn balanseført verdi, reduserer nedskrivningene regnskapsført verdi av goodwill og deretter balanseført verdi av enhetens øvrige eiendeler forholdsmessig basert på balanseført verdi av de enkelte eiendelene. Nedskrivninger av goodwill kan ikke reverseres i en senere periode dersom gjenvinnbart beløp av den kontantstrømgenererende enheten øker. Eventuelt verdifall innregnes som nedskrivninger i

resultatregnskapet. Nedskrivningstesting av goodwill er beskrevet i note 14 "Test av verdifall på goodwill".

Se også note 3 I "Sammenheng av vesentlige regnskapsprinsipper – Verdifall på ikke-finansielle eiendeler".

Utvikling

Utgifter knyttet til utviklingsaktiviteter, herunder utviklingsprosjekter i utviklingsfasen, blir balanseført dersom utviklingsaktiviteten eller utviklingsprosjektet tilfredsstillende definerte krav til balanseføring. Utvikling omfatter aktiviteter knyttet til plan eller design for produksjon av nye eller vesentlig forbedrede materialer, innretninger, produkter, prosesser, systemer eller tjenester før kommersiell produksjon eller bruk kommer i gang. I vurderingen av om det er utvikling av et nytt system, ny funksjonalitet eller modul må det som utvikles kunne operere uavhengig av eksisterende systemer/produkter som selges. KONGSBERG har vurdert kriterier for vesentlig forbedring til å være en økning på mer enn 20 % av verdien fra før utviklingen eller i forhold til gjenanskaffelseskost for systemet. Balanseføring forutsetter at utviklingskostnader kan bli målt pålitelig, at produktet eller prosessen er teknisk og kommersielt gjennomførbare, fremtidige økonomiske fordeler er sannsynlige og at KONGSBERG har til hensikt, og har tilstrekkelige ressurser til å fullføre utviklingen, samt til å bruke eller selge eiendelen. Andre utviklingskostnader kostnadsføres etter hvert som de påløper.

Når kriterier for balanseføring er oppfylt, vil kostnader som påløper balanseføres. Kostnadene inkluderer materialkostnader, direkte lønnskostnader og en andel av indirekte kostnader som er direkte henførbare til utviklingen.

Når utviklingskostnader innregnes i oppstilling over finansiell stilling, gjøres dette til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte amortiseringer og tap ved verdifall. Amortiseringer fastsettes basert på forventet utnyttbar levetid. Hovedregelen er lineær amortisering. Gjenværende forventet utnyttbar levetid og forventet utrangingsverdi vurderes hvert år.

Beregning av økonomiske fordeler gjennomføres basert på de samme prinsipper og metoder som ved test for verdifall. Beregningen baseres på langtidsbudsjetter som styret har godkjent. For nærmere redegjørelse om beregning se note 14 "Test av verdifall på goodwill".

Vurdering av oppfyllelse av kriteriene for balanseføring av utviklingskostnader skjer i takt med fremdriften i pågående utviklingsprosjekter. Underveis i utviklingsfasen besluttes det, basert på teknisk suksess og markedsvurderinger, om man skal ferdigstille utviklingen og starte innregning i oppstilling over finansiell stilling.

Vedlikehold

Vedlikehold er det arbeid som må utføres på produktene eller systemene for å sikre forventet økonomisk utnyttbar levetid. Gjennomføres det en vesentlig forbedring på produktet eller systemet som for eksempel medfører at livssyklusen forlenges, eller at kunden er villig til å betale mer for forbedringen, er dette å anse som utvikling og skal innregnes i oppstilling over finansiell stilling. Utgifter knyttet til vedlikehold kostnadsføres når de påløper.

Teknologi og andre immaterielle eiendeler

Teknologi og andre immaterielle eiendeler som er kjøpt og som har bestemt utnyttbar levetid, måles til anskaffelseskost med fradrag for akkumulerte amortiseringer, samt akkumulert nedskrivning ved verdifall.

Amortiseringer fastsettes basert på forventet utnyttbar levetid, og hovedregelen er lineær amortisering. Forventet utnyttbar levetid og fastsettelse av amortiseringstakt vurderes hver periode.

G) Eiendom, anlegg og utstyr

Eiendom, anlegg og utstyr regnskapsføres til anskaffelseskost fratrukket akkumulerte avskrivninger og nedskrivning ved verdifall. Anskaffelseskost inkluderer utgifter som er direkte henførbare til kjøp av eiendelene. Eiendom, anlegg og utstyr avskrives lineært over forventet utnyttbar levetid. Når enkeltdele av en eiendom, et anlegg eller utstyr har ulik utnyttbar levetid, og som er betydelig i forhold til enhetens samlede anskaffelseskost, avskrives disse separat. Forventet utrangeringsverdi hensyntas ved fastsetting av avskrivningsplanen.

Gjenværende forventet utnyttbar levetid og forventet utrangeringsverdi vurderes hvert år. Gevinst eller tap ved salg av eiendom, anlegg og utstyr er differansen mellom salgssum og bokført verdi av enheten, og innregnes netto i resultatregnskapet. Utgifter påløpt etter at driftsmidlet er tatt i bruk, slik som løpende vedlikehold, resultatføres, mens øvrige utgifter som forventes å gi fremtidige økonomiske fordeler, og som kan måles pålitelig, blir innregnet i oppstilling over finansiell stilling.

H) Leieavtaler, salg og tilbakeleie

Leieavtaler eller salg med avtale om tilbakeleie hvor KONGSBERG i det vesentligste overtar all risiko og alle fordeler forbundet med eierskap, klassifiseres som finansielle leieavtaler. Ved førstegangsinnregning måles verdien på avtalen til det laveste av virkelig verdi og nåverdi av avtalt minimumsleie og verdien innregnes som en eiendel i oppstilling over finansiell stilling. Samtidig balanseføres leieforpliktelsen som et lån i oppstilling over finansiell stilling. Etter førstegangsinnregning behandles eiendelen etter samme regnskapsprinsipp som for øvrige balanseførte eiendeler i samme kategori, og forpliktelsen nedbetales over avtalens lengde.

Andre leieavtaler er operasjonelle leieavtaler og innregnes ikke i konsernets oppstilling over finansiell stilling. Resultat av en salgs- og tilbakeleietransaksjon som fører til operasjonelle leieavtaler, innregnes umiddelbart ved at eiendelen fraregnes og gevinst eller tap innregnes. Der hvor salgs og tilbakeleieavtalen blir definert å være en tapskontrakt, innregnes nåverdien av det forventede tapet. KONGSBERGS salgs- og tilbakeleieavtaler er vurdert å oppfylle kriteriene for operasjonelle leieavtaler.

I) Verdifall på ikke-finansielle eiendeler

Alle ikke-finansielle eiendeler vurderes for hver rapporteringsperiode om det er indikasjoner for verdifall. Hvis indikasjon for verdifall eksisterer, blir gjenvinnbart beløp beregnet.

Gjenvinnbart beløp av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet er det høyeste av bruksverdi og netto salgsverdi. Bruksverdi er beregnet som nåverdien av fremtidige kontantstrømmer.

I nåverdiregningen benyttes det en diskonteringsrente før skatt, og som reflekterer dagens markedsvurderinger på tidsverdien og den spesifikke risikoen knyttet til eiendelen. Diskonteringssats før skatt er fastsatt ved bruk av iterativ metode.

Et verdifall kan bli innregnet hvis balanseført verdi av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet er større enn gjenvinnbart beløp. En kontantstrømgenererende enhet er den minste identifiserbare gruppen som genererer en inngående kontantstrøm som i det alt vesentlige er uavhengig av andre eiendeler eller grupper. Verdifall relatert til kontantstrømgenererende enheter blir først regnet mot enhetens goodwill, for så å redusere balanseført verdi på de andre

eiendelene i enheten pro rata. Disse eiendelene vil normalt være eiendom, anlegg og utstyr og andre immaterielle eiendeler. Der en enkelteiendel ikke generer selvstendige inngående kontantstrømmer inngår eiendelen i en gruppe av eiendeler som generer uavhengige inngående kontantstrømmer.

Ikke-finansielle eiendeler som har vært gjenstand for verdifall, blir vurdert for hver periode om det foreligger indikasjoner på at verdifallet er redusert eller ikke lenger er til stede. Reversering av tidligere verdifall blir begrenset oppad til den balanseførte verdien eiendelen ville ha hatt etter avskrivninger og amortiseringer hvis ikke verdifall hadde blitt innregnet.

J) Finansielle instrumenter

Finansielle eiendeler og forpliktelser

Finansielle eiendeler og forpliktelser består av derivater, investeringer i aksjer, kundefordringer og andre fordringer, betalingsmidler, finansielle forpliktelser, leverandørgjeld og andre betalingsforpliktelser. Et finansielt instrument blir innregnet når konsernet blir part i instrumentets kontraktsmessige bestemmelser. Finansielle eiendeler og forpliktelser blir ved første gangs innregning vurdert til virkelig verdi pluss direkte henførbare kostnader. Unntaket er finansielle instrumenter hvor endring i virkelig verdi føres over resultatet hvor henførbare kostnader kostnadsføres direkte. Et alminnelig kjøp eller salg av finansielle eiendeler innregnes og fraregnes på avtaletidspunktet. Finansielle eiendeler fraregnes når konsernets rett til å motta kontantstrømmer fra eiendelen utløper, eller når konsernet overfører eiendelen til en annen part og konsernet overfører all risiko og avkastning på eiendelen. Finansielle forpliktelser fraregnes når konsernets plikt spesifisert i kontrakt er oppfylt, utløpt eller kansellert.

Klassifisering

Konsernet klassifiserer finansielle eiendeler og forpliktelser ved første gangs innregning basert på type instrument og intensjonen med instrumentet. Finansielle eiendeler klassifiseres innenfor følgende kategorier:

- i. virkelig verdi over resultatet
- ii. utlån og fordringer
- iii. finansielle eiendeler tilgjengelig for salg
- iv. finansielle forpliktelser

Finansielle derivater inkluderes i kategorien virkelig verdi over resultatet. Derivater med positiv verdi klassifiseres som fordringer og derivater med negativ verdi klassifiseres som forpliktelser med mindre motregning kan finne sted.

Fordringer og forpliktelser knyttet til den løpende driften er vurdert til amortisert kost som i praksis innebærer nominell verdi med avsetning for forventet tap.

Alle aksjer som ikke er datterselskaper, felleskontrollerte eller tilknyttede selskaper i oppstilling over finansiell stilling, er definert under kategorien finansielle instrumenter tilgjengelig for salg. Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg måles til virkelig verdi på balansedagen. Verdiendringer på finansielle eiendeler tilgjengelig for salg innregnes som andre inntekter og kostnader i utvidet resultat. Se note 4 "Virkelig verdi" for nærmere beskrivelse av hvordan virkelig verdi fastsettes for finansielle eiendeler og forpliktelser.

Konsernets finansielle forpliktelser innregnes til amortisert kost med unntak av finansielle derivater som innregnes til virkelig verdi over resultatet.

Nedskrivning finansielle eiendeler

Dersom det foreligger objektive bevis for at verdien på en finansiell

eiendel er lavere enn kostpris, skal verdifallet innregnes i årsresultatet. Et verdifall for eiendeler målt til amortisert kost beregnes som differansen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimert fremtidig kontantstrøm diskontert med den opprinnelige effektive renten. Når det gjelder "Aksjer tilgjengelig for salg" anses det som et verdifall når virkelig verdi er lavere enn anskaffelseskost og verdifallet anses som vesentlig og ikke er forbigående.

Akkumulert verdifall for eiendeler som nedskrives, som tidligere er innregnet i utvidet resultat, overføres til årsresultat når nedskrivning foretas. Nedskrivning blir reversert dersom det senere foreligger vesentlig og varig økning i verdien på eiendelene. For finansielle eiendeler som er målt til amortisert kost skal reverseringen innregnes i årsresultatet. Ved reversering av finansielle eiendeler som er "Aksjer tilgjengelig for salg", innregnes verdiendringen i utvidet resultat.

Derivater

Derivater i KONGSBERG omfatter valutaterminkontrakter, valutaopsjoner og rentebytteavtaler. Ved førstegangs innregning blir derivater målt til virkelig verdi, og henførbare transaksjonskostnader blir resultatført når de påløper. KONGSBERG anvender reglene for sikringsbokføring i den grad kravene i IAS 39 er oppfylt. Endring i virkelig verdi på derivater er innregnet i årsresultatet dersom de ikke kvalifiserer for sikringsbokføring.

Sikring

KONGSBERG har som policy å begrense valutarisiko, men samtidig ha et aktivt forhold til valutaens betydning som konkurranseparameter. KONGSBERG har som policy å sikre alle kontraktsfestede valutastrømmer. I tillegg sikres deler av fremtidig prognostiserte valutastrømmer i henhold til en fastlagt strategi. KONGSBERG har sikret deler av sine lån med rentebytteavtaler.

Før en sikringstransaksjon gjennomføres, foretar KONGSBERG en vurdering om et derivat (eventuelt et annet finansielt instrument) skal brukes til:

- sikring av en ikke innregnet bindende avtale (virkelig verdi sikringer)
- sikring av fremtidig kontantstrøm fra en balanseført eiendel eller forpliktelse, eller en identifisert svært sannsynlig fremtidig transaksjon (kontantstrømsikring)

(i) Sikring av virkelig verdi

Ved virkelig verdissikring innregnes verdiendringen på sikringsinstrumentet mot sikringsobjektet. For valutasikringer av fremtidige kontraktsfestede transaksjoner, innebærer dette at verdiendringen på den fremtidige transaksjonen knyttet til endringer i valutakursen innregnes i oppstilling over finansiell stilling. Siden sikringsinstrumentet også innregnes til virkelig verdi, medfører dette en symmetrisk resultatføring av sikringsobjekt og sikringsinstrument. For anleggskontrakter betyr dette at inntektsføring skjer til den sikrede valutakursen.

Sikringsbokføring opphører dersom:

- sikringsinstrumentet er forfalt, terminert, utøvd eller solgt,
- sikringen ikke tilfredsstiller krav til sikring nevnt over, eller
- konsernet av andre grunner velger å avslutte sikringsbokføring.

Ved virkelig verdissikring av finansielle eiendeler eller forpliktelser som regnskapsføres til amortisert kost, amortiseres verdiendringen på sikringsinstrumentet over gjenværende periode frem til forfall på sikringsobjektet.

(ii) Kontantstrømsikring

Ved sikring av høyst sannsynlige fremtidige kontantstrømmer, innregnes den effektive delen av endringer i virkelig verdi på sikringsinstrumentet i utvidet resultat.

Når den sikrede transaksjonen inntreffer, overføres den akkumulerte verdiendring på sikringsinstrumentet fra utvidet resultat til årsresultatet.

Dersom sikring av en høyst sannsynlig forventet transaksjon senere medfører innregning av en eiendel eller forpliktelse, omklassifiseres tilhørende gevinst eller tap fra utvidet resultat til ordinært årsresultat i samme periode som eiendelen eller forpliktelsen påvirker resultatet.

Sikringer knyttet til en fremtidig anleggskontrakt vil ved kontraktsinngåelse allokere til den aktuelle kontrakten ved at derivatene rulleres fra kontantstrømsikring til virkelig verdi sikring. Gevinster og tap, som tidligere har vært innregnet i utvidet resultat, resultatføres i takt med kontraktens fremdrift. Dette innebærer at anleggskontrakter som er sikret i forkant av kontraktsinngåelse inntektsføres med kursen på den opprinnelige sikringen.

Ved kontantstrømsikring av finansielle forpliktelser overføres verdiendringen fra utvidet resultat til årsresultatet over forpliktelsesløpetid.

Dersom sikringsinstrumentet utløper uten å bli rullert, eller dersom sikringsforholdet opphører, innregnes gevinst eller tap i årsresultat når den sikrede transaksjonen inntreffer. Dersom den sikrede transaksjonen ikke lenger er forventet å inntreffe, vil urealiserte gevinster eller tap på sikringsinstrumentet som tidligere er innregnet i utvidet resultat bli overført til årsresultatet.

(iii) Sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet (egenkapitalsikringer)

Sikring av en nettoinvestering i en utenlandsk virksomhet regnskapsføres på tilsvarende måte som kontantstrømsikring. Gevinst eller tap på sikringsinstrumentet knyttet til den effektive andelen av sikringen som har vært regnskapsført mot utvidet resultat som en del av omregningsdifferansen, skal innregnes i resultatet ved avhendingen av den utenlandske virksomheten.

(iv) Rentesikringer

KONGSBERG sikrer også deler av sine forpliktelser med rentebytteavtaler. Det er både inngått rentebytteavtaler fra fast til flytende rente (virkelig verdi sikring) og fra flytende til fast rente (kontantstrømsikring).

Det vises til note 20 "Finansielle instrumenter" for ytterligere informasjon.

Oppfølging av sikringseffektivitet

Valutaterminene er forventet å være effektive gjennom hele perioden. KONGSBERG rullerer valutaterminer fra kontantstrømsikring til virkelig verdi sikring på tidspunktet for kontraktsinngåelse. I tillegg rulleres valutaterminer i de tilfeller hvor inn- og utbetalinger kommer på et senere tidspunkt enn først antatt. Ved kortere tidsavvik mellom forfall på termin og inn- og utbetalingen benytter KONGSBERG banksaldo i utenlandsk valuta, slik at veksling av valuta fra valutakonto faller innenfor samme periode som endelig forfall av terminforretningen eller inn- og utbetalingen. Sikringseffektiviteten vil derfor være svært høy gjennom hele kontraktsperioden.

K) Klassifisering

Eiendeler som er tilknyttet vare- og tjenestekretsløpet, eller som forfaller innen 12 måneder, klassifiseres som kortsiktige. Andre eiendeler klassifiseres som langsiktige. Tilsvarende klassifiseres forpliktelser som er tilknyttet vare- og tjenestekretsløpet, eller som forfaller innen 12 måneder, som kortsiktige. Andre forpliktelser

klassifiseres som langsiktige. Derivater som benyttes for å sikre valutastrømmer i henhold til konsernet policy, se punkt J, Finansielle instrumenter – sikring, er relatert til konsernet vare- og tjenestekretsløp, og er derfor klassifisert som kortsiktige eiendeler og forpliktelser selv om derivatene forfaller mer enn 12 måneder frem i tid.

L) Varer

Varer er vurdert til det laveste av anskaffelseskost og netto salgsverdi. For råvarer og varer i arbeid beregnes netto salgsverdi til estimert salgspris i ordinær virksomhet av ferdig tilvirkede varer redusert for gjenværende tilvirkningskostnader og kostnader for gjennomføring av salget. For ferdigvarer beregnes netto salgsverdi til estimert salgspris i ordinær virksomhet redusert med kostnader for gjennomføring av salget. For varer i arbeid og ferdigvarer beregnes anskaffelseskost til direkte og indirekte kostnader. Varelageret vurderes basert på gjennomsnittlig anskaffelseskost.

M) Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er finansielle eiendeler med faste eller bestemte betalinger som ikke er omsatt i et aktivt marked. Disse blir vurdert til amortisert kost ved hjelp av effektiv rente metode, men på grunn av kort løpetid vil kundefordringer og andre fordringer i praksis oppføres til pålydende etter fradrag for tap ved verdifall. Kundefordringer i utenlandsk valuta måles til balansedagens kurs.

N) Betalingsmidler

Betalingsmidler inkluderer bankbeholdning og kortsiktige likvide investeringer som omgående kan konverteres til kontanter med et kjent beløp og med en maksimal løpetid på tre måneder.

O) Egenkapital

i. Egne aksjer

Ved tilbakekjøp av egne aksjer føres kjøpspris inklusive direkte henførbare kostnader som endring i egenkapital. Egne aksjer presenteres som reduksjon av egenkapital. Tap eller gevinst på transaksjoner med egne aksjer blir ikke innregnet i resultatet.

ii. Kostnader ved egenkapitaltransaksjoner

Transaksjonskostnader direkte knyttet til en egenkapitaltransaksjon og skatteeffekt på egenkapitaltransaksjon blir innregnet mot egenkapital etter fradrag for skatt.

iii. Sikringsreserver

Sikringsreserver inkluderer samlede akkumulerte nettoendringer i virkelig verdi for finansielle instrumenter benyttet som kontantstrømsikringer som løpende er innregnet i utvidet resultat.

iv. Tilgjengelig for salg reserve

Tilgjengelig for salg reserve inkluderer samlede akkumulerte nettoendringer i virkelig verdi for finansielle instrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg.

v. Omregningsdifferanser

Omregningsdifferanser innregnes i utvidet resultat. Når en utenlandsk

virksomhet avhendes helt eller delvis på en slik måte at kontroll opphører, resultatføres tilhørende akkumulerte omregningsdifferanser, med tilhørende reversering i utvidet resultat.

Se også note 3 B "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper – Utenlandsk valuta."

P) Avsetninger

Avsetninger innregnes når konsernet har en forpliktelse som følge av en tidligere hendelse, og når det er sannsynlig at det vil skje et økonomisk oppgjør som følge av denne forpliktelsen og beløpets størrelse kan måles pålitelig. Estimer skal være basert på historisk informasjon og vektning av mulige utfall mot deres sannsynlighet. I tilfeller hvor historisk informasjon ikke foreligger anvendes andre kilder for estimering av avsetningene. Dersom tidsverdien er vesentlig, beregnes avsetninger til nåverdien av forpliktelsen.

Garanti

Avsetninger for garantiforpliktelser innregnes når de underliggende produkter eller tjenester leveres. Garantiaavsetningen er basert på historisk informasjon om garantier, der hvor slik informasjon er tilgjengelig, og en vektning av mulige utfall mot deres sannsynlighet for å inntreffe. Garantiforpliktelser kostnadsføres løpende i takt med fullføringsgraden i prosjektene og omklassifiseres til garantiaavsetning ved leveranse.

Restrukturering

Restruktureringsavsetninger innregnes når konsernet har godkjent en detaljert og formell restruktureringsplan, og restruktureringen enten har begynt eller har blitt kunngjort blant berørte parter.

Tapskontrakt

Avsetning for tap på en kontrakt innregnes i sin helhet på det tidspunkt KONGSBERG's forventede inntekter fra en kontrakt er lavere enn uunngåelige kostnader som forventes å påløpe for å innfri forpliktelsen etter kontrakten.

Q) Ytelser for ansatte

Innskuddsbaserte pensjonsordninger

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning for alle ansatte i Norge under 52 år med virkning fra og med 1.1.08. Ansatte i ytelsesordninger, som var 52 år og eldre på overgangstidspunktet ble fortsatt værende i denne ordningen. De fleste av KONGSBERG's selskaper i utlandet har innskuddsbaserte pensjonsordninger. Innskuddet kostnadsføres når det påløper og er vist under personal-kostnader i resultatregnskapet.

Ytellesbaserte pensjonsordninger

Pensjonsytelsene er basert på antall opptjeningsår og lønnsnivået ved pensjonsalder. I tillegg foreligger tidligpensjonsordninger for enkelte ledere. For å sikre en enhetlig beregning av konsernets pensjonsforpliktelser har samtlige konsernselskaper benyttet samme aktuar ved beregningene. I resultatregnskapet er årets netto pensjonskostnad, etter fradrag for netto beløpet av rentekostnaden på forpliktelsen og forventet avkastning på pensjonsmidlene, vist under lønnskostnader. I oppstilling over finansiell stilling vises netto pensjonsforpliktelser inklusive arbeidsgiveravgift. De økonomiske og aktuarmessige forutsetninger er gjenstand for årlig vurdering. Diskonteringsrenten fastsettes med utgangspunkt i renten på obligasjoner med

fortrinnsrett (OMF) som reflekterer tidshorisonten for oppgjør av pensjonsforpliktelsen. Risikodekning er beskrevet i [note 11 "Pensjoner."](#) Aktuarmessige gevinster eller tap knyttet til endringer i grunnlagsdata, estimater og endringer i forutsetninger innregnes i utvidet resultat.

Aksjetransaksjoner med ansatte

Konsernet har i flere år gjennomført aksjeprogram for alle ansatte, hvor de ansatte får tilbud om kjøp av aksjer til en rabattert pris. Rabatter ved salg av aksjer kostnadsføres som lønnskostnader. Konsernet har også et aksjeprogram for ledende ansatte. Se beskrivelse i [note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte."](#)

Godtgjørelse til ansatte som selgende aksjeeier i forbindelse med oppkjøp

Ved oppkjøp av virksomhet hvor selgende aksjeeier er ansatt i det oppkjøpte selskapet, blir godtgjørelse å behandle som lønn hvis en av betingelsene for utbetalingen er opprettholdelse av arbeidsforholdet. Godtgjørelsen skal da periodiseres som lønnskostnad over bindings-tiden.

R) Resultat per aksje

Konsernet presenterer årsresultat per aksje og utvannet resultat per aksje. Årsresultat per aksje blir beregnet som forholdet mellom årets resultat som tilfaller de ordinære aksjeeierne og vektet gjennomsnittlig utestående ordinære aksjer.

Utvannet resultat per aksje er resultatet som tilfaller de ordinære aksjeeierne og vektet utestående aksjer justert for eventuelle utvanningseffekter.

S) Endrede standarder i IFRS som ennå ikke har blitt tatt i bruk

Standardene og fortolkningene som er vedtatt frem til tidspunkt for avleggelse av konsernregnskapet, men hvor ikrafttredelsestidspunkt er frem i tid er oppgitt under. Konsernets intensjon er å implementere de relevante endringene på ikrafttredelsestidspunktet.

IFRS 9 Finansielle instrumenter

IFRS 9 Finansielle instrumenter omhandler klassifikasjon, måling og innregning av finansielle eiendeler og forpliktelser, samt sikringsbokføring. Den komplette utgaven av IFRS 9 ble utgitt i juli 2014. Den erstatter IAS 39.

Konsernets foreløpige vurdering er at standarden ikke vil få noen store regnskapsmessige konsekvenser, men kan til en viss grad påvirke konsernets valutapolicy og praktisk gjennomføring av sikring og sikringsbokføring. KONGSBERG har årlig oppfølging av gjeldende valutapolicy med tilhørende sikringsstrategi og vil løpende vurdere utviklingen i strategien opp mot IFRS 9.

KONGSBERG bokfører langsiktig gjeld til amortisert kost og vil således ikke bli påvirket av den nye standardens regler for bokføring av langsiktig gjeld til virkelig verdi.

Standarden trer i kraft for regnskapsåret 2018, men tidliganvendelse er tillatt. KONGSBERG vil ikke benytte seg av muligheten til tidliganvendelse.

IFRS 15 Inntekter fra kundecontrakter

Standarden fordrer en inndeling av kundecontrakter i de enkelte leveringsforpliktelser. En leveringsforpliktelse kan være en vare eller

en tjeneste. Etter IFRS 15 skal inntekt bokføres når en kunde oppnår kontroll over en vare eller tjeneste, og introduserer en fem stegs modell for å vurdere tidfesting av inntekten. Standarden erstatter IAS 18 Driftsinntekter og IAS 11 Anleggskontrakter og tilhørende tolkninger.

KONGSBERG har gjort omfattende vurderinger av våre kundecontrakter for hvordan standarden vil påvirke konsernregnskapet og konkludert med følgende:

- Konsernet bruker i stor utstrekning løpende avregning som metode for inntektsføring av kundecontrakter etter IAS 11, og i all hovedsak brukes påløpte kostnader målt mot forventet totalkostnad som fremdriftsmål. Vi vil fortsette med tilsvarende praksis under IFRS 15.
- Kundecontrakter som gjelder levering av flere tilnærmet like enheter (serieleveranse) skal etter IFRS 15 vurderes som én leveranseforpliktelse. Konsernet har enkelte slike kundecontrakter som i 2017 er vurdert som separate leveranser og inntektsført ved levering etter IAS 18. Endringen har ingen vesentlig betydning for kontrakter levert i 2017, men vil kunne påvirke inntektsføring av kundecontrakter med serieleveranser i fremtiden.
- IFRS 15 regulerer i utgangspunktet kun inntektsføring og i mindre grad kostnader knyttet til kontrakter. Kostnadssiden knyttet til kontrakter vil i stor grad være avhengig av vurderinger etter andre standarder som IAS 2 varelager og IAS 37 Avsetninger, betingede forpliktelser og betingede eiendeler. Konsernregnskapet vil i liten grad bli påvirket av dette.
- IFRS 15 inneholder flere detaljbestemmelser enn IAS 11 og IAS 18. Dette gjelder blant annet bokføring av variable vederlag, anbudskostnader, «waste cost», finansieringselementer i kontrakter og kostnader for å oppfylle kontrakter. Disse bestemmelsene påvirker KONGSBERG i liten grad.
- Konsernet forventer ikke at standarden vil påvirke resultatregnskapet eller oppstilling over finansiell stilling for 2017 i vesentlig grad. I forbindelse med implementeringen av IFRS 15 vil vi likevel vurdere våre definisjoner av de enkelte regnskapslinjene i arbeidskapitalen (se definisjon i [note 32](#), og forventer å gjøre enkelte reklassifiseringer som kan påvirke varelager, kundecontrakter og anleggskontrakter under utførelse, men ikke arbeidskapitalen totalt sett)
- Standarden inneholder nye krav til noteopplysninger som vil implementeres i regnskapene for 2018
- Standarden har virkning fra og med 1.1.18. Det er mulighet for tidlig anvendelse. KONGSBERG vil anvende standarden fra og med 1.1.18.

IFRS 16 Leieavtaler

IFRS 16 fastsetter prinsipper for bokføring av leieavtaler. Standarden innebærer blant annet at leietaker balansefører eiendeler og gjeld for leieavtaler med varighet lengre enn 12 måneder, og at leiekostnaden knyttet til balanseførte leieavtaler reklassifiseres til avskrivninger og rentekostnader

KONGSBERG har betydelig innleie av eiendom og bygg samt et mindre omfang av leie av produksjonsutstyr og kjøretøy som etter IAS 17 er klassifisert som operasjonelle leieavtaler. Disse leieavtalene vil etter IFRS 16 bli balanseført, og leiekostnadene vil bli reklassifisert til avskrivninger og rentekostnader. Foreløpige beregninger viser at KONGSBERGs totalbalanse vil øke med ca. NOK 2 milliarder ved innføring av standarden.

Standarden har virkning fra og med 1.1.19. Det er mulighet for tidlig anvendelse. KONGSBERG vil anvende standarden fra og med 1.1.19.

Det er ingen andre standarder eller fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å gi en vesentlig påvirkning på konsernets regnskap.

4 VIRKELIG VERDI

KONGSBERGs regnskapsprinsipper og noter krever beregning av virkelig verdi både for enkelte finansielle og ikke-finansielle eiendeler og forpliktelser. Virkelig verdi har for både måling og for informasjon i noter blitt beregnet som beskrevet nedenfor. Der det er relevant, vil det bli gitt ytterligere informasjon om forutsetninger benyttet i beregningen av virkelig verdi under de notene som gjelder de enkelte eiendelene og forpliktelsene.

Immaterielle eiendeler

Virkelig verdi på immaterielle eiendeler, som teknologi, software og kunderelasjoner, som er ervervet gjennom oppkjøp, er beregnet til nåverdien av forventet fremtidig kontantstrøm fra eiendelen diskontert med et risikostjustert avkastningskrav.

Merkenavn er beregnet til nåverdien av estimerte besparelser i royalkostnader for å kunne benytte merkenavnet.

Virkelig verdi av kunderelasjoner er basert på diskontert netto merinntjening fra tilhørende eiendel.

Eiendom, anlegg og utstyr

Ved oppkjøp verdsetter KONGSBERG eiendom, anlegg og utstyr til virkelig verdi. Virkelig verdi tilsvarer markedsverdi. Markedsverdi av eiendom er basert på hva eiendommen kan bli omsatt for på dagen for verdsettelsen mellom en kjøper og selger i en transaksjon på "armlengdes avstand". Markedsverdien på anlegg og utstyr er basert på innhentede vurderinger fra uavhengige takstmenn.

Varelager

Virkelig verdi av varelager ervervet gjennom oppkjøp er basert på en estimert salgspris for normal løpende drift med fradrag for salgskostnader og en rimelig fortjeneste for salgsinnsatsen.

Investeringer i egenkapitalinstrumenter

Virkelig verdi på finansielle eiendeler tilgjengelig for salg er verdsatt ved å benytte siste noterte kurs på balansedagen. Noterte aksjer er enten notert på Oslo Børs, London Stock Exchange eller på OTC-listen (Norges Fondsmeglerforbunds liste). For investeringer som ikke er notert, benyttes siste pris på aksjetransaksjonen eller emisjon som et estimat på virkelig verdi. For aksjer som ikke har vært omsatt over en lengre periode, blir det vurdert om siste noterte kurs gir et riktig bilde på virkelig verdi. Alternativet er å ta utgangspunkt i siste omsatte kurs og justere for vesentlige hendelser i perioden fra siste transaksjon og frem til balansedagen.

Derivater

Virkelig verdi på valutaterminkontrakter er basert på observerbare data. KONGSBERG benytter Reuters priser på de ulike valutaterminer, opsjoner og basisswapper. Reuters priser er basert på flere aktører i markedet. Hvis ikke slik notert pris er tilgjengelig, blir virkelig verdi beregnet ved å diskontere forskjellen mellom avtalt terminkontraktpris og nåværende terminpris for gjenværende løpetid for kontrakten ved å bruke risikofri rente basert på statsobligasjoner. Virkelig verdi på rentebytteavtaler, basisswapper og valutaopsjoner verdsettes basert på observert markedsverdi.

Langsiktig gjeld

Virkelig verdi på rentebærende lån, jfr. note 20F "Finansielle instrumenter – oppsummering finansielle eiendeler og forpliktelser", er beregnet ved hjelp av estimater på rentekurve og KONGSBERG sin rentemargin fastsatt på balansedagen. De estimerte kontantstrømmene er diskontert med den markedrenten man kunne forvente å måtte betale for tilsvarende lån på balansedagen. Markedsrenten, før kredittpåslag, er basert på pengemarkedsrenten NIBOR.

5 STYRING AV KAPITAL OG FINANSIELL RISIKO

KONGSBERG har en sentralisert finansfunksjon som er ansvarlig for konsernets finansiering, valutarisiko, renterisiko, kredittrisiko og likviditetsstyring, samt forsikringsordninger. Datterselskaper i konsernet har svært begrenset mulighet til å etablere selvstendig finansiering eller påta seg finansiell risiko. Styret har vedtatt retningslinjer for den finansielle risikostyringen, som er nedfelt i konsernets finanspolicy.

Finansiering og kapitalstyring

KONGSBERGs virksomhet bærer preg av langsiktige kontrakter som kan strekke seg over flere år, samtidig som konsernet i alle forretningsområder har en langsiktig markedsstrategi. Dette krever trygghet i kapitaltilgangen over tid, og KONGSBERG har som mål å være vurdert til å ha god kredittverdighet av sine långivere og investorer. Konsernet har tilfredsstillende kapitaltilgang i norske kroner markedet og har således konkludert med at det ikke er behov for offisiell rating fra et anerkjent ratingbyrå.

Konsernet har siden 2013 praktisert en utbyttepolitikk som over tid skal utgjøre mellom 40 og 50 % av selskapets ordinære årsresultat

etter skatt. Ved fastsettelse av størrelsen på utbyttet vil det tas hensyn til forventet fremtidig kapitalbehov.

KONGSBERG legger vekt på å opprettholde en finansiell fleksibilitet for å kunne gjennomføre kapitalkrevende vekstinitiativer.

Lån skal reforhandles i god tid før forfall, og konsernet har som mål at gjennomsnittlig løpetid for løpende lån skal være minimum to år.

KONGSBERG har som mål å ha et diversifisert sett av finansieringskilder, og en spredt forfallsstruktur. Dette betyr bruk av banker gjennom syndikerte lånefasiliteter og utstedelse av gjeldsinstrumenter i det norske kapitalmarkedet, se [note 20D](#) "Finansielle instrumenter – Renterisiko knyttet til lån".

I henhold til betingelser på eksisterende lån skal KONGSBERG ha en moderat gjeldsgrad (netto rentebærende gjeld/EBITDA). Netto rentebærende gjeld skal ikke overstige fire ganger EBITDA, men kan være opptil 4,5 ganger EBITDA i maksimalt fire kvartaler, hvorav tre påløpende. KONGSBERG har en lånefasilitet på NOK 2,3 milliarder. Lånefasiliteten har en løpetid på 5 år med opsjon på 1+1 år. Lånefasiliteten er ikke trukket på.

Likviditetsrisiko

For KONGSBERG forstås likviditetsrisiko som finansiell beredskap gjennom å sørge for at konsernet til enhver tid har finansieringsrammer og likviditet tilpasset drifts- og investeringsplaner. Den sentraliserte finansfunksjonen har overordnet ansvar for å styre konsernets likviditetsrisiko. I konsernets finanspolicy er det nedfelt krav til likviditetsreserve som sikrer at konsernet til enhver tid kan møte sine betalingsforpliktelser.

Kortsiktig likviditetsbehov dekkes av bankinnskudd og innestående i konsernkontosystemene. Eventuelt ytterligere likviditetsbehov kan dekkes av kortsiktige lån innenfor rammen av syndikert lånefasilitet. KONGSBERG har konsernkontosystemer som hovedsakelig alle datterselskaper er tilknyttet. Konsernkontosystemene optimaliserer tilgjengelighet og fleksibilitet i likviditetsstyringen. Konsernets likviditetsutvikling følges løpende basert på månedlige rullerende likviditetsprognoser fra de vesentlige enhetene i konsernet, samt budsjett- og segmentrapportering for større investeringer. Se også [note 20E](#) "Finansielle instrumenter – Likviditetsrisiko".

Valutarisiko

KONGSBERG har en stor andel av sine inntekter knyttet til eksportkontrakter, med en relativt liten andel innkjøp i samme valuta, og har slik sett en betydelig valutaeksponering. Forretningsområdene identifiserer eksponeringen for den enkelte kontrakt, mens den sentraliserte finansfunksjonen formidler instrumenter som reduserer valutarisikoen.

KONGSBERG har som policy å sikre alle kontraktfestede valutastrømmer (virkelig verdi sikringer).

I henhold til policy sikres også en andel av forventet ordreinngang (kontantstrømsikringer). Konsernets valutapolicy vurderes årlig og legges fram for styret til godkjenning.

Sikringsinstrumentene som benyttes er i hovedsak terminkontrakter. Opsjoner benyttes i liten grad. I tillegg benyttes valutakonti i konsernkontosystemene til sikring av mindre beløp med korte løpetider. I tillegg til finansielle instrumenter gjøres det operasjonelle tiltak, som for eksempel å sørge for kostnader i samme valuta som salgskontrakten, for å redusere valutaeksponeringen. KONGSBERG benytter et finanssystem for håndtering av alle valutatransaksjoner.

I tillegg er det etablert en egen risikostyringsfunksjon, med ansvar for å overvåke alle finansielle transaksjoner i henhold til policy.

Det vises til [note 20 B](#) "Finansielle instrumenter – Valutarisiko og sikring av valuta" for ytterligere informasjon.

Renterisiko

Per 31.12.17 hadde KONGSBERG seks obligasjonslån på til sammen NOK 3,3 milliarder og en syndikert lånefasilitet på NOK 2,3 milliarder som det ikke var trukket på. Obligasjonslånet KOG07 har fast rente og det er inngått en rentebytteavtale fra fast til flytende rente knyttet til dette lånet, mens obligasjonslånet KOG09 KOG11 has fast rente. Lånene KOG06, KOG08 og KOG10 har flytende rente.

KONGSBERG har som policy å vektlegge forutsigbarhet for rentekostnader i perioder der rentenivået har en vesentlig påvirkning på konsernets resultat. Styret blir forelagt en finansieringsplan hvert år der vurdering av renteeksponering inngår. Det vises til [note 20D](#) "Finansielle instrumenter – renterisiko knyttet til lån" for ytterligere informasjon.

Kreditt/Motpartsrisiko

Motpartsrisiko forstås som risikoen for at konsernets kontraktuelle motpart ikke kan oppfylle sin forpliktelse overfor KONGSBERG, samt oppgjør av valuta- og renteterminkontrakter og pengeplasseringer. Konsernets finanspolicy stiller krav til finansinstitusjonenes kredittverdighet (rating) for at KONGSBERG skal kunne inngå finansielle avtaler.

Kredittisiko knytter seg til kundefordringer, og forretningsområdene har selv ansvaret for kredittrisikoen. Dette er fordringer med varierende grad av risiko, avhengig av kunde, løpetid og om det er avgitt betalingsgarantier eller lignende.

Historisk har KONGSBERG hatt lite tap på kundefordringer. Kongsberg Defence & Aerospace har i stor grad statlige kunder, og er i liten grad eksponert for kredittisiko. Kongsberg Maritime har i hovedsak kunder fra privat sektor og er mer eksponert for denne type risiko. Uroen i verfts- og rederinæringen, medfører kredittisiko i markedene Kongsberg Maritime retter seg mot. Det er foretatt avsetninger i Kongsberg Maritime for å ta hensyn til dette. Kongsberg Maritime har egen kredittmanual og dedikerte medarbeidere for å overvåke og redusere kreditteksponeringen. Kredittforsikring benyttes i beskjeden grad, men vurderes i enkelte tilfeller.

Konsernet har en policybeslutning om at det skal være en forsvarlig balanse mellom å oppnå økt salg til gode marginer og risikoen for tap. Videre opererer store deler av konsernet etter tilpassede kredittmanualer med tilhørende rutiner for inkasso. I forhold til kredittisiko har KONGSBERG satt strenge krav til kredittverdighet.

Det vises til [note 19](#) "Fordringer og kredittisiko" for ytterligere informasjon.

Markedsrisiko knyttet til finansielle investeringer

Når KONGSBERG investerer i andre selskaper er dette basert på strategiske vurderinger. Verdien av konsernets finansielle investeringer er eksponert for svingninger i aksjemarkedet. Investeringene verddivurderes og følges opp sentralt. Det foretas jevnlig rapportering av verdiutviklingen.

6 DRIFTSSEGMENTER

For ledelsesformål er konsernet organisert i forretningsområder basert på bransjene hvor konsernet opererer og har pr 31.12.17 to rapporteringspliktige driftssegmenter:

Kongsberg Maritime utvikler og leverer systemer for posisjonering, overvåking, navigasjon og automasjon til handelsskip og offshore-industrien. Forretningsområdet er blant markedslederne innen dynamisk posisjonering, automasjons- og overvåkingssystemer, prosessautomasjon, fiskeri, satellittnavigasjon og hydroakustikk, samt dekkshåndteringsutstyr til offshorefartøy. Land med stor offshore- virksomhet og verftsindustri er viktige markeder. Innen Kongsberg Maritime er 27 % av driftsinntektene innen Global Customer Support, 27 % innen Subsea, 24 % innen Solutions og 22 % innen Vessel Systems.

Kongsberg Defence Systems og Kongsberg Protech Systems ble 1.10.17 slått sammen til **Kongsberg Defence & Aerospace (KDA)**. Sammenslåingen ble gjort for å forsterke konkurransekraften i forsvarsmarkedet. Sammenlikningstallene er omarbeidet.

Kongsberg Defence & Aerospace er ledende leverandør av forsvars- og romfartsrelaterte systemer og produkter. Forretningsområdet leverer produkter og systemer for kommando og kontroll, våpenstyring og overvåking, kommunikasjonsløsninger, fjernstyrte våpenstyrings-systemer og missiler. Forretningsområdet har kompetanse og produksjonsutstyr for produksjon av avanserte kompositt- og mekanikkprodukter for fly-, offshore- og helikoptermarkedet. En sentral del av markedsstrategien er allianser med store internasjonale forsvarsbedrifter. For Kongsberg Defence & Aerospace er 10 % av driftsinntektene knyttet til Missile Systems, 28 % til Integrated Defence Systems, 30 % til Protech Systems, 10 % til Space and Surveillance, 11 % til Aerostructures og 11 % til Defence Communications.

Øvrige

Øvrig virksomhet består av Kongsberg Digital (KDI), eksterne driftsinntekter for eiendomsvirksomheten, konsernfunksjoner og eliminerings mellom forretningsområdene.

KDI ble etablert i 2016 som et viktig steg for utvikling av neste generasjons digitaliserte produkter og tjenester innenfor våre kjerneområder. Området har i 2017 hatt fokus på å ta nye, samt styrke eksisterende posisjoner knyttet til digitalisering innenfor blant annet olje- og gass-, vind- og handelsflåtemarkedet.

Finansieringen av konsernet gjøres basert på vurderinger for konsernet som helhet. Finansposter, netto rentebærende gjeld og kontanter er derfor ikke segmentert. Det samme gjelder for skatte- kostnader og balanseposter knyttet til skatt, siden dette påvirkes av skattemessige disposisjoner mellom forretningsområdene.

Ledelsen følger opp driftssegmentenes driftsresultat (EBITA) regelmessig og benytter denne informasjonen til å foreta analyser av de ulike driftssegmentenes prestasjoner samt foreta beslutninger om ressursallokering. Driftssegmentenes prestasjoner vurderes basert på driftsresultat (EBITA) og avkastning på sysselsatt kapital.

Informasjon om konsernets rapporteringspliktige driftssegmenter presenteres nedenfor.

Driftssegmentdata

NOK millioner	Kongsberg			Eliminer- inger	Konsolidert
	Kongsberg Maritime	Defence & Aerospace	Øvrige		
2017					
Driftsinntekter fra eksterne kunder	7 411	6 307	772	-	14 490
Driftsinntekter – konserninternt	18	26	479	(523)	-
Totale inntekter	7 429	6 333	1 251	(523)	14 490
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	642	702	(65)	-	1 279
Avskrivninger	(167)	(177)	(9)	-	(353)
Nedskrivninger eiendom, anlegg og utstyr	(40)	-	-	-	(40)
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)	435	525	(74)	-	886
Amortiseringer	(32)	(57)	(25)	-	(114)
Driftsresultat (EBIT)	403	468	(99)	-	772
Segment eiendeler ¹⁾	6 715	6 599	667	(147)	13 834
Segment investeringer ²⁾	141	340	44	-	525
Kortsiktige segment forpliktelser og avsetninger ³⁾	2 533	4 423	560	(119)	7 397
2016					
Driftsinntekter fra eksterne kunder	8 588	6 297	960	-	15 845
Driftsinntekter – konserninternt	9	19	478	(506)	-
Totale inntekter	8 597	6 316	1 438	(506)	15 845
Driftsresultat før avskrivninger og amortiseringer (EBITDA)	280	928	9	-	1 217
Avskrivninger	(178)	(169)	(13)	-	(360)
Nedskrivninger eiendom, anlegg og utstyr	(7)	-	(15)	-	(22)
Driftsresultat før amortiseringer (EBITA)	95	759	(19)	-	835
Amortiseringer	(43)	(62)	(38)	-	(143)
Driftsresultat (EBIT)	52	697	(57)	-	692
Segment eiendeler ¹⁾	7 477	6 874	714	(167)	14 898
Segment investeringer ²⁾	364	521	24	-	909
Kortsiktige segment forpliktelser og avsetninger ³⁾	2 711	3 803	540	(168)	6 886

1) Segment eiendeler inkluderer ikke aksjer tilgjengelige for salg, andre langsiktige eiendeler, derivater og betalingsmidler da disse eiendeler styres av konsernets sentrale finansfunksjon.

2) Investeringer består av tilgang av eiendom, anlegg og utstyr, immaterielle eiendeler og goodwill.

3) Segment forpliktelser inkluderer ikke utsatt skatt, betalbar skatt, rentebærende gjeld, andre langsiktige forpliktelser og avsetninger og derivater da denne type forpliktelser blir styrt av konsernets sentrale finansfunksjon.

Det er ingen forskjeller i målemetoder som brukes på segmentnivå sammenliknet med konsernregnskapet. De ulike driftssegmentenes driftsresultat inkluderer inntekter og kostnader fra transaksjoner med andre driftssegment i konsernet. Transaksjoner mellom segmentene er basert på markedspriser. Transaksjoner mellom de ulike segmentene er eliminert ved konsolideringen.

Avstemming av eiendeler

NOK millioner	2017	2016
Segment eiendeler	13 834	14 898
Aksjer tilgjengelige for salg	29	35
Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskap ¹⁾	3 358	3 174
Andre langsiktige eiendeler	175	229
Derivater	213	332
Virkelig verdijusteringer knyttet til finansielle instrumenter	278	640
Betalingsmidler	2 956	1 888
Sum eiendeler	20 843	21 196

1) Se note 7 "Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollerte virksomheter"

Avstemming av forpliktelser og avsetninger

NOK millioner	2017	2016
Kortsiktige segment forpliktelser og avsetninger	7 397	6 886
Kortsiktig rentebærende gjeld	-	263
Derivater	645	1 277
Virkelig verdijusteringer knyttet til finansielle instrumenter	(4)	366
Beregnet betalbar skatt	20	29
Sum kortsiktige forpliktelser og avsetninger	8 058	8 821

Geografiske opplysninger

Ved presentasjon av informasjon om geografi fordeles inntekter på grunnlag av kundenes geografiske plassering, mens for anleggsmidlene er det den fysiske plassering eller tilknytning gjennom oppkjøp som er lagt til grunn. Konsernets aktiviteter er i hovedsak fordelt på Norge, øvrige Europa, Amerika og Asia. Inkludert i anleggsmidler er eiendom, anlegg og utstyr, immaterielle eiendeler og goodwill. (Finansielle instrumenter, utsatt skattefordel, pensjonsmidler og rettigheter som følger av forsikringsavtaler er ikke inkludert.)

NOK millioner	Norge	Europa	Nord- Amerika	Sør- Amerika	Asia	Australia	Afrika	Total
2017								
Driftsinntekter fra eksterne kunder	2 772	3 569	4 448	194	2 974	159	374	14 490
Driftsinntekter i % av total	19 %	25 %	31 %	1 %	21 %	1 %	3 %	
Anleggsmidler ¹⁾	4 216	134	788	18	304	0	1	5 461
2016								
Driftsinntekter fra eksterne kunder	2 764	3 506	4 723	175	4 344	182	151	15 845
Driftsinntekter i % av total	17 %	22 %	30 %	1 %	27 %	1 %	1 %	
Anleggsmidler ¹⁾	4 091	125	871	22	360	-	-	5 469

1) Anleggsmidler består i denne oppstillingen av eiendom, anlegg og utstyr, goodwill og andre immaterielle eiendeler.

7 ANDELER I FELLESKONTROLLERT VIRKSOMHET OG TILKNYTTETE SELSKAPER

Spesifikasjon av bevegelse på balanselinjen "Andeler i felleskontrollert virksomhet og tilknyttede selskaper" 1.1.–31.12.:

NOK millioner	Forretnings- kontor	Andel	Netto	Tilgang i perioden	Mottatt utbytte	Resultat i perioden ¹⁾	Utvidet	Netto
			eiendel 1.1.17				resultat i perioden ²⁾	eiendel 31.12.17
Patria Oyj	Helsinki, Finland	49,90 %	2 689	-	(148)	75	191	2 807
Kongsberg Satellite Services AS	Tromsø, Norge	50,00 %	332	-	(45)	101	-	388
Øvrige			161	11	(20)	11	-	163
Sum			3 182	11	(213)	187	191	3 358

- 1) Resultat fra selskap som er selvstendige skattesubjekter, som for eksempel aksjeselskap, er inntatt etter skatt.
- 2) Utvidet resultat er i hovedsak omregningsdifferanser. Deler av investeringen i Patria er sikret med basisswaper. Se note 20B "Finansielle instrumenter – Valutarisiko og -sikring".

KONGSBERG kjøpte aksjer i Patria den 24.5.16 for NOK 2.664 millioner. Det er ingen endring i kjøpesummen og endelig merverdiallokering ble som vist i note 7 til årsregnskapet for 2016. Ved vurderingen av om KONGSBERG har betydelig innflytelse i Patria er det lagt vekt på KONGSBERGs eierandel og rett til styrerepresentasjon i selskapet.

Resultatandel i eierperioden

	1.1.17–31.12.17		24.5.16–31.12.16	
	EUR millioner	NOK millioner	EUR millioner	NOK millioner
Resultat etter skatt i Patria (100 %) ¹⁾	30		44	
Minoritetsinteresser	(5)		(5)	
Resultat etter skatt i Patria (100 %), majoritet	25	242	39	368
KONGSBERGs andel (49,9 %)		121		184
Amortiseringer av merverdier etter skatt		(46)		(40)
Resultatandel i perioden		75		143

- 1) Avviker fra Patrias rapporterte resultat på grunn av avsetninger i Patria som ikke påvirker KONGSBERGs resultatandel.

8 ANLEGGSKONTRAKTER UNDER UTFØRELSE

Konsernets aktivitet består i stor grad av utvikling og produksjon av produkter og systemer på basis av inngåtte ordrer. For inntektsføring og klassifisering av anleggskontrakter vises til note 3C "Inntektsføring – Anleggskontrakter/systemleveranser".

Prosjekter under utførelse i tabellen nedenfor er nettobeløpet av akkumulerte opptjente driftsinntekter fratrukket akkumulert fakturering for alle pågående anleggskontrakter hvor akkumulerte driftsinntekter overstiger akkumulert fakturering. Forskudd fra kunder er nettobeløpet av akkumulerte opptjente driftsinntekter fratrukket akkumulerte innbetalinger fra kunden for alle pågående anleggskontrakter hvor innbetalinger overstiger akkumulerte driftsinntekter. Prosjektperiodiseringer er nettobeløpet av kostnader påløpt i henhold til prosjektets fullføringsgrad fratrukket akkumulerte kostnader belastet anleggskontrakten.

Finansiell stilling

NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Prosjekter under utførelse	2 730	3 215
Forskudd mottatt fra kunder	(2 947)	(2 150)
Prosjektperiodiseringer eiendel	1 151	977
Prosjektperiodiseringer forpliktelse	(2 305)	(2 841)
Netto anleggskontrakter under utførelse	(1 371)	(799)

NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Anleggskontrakter under utførelse, eiendel	2 018	2 049
Anleggskontrakter under utførelse, forpliktelse	(3 389)	(2 848)
Netto anleggskontrakter under utførelse	(1 371)	(799)

Konsernet har anleggskontrakter innenfor alle forretningsområdene, men i størst omfang i Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence & Aerospace. I forretningsområdet Kongsberg Maritime er hoveddelen av prosjektene av kortere varighet enn to år, og inntekten på de enkelte prosjektene utgjør hver for seg en begrenset andel av de samlede inntekter. For Kongsberg Defence & Aerospace er prosjektene av lengre varighet og samlede inntekter fra de enkelte prosjektene utgjør vesentlige beløp i forhold til konsernets totale inntekter.

Oppsummering av vesentlige kontraktsdata

NOK millioner	2017	2016
Samlet ordre under utførelse i perioden	47 976	46 707
Årets driftsinntekter	8 236	9 320
Akkumulerte driftsinntekter	37 046	35 434
Akkumulerte variable kostnader	27 414	26 703
Gjenstående driftsinntekter	10 930	11 273
Forskudd mottatt fra kunder	2 947	2 150
Gjenstående variabel kost på tapsprosjekter	5	78

Estimatusikkerhet knyttet til innregning av anleggskontrakter

Innregning av kontraktene skjer i takt med beregnet fremdrift. Fremdrift beregnes normalt som påløpte kostnader i forhold til forventede totale kostnader eller på grunnlag av påløpte timer målt mot forventet timeforbruk. Se også note 3C "Inntektsføring – Anleggskontrakter/systemleveranser". Kontraktinntekter er avtalt, og forventede totale kostnader estimeres basert på en kombinasjon av erfaringstall, systematiske estimeringsprosedyrer oppfølging av effektivitetsmål og skjønn. Normalt vil en stor andel av totale kostnader være antall gjenværende timer som ansatte må bruke for å utvikle eller ferdigstille prosjektet. Usikkerheten i estimatene påvirkes av prosjektets varighet og tekniske kompleksitet. Det er etablert prinsipper for kategorisering av prosjekter i forhold til teknologisk kompleksitet og grad av utvikling. Dette danner grunnlaget for vurdering av risiko og resultatuttak i prosjektene. Prosjektene evalueres minimum hvert kvartal.

9 VARELAGER

Konsernets samlede varebeholdninger fordeler seg som følger:

NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Råvarer	1 749	2 318
Varer i arbeid	1 214	1 239
Ferdigvarer	998	1 109
Sum	3 961	4 666
Resultatførte verdiendringer i varelageret	55	166
Årets totale varekost utgjør¹⁾	4 417	5 260

- 1) For årets totale varekost er sammenligningstallet for 2016 redusert med NOK 689 millioner. Dette skyldes at vi fra og med 2017 har valgt å klassifisere kostnader til innleide ressurser i produksjon og innleie av eiendom som andre driftskostnader.

Estimatusikkerhet

Varelager er vurdert til laveste av anskaffelseskost og netto salgsverdi. Ved vurdering av netto salgsverdi benyttes skjønn. Ved vurderingene hensyntas blant annet markedsforhold og teknisk tilstand.

10 PERSONALKOSTNADER

Lønn og andre personalkostnader utgjør kostnader forbundet med avlønning av personell som er ansatt i konsernet.

NOK millioner	Note	2017	2016
Lønn		4 402	4 649
Arbeidsgiveravgift		829	876
Pensjonskostnad ytelsesplaner ¹⁾	11	144	115
Pensjonskostnad innskuddsplan	11	358	349
Andre ytelser		55	147
Totale personalkostnader		5 788	6 136
Gjennomsnittlig antall årsverk		6 878	7 299

- 1) Beløpet inkluderer kostnader knyttet til avtaler om gavepensjon på NOK 122 millioner inklusive arbeidsgiveravgift. Se note 32 "Definisjoner" vedrørende restruktureringskostnader.

11 PENSJONER

KONGSBERG har en tjenestepensjonsordning som tilfredsstillende lovverket, og som består av en innskuddsordning og en lukket ytelsesordning. Tjenestepensjonsordningen gjelder alle ansatte i konsernet i Norge. Per 31.12.17 er det i Norge ca 4.490 ansatte som totalt er tilknyttet ordningene. KONGSBERG bestreber seg på å flest mulig av de ansatte også i utlandet skal omfattes av tjenestepensjonsordninger.

Innskuddsordningen (ITP)

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning per 1.1.08 for alle ansatte under 52 år. Innskuddssatsene er 0 % av lønnsgrunnlaget opp til 1G, 5 % av lønnsgrunnlaget mellom 1 og 7,1 G, og 11 % av lønnsgrunnlaget fra 7,1G og opp til 12G. De ansatte kan påvirke forvaltningen av midlene gjennom tre investeringsvalg, med henholdsvis 30, 50 og 80 % aksjer i porteføljen. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert ordning for lønn mellom 12 og 15G. Bedriftens innskudd i denne ordningen er 18 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G, oppad begrenset til 15G. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte". De driftsbaserte

ordningene har vært lukket for opptak av nye medlemmer siden 2015. Det er samme investeringsvalg i tilleggordningen som i hovedordningen. KONGSBERGs selskaper i utlandet har i all vesentlighet innskuddsplaner. Per 31.12.17 var ca 4.240 ansatte i Norge og de fleste av de ansatte i utlandet omfattet av disse planene. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen (YTP)

Ved overgang til innskuddsordning 1.1.08 ble ansatte som på overgangstidspunktet var 52 år og eldre fortsatt værende i ytelsesordningen. Ordningen er forsikret gjennom DNB Livsforsikring. Pensjonsytelsen fra ytelsesordningen er bestemt ut fra antall opptjeningsår og lønnsnivå for den enkelte ansatte. Pensjonskostnaden fordeles over de ansattes opptjeningsår. Gitt en beregnet folketrygdpensjon basert på Folketrygdens regler for 1.1.11 og full opptjening gir ordningen ca. 65 % av sluttlønn inklusive ytelse fra Folketrygden inntil fylte 77 år, deretter reduseres tjenestepensjonsdelen med 50 % livsvarig. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert ytelsesordning for lønn mellom 12 og 15 G. Den kollektive driftsbaserte ytelsesordningen tilsvarer ca. 60 % av den del av

lønnsgrunnlaget som overstiger 12 G inntil fylte 77 år, deretter reduseres ytelsen med 50 % livsvarig. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i note 27 "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte". Disse tilleggssordningene ble lukket i forbindelse med overgang til innskuddsbasert pensjon.

Risikodekning

Uførepensjon fra konsernet ble endret 1.1.16 og skal gi et tillegg til antatt uføretrygd fra folketrygden. Folketrygden dekker 66 % av pensjonsgrunnlaget opp til 6G, mens konsernplanen dekker 66 % av pensjonsgrunnlaget mellom 6G og 12G. Konsernplanen gir også et tillegg på 3 % av pensjonsgrunnlag fra 0G til 12G, et kronetillegg på 25 % av G og eventuelt barnetillegg på 4 % per barn (maksimalt 3 barn). Fra 1.1.16 har KONGSBERG vedtatt å terminere fripoliseopptjening på uførepensjonen som et ledd i tilpasning til nytt regelverk. De ansatte har fått utstedt individuelle fripoliser for de allerede opptjente fripoliserrettighetene. Den nye ordningen er en ettårig risikodekning og premien kostnadsføres når den påløper. Fra og med 1.1.13 er risikopensjonene for lønnsgrunnlaget som overstiger 12 G gjort om til driftsbasert finansiering. I praksis vil det si at KONGSBERG er selvvassurandør for risikopensjonene fremover i tid. De driftsbaserte ordningene har vært lukket for opptak av nye medlemmer siden 2015.

Tidligpensjon

Det ble i 2009 innført nye regler for tidligpensjon for nyansatte ledere i konsernledelsen og andre i visse nøkkelstillinger. Reglene innebærer tidligpensjon senest fra 65 år, men med gjensidig rett for konsernet og ansatte å kreve tidligpensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjening. Dersom en ansatt fratrer mellom 63 og 65 år vil det gi redusert pensjonsopptjening i øvrige ordninger.

Konsernet besluttet ikke å videreføre ordningen med tidligpensjon-savtaler for ledende ansatte som tiltrådte sine stillinger etter 1.7.13. Dette gjaldt også andre nøkkelstillinger som tidligere fikk avtale om tidligpensjon. Disse fikk i stedet et ekstra innskudd på 12 % av grunnlønn utover 12 G til den driftsbaserte pensjonsordningen så lenge de står i slik stilling, dog senest til fylte 65 år. Etter en samlet vurdering av Statens eierskapsmelding besluttet konsernet 1.10.15 at det heller ikke skal tilbys noen tidligpensjonsordninger.

Ved beregning av de fremtidige pensjoner i ytelsesordningen er følgende forutsetninger lagt til grunn:

Økonomiske forutsetninger	31.12.17	31.12.16
Diskonteringsrente	2,25 %	2,50 %
Forventet avkastning	2,25 %	2,50 %
Lønnsregulering	1,75 %	1,50 %
G-regulering	2,25 %	2,00 %
Pensjonsregulering	1,25 %	1,00 %

Demografiske forutsetninger	31.12.17	31.12.16
Dødelighet	K2013	K2013
Uførhet	IR 73	IR 73
Frivillig avgang	4,5 % for alle aldre	4,5 % for alle aldre

Pensjonsberegningene er basert på dødelighetstabell K2013. Bakgrunnen er en forventet økt levealder som vil medføre en høyere pensjonsforpliktelse. IR73 tar for seg tabeller for forventet uførhet. Risikoen for død og uførhet baserer seg på offentlige tabeller og observasjoner for uførhet i KONGSBERG. Sannsynligheten for at en ansatt i en gitt aldersgruppe blir ufør eller dør innen ett år, samt forventet levealder er følgende:

Alder	Uføreprøsent		Dødsprosent		Forventet levealder	
	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne	Mann	Kvinne
20	0,1	0,2	<0,1	<0,1	89	94
40	0,3	0,4	0,1	<0,1	88	92
60	1,4	1,8	0,4	0,3	87	90
80	-	-	4,3	2,9	90	92

Uføretariffen IR 73 er valgt ut fra at denne tariffen er den beste tilnærmingen til uførestatistikken for KONGSBERG. Dette er basert på KONGSBERGS historikk der ca. 25 % av uførepensjonen er blitt tilbakebetalt gjennom en internasjonal pool.

Årets pensjonskostnad fremkommer slik:

<i>NOK millioner</i>	2017	2016
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	36	50
Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse	47	49
Forutsatt avkastning på pensjonsmidlene	(36)	(38)
Administrasjonskostnader	14	14
Periodisert arbeidsgiveravgift	9	11
Sum	70	86
Gavepensjon inkl arb.g.avg. ¹⁾	122	48
Oppgjør pensjonsordning inkl arb.g.avg.	(37)	(8)
Årets netto pensjonskostnad inkludert finansposter	155	126
Justert for netto renter som er klassifisert som finanskostnad	(11)	(11)
Totalt netto pensjonskostnad for året	144	115
Kostnader ved innskuddsplaner Norge	319	309
Kostnader ved innskuddsplaner utlandet	39	40

1) For definisjon se note 32 "Definisjoner" vedrørende restruktureringskostnader.

Netto renter er klassifisert som finanskostnad.

Endring av netto balanseført pensjonsforpliktelse

<i>NOK millioner</i>	2017			2016		
	Fondert	Ufondert	Totalt	Fondert	Ufondert	Totalt
<i>Endringer i brutto pensjonsforpliktelse</i>						
Brutto pensjonsforpliktelse 1.1.	1 718	240	1 958	1 756	247	2 003
Reklassifisering gavepensjon		42	42			
Nåverdien av årets opptjening	22	14	36	35	15	50
Rentekostnad av pensjonsforpliktelse	41	6	47	43	6	49
Aktuariell tap/gevinst	(22)	(2)	(24)	(1)	5	4
Oppgjør pensjonsordning	(32)		(32)	(2)	(5)	(7)
Gavepensjon / Planendring	-	107	107	(11)	-	(11)
Utbetalinger av pensjoner/fripolisering	(93)	(32)	(125)	(99)	(27)	(126)
Netto endring i arbeidsgiveravgift	3	13	16	(3)	(1)	(4)
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	1 637	388	2 025	1 718	240	1 958
<i>Endringer i brutto pensjonsmidler</i>						
Virkelig verdi pensjonsmidler 1.1.	1 491	-	1 491	1 506	-	1 506
Forventet avkastning på pensjonsmidler	36	-	36	38	-	38
Aktuariell tap/gevinst	(90)	-	(90)	22	-	22
Premieinnbetalinger	46	-	46	49	-	49
Fond overført fra YTP til ITP		-	-	(6)	-	(6)
Planendring		-	-	(11)	-	(11)
Utbetalinger av pensjoner/fripolisering	(105)	-	(105)	(107)	-	(107)
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12.	1 378	-	1 378	1 491	-	1 491
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	(259)	(388)	(647)	(227)	(240)	(467)

Fordeling av pensjonsmidlene på investeringskategorier per 31.12.17 og tidligere var:

NOK millioner	2017	2016	2015	2014	2013
Anleggsobligasjoner	182	436	492	599	576
Utlån og fordringer	361	314	271	-	-
Pengemarked	186	377	366	386	403
Obligasjoner	368	180	98	248	264
Aksjer	146	77	125	194	139
Eiendom	121	96	149	258	227
Annet	14	11	5	36	22
Sum	1 378	1 491	1 506	1 721	1 631
Bokført avkastning pensjonsmidler	4,4 %	3,6 %	4,5 %	5,4 %	4,4 %

Den sikrede pensjonsordningen er forsikret i DNB Liv og konsernets pensjonsmidler er således knyttet til en forsikringspolise. Forsikringspolisen er ikke omsettelig og verdien fastsettes i henhold til regler i forsikringsvirksomhetsloven. Det er knyttet en rentegaranti til forsikringen som innebærer at det er DNB Liv som har risiko for avkastningen på pensjonsmidlene.

NOK millioner	2017	2016	2015	2014	2013
Netto forpliktelse 1.1.	(467)	(497)	(915)	(757)	(532)
Reklassifisering gavepensjon	(42)				
Innregnet pensjonskostnad	(61)	(75)	(149)	(144)	(138)
Oppgjør pensjonsordning	32	7	147	(10)	-
Gavepensjon	(107)	-	-	-	-
Premiebetalinger	46	49	128	135	127
Utbetalinger	34	27	18	22	30
Kjøp / salg	-	-	-	-	(6)
Overgang til egenkapitalmetoden	-	-	-	7	-
Aktuariell tap/gevinst	(66)	18	222	(147)	(209)
Netto endring i arbeidsgiveravgift	(16)	4	52	(21)	(29)
Netto balanseført pensjonsforpliktelse 31.12.	(647)	(467)	(497)	(915)	(757)

Aktuariell tap er innregnet i utvidet resultat med NOK -76 millioner inkludert arbeidsgiveravgift.

Historisk informasjon

Beløp i NOK millioner	2017	2016	2015	2014	2013
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	2 025	1 958	2 003	2 636	2 388
Virkelig verdi pensjonsmidler 31.12.	1 378	1 491	1 506	1 721	1 631
Netto pensjonsforpliktelse 31.12.	(647)	(467)	(497)	(915)	(757)
Estimatavvik pensjonsforpliktelse 31.12.	(24)	4	(211)	160	162
Estimatavvik pensjonsmidler 31.12.	(90)	22	11	13	(47)
Akkumulerte estimatavvik innregnet i oppstilling over totalresultat etter skatt	(1 374)	(1 316)	(1 331)	(1 521)	(1 399)
Herav erfaringsavvik	(928)	(943)	(898)	(1 002)	(1 056)

AFP ordning

Alle ansatte i Norge er medlem i en AFP ordning som gir et livslangt tillegg på den ordinære pensjonen. De ansatte kan velge å ta ut den nye AFP ordningen fra og med fylte 62 år, også ved siden av å stå i jobb. Den nye AFP ordningen er en ytelsesbasert flerforetakspensjonsordning, og finansieres gjennom premier som fastsettes som en prosent av lønn. Foreløpig foreligger ingen pålitelig måling og allokering av forpliktelse og midler i ordningen. Regnskapsmessig blir ordningen behandlet som en innskuddsbasert pensjonsordning hvor premiebetalinger kostnadsføres løpende, og ingen avsetninger foretas i regnskapet. Det betales en premie til den nye ordningen av de samlede utbetalinger mellom 1G og 7,1G til konsernets arbeidstakere. For 2017 utgjorde premien 2,5 % og samme sats er fastsatt for 2018 (estimert til NOK 77 millioner). Det er ikke fondsoppbygging i ordningen og det forventes at premienivået vil øke for de kommende årene.

Annet

Årets pensjonskostnad er beregnet på grunnlag av de økonomiske og actuarielle forutsetninger ved årets begynnelse. Brutto pensjonsforpliktelser er beregnet på grunnlag av de økonomiske og actuarielle forutsetninger ved årets slutt. I beregningen av bruttoverdi av pensjonsmidlene er det forutsatt en avkastning på 2,25 % som var forventningen per 31.12.17. Den verdijusterte avkastningen ble 4,8 %, men dette blir først hensyntatt i de balanseførte verdiene i 2018.

Forventet premieinnbetaling til lukket ytelsesordninger er for 2018 ca. NOK 45 millioner. Pensjonsytelsene er basert på antall opptjenings-

år og lønnsnivået ved pensjonsalder. Netto pensjonsforpliktelser er fastsatt basert på aktuarberegninger, som bygger på forutsetninger blant annet knyttet til diskonteringsrente, fremtidig lønnsvekst, pensjonsreguleringer, forventet avkastning på pensjonsmidlene og ansatte turnover. Disse forutsetningene oppdateres årlig. Diskonteringsrenten er fastsatt med utgangspunkt i renten på obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) som reflekterer tidshorisonten for oppgjør av pensjonsforpliktelsen for ytelsesordningen. Etter KONGSBERG sin vurdering er markedet for OMF tilstrekkelig dypt og viser pålitelig prising. Pensjonsforpliktelsen ville vært ca. 8 % høyere ved bruk av statsobligasjonsrente på 1,5 %, gitt alle de andre parametrene uendret. Pensjonsregulering er nå beregnet etter justering for inflasjon, mot tidligere etter minimumsregulering. Pensjonsforpliktelsen ville være ca. 7 % lavere ved bruk av minimumsregulering, gitt alle de andre parametrene uendret.

Balansen viser netto pensjonsforpliktelser inklusive arbeidsgiveravgift.

Forventet utbetaling av pensjoner innen YTP-ordningen er følgende:

	NOK millioner
2018	102
2019	104
2020	109
2021	111
2022	119
Neste 5 år	581

Sensitivitetsanalyse pensjonsberegning

Følgende estimater er basert på fakta og omstendigheter per 31.12.17, forutsatt at alle andre parametre er konstante. Faktiske resultater kan i vesentlig grad avvike fra disse estimatene.

Endring i % er prosentpoeng	Diskonteringsrente		Årlig lønnsvekst		Årlig grunnbeløp	
	1 %	(1 %)	1 %	(1 %)	1 %	(1 %)
<i>Endring i pensjon</i>						
Pensjonsforpliktelse (PBO)	(9 %)	11 %	2 %	(2 %)	(1 %)	1 %
Periodens netto pensjonskostnader	(11 %)	13 %	8 %	(7 %)	(3 %)	4 %

Endring i % er prosentpoeng	Årlig regulering av pensjoner		Fratredelsrate	Dødelighet		
	1 %	(1 %)		1 år lavere forventet levetid ved	1 år økt forventet levetid ved	
	1 %	(1 %)		67 år	67 år	
<i>Endring i pensjon</i>						
Pensjonsforpliktelse (PBO)	9 %	(8 %)	(0,2 %)	0,2 %	(4 %)	3 %
Periodens netto pensjonskostnader	9 %	(8 %)	(0,8 %)	0,8 %	(3 %)	3 %

I beregningen av sensitivitet på dødelighet justeres K2013 slik at den forventede levetiden til en 67-åring henholdsvis økes med 1 år og reduseres med 1 år. Dette gjelder for forventet levealder til en 67-åring i 2017 i henhold til dødelighetstariffen K2013.

12 EIENDOM, ANLEGG OG UTSTYR

NOK millioner	Bygg og annen fast eiendom					Total
	Tomter	Maskiner og anlegg	Driftsløse	Anlegg under utførelse		
<i>Anskaffelseskost</i>						
1.1.16	238	2 014	1 400	1 848	115	5 615
Tilgang	5	204	106	190	136	641
Avgang	(12)	(26)	(38)	(64)	-	(140)
Omregningsdifferanser	(2)	(33)	(46)	(24)	(1)	(106)
Sum anskaffelseskost 31.12.16	229	2 159	1 422	1 950	250	6 010
<i>Reklassifisering</i>						
Tilgang	75	90	156	122	(104)	339
Avgang	-	(16)	(19)	(11)	-	(46)
Omregningsdifferanser	-	(4)	9	2	2	9
Sum anskaffelseskost 31.12.17	304	2 248	1 566	2 046	148	6 312
<i>Akkumulerte av- og nedskrivninger</i>						
1.1.16	-	848	781	1 438	6	3 073
Årets avskrivninger	-	91	114	155	-	360
Årets nedskrivninger	-	6	10	6	-	22
Akkumulerte avskrivninger ved avgang	-	(14)	(34)	(58)	-	(106)
Omregningsdifferanser	-	(9)	(32)	(21)	-	(62)
Sum akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.16	-	922	839	1 520	6	3 287
<i>Reklassifisering</i>						
Årets avskrivninger	-	96	110	147	-	353
Årets nedskrivninger	-	33	6	1	-	40
Akkumulerte avskrivninger ved avgang	-	(13)	(13)	(9)	-	(35)
Omregningsdifferanser	-	(1)	7	3	-	9
Sum akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.17	-	1 040	948	1 660	6	3 654
Balansført verdi 31.12.16	229	1 237	583	430	244	2 723
Balansført verdi 31.12.17	304	1 208	618	386	142	2 658
<i>Utnyttbar levetid</i>						
Årlig leie av ikke balansført eiendom, anlegg og utstyr	N/A	10–33 år	3–10 år	3–10 år		372

Estimatusikkerhet

For gruppen eiendom, anlegg og utstyr er det knyttet estimatusikkerhet til fastsettelsen av forventet gjenværende levetid og forventet utraneringsverdi. Disse faktorene blir gjennomgått årlig etter beste skjønn.

13 IMMATERIELLE EIENDELER

<i>NOK millioner</i>	<i>Goodwill</i>	<i>Teknologi</i>	<i>Aktivert egen- utvikling</i>	<i>Andre immaterielle eiendeler</i>	<i>Total</i>
<i>Anskaffelseskost</i>					
1.1.16	2 925	825	807	100	4 657
Tilgang	2	-	263	3	268
Avgang	(4)	(152)	(118)	-	(274)
Omregningsdifferanser	(14)	(11)	-	(3)	(28)
Sum anskaffelseskost 31.12.16	2 909	662	952	100	4 623
Tilgang	-	-	187	2	189
Avgang	-	-	-	(1)	(1)
Omregningsdifferanser	(16)	(6)	-	-	(22)
Sum anskaffelseskost 31.12.17	2 893	656	1 139	101	4 789
<i>Akkumulerte amortiseringer og nedskrivninger</i>					
1.1.16	913	694	320	74	2 001
Amortiseringer	-	61	69	13	143
Avgang	-	(152)	(103)	-	(255)
Omregningsdifferanser	(2)	(8)	-	(2)	(12)
Sum akkumulerte amortiseringer og nedskrivninger 31.12.16	911	595	286	85	1 877
Amortiseringer	-	45	58	11	114
Avgang	-	-	-	1	1
Omregningsdifferanser	1	(5)	-	(2)	(6)
Sum akkumulerte amortiseringer og nedskrivninger 31.12.17	912	635	344	95	1 986
Balanseført verdi 31.12.16	1 998	67	666	15	2 746
Balanseført verdi 31.12.17	1 981	21	795	6	2 803
Utnyttbar levetid		8–10 år	5 år	8–10 år	

Med unntak av goodwill, som ikke amortiseres, er amortiseringen av immaterielle eiendeler lineære over utnyttbar levetid. Amortisering starter når den immaterielle eiendelen er tilgjengelig for bruk.

Produktvedlikehold, forskning og utvikling ført over resultatet

<i>NOK millioner</i>	2017			2016		
	<i>Produkt- vedlikehold</i>	<i>Forsknings- og utviklings- kostnader</i>	<i>Total</i>	<i>Produkt- vedlikehold</i>	<i>Forsknings- og utviklings- kostnader</i>	<i>Total</i>
Kongsberg Maritime	226	480	706	167	587	754
Kongsberg Defence & Aerospace	42	89	131	44	94	138
Others	4	94	98	3	112	115
Sum	272	663	935	214	793	1 007

Balansføring av egenutvikling

Utviklingsprosjekter hvor kundene finansierer utviklingen blir ikke balanseført, men KONGSBERG søker å oppnå eierrettigheter til de utviklede produktene. Underveis i utviklingsfasen for egenfinansierte prosjekter besluttes det, basert på teknisk suksess og markeds-vurderinger, hvorvidt man skal ferdigstille utviklingen og starte balansføring av gjenværende utviklingsutgifter.

Egenfinansierte utviklingsprosjekter hos Kongsberg Maritime inneholder i hovedsak mange prosjekter med begrenset totalomfang, og i stor grad utvikling av eksisterende teknologi. Det er vurdert at mange av disse utviklingsprosjektene ikke tilfredsstillt kriteriene for balansføring av utvikling. For flere av prosjektene er det betydelig usikkerhet knyttet til om prosjektet er teknologisk gjennomførbart og hvordan den endelige løsningen blir. Det vil normalt derfor være sent i utviklingsprosjektet at kriterier for balansføring blir oppfylt.

De største balanseførte prosjektene er knyttet til utvikling av "Joint Strike Missile", våpenstasjoner, fjernstyrte kontrolltårn for flyplasser, digital plattform og innenfor nye integrerte fartøysløsninger.

Estimatusikkerhet

Balansførte utviklingskostnader blir amortisert i forhold til estimert levetid. Estimert levetid vil kunne endres over tid. Dette vurderes årlig, og amortiseringstakten endres når forholdene krever det. Ved test av verdien på balanseført egenutvikling anvendes samme prinsipper og metoder som ved test for verdifall. For estimatusikkerhet knyttet til dette, se [note 14](#) "Test av verdifall på goodwill".

14 TEST AV VERDIFALL PÅ GOODWILL

Goodwill

Goodwill anskaffet gjennom oppkjøp er allokert til konsernets drifts-segmenter og blir fulgt opp og testet samlet for den gruppe av kontantstrømgenererende enheter som inngår i driftssegmentet. Goodwill følges opp for grupper av kontantstrømgenererende enheter som er lik det som er definert som driftssegment i henhold til [note 6](#) "Driftssegmenter".

Goodwill er tilordnet driftssegmenter som følger:

NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Kongsberg Maritime	1 722	1 740
Kongsberg Defence & Aerospace	173	172
Øvrig ¹⁾	86	86
Sum balanseført verdi goodwill	1 981	1 998

1) Goodwill fra øvrig er tilknyttet Kongsberg Digital.

Konsernet tester goodwill for nedskrivning årlig eller oftere dersom det er indikasjoner på verdifall.

Konsernet har benyttet bruksverdi for å fastsette gjenvinnbart beløp av de kontantstrømgenererende enhetene. For å fastsette bruksverdien er det benyttet diskontert forventet kontantstrøm. Forventet kontantstrøm bygger på forretningsområdenes budsjetter og langtidsplaner som er godkjent av konsernledelsen og styret. Budsjetter og langtidsplaner dekker en periode på fem år (eksplisitt prognoseperiode). Godkjente budsjetter og langtidsplaner blir justert for kontantstrømmer relatert til investeringer, restruktureringer, fremtidige produktforbedringer og nyutvikling dersom elementene er vurdert som vesentlig for verditesten. Etter de fem årene med konkrete planer fastsettes enhetenes kontantstrømmer ved

ekstrapolering. Ved inngang til ekstrapoleringsperioden forutsettes enheten å være i en stabil fase. I beregningene av bruksverdi har konsernet benyttet forventede kontantstrømmer etter skatt og tilsvarende diskonteringssetser etter skatt. Gjenvinnbart beløp ville ikke ha blitt vesentlig påvirket dersom kontantstrømmer før skatt og diskonteringssetser før skatt var benyttet. Diskonteringssetser før skatt er fastsatt ved bruk av en iterativ metode, og er vist i egen tabell.

Forutsetninger lagt til grunn er basert på historiske resultater og observerbare markedsdata.

Nøkelforutsetninger

Diskonteringssetser

Diskonteringssetserne er basert på en vektet gjennomsnittlig kapitalkostnad (WACC) metodikk der egenkapitalkostnaden og gjeldskostnaden er vektet i henhold til estimert kapitalstruktur. Diskonteringssetserne reflekterer markedets avkastningskrav per tidspunkt for testen i den bransje den kontantstrømgenererende enheten sammenlignes med. Estimert kapitalstruktur er basert på gjennomsnittlig kapitalstruktur i bransjen den kontantstrømgenererende enheten opererer i og en vurdering av hva som er en fornuftig og forsvarlig langsiktig kapitalstruktur. Ved estimering av egenkapitalkostnaden er CAPM-modellen benyttet. I henhold til CAPM består egenkapitalkostnaden av risikofri rente samt en individuell risikopremie. Risikopremien er enhetens systematiske risiko (beta) multiplisert med markedets risikopremie. Risikofri rente er estimert basert på en 10-årig norsk statsobligasjonsrente og er basert på at alle kontantstrømmer er omregnet til norske kroner. Gjeldskostnaden representerer en forventet langsiktig rente etter skatt for sammenlignbar gjeld og består av risikofri rente og en rentespread.

Fortjenestemargin (EBITDA)

Fortjenestemargin er vurdert for hver av de kontantstrømgenererende enhetene som er basert på forventninger om fremtidig utvikling. Konsernet har gode utsikter for ordreinngang, spesielt innen forsvarssegmentet og har et godt grunnlag for fremtidig vekst. De store omstillingene som er gjort i hele konsernet ventes å bidra til økt lønnsomhet for konsernet som helhet. I den eksplisitte perioden på 5 år er det lagt til grunn en moderat jevn vekst i både Kongsberg Maritime og I Kongsberg Defence & Aerospace.

Vekstrate

Vekstrater i den eksplisitte prognoseperioden er basert på ledelsens forventninger til markedsutviklingen i de markedene hvor virksomheten drives. Konsernet benytter stabile vekstrater til å ekstrapolere kontantstrømmene utover fem år. Den langsiktige vekstraten utover fem år er ikke høyere enn forventet langsiktig vekst i bransjen der virksomheten drives.

Markedsandeler

For enheter som opererer i markeder hvor det er relevant å måle markedsandeler er det forventet at etablerte posisjoner generelt vil opprettholdes, men at det kan komme økninger og svekkelser innen enkeltområder.

Nøkkelforutsetninger per kontantstrømgenererende enhet

Prosent	Kongsberg		
	Kongsberg Maritime	Defence & Aerospace	Øvrig
Diskonterings­sats før skatt	11,8	8,7	11,2
Diskonterings­sats etter skatt	9,2	7,2	9,2
Langsiktig nominell vekstrate	1,5	1,5	1,5
Inflasjon	1,5	1,5	1,5

Sensitivitetsanalyse

Nedskrivningstest av goodwill er gjennomført med sensitivitetsanalyser av hver enkelt kontantstrømgenererende enhet.

For både Kongsberg Maritime og Kongsberg Defence & Aerospace vil en først være i nedskrivningssituasjon ved betydelige endringer i nøkkel­forutsetningene og disse endringene er vurdert å være utenfor det intervallet som vurderes å være sannsynlig.

Estimatusikkerhet

Det vil alltid være knyttet usikkerhet til estimering av bruksverdi. Vurderingene er basert på nøkkel­forutsetninger som beskrevet ovenfor, og i stor grad påvirket av markedsdata for sammenlignbare selskaper, rentenivå og andre risikoforhold. Disse beregningene er basert på neddiskontering av fremtidige kontantstrømmer, hvor det er benyttet skjønn i forhold til fremtidig inntjening og drift.

Et vesentlig avvik i disse vil påvirke verdien på goodwill.

15 FINANSINTEKTER OG FINANSKOSTNADER

NOK millioner	2017	2016
<i>Renteinntekter fra eiendeler til amortisert kost</i>	11	23
Derivater til virkelig verdi over resultat	14	-
Agio	11	18
Gevinst ved salg av aksjer	-	143
Andre finansinntekter	11	13
Finansinntekter	47	197
<i>Rentekostnader fra forpliktelser til amortisert kost</i>	110	63
Derivater til virkelig verdi over resultatet	1	18
Disagio	12	28
Diskontering langsiktige avsetninger	3	2
Andre finanskostnader	39	48
Finanskostnader	165	160
Netto finansposter innregnet i resultatet	(118)	37

16 SKATT

Skattekostnad

NOK millioner	2017	2016
Betalbar skatt Norge	-	-
Betalbar skatt utlandet	103	119
Endring utsatt skatt	(8)	(41)
Skattekostnad	95	78

Avstemming fra nominell til effektiv skattesats

NOK millioner	2017	2016
Resultat før skatt	654	729
Resultat felleskontrollert virksomhet og tilknyttet selskap	(187)	(230)
Resultat før skatt eksklusiv felleskontrollert virksomhet og tilknyttet selskap	467	499
Skatt beregnet til skattesats 24 % (25 %) av resultat før skatt eksklusiv felleskontrollert virksomhet og tilknyttet selskap	112	125
Effekt av at skattesatsen er redusert til 23 % (24 %)	(50)	(55)
Effekt av ulike skattesatser og ikke hensyntatte skattefordeler i utlandet	26	59
Salg av aksjer	-	(49)
Andre permanente forskjeller	7	(2)
Skattekostnad	95	78
Effektiv skattesats	14,5 %	10,7 %

For anleggskontrakter er det lagt til grunn at skattemessig inntektsføring skjer når kontroll og risiko overdras til kunden. Dette påvirker ikke skattekostnaden i resultatregnskapet, men betalbar skatt vil som følge av dette variere over tid.

Som følge av de store forskjellene mellom regnskapsmessig og skattemessig resultat vil den vedtatte endringene i skattesats fra 24 % til 23 % fra 2018 medføre en reduksjon i års skattekostnad på NOK 50 millioner.

Eiendel utsatt skatt og utsatt skatt forpliktelse

<i>NOK millioner</i>	31.12.17	31.12.16
<i>Eiendel utsatt skatt</i>		
Pensjoner	149	112
Avsetninger / valuta	-	86
Derivater	148	306
Akkumulert fremførbart underskudd	191	234
Eiendel utsatt skatt – brutto	488	738
<i>Utsatt skatt forpliktelse</i>		
Anleggsmidler	184	215
Anleggskontrakter under utførelse	1 502	1 617
Avsetninger / valuta	25	-
Derivater	49	80
Utsatt skatt forpliktelse – brutto	1 760	1 912
Netto regnskapsført utsatt skatt forpliktelse	(1 272)	(1 174)
Skattesats i Norge	23 %	24 %

Endring i utsatt skatt som er innregnet i utvidet resultat

<i>NOK millioner</i>	31.12.17	31.12.16
Pensjoner	(18)	5
Kontantstrømsikring	124	273
Sum	106	278
Tilgang utsatt skattefordel ved oppkjøp	-	(20)
Forventet kreditfradrag skatt utland, ikke utlignet	-	(26)

Skatteeffekten knyttet til endret skattesats fra 24 til 23 % fra 2018 medfører en reduksjon på NOK 2 millioner vedrørende kontantstrømsikringer og er inntatt i utvidet resultat.

Utdeling av utbytte til morselskapets aksjeeiere påvirker verken selskapets betalbare eller utsatte skatt.

17 RESULTAT PER AKSJE

<i>NOK millioner</i>	2017	2016
Årets resultat som tilfaller innehavere av aksjer		
Resultat etter skatt	559	651
Ikke-kontrollerende interessers andel av resultatet	(5)	(2)
Årets resultat / utvannet resultat som tilfaller innehavere av ordinære aksjer	554	653

<i>Antall aksjer</i>	Note	2017	2016
Gjennomsnittlig vektet antall utestående aksjer 1.1.	22	120	120
Gjennomsnittlig vektet antall aksjer 31.12.		120	120

<i>NOK</i>	2017	2016
Årets resultat per aksje	4,62	5,44
Årets resultat per aksje, utvannet	4,62	5,44

18 ANDRE LANGSIKTIGE EIENDELER

<i>NOK millioner</i>	31.12.17	31.12.16
Lån til ansatte	16	21
Selgerkreditt, salg av eiendom	-	37
Forskuddsbetalt tomteleie	14	14
Langsiktig lån til kunde	129	139
Andre langsiktige eiendeler	16	18
Sum andre langsiktige eiendeler	175	229

19 FORDRINGER OG KREDITTRISIKO

<i>NOK millioner</i>	31.12.17	31.12.16
Kundefordringer	2 358	2 670
Avsetning tap kundefordringer	(241)	(234)
Netto kundefordringer	2 117	2 436
Andre fordringer	447	536
Forskudd til leverandører	108	382
Netto fordringer	2 672	3 354

Kredittrisiko

Eksposering for kredittrisiko

For redegjørelse av KONGSBERGs kredittrisiko og håndtering av denne, se note 5 "Styring av kapital og finansiell risiko".

Balanseført verdi av finansielle eiendeler representerer maksimal kreditteksponering:

NOK millioner	Note	31.12.17	31.12.16
Kundefordringer		2 358	2 670
Andre kortsiktige fordringer		555	918
Andre langsiktige eiendeler	19	175	229
Betalingsmidler	22	2 956	1 888
Valutaterminkontrakter og rentebytteavtaler som er brukt som sikring	20A	213	332
Total eksponering for kredittrisiko		6 257	6 037

Kundefordringer fordelt på region

NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Norge	292	234
EU	419	303
Øvrige Europa	83	66
Nord Amerika	756	1 436
Sør Amerika	63	24
Asia	417	438
Andre land	328	169
Totalt	2 358	2 670

Kundefordringer fordelt på kundetype

NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Offentlige	691	434
Private	1 667	2 236
Totalt	2 358	2 670

Aldersfordelte kundefordringer og avsetning for tap på kundefordringer

NOK millioner	31.12.17		31.12.16	
	Brutto	Avsetning tap på kundefordringer	Brutto	Avsetning tap på kundefordringer
Ikke forfalt	1 160	(2)	1 359	(1)
Forfalt 1–30 dager	429	(32)	415	(5)
Forfalt 31–90 dager	381	(23)	414	(14)
Forfalt 91–180 dager	103	(22)	195	(21)
Forfalt mer enn 180 dager	285	(162)	287	(193)
Totalt	2 358	(241)	2 670	(234)

Endring i avsetning tap på kundefordringer

NOK millioner	2017	2016
Avsetning 1.1.	(234)	(167)
Konstaterte tap	16	6
Avsatt	(41)	(95)
Oppløst	18	22
Avsetning 31.12.	(241)	(234)

Estimatusikkerhet

Avsetning til tap på fordringer fastsettes ved vurdering av sannsynligheten for tap på en fordring eller en gruppe av fordringer. Ved vurderingen anvendes skjønn og forutsetninger som kan endres over tid. Avsetning til tap på fordringer er i stor grad påvirket av markeds-situasjonen og finansiell stilling hos motparten.

20 FINANSIELLE INSTRUMENTER

For definisjoner av finansielle instrumenter vises det til [note 3J](#) "Finansielle instrumenter".

A) Derivater

<i>NOK millioner</i>	Note	31.12.17	31.12.16
<i>Omløpsmidler</i>			
Valutaterminer, kontantstrømsikring	20C	43	37
Valutaterminer, virkelig verdisikringer		149	246
Rentebytteavtaler, virkelig verdisikringer	20D	10	13
Virkelig verdi basisswaper		-	29
Lånesikringer	20B	11	7
Sum derivater omløpsmidler		213	332
<i>Kortsiktige forpliktelser</i>			
Valutaterminer, kontantstrømsikringer		17	181
Rentebytteavtaler, kontantstrømsikringer	20D	1	4
Valutaterminer, virkelig verdi sikringer		563	1 078
Virkelig verdi basisswaper		64	14
Sum derivater kortsiktige forpliktelser		645	1 277

B) Valutarisiko og -sikring

KONGSBERG's valutarisiko og håndtering av denne risikoen er omtalt i [note 5](#) "Styring av kapital og finansiell risiko". KONGSBERG's eksponering for valutarisiko knyttet til balanseførte kundefordringer og leverandørgjeld i amerikanske dollar (USD) og euro (EUR), basert på nominelle beløp, var ved årskiftet:

<i>Beløp i millioner</i>	31.12.17		31.12.16	
	USD	EUR	USD	EUR
Kundefordringer ¹⁾	351	51	417	30
Leverandørgjeld	(24)	(12)	(24)	(11)
Netto balanseeksponering	327	39	393	19
Volum terminkontrakter virkelig verdi sikringer ²⁾	558	290	841	182

1) Kundefordringene viser KONGSBERG's brutto eksponering i USD og EUR. Kundefordringene i oppstillingen over finansiell stilling og [note 19](#) "Fordringer og kredittrisiko" viser nettoeksponering hvor kundefordringer er nettet mot andre balanseposter innenfor samme prosjekt, se også [Note 3C](#) "Sammendrag av vesentlige regnskapsprinsipper - Inntektsføring - Anleggskontrakter/systemleveranser."

2) I henhold til KONGSBERG's valutastrategi sikres alle inngåtte kontrakter til funksjonell valuta.

Valutaterminene som virkelig verdi sikring skal sikre kontraktfestede valutastrømmer. Det betyr at valutaterminene skal sikre balanseførte kundefordringer i utenlandsk valuta samt gjenstående fakturering på inngåtte kontrakter. KONGSBERG er også eksponert mot andre valutaer, men disse er ubetydelig sammenlignet med eksponeringen i USD og EUR.

Viktige valutakurser benyttet i konsernregnskapet gjennom året:

	Gjennomsnittlig kurs		Spotkurs per 31.12.	
	2017	2016	2017	2016
USD	8,27	8,40	8,20	8,61
EUR	9,33	9,30	9,83	9,09

Valutasikring

Per 31.12. hadde konsernet følgende sikringer av netto salg i utenlandsk valuta, fordelt på sikringskategori:

Beløp i millioner	2017					
	Verdi i NOK per 31.12.17 basert på avtalte kurser	Virkelig verdi ¹⁾ i NOK 31.12.17	Total sikret beløp i USD 31.12.17	Gj.snittlig sikret kurs i USD 31.12.17	Total sikret beløp i EUR 31.12.17	Gj.snittlig sikret kurs i EUR 31.12.17
	<i>Sikringskategori</i>					
Valutaterminer, kontantstrømsikringer ²⁾³⁾	2 374	26	310	8,22	49	9,84
Sum kontantstrømsikringer	2 374	26	310		49	
Terminforretninger, virkelig verdi sikringer ³⁾⁴⁾	7 868	(413)	558	7,59	290	9,56
Lånesikringer, virkelig verdi sikringer ³⁾	527	11	72	8,32	4	9,91
Sum virkelig verdisikringer	8 395	(402)	630		294	
Sum totalt	10 769	(376)	940		343	

Beløp i millioner	2016					
	Verdi i NOK per 31.12.16 basert på avtalte kurser	Virkelig verdi ¹⁾ i NOK 31.12.16	Total sikret beløp i USD 31.12.16	Gj.snittlig sikret kurs i USD 31.12.16	Total sikret beløp i EUR 31.12.16	Gj.snittlig sikret kurs i EUR 31.12.16
	<i>Sikringskategori</i>					
Valutaterminer, kontantstrømsikringer ²⁾³⁾	5 067	(144)	571	8,34	37	9,22
Sum kontantstrømsikringer	5 067	(144)	571		37	
Terminforretninger, virkelig verdi sikringer ³⁾⁴⁾	9 183	(832)	841	7,40	182	9,41
Lånesikringer, virkelig verdi sikringer ³⁾	961	8	100	8,67	4	9,07
Sum virkelig verdisikringer	10 144	(824)	941		186	
Sum totalt	15 211	(968)	1 512		223	

1) Virkelig verdi er forskjellen mellom spotkurs 31.12. og avtalt kurs på terminene.

2) Endring i virkelig verdi knyttet til sikringseffektive kontantstrømsikringer innregnes i utvidet resultat. Den del som ikke er sikringseffektiv blir innregnet over resultatet.

3) Verdier i tabellen knyttet til verdi basert på avtalte kurser og virkelig verdi inkluderer også andre valutaer enn USD og EUR. Lånesikringer er valutasikringer knyttet til lån i utenlandsk valuta.

4) Samlet verdiøkning på sikrede prosjekter er NOK 419 millioner i løpet av 2017 (økning på NOK 810 millioner i 2016). Derivater anvendt som prosjektsikring har hatt tilsvarende negativ verdi gjennom året, og sikringen har således vært 100 % effektiv. Verdiendring er innregnet i kundefordringer og anleggskontrakter under utførelse (eiendel og gjeld).

Valutaopsjoner

KONGSBERG har per 31.12.17 ingen valutaopsjoner.

Basisswaper

I forbindelse med kjøp av aksjer i Patria Oyj til en kostpris på EUR 284,9 millioner, ble det inngått basisswaper på til sammen EUR 130 millioner for å sikre nettoinvestering i utenlandsk virksomhet. Disse basisswapene har en virkelig verdi på NOK -64,4 millioner per 31.12.17 (NOK 28,6 millioner per 31.12.16). Endring i virkelig verdi på basisswapene føres over utvidet resultat.

Virkelig verdi på valutaterminer er i tillegg til valutakursen 31.12. påvirket av forskjellene i renter i de aktuelle valutaene. Rentekurvene som benyttes i verdsettelsen mottas fra Reuters som igjen henter informasjon fra ulike markedsaktører. Det vises forøvrig til [note 4 "Virkelig verdi"](#) og [note 20 G\) "Vurdering av virkelig verdi"](#).

Sensitivitetsanalyse

En styrking av norske kroner mot USD og EUR per 31.12.17 på 10 % (10 % i 2016) ville ha økt utvidet resultat med beløp nevnt i tabellen.

Beregnet effekt på utvidet resultat (etter skatt):

NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Valutaterminer i USD	196	374
Valutaterminer i EUR	37	26
Totalt	233	400

Kontantstrømsikringer er vurdert til å være effektive, og all effekt fra en valutakursendring vil således føres i utvidet resultat. For virkelig verdisikringer vil verken utvidet resultat eller årsresultat bli påvirket så lenge sikringene er effektive.

Da KONGSBERG har en sikringsstrategi som i hovedsak sikrer alle kontraktfestede valutastrømmer og fordringer i utenlandsk valuta vil en valutakursendring i liten grad påvirke lønnsomheten i inngåtte kontrakter.

C) Kontantstrømsikringer

Oversikt over periodene hvor kontantstrømmer knyttet til derivater som er kontantstrømsikringer forventes å oppstå:

NOK millioner	31.12.17				31.12.16			
	Balanseført beløp	Forventet kontantstrøm	2018	2019 og senere	Balanseført beløp	Forventet kontantstrøm	2017	2018 og senere
<i>Valutaterminkontrakter</i>								
Eiendeler	43	43	43	-	37	37	37	-
Forpliktelser	(17)	(17)	(17)	-	(181)	(182)	(182)	-
<i>Rentebytteavtaler</i>								
Eiendeler	-	-	-	-	-	-	-	-
Forpliktelser	(1)	(1)	(1)	-	(4)	(4)	(4)	-
Samlet	25	25	25	-	(148)	(149)	(149)	-

Oversikt over periodene hvor kontantstrømmer knyttet til derivater som er kontantstrømsikringer forventes å påvirke resultatet:

NOK millioner	31.12.17				31.12.16			
	Balanseført beløp	Forventet kontantstrøm	2018	2019 og senere	Balanseført beløp	Forventet kontantstrøm	2017	2018 og senere
<i>Valutaterminkontrakter</i>								
Eiendeler	43	43	26	17	37	37	21	16
Forpliktelser	(17)	(17)	(10)	(7)	(181)	(182)	(103)	(79)
<i>Rentebytteavtaler</i>								
Eiendeler	-	-	-	-	-	-	-	-
Forpliktelser	(1)	(1)	(1)	-	(4)	(4)	(4)	-
Samlet	25	25	15	10	(148)	(149)	(86)	(63)

Kontantstrømsikring – sikringsreserve

NOK millioner	2017	2016
Inngående balanse	(509)	(1 299)
<i>Endringer i virkelig verdi i perioden</i>		
Valutaterminer og rulleringseffekter ¹⁾²⁾	102	439
Rentebytteavtaler og basisswapper	(89)	5
Skatt på poster innregnet direkte i utvidet resultat	(124)	(273)
<i>Innregnet gevinst/tap i perioden</i>		
Valutaterminer og rulleringseffekter ¹⁾	496	619
Utgående balanse sikringsreserve²⁾	(124)	(509)

- 1) Det oppstår periodiseringer når kontantstrømsikringer realiseres og nye terminer, virkelig verdi sikringer, inngås for prosjektene (rullering). Resultateffekten som oppstår blir balanseført og realiseres i takt med fremdrift i prosjektene. Balanseført verdi knyttet til rullede kontantstrømsikringer utgjør NOK 122 millioner per 31.12.17 (NOK 550 millioner per 31.12.16).
- 2) Netto effekt fra kontantstrømsikringer før skatt som er ført i utvidet resultat, utgjør NOK 509 millioner i 2017 (NOK 1063 millioner i 2016). I utvidet resultat vises en endring NOK 598 millioner og avviket på NOK -89 millioner skyldes endring i virkelig verdi på rentebytteavtaler på NOK 3 millioner og basisswapper på NOK -92 millioner.

Dersom et forventet prosjekt blir kontraktsfestet og det etableres en virkelig verdi sikring, blir innregnet sikringsreserve overført fra utvidet resultat til balanseført verdi av det sikrede prosjektet. Dersom en forventet kontantstrøm inntreffer og ikke resulterer i en virkelig verdi sikring innregnes sikringsreserven i resultatregnskapet samtidig med de sikrede transaksjonene.

Det er i 2017 innregnet totalt NOK -237 millioner knyttet til ineffektive kontantstrømsikringer i ordinært resultat (NOK -83 millioner 2016). Beløpet inngår også i posten "innregnet gevinst/tap i perioden" i tabellen over.

D) Renterisiko knyttet til lån

Beløp NOK millioner	2017			2016			
	Forfall	Nominell rente	Balanseført verdi ¹⁾	Forfall	Nominell rente	Nominelt beløp	Balanseført verdi
Obligasjonslån KOG07 – fast rente	11.9.19	4,80 %	250	11.9.19	4,80 %	250	250
Obligasjonslån KOG08 – flytende rente	2.6.21	2,02 %	1 000	2.6.21	2,39 %	1 000	1 000
Obligasjonslån KOG09 – fast rente	2.6.26	3,20 %	1 000	2.6.26	3,20 %	1 000	1 000
Obligasjonslån KOG10 – flytende rente	5.3.20	1,66 %	550	5.3.20	2,04 %	550	550
Obligasjonslån KOG11 – fast rente	5.12.23	2,90 %	450	5.12.23	2,90 %	450	450
Profasilitet i EUR – flytende rente ²⁾			-	24.2.19	0,80 %	482	482
Andre langsiktige lån ³⁾			80			75	75
Sum langsiktige lån⁴⁾			3 330			3 807	3 807

	Forfall	Nominelt beløp		Nominelt beløp
Syndikert trekkfasilitet (ubenyttet låneramme)	15.3.22	2 300	7.4.19	1 500
Kassekreditt (ubenyttet)		500		500

- 1) Balanseført verdi er lik nominelt beløp.
- 2) Profasiliteten var opprinnelig på EUR 160 millioner ved opptak i mai 2016. Profasiliteten ble nedbetalt i sin helhet i april 2017.
- 3) "Andre langsiktige lån" er mindre låneopptak i enkelte av konsernets datterselskaper i lokale banker.
- 4) Forskjellen mellom balanseført verdi i oppstilling over finansiell stilling og beløp i denne note skyldes virkelig verdi på rentebytteavtalen knyttet til obligasjonslån KOG07 med verdi på NOK 10 millioner per 31.12.17 (NOK 13 millioner per 31.12.16).

Kongsberg Gruppen ASA har en syndikert lånefasilitet med Danske Bank, DNB, JP Morgan Chase, Nordea og SEB. Fasiliteten er for generelle forretningsformål. Fasiliteten har løpetid på fem år med opsjon på forlengelse på ett år, to ganger. Rentebetingelsene er NIBOR + margin som er avhengig av forholdet mellom netto rentebærende lån/EBITDA og kan være fra 0,55 % til 2 %. Lånefasiliteten krever at netto rentebærende gjeld ikke overstiger fire ganger EBITDA, men kan være opp til 4,5 ganger i maksimalt tre kvartaler. Kravene i låneavtalene er oppfylt. Det var ikke trukket på fasiliteten per 31.12.17. Se [note 5](#) for mer informasjon.

Kongsberg Gruppen ASA har fem obligasjonslån ved utgangen av 2017. Obligasjonslånene er utstedt i norske kroner og notert på Oslo Børs. Rentebetingelsene på lånene med flytende rente er 3 mnd NIBOR med margin som er + 1,25 % for KOG08 og 0,9 % for KOG10. Rentebetingelsene for fast rente er 4,8 % for KOG07, 3,20 % for KOG09 og 2,9 % for KOG11. KOG07 forfaller i Q3 2019.

Kongsberg Gruppen ASA hadde en brofasilitet siden 2016 som i sin helhet ble innfridd 28.4.17. Det er etablert en kassekreditt på NOK 500 millioner. Denne er ikke trukket på per 31.12.17.

Beløp NOK millioner			Pålydende		Virkelig verdi	
	Forfall	Rentesats	2017	31.12.17	2016	31.12.16
Rentebytteavtale, flytende til fast rente ¹⁾	2.1.18	2,47 %	247	(1)	247	(4)
Sum rentebytteavtaler, flytende til fast rente			247	(1)	247	(4)
Rentebytteavtale, fast til flytende rente ²⁾	11.9.19	4,80 %	250	10	250	13
Sum rentebytteavtaler			497	9	497	9

- 1) KONGSBERG har inngått rentebytteavtale flytende rente til fast rente for et nominelt beløp på NOK 247 millioner. Avtalen ble inngått i tilknytning til finansiering av forretningsområdet eiendom for å redusere renteeksponeringen. Verdiendringen på rentebytteavtalen innregnes over oppstilling over utvidet resultat.
- 2) KONGSBERG har inngått to rentebytteavtaler fra fast til flytende rente for et nominelt beløp på hver NOK 125 millioner. Avtalene ble inngått i tilknytning til obligasjonslånet KOG07 som er et fastrentelån. Verdiendringen på rentebytteavtalene justeres mot balanseført verdi på lånet.

Sensitivitetsanalyse renterisiko

Effekt av renteøkning på 50 bp i NIBOR:

NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Plasseringer med flytende rente	15	9
Lån med variabel rente	(8)	(11)
Rentebytteavtaler, flytende til fast rente	-	1
Kontantstrøms sensitivitet (netto)	7	(1)

I tillegg ville en slik renteendring økt (redusert) utvidet resultat og egenkapitalen med NOK 2 millioner (NOK 2 millioner i 2016) knyttet til rentebytteavtaler fra fast til flytende rente.

E) Likviditetsrisiko

Tabellen viser forfall i henhold til kontrakt for finansielle forpliktelser inkludert rentebetalinger. Forpliktelser som offentlige avgifter og skatter er ikke finansielle forpliktelser og derfor ikke inkludert. Det samme gjelder forskuddsbetalinger fra kunder og periodisering av prosjekter.

NOK millioner	31.12.17						
	Balanseført beløp	Kontraks- messige kontant- strømmer	2018	2019	2020	2021	2022 og senere
<i>Finansielle forpliktelser som ikke er derivater</i>							
Usikrede obligasjonslån	3 250	(3 871)	(86)	(342)	(667)	(1 094)	(1 682)
Andre lån og forpliktelser	80	(80)	(5)	-	-	-	(75)
Leverandører	937	(937)	(937)	-	-	-	-
<i>Finansielle forpliktelser som er derivater</i>							
Valutaderivater	580	(589)	(431)	(146)	(11)	(1)	-
Rentebytteavtale	1	(1)	(1)	-	-	-	-
Basiswaper	64	(64)	-	(64)	-	-	-
Totalt	4 912	(5 542)	(1 460)	(552)	(678)	(1 095)	(1 756)

NOK millioner	31.12.16						
	Balanseført beløp	Kontraks- messige kontant- strømmer	2017	2018	2019	2020	2021 og senere
<i>Finansielle forpliktelser som ikke er derivater</i>							
Usikrede obligasjonslån	3 507	(4 267)	(360)	(92)	(347)	(683)	(2 784)
Brofasilitet	482	(540)	(7)	(7)	(527)	-	-
Andre lån og forpliktelser	75	(75)	-	(4)	(9)	(3)	(59)
Leverandører	1 038	(1 038)	(1 038)	-	-	-	-
<i>Finansielle forpliktelser som er derivater</i>							
Valutaderivater	1 259	(1 275)	(806)	(345)	(123)	-	-
Rentebytteavtale	4	(4)	(4)	-	-	-	-
Basiswaper	14	(14)	-	(14)	-	-	-
Totalt	6 379	(7 213)	(2 215)	(462)	(1 006)	(686)	(2 843)

F) Oppsummering finansielle eiendeler og forpliktelser

Finansielle eiendeler og forpliktelser fordelt på ulike kategorier for regnskapsmessig behandling per 31.12.17:

		2017						
		Derivater Derivater benyttet som sikring	Derivater som ikke kvalifiserer for sikring	Utlån og fordringer	Aksjer tilgjengelig for salg	Andre finansielle forpliktelser	Total	Virkelig verdi
NOK millioner	Note							
<i>Eiendeler – anleggsmidler</i>								
Investering i aksjer tilgjengelig for salg		-	-	-	29	-	29	29
Andre langsiktige eiendeler	18	-	-	175	-	-	175	175
<i>Eiendeler – omløpsmidler</i>								
Derivater	20A	213	-	-	-	-	213	213
Fordringer	19	-	-	2 672	-	-	2 672	2 672
Betalingsmidler	21	-	-	2 956	-	-	2 956	2 956
<i>Finansielle forpliktelser – langsiktige</i>								
Rentebærende lån	20D	-	-	-	-	3 330	3 330	3 460
Derivater	20D	-	-	-	-	10	10	10
Andre langsiktige forpliktelser		-	-	-	-	20	20	20
<i>Finansielle forpliktelser – kortsiktige</i>								
Rentebærende lån		-	-	-	-	-	-	-
Derivater	20A	645	-	-	-	-	645	645
Leverandører	24	-	-	-	-	947	947	947

		2016						
		Derivater Derivater benyttet som sikring	Derivater som ikke kvalifiserer for sikring	Utlån og fordringer	Aksjer tilgjengelig for salg	Andre finansielle forpliktelser	Total	Virkelig verdi
NOK millioner	Note							
<i>Eiendeler – anleggsmidler</i>								
Investering i aksjer tilgjengelig for salg		-	-	-	35	-	35	35
Andre langsiktige eiendeler	18	-	-	229	-	-	229	229
<i>Eiendeler – omløpsmidler</i>								
Derivater	20A	332	-	-	-	-	332	332
Fordringer	19	-	-	3 354	-	-	3 354	3 354
Betalingsmidler	21	-	-	1 888	-	-	1 888	1 888
<i>Finansielle forpliktelser – langsiktige</i>								
Rentebærende lån	20D	-	-	-	-	3 807	3 807	3 891
Derivater	20D	-	-	-	-	13	13	13
Andre langsiktige forpliktelser		-	-	-	-	24	24	24
<i>Finansielle forpliktelser – kortsiktige</i>								
Rentebærende lån		-	-	257	-	-	257	258
Derivater	20A	1 277	-	-	-	-	1 277	1 277
Leverandører	24	-	-	-	-	1 038	1 038	1 038

G) Vurdering av virkelig verdi

Følgende tabell viser konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi

NOK millioner	Note	2017			2016		
		Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
<i>Eiendeler</i>							
Investeringer i aksjer tilgjengelig for salg		-	-	29	-	-	35
Derivater	20A	-	213	-	-	332	-
Sum eiendeler til virkelig verdi		-	213	29	-	332	35
<i>Forpliktelser</i>							
Derivater	20A	-	645	-	-	1 277	-
Rentebærende gjeld (beregnet for noteformål)		-	3 460	-	-	4 396	-
Sum forpliktelser til virkelig verdi		-	4 105	-	-	5 673	-

De forskjellige nivåene er definert som følger:

Nivå 1: Virkelig verdi måles ved bruk av kvoterte priser fra aktive markeder for identiske finansielle instrumenter. Ingen justering foretas med hensyn til disse prisene.

Nivå 2: Virkelig verdi måles basert på andre data enn noterte priser som omfattes av nivå 1, men som baseres på observerbare markedsdata enten direkte eller indirekte. Disse metodene innbærer noe usikkerhet i fastsettelse av virkelig verdi.

Nivå 3: Virkelig verdi måles ved bruk av modeller som i vesentlig grad benytter ikke-observerbare markedsdata. Dette innebærer mer usikkerhet knyttet til fastsettelse av virkelig verdi.

Se også [note 4](#) "Virkelig verdi" for omtale av virkelig verdimåling.

H) Estimatusikkerhet

KONGSBERG har en rekke finansielle instrumenter som regnskapsføres til virkelig verdi. Når markedsverdier ikke kan observeres direkte gjennom børsnoterte priser, estimeres virkelig verdi ved hjelp av ulike modeller som enten bygger på interne estimater eller input fra banker eller andre markedsaktører. Forutsetninger for slike verdilurderinger inkluderer spotpriser, forwardpriser og rentekurver.

Vurderingene er alltid basert på KONGSBERGs beste estimater, men det er likevel sannsynlig at observerbar markedsinformasjon og forutsetninger vil endres over tid. Slike endringer kan påvirke de beregnede verdier av finansielle instrumenter vesentlig, og dermed resultere i gevinster og tap som vil påvirke fremtidige perioders resultatregnskap. Hvordan slike endringer påvirker resultatregnskapet avhenger av type instrument, og hvorvidt det inngår i en sikringsrelasjon.

21 BETALINGSMIDLER

Nominelt beløp i NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Bankinnskudd	2 956	1 888
Sum	2 956	1 888

Det er stilt bankgaranti for trukket forskuddstrekk fra ansatte tilsvarende NOK 274 millioner (NOK 262 millioner i 2016).

Likviditetsstyringen i konsernet håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

22 AKSJEKAPITAL

Aksjekapital

Aksjekapitalen består per 31.12.17 av 120.000.000 aksjer, hver pålydende NOK 1,25.

Utvikling i aksjekapital

	Dato	Antall aksjer	Pålydende NOK	Beløp NOK millioner	Korr. faktor	Aksjekapital NOK millioner
<i>Type utvidelse</i>						
Børsintroduksjon	13.12.1993	5 850 000	20	117		117
Rettet emisjon mot ansatte	1996	6 000 000	20	3		120
Aksjesplitt	1997	24 000 000	5		01:04	120
Emisjon	1999	30 000 000	5	30		150
Aksjesplitt	2009	120 000 000	1,25		01:04	150

Oversikt over de største aksjeeierne per 31.12.17

Aksjeeiere	Type	Antall aksjer	%-andel
Nærings- og Fiskeridepartementet		60 001 600	50,00 %
Arendals Fossekompagni ASA		9 552 796	7,96 %
Folketrygdfondet		7 838 890	6,53 %
MP Pensjon Pk		4 452 048	3,71 %
Danske Invest Norske Instit. II.		2 142 952	1,79 %
State Street Bank and Trust Comp	Nom	2 028 508	1,69 %
Odin Norge		1 861 224	1,55 %
Danske Invest Norske Aksjer Instit.		1 119 272	0,93 %
Nordea Nordic Small Cap Fund		1 094 820	0,91 %
JP Morgan Chase Bank, N.A., London	Nom	968 719	0,81 %
State Street Bank and Trust Comp	Nom	870 543	0,73 %
Arctic Funds Plc		847 561	0,71 %
State Street Bank and Trust Comp	Nom	833 698	0,69 %
Invesco Funds Series 4		831 853	0,69 %
State Street Bank and Trust Comp	Nom	607 471	0,51 %
KLP Aksjenorge Indeks		556 662	0,46 %
State Street Bank and Trust Comp	Nom	552 133	0,46 %
Danske Invest Norge II		504 392	0,42 %
State Street Bank and Trust Comp	Nom	485 036	0,40 %
Citibank, N.A.	Nom	417 548	0,35 %
Sum		97 567 726	81,31 %
Øvrige		22 432 274	18,69 %
Totalt antall aksjer		120 000 000	100,00 %

Fordeling av aksjeeiere etter beholdningsstørrelse

Beholdningsintervall	Antall eiere	Antall aksjer	Beholdning %
1-1 000	6 938	1 865 340	1,55 %
1 001-10 000	2 072	5 723 362	4,77 %
10 001-100 000	171	4 948 673	4,12 %
100 001-1 000 000	57	17 370 515	14,48 %
1 000 001-10 000 000	8	30 090 510	25,08 %
Over 10 000 000	1	60 001 600	50,00 %
Sum	9 247	120 000 000	100,00 %

Av de 9.247 aksjeeierne per 31.12.17 var 820 utenlandske, med en samlet beholdning på 14,28 %.

Egne aksjer

KONGSBERG har per 31.12.17 en beholdning på 8.961 egne aksjer. Aksjene er kjøpt i henhold til fullmakt gitt på ordinær generalforsamling, og gir rom for tilbakekjøp av inntil 5 % av utestående aksjer.

	Antall
Beholdning egne aksjer per 31.12.16	1 049
Kjøp av egne aksjer	569 940
Egne aksjer avhendet til ansatte ifm. aksjeprogram	(550 951)
Egne aksjer avhendet til ansatte ifm. langtidsincentivordning	(11 077)
Beholdning egne aksjer per 31.12.17	8 961

Utbytte

	2017	2016
Betalt utbytte i NOK per aksje	3,75	4,25
Betalt utbytte i NOK millioner	450	510
Herav utbytte egne aksjer i NOK millioner	1,79	1,49

Styret har foreslått et utbytte for regnskapsåret 2017 på NOK 3,75 per aksje. Dette utgjør tilsammen NOK 450 millioner.

23 AVSETNINGER

Langsiktige avsetninger

NOK millioner	Salg og tilbakeleie		Andre	Sum
31.12.16	139	26		165
Omklassifisert	-	(12)		(12)
Benyttet avsetning	(16)	(1)		(17)
Avsatt	31	-		31
Oppløst	(25)	(2)		(27)
31.12.17	129	11		140

Langsiktige avsetninger

KONGSBERG har i perioden 1999 til 2014 solgt deler av eiendoms-massen i Kongsberg Teknologipark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter, og utløper i perioden 2017 til 2031. Tilbakeleie-kontrakten knyttet til kjøp i 1999 løp ut i 2014. I forbindelse med salg og tilbakeleie ble det avtalt at KONGSBERG garanterer for oppføringskostnader og for vedlikehold av byggene i tilbakeleie-perioden. Nåverdien av fremtidig garantiforpliktelse er avsatt i regnskapet. Det er i tillegg foretatt avsetning knyttet til leiebortfall. Gjenstående avsetningsbehov vurderes hvert kvartal. Effekt av diskontering er kostnadsført som finanskostnader.

Kortsiktige avsetninger

NOK millioner	Garanti	Andre	Sum
31.12.16	477	326	803
Omklassifisert til pensjonsforpliktelse	-	(42)	(42)
Benyttet avsetning	(173)	(91)	(264)
Avsatt	133	99	232
Oppløst	(89)	(97)	(186)
31.12.17	348	195	543

Garantiavsetninger

Garantiavsetninger er avsetninger for garantikostnader på avsluttede leveranser. Ubenyttede garantiavsetninger løses opp ved utløp av garantiperioden. Garantiavsetningene er estimert basert på en kombinasjon av erfaringstall, konkrete beregninger og skjønn. Garantiavsetningene varer normalt fra ett til fem år, men for enkelte forsvarskontrakter kan garantiperioden være inntil 30 år.

Andre avsetninger

Avsetninger innregnes når konsernet har en forpliktelse som følge av en tidligere hendelse, det er sannsynlig at det vil skje et økonomisk oppgjør som følge av denne forpliktelsen og beløpets størrelse kan måles pålitelig.

Avsetninger gjelder forhold hvor det er uenighet med kontraktspartene, usikkerhet knyttet til produktansvar eller produkter som er i en tidlig livssyklus.

Estimatusikkerhet

Vurderingene er basert på en kombinasjon av erfaringstall, tekniske evalueringer og skjønn. Det gjøres evalueringer av estimatene hvert kvartal. Det er betydelig usikkerheter knyttet til disse avsetningene med hensyn til beløp og tid.

24 ANDRE KORTSIKTIGE FORPLIKTELSER

NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Leverandørgjeld	947	1 038
Skyldige offentlige avgifter	313	295
Beregnet betalbar skatt	20	29
Avsatte feriepenger	395	408
Forskudd og periodiseringer varesalg	1 061	1 249
Andre periodiseringer	746	611
Sum	3 481	3 630

25 PANTSTILLELSER OG GARANTIER

Pantstillelser

Konsernets låneavtaler, både obligasjonlåneavtalene og avtalen om syndikerte lånefasiliteter, er basert på negativ pant.

Forskudds- og gjennomføringsgarantier

Konsernets selskaper har stilt garantier for forskudd og gjennomføring i tilknytning til prosjekter. Garantiene er utstedt av norske og utenlandske banker og forsikringselskaper og av Kongsberg Gruppen ASA (morselskapsgarantier). Kongsberg Gruppen ASA står ansvarlig for alle garantiene.

NOK millioner	31.12.17	31.12.16
Garantier utstedt av banker og forsikringselskaper	2 308	2 572
Garantier stilt av Kongsberg Gruppen ASA (morselskapet)	5 331	5 093
Forskudd- og gjennomføringsgarantier overfor kunder	7 639	7 665

Kongsberg Gruppen ASA har ukommiterte rammeavtaler om garantistillelser med banker og forsikringselskaper.

26 SALG OG TILBAKELEIE

KONGSBERG har i perioden 1999 til 2014 solgt deler av eiendomsmassen i Kongsberg Teknologipark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter som utløper i perioden 2017 til 2031. Tilbakeleiekontraktene er vurdert til å være operasjonelle leieavtaler.

I tillegg til leiebeløpene er KONGSBERG ansvarlig for visse kostnader knyttet til avgifter og vedlikehold av eiendommene. Utleiekontraktene har en varighet fra tre måneder til 13 år. Avsetninger knyttet til salg- og tilbakeleieavtalene er omtalt i [note 23 "Avsetninger"](#).

Beløp i NOK millioner	Salgsår	Leiebeløp innleie 2018	Leiebeløp 2019 -2023	Leiebeløp utover 2023	Gjen- værende periode innleie	Leiebeløp utleie 2018 ¹⁾	Veiet
							gjennomsnittlig utleie- periode
Avtale 1 – Til sammen 27 000 kvm industri/kontor	2001	22	-	-	1 år	22	2 år
Avtale 2 – Til sammen 10 000 kvm industri/kontor	2006	19	72	-	3,5 år	21	4,5 år
Avtale 3 – Til sammen 40 000 kvm industri/kontor	2007	63	331	70	7 år	-	8 år
Avtale 4 – Til sammen 57 000 kvm parkering/kontor	2014	32	173	269	13 år	6	14 år
Totalt		136	576	339		49	

1) Leiebeløp til eksterne leietakere.

KONGSBERG har forkjøpsrett etter markedsforhold for avtale 2 og 3. Konsernet har rett til forlengelse av leieperiodene for minst fem år av gangen. Leiebeløpet er fast med 2,25 % årlig justering på leie for avtale 1. Avtale 2 og 3 justeres med 100 % av endringen i konsumprisindeksen, som er forutsatt lik 2 % årlig. Utleien justeres årlig i henhold til konsumprisindeksen.

Avtale 4 består av leie av tre bygg, herav to parkeringshus, og leiebeløpene justeres årlig i henhold til konsumprisindeksen. Konsernet har rett til forlengelse av leieperioden for fem år av gangen til eksisterende vilkår. Det er inngått fremleieavtaler for innleieperioden til både eksterne og konserninterne leietakere.

Se også [note 23 "Avsetninger"](#).

27 ERKLÆRING OM FASTSETTELSE AV LØNN OG ANNEN GODTGJØRELSE TIL LEDENDE ANSATTE

Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte

Styret foreslår at retningslinjene beskrevet nedenfor legges til grunn for 2018 og frem til generalforsamlingen 2019.

Hovedprinsipper for selskapets lederlønnspolitik

Prinsippene og systemene for godtgjørelse til ledende ansatte fastsettes av styret. Styret gjennomfører årlig en evaluering av konsernsjefens lønn og betingelser, samt konsernets resultatlønsordning for ledere. Styrets kompensasjonsutvalg forbereder sakene for styret. Konsernsjefen fastsetter godtgjørelsen til øvrige medlemmer av konsernledelsen etter konsultasjon med styrets leder. Lederlønnene i Kongsberg Gruppen ASA og konsernselskaper ("KONGSBERG") fastsettes ut fra følgende hovedprinsipper:

- Lederlønnen skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende, og innenfor denne ramme støtte opp under generell moderasjon i lederlønsutviklingen – selskapet skal tiltrekke seg og beholde dyktige ledere.
- Lederlønnen skal være motiverende – lønnen skal være slik sammensatt at den motiverer for ekstra innsats for stadig forbedring av virksomheten og selskapets resultater.
- Lønnssystemet skal oppfattes som forståelig og akseptabelt både internt i KONGSBERG og eksternt.
- Lønnssystemet skal være fleksibelt – slik at tilpasning kan skje når behovene endres.
- Lønnssystemet skal fremme samarbeid.

Godtgjørelsen til konsernledelsen skal reflektere deres ansvar for styring, resultater og bærekraftig utvikling av KONGSBERG, og hensynta virksomhetens størrelse og kompleksitet. Ordningene skal for øvrig være transparente og i tråd med prinsipper for god eierstyring og selskapsledelse.

Andre selskaper i konsernet skal følge hovedprinsippene for lederlønnspolitikken. Det er et mål å koordinere lønnspolitikken i konsernet og de ordningene som benyttes for variable ytelser.

Elementer i lederlønnen – fastlønn og variable ytelser

Utgangspunktet for lønnsfastsettelsen er det samlede nivået av fastlønn og variable ytelser. Fastlønn består av grunnlønn samt faste naturalytelser og pensjonsavtaler. Variable ytelser består av resultatavhengig lønn og aksjeprogram (LTI). Det gjøres regelmessig målinger mot relevante markeder for å sikre at den totale kompensasjonen er konkurransedyktig, men ikke ledende.

Grunnlønn

Grunnlønnen skal normalt være hovedelementet i ledernes lønn. Den vurderes en gang i året.

Faste naturalytelser

Ledende ansatte vil normalt tildeles naturalytelser som er vanlige for sammenlignbare stillinger, så som kommunikasjon, avis og bil. Det gjelder ingen særskilte begrensninger for hvilke naturalytelser som kan avtales.

Pensjonsordninger

Ledende ansatte skal normalt ha pensjonsordninger som sikrer dem en pensjonsutbetaling som står i forhold til deres lønnsnivå. I hovedsak oppfylles dette ved medlemskap i KONGSBERGs kollektive hovedpensjonsordning for lønn inntil 12G.

Konsernets kollektive hovedpensjonsordning er innskuddsbasert. Innskuddene er 0 % av lønn mellom 0G og 1G, 5 % av lønn fra 1G til 7:1G og 11 % av lønn fra 7:1G til 12G. Midlene kan valgfritt fordeles mellom tre spareprofiler med henholdsvis 30, 50 og 80 % aksjer. Konsernet innførte innskuddspensjon per 1.1.08. Arbeidstakere som var 52 år eller eldre på konverteringstidspunktet ble stående i en lukket ytelsesplan. I forbindelse med endring i lov om innskuddspensjon og folketrygden, ble Kongsberg Gruppens kollektive innskuddspensjonsordning tilpasset nytt knekkpunkt på 7:1G (tidligere 6G), gjeldende fra 1.1.17. Innskuddssatsene vil vurderes på nytt i 2018 i lys av markedsutviklingen for innskuddspensjon.

I tråd med retningslinjer fra Nærings- og Fiskeridepartementet (NFD), avsluttet konsernet i 2015 tidligere ordninger om pensjon for lønn over 12G, dog hensyntatt retningslinjenes bestemmelser om at "avtaler inngått før ikrafttreden av disse retningslinjene kan opprettholdes". For ledende ansatte ble det i årene fra 2008 til 2015 gitt 18 % pensjonsinnskudd på fastlønn over 12G.

KONGSBERG inngår ikke tidligpensjonsavtaler for ledende ansatte, dog slik at ledende ansatte som hadde slike ordninger før 1.10.15 vil få dem videreført.

Selskapet har tidligere inngått avtaler om tidligpensjon for noen av sine ledere. Avtalene har hele tiden vært inngått i tråd med gjeldende eiermelding fra Staten. Det er i dag ulike ordninger avhengig av når disse ble inngått. Noen avtaler innebærer mulighet for fratreden fra 65 år, men med gjensidig rett for KONGSBERG og ansatt i konsernledelsen til å kreve tidligpensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjening. Dersom den ansatte fratrer mellom 63 og 65 år vil det imidlertid gi redusert pensjonsopptjening i den innskuddsbaserte alderspensjon som gjelder fra fylte 67 år. Disse avtalene ble avvirket for nye ledende ansatte i 2013 og gjelder nå for to medlemmer i konsernledelsen, inkludert konsernsjefen. Et av medlemmene i konsernledelsen har en eldre avtale om fristilling fra arbeidsplikt fra fylte 60 år. Forutsatt minst 10 års opptjeningstid er ytelsen 90 % av lønn fra 60 år, med 10 % nedtrapping per år til 60 % av lønn fra 63 til 67 år. Tilsvarende har en konserndirektør avtale om å fratre fra 62 år. Forutsatt minst 15 års opptjeningstid er ytelsen 65 % av lønn frem til fylte 67 år. Disse eldre ordningene ble avvirket henholdsvis i 2006 og 2008. Et av medlemmene i konsernledelsen har, for den del av lønnen som overstiger 12G, et ekstra innskudd på 12 % av lønnen. Denne ordningen ble avvirket for nye ledende ansatte i 2015.

Et medlem i konsernledelsen tiltrådte i 2016 og et tiltrådte i 2017, fra eksternt stilling. Likeledes tiltrådte i januar 2017 et medlem i konsernledelsen, som fra før var ansatt i konsernet. Begge har maksimalt pensjonsgrunnlag på 12G og de har ikke avtale om tidligpensjon og har da fått noe høyere fastlønn som kompensasjon.

Selskapet har tilpasset seg nye regler i arbeidsmiljøloven om aldersgrense ved å innføre en bedriftsintern aldersgrense på 70 år, gjeldende fra 1.1.17.

Langtidsincentiv (LTI)

Fra og med 2012 innførte styret en LTI-ordning for konsernsjef og øvrig konsernledelse. Begrunnelsen for ordningen er å være konkurransedyktig med sammenlignbare selskaper. Nærings- og fiskerideparte-

mentet (NFD) omgjorde i 2015 LTI-programmer fra å være en del av fastlønn til å være en variabel ytelse. I denne forbindelse har NFD uttrykt forventning om at selskapene også innfører kriterier for oppnåelse. LTI-programmet for konsernledelsen ble derfor i 2016 oppjustert med 5 prosentpoeng, slik at maksimalrammen utgjør 30 % av fastlønn for konsernsjefen, 25 % for virksomhetsansvarlige og 20 % for stabsledere. Videre ble det innført nye kriterier for oppnåelse av LTI, ved at EBIT større enn 0 gir 1/3 del av maks tildeling, ROACE lik WACC (8 %) gir ytterligere 1/3 av maks tildeling og ROACE mellom 8 % og 12 % gir pro rata-opptjening til siste 1/3 del av uttelling. Det tilknyttede selskapet Patria Oyj innregnes med resultat før skatt og amortisering. Deltakerne i ordningen vil være forpliktet til å investere nettobeløpet etter skatt i KONGSBERG-aksjer, som kjøpes i markedet og eies med en bindings tid på tre år. Deltakere som på eget initiativ slutter i selskapet vil, for aksjer som ikke oppfyller treårskravet, måtte tilbakebetale et beløp som tilsvarer aksjeverdi etter skatt på oppsigelsestidspunktet. Ordningen gir ikke grunnlag for pensjon. Ordningen vil videreføres i 2018.

Resultatavhengig del av lønn

KONGSBERGs øverste ledelse og viktigste beslutningstakere skal på en direkte måte ha sine økonomiske interesser knyttet til utvikling og forbedring av KONGSBERG. Med dette formål vedtok styret i 2006 en resultatlønsordning som omfatter ca. 90 ledere. Ordningen ble revidert i 2016 og vil videreføres i 2018. Målet med ordningen er at ledere som presterer bra over tid skal oppnå en gjennomsnittlig resultatlønn på 20–30 % av grunnlønn.

Resultatlønsordningen baseres på tre komponenter:

1. Endring i EBITA (fremgangskomponent):
Fremgangskomponenten beregnes basert på endring i årets EBITA, justert for 10 % kalkulatorisk rente på endring i anvendt kapital. Målingen vektet på eget ansvarsområde og overordnede nivåer. Fremgangskomponenten godskrives en resultatlønsbank for den enkelte deltaker. Fremgangskomponenten blir positiv ved fremgang i justert EBITA, mens den ved tilbakegang i justert EBITA kan bli negativ og belaste eventuell tidligere opparbeidet resultatlønsbank.
2. Oppnådd EBITA-margen (marginkomponent):
Marginkomponenten oppnås ved en EBITA-margen større enn 10 % eller ved opprettholdelse eller forbedring av margin dersom den er over 5 %. Marginkomponenten kan maksimalt bli 20 %.
3. Personlige mål (individuell komponent):
Den individuelle komponenten oppnås ved innfrielse av individuelle mål knyttet til viktige KPI'er for den enkelte leder, som både kan være av finansiell og ikke-finansiell art. Den individuelle komponenten kan maksimalt utgjøre 15 %.

Margin- og fremgangskomponentene kan i sum maksimalt utgjøre 35 % (45 % for ledende ansatte før 13.2.15). Marginkomponenten vil redusere fremgangskomponenten dersom disse i sum utgjør mer enn maksimalt beløp. I sum kan opptjening på de tre komponentene ikke utgjøre mer enn 50 % (60 % for ledende ansatte tilsatt før 13.2.15).

Utbetalt resultatlønn for den enkelte består av 40 % av saldo i resultatlønsbanken pluss marginkomponenten og årets individuelle komponent. Utbetalt resultatlønn kan ikke overstige 50 % av grunnlønn.

Saldo i resultatlønsbanken vil ikke bli utbetalt ved fratredelse for pensjonering. Resultatlønsbanken vil virke utjevnende over tid, stimulere til langsiktighet og gjøre at deltakerne ikke bare har oppside, men også nedside.

Resultatlønsordningen gir ikke grunnlag for pensjon. Resultatlønsordningen vurderes årlig av kompensasjonsutvalget og styret for å påse at den virker etter hensikten og sikre at nødvendige justeringer foretas.

Ved gjennomføring av spesielle, store prosjekter, krevende snuoperasjoner og oppkjøp som forutsetter kortsiktig tilbakegang i resultat samt større strategiske satsinger vil individuelle avtaler kunne inngås med CEO. I slike tilfeller vil ordinær ordning for resultatlønn falle bort og erstattes av en separat avtale begrenset oppad til 35 %.

Godtgjørelse som er knyttet til aksjer eller utviklingen av aksjekursen

Ledende ansatte har mulighet til å delta fullt ut i KONGSBERGs rabatterte aksjespareordning på samme vilkår som for alle ansatte i konsernet. KONGSBERG har ingen ordning for tildeling av aksjeopsjoner eller andre instrumenter knyttet til selskapets aksjer. Det er ingen planer om å innføre slike ordninger.

Sluttvederlagsordninger

For å ivareta KONGSBERGs behov for til enhver tid å sikre at sammenstillingen av ledere er i overensstemmelse med virksomhetens behov er det inngått og kan inngås avtaler om sluttvederlagsordninger. Sluttvederlagsordninger er søkt utformet slik at de vil oppfattes som akseptable internt og eksternt og gir for avtaler inngått fra 2011 ikke rett til sluttvederlag som i verdi overstiger lønn og godtgjørelser i mer enn seks måneder. Denne ordningen vil videreføres i 2018. Før 2011 ga ordningen inntil 12 måneders sluttvederlag. Det er inngått slike avtaler for direktørene i konsernledelsen innenfor rammen av arbeidsmiljøloven.

Godtgjørelse til konsernsjef

Nåværende konsernsjef overtok stillingen 6.6.16. Konsernsjefens godtgjørelse består av en fastlønn på NOK 4.998.000, en resultatavhengig del av lønn på maksimalt 50 % av fastlønn og en LTI på inntil 30 % av fastlønn. Konsernsjefen hadde i tidligere stilling avtale om pensjonsopptjening på 18 % for lønn over 12G og tidligpensjon på 65 % av fastlønn fra fylte 63–65 år frem til ordinær pensjonsalder på 67 år. Ordningene er videreført med maksimalt pensjonsgrunnlag / grunnlag for tidligpensjon lik lønn fra tidligere stilling, på NOK 2.424.200. Pensjonsgrunnlaget justeres årlig med samme prosentvise økning som siste økning i utbetalte pensjoner fra folketrygden (pt G-0,75 %).

Redegjørelse for regnskapsåret 2017

Lederløns politikken er for regnskapsåret 2017 blitt gjennomført i tråd med retningslinjene som ble behandlet av KONGSBERGs ordinære generalforsamling i 2017.

Etter ordinært lønnsoppgjør 1.7.17 er konsernsjefens grunnlønn oppjustert med 2 % til NOK 4.998.000 per år (0 % i 2016). For den øvrige konsernledelse er grunnlønn oppjustert med gjennomsnittlig 1.6 % 1.7.17 (0 % i 2016). I tillegg kommer resultatavhengig del av lønn som beskrevet over og som vist i Note 28.

I konsernregnskapet for 2017 er det beregnet resultatavhengig lønn for ledende ansatte på NOK 37 millioner eksklusive arbeidsgiveravgift, tilsvarende 24 % av lønsmassen for deltakerne i ordningen (NOK 19 millioner i 2016, tilsvarende 14%). Det er ikke inngått eller endret noen avtaler om godtgjørelser som har vesentlige virkninger for KONGSBERG eller aksjeeierne i det foregående regnskapsår.

28 GODTGJØRELSE TIL LEDELSEN OG STYRET

Godtgjørelse spesifisert på medlemmene av konsernledelsen for 2017 og 2016 ¹⁾

Beløp i NOK tusen	År	Utbetalt	Andre	Opptjent	Opptjent	Årets	Utbetalt	Aksjer	Totalt
		lønns inkl. ferie- regnskaps- penger	fordeler inn- berettet i regnskaps- året ²⁾	incentiv plan (LTI) ³⁾	resultat- avhengig lønn i regnskaps- året ⁴⁾		lønns- opp- tjeining	langtids- incentiv plan (LTI) ⁵⁾	
Geir Håøy Konsernsjef	2017	4 723	309	571	1741	530	1012	- 2 979	12 508
	2016	3 732	282	471	398	555	759	- 2 010	9 240
Hans-Jørgen Wibstad, finansdirektør, fram til 31.10.17	2017	2 291	215	240	-	458	-	-	-
	2016	2 477	256	355	218	577	-	- 1 504	7 242
Gyrid Skalleberg Ingerø, finansdirektør, fra 1.11.17	2017	423	35	-	130	13	57	-	4 000
Even Aas, konserndirektør samfunnskontakt	2017	1 604	278	224	561	765	217	- 835	16 900
	2016	1 609	277	227	187	67	213	- 967	15 776
Wenche Helgesen Andersen, konserndirektør konsernfunksjoner	2017	2 440	243	58	692	79	303	- 689	4 013
	2016	1 374	200	-	586	39	175	-	1 035
Harald Aarø, konserndirektør forretningsutvikling	2017	2 182	213	110	764	344	303	- 1 020	2 414
	2016	1 810	223	87	292	357	260	- 295	1 105
Hege Skryseth, adm.direktør, Kongsberg Digital	2017	2 250	200	333	717	490	378	400 1 474	5 077
	2016	2 262	173	208	242	568	375	469 1 366	3 314
Egil Haugsdal, adm.direktør, Kongsberg Maritime	2017	2 494	461	373	937	787	454	- 1 603	18 738
	2016	2 476	390	350	215	856	408	- 1 485	16 846
Espen Henriksen, adm.direktør, Kongsberg Protech Systems, fram til 30.9.17	2017	1 771	210	399	302	344	274	- 1 417	8 267
	2016	2 145	287	413	179	464	361	- 1 750	6 850
Eirik Lie, adm.direktør, Kongsberg Defence & Aerospace	2017	2 733	206	-	526	79	473	-	834
	2016	668	63	-	585	146	-	-	545

1) Godtgjørelse og andre fordeler til medlemmene av konsernledelsen er basert på deres periode som ansatt i konsernledelsen

2) Andre fordeler enn kontanter gjelder kostnadsført rabatt på aksjer gitt i forbindelse med aksjeprogrammet gitt til alle ansatte, kommunikasjon, bilordninger og kompensasjon for skattepliktig del av pensjon og forsikringer, samt andre trekkpliktige ytelser.

3) Opptjent LTI inkludert skattekompensasjon er regnskapsmessig periodisert lineært over 3 år siden aksjene kan disponeres fritt først etter 3 år. Redegjørelse for LTI-ordningen er gitt i [note 27](#).

4) Opptjent resultatavhengig lønn i regnskapsåret. Utbetales når regnskapet for det angjeldende år er godkjent av styret. Redegjørelse for resultatavhengig del av lønn er gitt i [note 27](#).

5) LTI med skattekompensasjon for utbetaling påfølgende år, hvor nettobeløp skal investeres i KONGSBERG aksjer. Redegjørelse for LTI-ordning er gitt i [note 27](#).

Aksjer eid av, og ytelser til styrets medlemmer

Styret	Beløp i NOK	År	Antall aksjer		Fast	Godt-	Total	Antall
					styregodt- gjørelse	gjørelse for utvalgs- møter	styregodt- gjørelse	styre- møter ¹⁾
Eivind K. Reiten, styreleder fra 26.4.17		2017			326 000	21 200	347 200	8
Finn Jebsen, styreleder, ut av styret 26.4.17		2017	20 000	(gjennom selskapet Fateburet AS)	148 333	20 800	169 133	6
		2016	20 000	(gjennom selskapet Fateburet AS)	440 667	50 500	491 167	15
Irene Waage Basili, styremedlem, nestleder		2017	-		254 333	-	254 333	11
		2016	-		247 000	-	247 000	13
Morten Henriksen, styremedlem		2017	-		238 666	68 100	306 766	14
		2016	-		222 000	55 600	277 600	15
Anne-Grete Strøm-Erichsen, styremedlem		2017	-		238 666	37 200	275 866	13
		2016	-		222 000	43 400	265 400	15
Jarle Roth, styremedlem, ut av styret 26.4.17		2017	-		74 667	19 800	94 467	6
		2016	-		222 000	48 000	270 000	15
Roar Marthiniusen, styremedlem, ut av styret 26.4.17		2017	3 103		74 667	18 400	93 067	6
		2016	5 814		222 000	44 500	266 500	15
Helge Lintvedt, styremedlem		2017	-		238 666	60 000	298 666	14
		2016	-		222 000	48 000	270 000	15
Rune Sundt Larsen, styremedlem, ut av styret 26.4.17		2017	-		74 667	-	74 667	6
		2016	-		222 000	-	222 000	15
Martha Kold Bakkevig, styremedlem fra 26.4.17		2017	1 400	(gjennom selskapet Kold Invest AS)	164 000	30 300	194 300	7
Elisabeth Fossan, styremedlem fra 26.4.17		2017	3 024		164 000	18 800	182 800	8
Sigmund Ivar Bakke, styremedlem fra 26.4.17		2017	2 862		164 000	-	164 000	7
Samlet godtgjørelse til styret		2017			2 160 665	294 600	2 455 265	
Samlet godtgjørelse til styret		2016			2 019 667	290 000	2 309 667	

1) Det er avholdt 14 styremøter i 2017 (15 styremøter i 2016).

29 GODTGJØRELSE TIL REVISOR

	2017				2016			
	Mor- selskap	Datter- selskaper i Norge	Datter- selskaper i utlandet	Sum 2017	Mor- selskap	Datter- selskaper i Norge	Datter- selskaper i utlandet	Sum 2016
<i>NOK tusen</i>								
<i>Konsernrevisor EY</i>								
Lovpålagt revisjon	833	4 899	2 466	8 198	922	5 377	2 282	8 581
Andre attestasjonstjenester	-	477	-	477	-	92	-	92
Skatterådgivning	467	648	1 213	2 328	123	666	1 247	2 036
Andre tjenester utenfor revisjonen	2 426	622	-	3 048	1 193	328	490	2 011
Sum honorar EY	3 726	6 646	3 679	14 051	2 238	6 463	4 019	12 720
<i>Andre revisorer</i>								
Beregnet revisjonshonorar			2 247	2 247			1 478	1 478

30 OVERSIKT OVER KONSERNSELSKAPER

Følgende selskaper er konsolidert:

<i>Selskapsnavn</i>	<i>Hjemland</i>	<i>Eierandel 31.12.17</i>	<i>Eierandel 31.12.16</i>
Kongsberg Gruppen ASA	Norge	Mor	Mor
Kongsberg Defence & Aerospace AS	Norge	100	100
Kongsberg Spacetec AS	Norge	100	100
Kongsberg Norspace AS	Norge	100	100
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	Norge	100	100
Kongsberg Digital AS	Norge	100	100
Kongsberg Eiendom Holding AS	Norge	100	100
Kongsberg Teknologipark AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsseiendom AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsparkutvikling AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 2 AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 3 AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 5 AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 6 AS	Norge	100	100
Kongsberg Real Estate AS	Norge	100	100
Kongsberg Næringsbygg 11 AS	Norge	100	100
Kongsberg Next AS	Norge	100	100
Kongsberg Seatex AS	Norge	100	100
Vehicle Tracking and Information Systems AS	Norge	100	100
Nerion AS	Norge	100	100
Kongsberg Maritime AS	Norge	100	100
Kongsberg Norcontrol AS	Norge	100	100
Kongsberg Maritime Engineering AS	Norge	Fusjonert	100
Kongsberg Evotec AS	Norge	100	100
Kongsberg Maritime S.R.L.	Italia	100	100
Simrad S.R.L.	Italia	Avviklet	100
Kongsberg Maritime Holland BV	Nederland	100	100

<i>Selskapsnavn</i>	<i>Hjemland</i>	<i>Eierandel 31.12.17</i>	<i>Eierandel 31.12.16</i>
Kongsberg Maritime Poland Sp.z o.o.	Polen	100	100
Kongsberg Defence Sp.z o.o.	Polen	100	100
Simrad Spain S.L.	Spania	100	100
Kongsberg Defence Oy	Finland	100	100
Kongsberg Maritime GmbH	Tyskland	100	100
Kongsberg Maritime Embient GmbH	Tyskland	100	100
Kongsberg Maritime Contros GmbH	Tyskland	100	100
Kongsberg Reinsurance DAC	Irland	100	100
Kongsberg Norcontrol Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Maritime Holding Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Maritime Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Oil & Gas Technologies Ltd.(under utvikling)	Storbritannia	100	100
Kongsberg GeoAcoustics Ltd.	Storbritannia	100	100
Kongsberg Hungaria Kft.	Ungarn	100	100
Kongsberg Maritime Hellas SA	Hellas	100	100
Kongsberg Digital LLC	Russland	100	100
Kongsberg Geospatial Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Digital Simulation Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Maritime Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Mesotech Ltd.	Canada	100	100
Kongsberg Protech Systems Canada Corporation	Canada	100	100
Kongsberg Digital (Maritime) Simulation Inc.	USA	100	100
Simrad North America Inc.	USA	100	100
Kongsberg Maritime Inc.	USA	100	100
Kongsberg Underwater Technology Inc.	USA	100	100
Kongsberg Protech Systems USA Corporation	USA	100	100
Kongsberg Digital Inc (Kongsberg Gas Technologies Inc.)	USA	100	100
Kongsberg Defense Systems Inc.	USA	100	100
Hydroid Inc.	USA	100	100
Kongsberg Geospatial Corporation	USA	100	100
Kongsberg Integrated Tactical Systems Inc.	USA	100	100
Kongsberg Maritime do Brasil Ltda	Brasil	100	100
Kongsberg Maritime Training do Brasil Ltda	Brasil	Avviklet	100
Kongsberg Oil & Gas Technologies do Brazil Ltda	Brasil	100	100
Kongsberg Maritime Mexico S.A. DE C.V.	Mexico	100	100
Kongsberg Defence Chile SpA	Chile	100	100
Kongsberg Maritime Panama Corp.	Panama	100	100
Kongsberg Asia Pacific Ltd.	Hong Kong	100	100
Kongsberg Maritime Hoi Tung Holding Ltd.	Hong Kong	90	90
Kongsberg Maritime China Shanghai Ltd.	Kina	100	100
Kongsberg Maritime China Jiangsu Ltd.	Kina	97	97
Kongsberg Maritime China Ltd.	Kina	100	100
Kongsberg Maritime China Waigaoqiao Ltd	Kina	100	100
Kongsberg Maritime Korea Ltd.	Sør-Korea	96,9	96,9
Kongsberg Norcontrol IT Pte. Ltd.	Singapore	100	100
Kongsberg Maritime Pte. Ltd.	Singapore	100	100
GeoAcoustics Asia Pacific Pte Ltd.	Singapore	Avviklet	100
Kongsberg Maritime India Pvt. Ltd.	India	91	91
Kongsberg Digital (Oil & Gas Technologies) PVT Ltd.	India	100	100
Kongsberg Digital Software & Services Pvt Ltd	India	100	100
Kongsberg Norcontrol Surveillance Pvt. Ltd.	India	100	100
Kongsberg Defence Ltd. Co.	Saudi Arabia	100	100
Kongsberg Defence Malaysia SDN BHD	Malaysia	100	
Kongsberg Maritime Malaysia Sdn. Bhd.	Malaysia	100	100
Kongsberg Maritime Middle East DMCCO	UAE	70	70
Kongsberg Protech Systems Australia Pty Ltd.	Australia	100	100
Kongsberg Nemo Pty. Ltd. (Under utvikling)	Australia	100	100
Kongsberg Maritime Australia Pty Ltd.	Australia	100	100
Kongsberg Maritime South-Africa Ltd.	South-Africa	100	100

31 TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE PARTER

Staten som største eier

Staten ved Nærings- og fiskeridepartementet er KONGSBERGs største eier (50,001 % av aksjene i Kongsberg Gruppen ASA). Staten ved Forsvarsdepartementet utgjør en viktig kunde for konsernet. Salg til Forsvaret er regulert av EØS-avtalen og Anskaffelsesregelverket for Forsvaret, som sikrer likeverdig behandling av alle tilbydere. KONGSBERGs tilgodehavende overfor statlige kunder er NOK 93 millioner per 31.12.17, mens gjeldsposter overfor statlige leverandører utgjør NOK 12 millioner per 31.12.17.

KONGSBERG har i 2017 fakturert statlige kunder med NOK 1 413 millioner. Varer og tjenester kjøpt fra statlige leverandører i 2017 utgjør NOK 15 millioner.

Det vises også til Styrets redgjørelse for foretaksstyring kapittel 4 "Likebehandling av aksjeeiere og transaksjoner med nærstående", hvor staten som kunde og aksjeeier er ytterligere beskrevet.

Transaksjoner med tilknyttede selskap

KONGSBERGs kundefordringer mot tilknyttede selskap er NOK 7 millioner per 31.12.17, mens leverandørgjeld utgjør NOK 10 millioner per 31.12.17.

KONGSBERG har i 2017 fakturert tilknyttede selskap med NOK 26 millioner. Varer og tjenester kjøpt fra statlige leverandører i 2017 utgjør NOK 7 millioner.

32 DEFINISJONER

KONGSBERG benytter begreper i konsernregnskapet som ikke er forankret i regnskapsstandarder etter IFRS. Nedenfor følger våre definisjoner og forklaringer til disse begrepene.

EBITDA/EBITA/EBIT

EBITDA/EBITA/EBIT anses av KONGSBERG å være normale begreper i regnskapsammenheng, men som IFRS ikke behandler i sine regnskapsstandarder. EBITDA er en forkortelse for "Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortisation" (resultat før finansposter, skatt, avskrivning og amortisering). KONGSBERG benytter EBITDA i resultatregnskapet som summeringslinje for andre regnskapslinjer. Disse regnskapslinjene er definert i våre regnskapsprinsipper, som er en del av årsregnskapet for 2017. Tilsvarende gjelder for EBITA og EBIT.

Netto rentebærende gjeld

Netto rentebærende gjeld er nettobeløpet av regnskapslinjene "Betalingsmidler", "Langsiktige rentebærende lån" og "Kortsiktige rentebærende lån".

Restruktureringskostnader

KONGSBERG definerer restruktureringskostnader som lønn og arbeidsgiveravgift ved avslutning av ansettelsesforhold (som etterlønn og gavepensjon) i forbindelse med nedbemanning. I tillegg kommer husleie og relaterte kostnader eller eventuelle engangsbetalinger ved avslutning av leieavtaler før leieavtalens utløp for arealer som fraflyttes, og enkelte andre kostnader relatert til restruktureringsprosessene.

Return on Average Capital Employed (ROACE)

ROACE defineres som 12 måneders rullerende EBIT dividert på 12 måneders gjennomsnitt av bokført egenkapital og netto rentebærende gjeld. Definisjonen er endret fra og med 3. kvartal 2017 og sammenlikningstallene er endret tilsvarende.

Arbeidskapital

Arbeidskapital defineres som omløpsmidler fratrukket betalingsmidler, ikke-rentebærende kortsiktig gjeld (unntatt betalbar skatt) og finansielle instrumenter bokført til virkelig verdi. Definisjonen er endret fra og med 2. kvartal 2017 og sammenlikningstallene er endret tilsvarende.

Book/bill

Ordreinnngang dividert på driftsinntekter.

33 HENDELSER ETTER BALANSEDAGEN

Det har ikke inntruffet hendelser etter balansedagen som er av vesentlig betydning for konsernets årsregnskap og noter 31.12.17.

Resultatregnskap 1.1.-31.12.

KONGSBERG GRUPPEN ASA

<i>NOK millioner</i>	<i>Note</i>	<i>2017</i>	<i>2016</i>
Driftsinntekter fra datterselskap	9	221	242
Gevinst ved salg av aksjer		2	64
Sum inntekter		223	306
Lønnskostnad	4,5	(126)	(131)
Avskrivning		(1)	(1)
Annen driftskostnad	4	(141)	(142)
Sum driftskostnader		(268)	(274)
Driftsresultat		(45)	32
Gevinst ved salg av aksjer		-	104
Renter fra konsernselskaper		99	109
Netto valutakursgevinst		6	1
Renter til konsernselskaper		(8)	(19)
Annen rentekostnad		(95)	(68)
Annen finansinntekt		4	9
Annen finanskostnad		(23)	(19)
Konsernbidrag		690	400
Netto finansposter		673	517
Ordinært resultat før skattekostnad		628	549
Skattekostnad (+inntekt/-kostnad)	6	10	(2)
Årsresultat		638	547
<i>Disposisjoner og egenkapitaloverføringer</i>			
Foreslått utbytte		(450)	(450)

Balanse per 31.12.

KONGSBERG GRUPPEN ASA

NOK millioner	Note	2017	2016
Eiendeler			
<i>Anleggsmidler</i>			
Utsatt skattefordel	6	109	99
Varige driftsmidler		4	4
Aksjer i datterselskaper	3	2 970	2 970
Andre aksjer		-	-
Langsiktige fordringer på datterselskaper	9	1 977	3 738
Andre langsiktige fordringer		2	40
Sum anleggsmidler		5 062	6 851
<i>Omløpsmidler</i>			
Fordringer på datterselskaper	9	794	555
Andre kortsiktige fordringer		56	45
Betalingsmidler		758	-
Sum omløpsmidler		1 608	600
Sum eiendeler		6 670	7 451
Egenkapital og gjeld			
<i>Egenkapital</i>			
Aksjekapital		150	150
Sum innskutt egenkapital		150	150
Annen egenkapital		1 289	1 102
Sum opptjent egenkapital		1 289	1 102
Sum egenkapital	2	1 439	1 252
<i>Langsiktig gjeld</i>			
Pensjonsforpliktelser	5	240	239
Gjeld til kredittinstitusjoner	7	3 250	3 732
Annen langsiktig gjeld		7	8
Sum langsiktig gjeld		3 497	3 979
<i>Kortsiktig gjeld</i>			
Avsatt utbytte		450	450
Gjeld til kredittinstitusjoner	7,11	-	1 125
Kortsiktig gjeld til datterselskaper	9	1 195	552
Annen kortsiktig gjeld		89	93
Sum kortsiktig gjeld		1 734	2 220
Sum egenkapital og gjeld		6 670	7 451

Kongsberg, 15. mars 2018

Eivind Reiten
Styrets leder

Irene Waage Basili
Styrets nestleder

Martha Kold Bakkevig
Styremedlem

Morten Henriksen
Styremedlem

Anne-Grete Strøm-Erichsen
Styremedlem

Sigmund Ivar Bakke
Styremedlem

Elisabeth Fossan
Styremedlem

Helge Lintvedt
Styremedlem

Geir Håøy
Konsernsjef

Kontantstrømoppstilling

KONGSBERG GRUPPEN ASA

<i>NOK millioner</i>	<i>Note</i>	<i>2017</i>	<i>2016</i>
Resultat før skatt		628	549
Gevinst ved salg av aksjer		-	(158)
Avskrivninger		1	1
Endring tidsavgrensninger, m.v.		52	240
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		681	632
<i>Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter</i>			
Salg av varige driftsmidler		-	-
Kjøp av varige driftsmidler		(1)	(1)
Salg av aksjer		-	278
Investering i aksjer		-	(725)
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		(1)	(448)
<i>Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter</i>			
Innbetaling utlån		37	2
Mottatt utbytte		-	7
Netto opptak rentebærende lån		-	2 977
Nedbetaling av lån		(755)	-
Utbetaling av utbytte		(448)	(509)
Netto utbetaling av kjøp og salg av egne aksjer		(18)	(3)
Endring mellomværende konsernselskaper		2 125	(3 242)
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		941	(768)
Netto økning (reduksjon) i betalingsmidler		1 621	(584)
Betalingsmidler i begynnelsen av året		(863)	(279)
Betalingsmidler ved årets slutt		758	(863)

Noter

KONGSBERG GRUPPEN ASA

1 REGNSKAPSPRINSIPPER

Årsregnskapet for Kongsberg Gruppen ASA er satt opp i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og god regnskapsskikk i Norge.

Datterselskaper og tilknyttede selskaper

Datterselskaper og tilknyttede selskaper vurderes etter kostmetoden i selskapsregnskapet. Investeringen er vurdert til anskaffelseskost fratrukket eventuelle avskrivninger. Det er foretatt nedskrivning til virkelig verdi når verdifall skyldes årsaker som ikke kan antas å være forbigående og det må anses nødvendig etter god regnskapsskikk. Nedskrivninger reverseres når grunnlaget for nedskrivning ikke lenger er til stede.

Klassifisering og vurdering av balanseposter

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet, samt poster som knytter seg til varekretsløpet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmidler/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet. Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost med fradrag for avskrivninger, men nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som ikke forventes å være forbigående. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

Inntektsføring

Inntektsføring skjer i den perioden tjenesten utføres.

Sikringer

Kongsberg Gruppen ASA foretar sikringer på vegne av datter-selskaper og inngår "back to back"-forretninger mot ekstern bank. Se også [note 10](#) "Valutasikring", samt [note 3J](#) "Finansielle instrumenter" til konsernregnskapet.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er balanseført til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Eventuell avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

Valuta

Pengeposter i utenlandsk valuta er vurdert til kursen ved regnskapsårets slutt. Gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta og som er en del av varekretsløpet, inngår i driftsresultatet. Øvrige gevinster og tap knyttet til poster i utenlandsk valuta er klassifisert som finansinntekter eller -kostnader.

Kortsiktige plasseringer

Kortsiktige plasseringer (aksjer og andeler vurdert som omløpsmidler) vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi på balanse dagen. Mottatt utbytte og andre utdelinger fra selskapene inntektsføres som annen finansinntekt.

Pensjoner

Innskuddsordningen

Konsernet innførte innskuddsbasert pensjonsordning per 1.1.08 for alle ansatte under 52 år. Ansatte som var 52 år og eldre på overgangstidspunktet ble fortsatt værende i ytelsesordningen. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen

Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser beregnes etter lineær opptjening basert på forventet sluttlønn. Beregningen er basert på en rekke forutsetninger herunder diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra Folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuariemessige forutsetninger om dødelighet og frivillig avgang. Pensjonsmidler er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelser i balansen. Se også [note 5](#) "Pensjoner."

Skatt

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endring i utsatt skatt. Utsatt skatt er beregnet med 23 % på grunnlag av de midlertidige forskjeller som eksisterer mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier, samt skattemessig underskudd til fremføring ved utgangen av regnskapsåret. Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller som reverserer eller kan reverseres i samme periode, er utlignet. Netto utsatt skattefordel balanseføres i den grad det er sannsynlig at denne kan bli nyttegjort.

Kontantstrømpstilling

Kontantstrømpstillingen er utarbeidet etter den indirekte metode. Betalingsmidler omfatter kontantbeholdning, bankinnskudd og andre kortsiktige likvide plasseringer.

2 EGENKAPITALAVSTEMMING

<i>NOK millioner</i>	<i>Aksje- kapital</i>	<i>Annen egenkapital</i>	<i>Sum egenkapital</i>
Egenkapital per 31.12.15	150	1 002	1 152
Årets resultat	-	547	547
Transaksjoner med egne aksjer	-	5	5
Utbytte for 2016	-	(450)	(450)
Estimatavvik pensjoner	-	(2)	(2)
Egenkapital per 31.12.16	150	1 102	1 252
Årets resultat	-	638	638
Transaksjoner med egne aksjer	-	(2)	(2)
Utbytte for 2017	-	(450)	(450)
Estimatavvik pensjoner	-	1	1
Egenkapital per 31.12.17	150	1 289	1 439

Øvrig informasjon om selskapets aksjekapital er gitt i [note 22 "Aksjekapital"](#) til konsernregnskapet. Beholdning av egne aksjer per 31.12.17 er 8.961.

3 AKSJER I DATTERSELSKAP

<i>NOK millioner</i>	<i>Anskaffelses- tidspunkt</i>	<i>For- retnings- kontor</i>	<i>Eier-/ stemme andel %</i>	<i>Balanseført verdi 31.12.</i>
Kongsberg Defence & Aerospace AS	1997	Kongsberg	100	1 206
Kongsberg Basetec AS	1992	Kongsberg	100	106
Kongsberg Maritime AS ¹⁾	1992	Kongsberg	98,9	1 102
Kongsberg Eiendom Holding AS	2015	Kongsberg	100	497
Kongsberg Next AS	2014	Kongsberg	100	30
Kongsberg Martime China Ltd	2016	Shanghai	100	25
Kongsberg Holding AS	1987	Kongsberg	100	-
Kongsberg Forsvar AS	1995	Kongsberg	100	-
Norsk Forsvarsteknologi AS	1987	Kongsberg	100	-
Nerion AS	2002	Trondheim	100	-
Kongsberg Hungaria Kft ²⁾	2003	Budapest	10	-
Kongsberg Reinsurance Ltd.	2001	Dublin	100	4
Sum				2 970

1) De resterende aksjene i Kongsberg Maritime AS eies av Kongsberg Basetec AS.

2) De resterende aksjene i Kongsberg Hungaria Kft. eies Kongsberg Defence & Aerospace AS med 90%.

4 LØNSKOSTNADER OG GODTGJØRELSER

Vedrørende lønn og godtgjørelse til konsernledelsen og styrets medlemmer vises det til [note 28](#) "Godtgjørelse til ledende ansatte og styret" i konsernregnskapet

Godtgjørelse til revisor

NOK tusen	2017	2016
Konsernrevisor EY		
Lovpålagt revisjon	833	922
Skatterådgivning	467	123
Andre tjenester utenfor revisjonen	2 426	1 193
Sum honorar EY	3 726	2 238

Lønnskostnader

NOK millioner	2017	2016
Lønn	71	75
Arbeidsgiveravgift	13	14
Pensjon	16	16
Andre ytelser	26	26
Totale lønnskostnader	126	131
Antall årsverk	51	62

5 PENSJONER

KONGSBERG har en tjenestepensjonsordning som tilfredsstiller lovverket, og som består av en innskuddsordning og en ytelsesordning. Tjenestepensjonsordningen gjelder alle ansatte i konsernet i Norge.

Innskuddsordningen (ITP)

Selskapet innførte innskuddsbasert pensjonsordning per 1.1.08 for alle ansatte under 52 år. Innskuddssatsene er 0 % av lønnsgrunnlaget opp til 1G, 5 % av lønnsgrunnlaget mellom 1 og 7,1G, og 11 % av lønnsgrunnlaget fra 7,1G og opp til 12G. De ansatte kan påvirke forvaltningen av midlene gjennom tre investeringsvalg, med henholdsvis 30, 50 og 80 % aksjer i porteføljen. Konsernet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert innskuddsordning for lønn mellom 12 og 15G. Selskapets innskudd i denne ordningen er 18 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12G, oppad begrenset til 15G. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i [note 27](#) "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte". De driftsbaserte ordningene har vært lukket for opptak av nye medlemmer siden 2015. Det er samme investeringsvalg i tilleggordsningen som i hovedordningen. Innskuddet kostnadsføres når det påløper.

Ytelsesordningen (YTP)

Ved overgang til innskuddsordning 1.1.08 ble ansatte som på overgangstidspunktet var 52 år og eldre fortsatt værende i ytelsesordningen. Ordningen er forsikret gjennom DNB Livsforsikring. Pensjonsytelsen fra ytelsesordningen er bestemt ut fra antall opptjeningsår og lønnsnivå for den enkelte ansatte. Pensjonskostnaden fordeles over de ansattes opptjeningsstid. Gitt en beregnet folketrygdpensjon basert

på Folketrygdens regler før 1.1.11 og full opptjening gir ordningen ca. 65 % av sluttlønn inklusive ytelse fra Folketrygden inntil fylte 77 år, deretter reduseres tjenestepensjonsdelen med 50 % livsvarig. Selskapet har i tillegg en kollektiv, driftsbasert ytelsesordning for lønn mellom 12 og 15 G. Den kollektive driftsbaserte ytelsesordningen tilsvarer ca. 60 % av den del av lønnsgrunnlaget som overstiger 12 G inntil fylte 77 år, deretter reduseres ytelsen med 50 % livsvarig. For ledende ansatte gjelder egne vilkår. Dette er beskrevet i [note 27](#) "Erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte". Disse tilleggordsningene ble lukket i forbindelse med overgang til innskuddsbasert pensjon.

Risikodekning

Uførepensjon fra konsernet ble endret 1.1.16 og skal gi et tillegg til antatt uføretrygd fra folketrygden. Folketrygden dekker 66 % av pensjonsgrunnlaget opp til 6G, mens konsernplanen dekker 66 % av pensjonsgrunnlaget mellom 6G og 12G. Konsernplanen gir også et tillegg på 3 % av pensjonsgrunnlag fra 0G til 12G, et kronetillegg på 25 % av G og eventuelt barnetillegg på 4 % per barn (maksimalt 3 barn). Fra 1.1.16 har KONGSBERG vedtatt å terminere fripoliseopptjening på uførepensjonen som et ledd i tilpasning til nytt regelverk. De ansatte har fått utstedt individuelle fripoliser for de allerede opptjente fripoliserrettighetene. Den nye ordningen er en ettårige risikodekning og premien kostnadsføres når den påløper. Fra og med 1.1.13 er risikopensjonene for lønnsgrunnlaget som overstiger 12 G gjort om til driftsbasert finansiering. I praksis vil det si at KONGSBERG er selvsassurandør for risikopensjonene fremover i tid. De driftsbaserte ordningene har vært lukket for opptak av nye medlemmer siden 2015.

Tidligpensjon

Det ble i 2009 innført nye regler for tidligpensjon for nyansatte ledere i konsernledelsen og andre i visse nøkkelstillinger. Reglene innebærer tidligpensjon senest fra 65 år, men med gjensidig rett for konsernet og ansatte å kreve tidligpensjon fra 63 år. Ytelsen er 65 % av årslønn, forutsatt minimum 15 års opptjening. Dersom en ansatt fratrer mellom 63 og 65 år vil det gi redusert pensjonsopptjening i øvrige ordninger. Konsernet besluttet ikke å videreføre ordningen med tidligpensjonsavtaler for ledende ansatte som tiltrådte sine stillinger etter 1.7.13. Dette gjaldt også andre nøkkelstillinger som tidligere fikk avtale om tidligpensjon. Disse fikk i stedet et ekstra innskudd på 12 % av grunnlønn utover 12 G til den driftsbaserte pensjonsordningen så lenge de står i slik stilling, dog senest til fylte 65 år. Etter en samlet vurdering av Statens eierskapsmelding besluttet konsernet 1.10.15 at det heller ikke skal tilbys noen tidligpensjonsordninger.

Årets pensjonskostnad er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarmessige forutsetninger ved årets begynnelse. Brutto pensjonsforpliktelser er beregnet på grunnlag av de økonomiske og aktuarmessige forutsetninger ved årets slutt.

Ved beregning av de fremtidige pensjoner i ytelsesordningen er følgende forutsetninger lagt til grunn:

	31.12.17	31.12.16
Diskonteringsrente	2,25 %	2,50 %
Forventet avkastning	2,25 %	2,50 %
Lønnsregulering	1,75 %	1,50 %
G-regulering	2,25 %	2,00 %
Pensjonsregulering	1,25 %	1,00 %
Dødelighet	K 2013	K 2013
Uførhet	IR 73	IR 73
Frivillig avgang	4,50 %	4,50 %

Årets pensjonskostnad fremkommer slik:

NOK millioner	2017	2016
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	7	7
Rentekostnad av påløpt pensjonsforpliktelse	3	2
Forutsatt avkastning på pensjonsmidlene	-	(1)
Periodisert arbeidsgiveravgift	1	1
Årets netto pensjonskostnad	11	9
Kostnader ved innskuddsplaner	12	12

Netto pensjonsforpliktelse fremkommer slik:

NOK millioner	2017	2016
Sum brutto pensjonsforpliktelser	(241)	(243)
Brutto verdi av pensjonsmidlene	31	34
Netto pensjonsforpliktelser	(210)	(209)
Arbeidsgiveravgift	(30)	(30)
Netto balanseførte pensjonsforpliktelser / midler	(240)	(239)

6 SKATT

Skattekostnad

NOK millioner	2017	2016
Betalbar skatt	-	-
Endring utsatt skatt	(10)	2
Skatteinntekt/-kostnad	(10)	2

NOK millioner	2017	2016
Resultat før skatt	628	549
Beregnet skatt – 24 % (25 %) av resultat før skatt	151	137
Konsernbidrag uten skatteeffekt	(166)	(100)
Andre permanente forskjeller	-	(39)
Effekt av redusert skattesats med 1 %	5	4
Skatteinntekt/-kostnad	(10)	2

Utsatt skatt og utsatt skattefordel

NOK millioner	2017	2016
Pensjon	55	57
Underskudd til fremføring	55	42
Annet	(1)	-
Balanseført utsatt skattefordel	109	99
Skattesats i Norge	23 %	24 %

Endring i utsatt skatt som er regnskapsført direkte mot egenkapitalen er som følger:

NOK millioner	2017	2016
Pensjoner	-	1
Sum	-	1

7 RENTEBÆRENDE LÅN OG LÅNERAMMER

Per 31.12.17 hadde Kongsberg Gruppen ASA følgende lån og lånerammer:

	Forfall	Nominell rente	Restløpetid	Balanseført verdi 31.12.17	Balanseført verdi 31.12.16
Obligasjonslån KOG07 - fast rente	11.9.19	4,80 %	1,7	250	250
Obligasjonslån KOG08 - flytende rente	2.6.21	2,02 %	3,5	1 000	1 000
Obligasjonslån KOG09 - fast rente	2.6.26	3,20 %	8,5	1 000	1 000
Obligasjonslån KOG10 - flytende rente	5.3.20	2,04 %	2,3	550	550
Obligasjonslån KOG11 - fast rente	5.12.23	2,90 %	6	450	450
Brofasilitet i EUR - flytende rente	24.2.19	0,80 %		-	482
Sum langsiktig lån				3 250	3 732
Obligasjonslån KOG05 - flytende rente	11.9.17	2,94 %	0,7	-	257
Andre rentebærende lån	1.3.17			-	5
Sum kortsiktig gjeld				-	262
Sum rentebærende lån				3 250	3 994
Lånefasilitet (uttrukket låneramme)	7.4.19			2 300	1 500
Kassekreditt (ubenyttet)				500	500

Kongsberg Gruppen ASA har en syndikert lånefasilitet med Danske Bank, DNB, JP Morgan Chase, Nordea og SEB. Fasiliteten er for generelle forretningsformål. Fasiliteten har løpetid på fem år med opsjon på forlengelse på ett år, to ganger. Rentebetingelsene er NIBOR + margin som er avhengig av forholdet mellom netto rentebærende lån/EBITDA og kan være fra 0,55 % til 2 %. Lånefasiliteten krever at netto rentebærende gjeld ikke overstiger fire ganger EBITDA, men kan være opp til 4,5 ganger i maksimalt tre kvartaler. Kravene i låneavtalene er oppfylt. Det var ikke trukket på fasiliteten per 31.12.17.

Kongsberg Gruppen ASA har fem obligasjonslån ved utgangen av 2017. Obligasjonslånene er utstedt i norske kroner og notert på Oslo Børs. Rentebetingelsene på lånene med flytende rente er 3 mnd NIBOR

med margin som er + 1,25 % for KOG08 og 0,9 % for KOG10. Rentebetingelsene for fast rente er 4,8 % for KOG07, 3,20 % for KOG09 og 2,9 % for KOG11.

Kongsberg Gruppen ASA hadde en brofasilitet siden 2016 som i sin helhet ble innfridd 28.4.17.

Det er etablert en kassekreditt på NOK 500 millioner. Denne er ikke trukket på per 31.12.17.

All opplåning i konsernet er sentralisert til Kongsberg Gruppen ASA og håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

8 GARANTIER

Kongsberg Gruppen ASA har i perioden 1999 til 2014 solgt deler av eiendomsmassen i Kongsberg Teknologipark. Eiendommene er leid tilbake på langsiktige kontrakter, og utløper i perioden 2017 til 2031. Tilbakeleiekontraktene er inngått av Kongsberg Næringsparkutvikling AS som er et heleid datterselskap av Kongsberg Eiendom Holding AS som igjen eies 100 % av Kongsberg Gruppen ASA. Tilbakeleiekontraktene er vurdert til å være operasjonelle leieavtaler.

I tillegg til leiebeløpene er Kongsberg Gruppen ASA ansvarlig for visse kostnader knyttet til avgifter og vedlikehold av eiendommene. Med unntak av eiendommene som ble solgt i 2007 og 2014 er eiendommene i hovedsak utleid til eksterne leietakere. Utleiekontraktene har en varighet fra tre måneder til 15 år. Forpliktelsene knyttet til dette ansvaret er i 2015 overført til Kongsberg Næringsparkutvikling AS, men Kongsberg Gruppen ASA garanterer for forpliktelsene. Avsetninger knyttet til dette er omtalt i note 23 "Avsetninger" til konsernregnskapet.

Forskudds- og gjennomføringsgarantier

Konsernets selskaper har stilt garantier for forskudd og gjennomføring i tilknytning til prosjekter. Garantiene er utstedt av norske og utenlandske banker og forsikringsselskaper. Kongsberg Gruppen ASA står ansvarlig for alle garantiene.

<i>NOK millioner</i>	2017	2016
Garantier utstedt av banker og forsikringsselskaper	2 308	2 572
Garantier stilt av Kongsberg Gruppen ASA	5 331	5 093
Forskudd og gjennomføringsgarantier overfor kunder	7 639	7 665

Kongsberg Gruppen ASA har ukommiterte rammeavtaler om garantistillelser med banker og forsikringsselskaper.

9 NÆRSTÅENDE PARTER

Driftsinntekter

NOK millioner	2017	2016
Kongsberg Maritime AS	109	130
Kongsberg Defence & Aerospace AS	95	97
Kongsberg Digital AS	11	7
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	-	4
Andre selskap	6	4
Sum driftsinntekter nærstående	221	242

Driftsinntekter fra nærstående parter består i hovedsak av konsernfelleskost og forsikringer, samt marginer på garanti- og valutaforretninger.

Langsiktige fordringer nærstående parter

NOK millioner	2017	2016
Kongsberg Defence & Aerospace AS	529	1 629
Kongsberg Maritime AS	-	196
Kongsberg Digital AS	100	100
Kongsberg Næringsseidom AS	100	100
Kongsberg Næringsbygg 2 AS	79	79
Kongsberg Næringsbygg 3 AS	83	103
Kongsberg Norcontrol AS	198	233
Kongsberg Næringsbygg 5 AS	106	71
Kongsberg Næringsbygg 6 AS	5	12
Kongsberg Maritime Engineering AS	-	120
Kongsberg Geospatial Ltd	-	11
Kongsberg Protech Systems USA Corporation Inc.	31	42
Hydroid Inc	462	520
Kongsberg Maritime Holding Ltd	-	46
Kongsberg Maritime Hoi Tung Holding Ltd	102	104
Kongsberg Integrated Tactical systems Inc (KITS)	-	174
Kongsberg Maritime Mexico S.A.DE C.V	-	4
Kongsberg Maritime do Brasil SA	7	7
Kongsberg Maritime Training do Brasil SA	-	16
Kongsberg Maritime Malaysia Sdn. Bhd	16	17
Kongsberg Oil & Gas Technologies Pty Ltd	-	21
Kongsberg Norspace AS	84	64
Kongsberg Maritime Embient GmbH	27	25
Kongsberg Maritime Contros GmbH	16	15
Kongsberg Maritime Australia Pty Ltd	6	6
Kongsberg Maritime India PVT. LTD	17	18
Andre selskaper	10	6
Sum	1 977	3 738

Kortsiktig gjeld nærstående parter

NOK millioner	2017	2016
Kongsberg Defence & Aerospace AS	680	307
Kongsberg Maritime AS	280	1
Kongsberg Digital AS	-	1
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	-	2
Kongsberg Seatex AS	4	4
Kongsberg Spacetec AS	19	36
Kongsberg Next AS	15	15
Kongsberg Evotec AS	15	15
Kongsberg Holding AS	5	5
Kongsberg Reinsurance Ltd	-	85
Kongsberg Maritime Inc	33	13
Kongsberg Mesotech Ltd.	105	-
Kongsberg Maritime Pte Ltd	-	26
KM Aberdeen	22	21
Kongsberg Underwater Technology Inc	16	17
Andre selskaper	1	3
Totalt	1 195	552

Kortsiktige fordringer nærstående parter

NOK millioner	2017	2016
Kongsberg Maritime AS	25	233
Kongsberg Defence & Aerospace AS	686	265
Kongsberg Basetec AS	40	40
Kongsberg Seatex	31	1
Kongsberg Næringsparkutvikling	1	-
Kongsberg Digital AS	0	4
Andre	11	12
Totalt	794	555

10 VALUTASIKRING

Per 31.12. hadde konsernet følgende sikringer av utenlandsk valuta, fordelt på sikringskategorier:

Beløp i millioner	2017					
	Verdi i NOK basert på avtalte kurser		Total sikret beløp i USD	Gj.snittlig sikret kurs i USD		Gj.snittlig sikret kurs i EUR
	31.12.17	Virkelig verdi i NOK 31.12.17		31.12.17	Total sikret beløp i EUR 31.12.17	
<i>Kontantstrømsikringer</i>						
Valutaterminer	2 374	26	310	8,22	49	9,84
Sum kontantstrømsikringer	2 374	26	310		49	
<i>Virkelig verdi sikringer</i>						
Valutaterminer	7 868	(413)	558	7,59	290	9,56
Lånesikringer	527	11	72	8,32	4	9,91
Sum valutasikringer	10 769	(376)	940		343	
Beløp i millioner	2016					
	Verdi i NOK basert på avtalte kurser		Total sikret beløp i USD	Gj.snittlig sikret kurs i USD		Gj.snittlig sikret kurs i EUR
	31.12.16	Virkelig verdi i NOK 31.12.16		31.12.16	Total sikret beløp i EUR 31.12.16	
<i>Kontantstrømsikringer</i>						
Valutaterminer	5 070	(144)	571	8,34	37	9,22
Sum kontantstrømsikringer	5 070	(144)	571		37	
<i>Virkelig verdi sikringer</i>						
Valutaterminer	9 182	(833)	841	7,4	182	9,41
Lånesikringer	961	8	100	8,67	4	9,07
Sum valutasikringer	15 213	(969)	1 512		223	

Valutaopsjoner

Kongsberg Gruppen ASA har ingen valutaopsjoner per 31.12.17.

Basisswapper

I 2016 ble det inngått basisswapper på til sammen 130 MEUR knyttet til investering i tilknyttet selskap i et av datterselskapene. Disse basisswapene har en virkelig verdi på NOK -64,6 millioner per 31.12.17 (28,6 millioner per 31.12.16). Verdiendringer er ikke tatt inn i Kongsberg Gruppen ASA sitt regnskap iht. norsk GAAP.

Valutafordringer nærstående parter

Datterselskap

NOK millioner	2017				2016			
	Verdi i NOK basert på				Verdi i NOK basert på			
	avtalte kurser 31.12.17	Virkelig verdi i NOK 31.12.17	Total sikret beløp i USD 2017	Total sikret beløp i EUR 31.12.17	avtalte kurser 31.12.16	Virkelig verdi i NOK 31.12.16	Total sikret beløp i USD 2016	Total sikret beløp i EUR 31.12.16
<i>Valutaterminer</i>								
<i>kontantstrømsikringer</i>								
Kongsberg Maritime AS	260	(7)	24	7	439	(19)	44	9
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	-	-	-	-	-	-	-	-
Kongsberg Digital AS	58	0	5	2	86	(2)	7	3
Kongsberg Defence & Aerospace AS	2 059	35	281	41	4 285	(118)	489	25
Kongsberg Norcontrol AS	(2)	(2)	-	-	260	(5)	31	-
Sum kontantstrømsikringer	2 374	26	310	49	5 070	(144)	571	37
<i>Valutaterminer</i>								
<i>virkelig verdi sikringer</i>								
Kongsberg Maritime AS	2 170	4	184	64	1 996	(34)	193	37
Kongsberg Maritime Engineering AS	-	-	-	-	428	6	17	30
Kongsberg Oil & Gas Technologies AS	-	-	-	-	-	-	-	-
Kongsberg Digital AS	292	(5)	18	10	292	(9)	15	10
Kongsberg Defence & Aerospace AS	4 203	(388)	338	113	5 545	(790)	596	30
Kongsberg Spacotec AS	199	(0)	11	11	118	-	12	2
Kongsberg Norcontrol IT AS	413	(5)	5	36	380	4	5	33
Kongsberg Norspace AS	557	(23)	2	57	-	-	-	-
Andre selskaper	34	3	1	(1)	423	(9)	3	41
Sum virkelig verdi sikringer	7 868	(413)	558	290	9 182	(832)	841	183
Sum valutasikringer	10 242	(387)	868	339	14 252	(976)	1 412	220

Tilknyttet selskap

NOK millioner	2017				2016			
	Verdi i NOK basert på				Verdi i NOK basert på			
	per 31.12.17 avtalte kurser	Virkelig verdi i NOK 31.12.17	Total sikret beløp i USD 2017	Total sikret beløp i EUR 31.12.17	per 31.12.16 avtalte kurser	Virkelig verdi i NOK 31.12.16	Total sikret beløp i USD 2016	Total sikret beløp i EUR 31.12.16
<i>Valutaterminer</i>								
<i>virkelig verdi sikringer</i>								
Kongsberg Satellite Service	1 273	(19)	80	61	1 229	(9)	82	54

11 BETALINGSMIDLER

<i>Nominelt beløp i NOK millioner</i>	2017	2016
Bankinnskudd, driftskonti	758	-
Trekk på driftskonti	-	(863)
Sum	758	(863)

Det er stilt bankgaranti for trukket forskuddstrekk til ansatte tilsvarende NOK 10 millioner (NOK 10 millioner i 2016).

Likviditetsstyringen i konsernet er sentralisert i Kongsberg Gruppen ASA, og håndteres av konsernets sentrale finansfunksjon.

Erklæring til årsregnskap

KONGSBERG GRUPPEN ASA

Vi bekrefter at årsregnskapet for perioden 1.1.17 til 31.12.17, etter vår beste overbevisning, er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av foretakets og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet og at opplysninger i årsberetningen gir en rettviseende oversikt over utviklingen, resultatet og stillingen til foretaket og konsernet, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer foretaket står overfor.

Kongsberg, 15. mars 2018

Eivind Reiten
Styrets leder

Irene Waage Basili
Styrets nestleder

Martha Kold Bakkevig
Styremedlem

Morten Henriksen
Styremedlem

Anne-Grete Strøm-Erichsen
Styremedlem

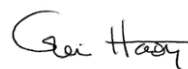
Sigmund Ivar Bakke
Styremedlem

Elisabeth Fossan
Styremedlem

Helge Lintvedt
Styremedlem

Geir Håøy
Konsernsjef

REVISJONSBERETNING 2017

Statsautoriserte revisorer
Ernst & Young AS

Dronning Eufemias gate 6, NO-0191 Oslo
Postboks 1156 Sentrum, NO-0107 Oslo

Foretaksregisteret: NO 976 389 387 MVA
Tlf: +47 24 00 24 00

Fax:
www.ey.no
Medlemmer av Den norske revisorforening

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Til generalforsamlingen i Kongsberg Gruppen ASA

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet Konklusjon

Vi har revidert årsregnskapet for Kongsberg Gruppen ASA som består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet består av balanse per 31. desember 2017, resultatregnskap og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger. Konsernregnskapet består oppstilling over finansiell stilling per 31. desember 2017, resultatregnskap, oppstilling over totalresultat, endringer i egenkapitalen og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Etter vår mening

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir selskapsregnskapet et rettviseende bilde av selskapets finansielle stilling per 31. desember 2017 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.
- gir konsernregnskapet et rettviseende bilde av konsernets finansielle stilling per 31. desember 2017 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet*. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet i samsvar med de relevante etiske kravene i Norge knyttet til revisjon slik det kreves i lov og forskrift. Vi har også overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2017. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet, og vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene. Vår beskrivelse av hvordan vi revisjonsmessig håndterte hvert forhold omtalt nedenfor, er gitt på den bakgrunnen.

Vi har også oppfylt våre forpliktelser beskrevet i avsnittet *Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet* når det gjelder disse forholdene. Vår revisjon omfattet følgende handlinger utformet for å håndtere vår vurdering av risiko for vesentlige feil i årsregnskapet. Resultatet av våre revisjonshandlinger, inkludert handlingene rettet mot forholdene omtalt nedenfor, utgjør grunnlaget for vår konklusjon på revisjonen av årsregnskapet.

Innregning av anleggskontrakter

En stor andel av konsernets inntekter og kostnader knytter seg til anleggskontrakter som er innregnet basert på løpende avregning. Prosessen med å fastsette konsernets inntekter og kostnader basert på løpende avregning involverer skjønn med hensyn til ulike forutsetninger, herunder valg av fremdriftsmål og vurdering av prosjektenes ferdigstilleelsesgrad.

Det er usikkerhet knyttet til forventede totale inntekter og kostnader som legges til grunn for disse estimatene. Innregning av anleggskontrakter er et sentralt forhold i vår revisjon som følge av at konsernet har et stort antall pågående prosjekter som er av betydelig omfang og kompleksitet, lang varighet, og hvor ledelsen utøver skjønn for å estimere ferdigstilleelsesgraden, herunder forventede inntekter og kostnader.

Vi vurderte anvendelsen av regnskapsprinsippene, valg av fremdriftsmål, rutiner for prosjektoppfølgning og vi testet kontroller knyttet til prosjektvurderinger og innregning. Vi diskuterte estimerte totale prosjektkostnader, inkludert garantiavsetninger, med prosjektledelsen, vurderte estimatene opp mot sammenlignbare prosjekter og analyserte utviklingen i lønnsomheten for utvalgte prosjekter og prosjektporteføljer. For utvalgte kontrakter testet vi estimerte inntekter mot inngåtte avtaler, belastede kostnader mot fakturaer og belastede timer mot timelister, og vurderte estimerte totale prosjektkostnader. Vi har i tillegg foretatt analyser av faktisk inntjening på utvalgte ferdigstilte prosjekter mot estimert sluttprognose gjennom prosjektperioden for å vurdere ledelsens treffsikkerhet i skjønnsmessige vurderinger og estimater.

Vi viser til note 2 om estimatusikkerhet og note 8 om anleggskontrakter under utførelse i konsernregnskapet for mer informasjon.

Sikringsbokføring av fremtidige kontantstrømmer i utenlandsk valuta

Konsernet har en stor andel av sine kontantstrømmer i utenlandsk valuta. Konsernet sikrer kontraktsfestede kontantstrømmer og en andel av svært sannsynlige fremtidige kontantstrømmer gjennom å inngå valutaderivater. Bruken av sikringsbokføring og dokumentasjon av effektive sikringsrelasjoner kan være skjønnsmessig og krever tett oppfølging av økonomiledelsen. Siden sikringsrelasjonene er vesentlige, anser vi at sikringsbokføring av fremtidige kontantstrømmer i utenlandsk valuta er et sentralt forhold ved revisjonen.

Vi vurderte utformingen og testet effektiviteten av interne kontroller over utpeking og løpende oppfølging av sikringsrelasjonene, inkludert testing av effektiviteten av sikringsrelasjonene. Vi vurderte om sikringsdokumentasjonen var i samsvar med kravene i regnskapsstandardene. Vi vurderte konsernets oppfølging av inngåtte valutaterminer opp mot forventede kontantstrømmer og kontrollerte avstemminger mellom underliggende kildesystemer og dokumenter brukt til å behandle og dokumentere sikringsforhold. Vi vurderte konsernets presentasjon og klassifisering av valutasikringer i årsregnskapet, herunder noteopplysninger.

Vi viser til note 3 om regnskapsprinsipper og note 20 om finansielle instrumenter i konsernregnskapet for mer informasjon.

Øvrig informasjon

Øvrig informasjon omfatter informasjon i selskapets års- og bærekraftsrapport bortsett fra årsregnskapet og den tilhørende revisjonsberetningen. Styret og konsernsjef (ledelsen) er ansvarlig for den øvrige informasjonen. Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke den øvrige informasjonen, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese den øvrige informasjonen med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom den øvrige informasjonen og årsregnskapet eller kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon. Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon, er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Ledelsens ansvar for årsregnskapet

Ledelsen er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge for selskapsregnskapet, og i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU for konsernregnskapet. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen ta standpunkt til selskapets evne til fortsatt drift og opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvikle selskapet eller legge ned virksomheten, eller ikke har noe annet realistisk alternativ.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon. Feilinformasjon kan skyldes misligheter eller feil og er å anse som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutningene som brukerne foretar på grunnlag av årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- ▶ identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i årsregnskapet, enten det skyldes misligheter eller feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll;
- ▶ opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontrollen som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll;
- ▶ vurderer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige;
- ▶ konkluderer vi på om ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen er hensiktsmessig og, basert på innhentede revisjonsbevis, hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape betydelig tvil om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det foreligger vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i årsregnskapet. Hvis slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, må vi modifisere vår konklusjon. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet frem til datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapets evne til fortsatt drift ikke lenger er til stede;

- ▶ vurderer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet i årsregnskapet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet gir uttrykk for de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde;
- ▶ innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om konsernregnskapet. Vi er ansvarlige for å fastsette strategien for, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen, og vi har et udelt ansvar for konklusjonen på revisjonen av konsernregnskapet.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen, tidspunktet for vårt revisjonsarbeid og eventuelle vesentlige funn i vår revisjon, herunder vesentlige svakheter i den interne kontrollen som vi avdekker gjennom vårt arbeid.

Vi avgir en uttalelse til styret om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og kommuniserer med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og der det er relevant, om tilhørende forholdsregler.

Av de forholdene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av regnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse forholdene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av forholdet, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at forholdet ikke skal omtales i beretningen siden de negative konsekvensene ved å gjøre dette med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at forholdet blir omtalt.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen og redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til disponering av resultatet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringskikk i Norge.

Oslo, 15. mars 2018
ERNST & YOUNG AS

Finn Espen Sellæg
statsautorisert revisor

Finansiell kalender

GENERALFORSAMLING

Ordinær generalforsamling holdes
onsdag 16.5.18

OFFENTLIGGJØRING AV KVARTALSRESULTATER

Første kvartal: 15.5.18
Andre kvartal: 24.8.18
Tredje kvartal: 26.10.18

Ticker kode: KOG (Oslo Stock Exchange)

Kontaktinformasjon

KONGSBERG GRUPPEN ASA

Besøksadresse
Kirkegårdsveien 45
3616 Kongsberg

Postadresse
Postboks 1000
3601 Kongsberg

Telefon: +47 32 28 82 00
E-post: office@kongsberg.com
Org. nr. 943 753 709

kongsberg.com

Jan Erik Hoff

Group Vice President Investor Relations
Kongsberg Gruppen ASA

Telefon: +47 991 11 916
E-post: jan.erik.hoff@kongsberg.com

Ronny Lie

Chief Communication Officer
Kongsberg Gruppen ASA

Telefon: +47 916 10 798
E-post: ronny.lie@kongsberg.com

Lene Svenne

Corporate Compliance Officer
Kongsberg Gruppen ASA

Telefon: +47 950 39 918
E-post: lene.svenne@kag.kongsberg.com

